Bijlage 1 Overzicht beleidsvelden en taken

Fysiek domein

Beleidsveld 1) Nutsbedrijven en andere individuele diensten
1a) Elektriciteit
1b) Drinkwater
1c) Riolering en afvalwaterzuivering
1d) Afval
1e) Begraafplaatsen
1f) Telecommunicatie

Beleidsveld 2) Mobiliteit
2a) Luchthave
2b) Zeehaven
2c) Openbaar vervoer

Beleidsveld 3) Beheer openbare ruimte
3a) Wegen, pleinen, parkeren, straatverlichting en overige
3b) Milieu
3c) Natuurbeheer en -bescherming
3d) Landbouw en visserij

Beleidsveld 4) Ruimtelijke ordening
4a) Ruimtelijke ordening en bestemmingsplannen
4b) Verkaveling, gronduitgifte en grondexploitatie
4c) Volkshuisvesting

Beleidsveld 5) Toezicht, handhaving en veiligheid
5a) Veiligheid, rampenbestrijding en incidentenorganisatie
5b) Toezicht en handhaving op het fysieke domein en economische taken

Sociaal domein

Beleidsveld 6) Armoedebestrijding, werk en economische zaken
6a) Armoedebestrijding
6b) Arbeidsbemiddeling en arbeidsparticipatie
6c) Stimulering economische sectoren

Beleidsveld 7) Maatschappelijke ondersteuning, welzijn en zorg
7a) Preventieve gezondheidszorg
7b) Preventieve jeugd(gezondheids)zorg
7c) Kinderopvang
7d) Maatschappelijke ondersteuning aan kwetsbare groepen
7e) Sociale veiligheid
7f) Jongerenprojecten

Beleidsveld 8) Onderwijs
8a) Onderwijshuisvesting basisonderwijs, voortgezet onderwijs en MBO
8b) Leerlingenvervoer
8c) Leerplicht
8d) Sociale Kanstrajecten Jongeren
8e) Bibliotheken
8f) Onderwijs algemeen

Beleidsveld 9) Cultuur, cultureel erfgoed en sport
9a) Kunst. musea en overige culturele activiteiten
9b) Cultureel erfgoed, archief en archeologie
9c) Sport

Eilandsbrede taken

Beleidsveld 10) Burgerzaken
10a) Bevolkingsadministratie en burgerlijke stand
10b) Identiteitskaart (Sedula), reisdocumenten en overige documenten
10c) Overige waaronder verkiezingen

Beleidsveld 11) Bestuur
11a) Gezaghebber, gedeputeerden en eilandsraad
11b) Ondersteuning bestuurscollege en eilandsraad

Beleidsveld 12) Bedrijfsvoering
12a) Personeel
12b) Huisvesting
12c) Automatisering
12d) Ondersteuning primair proces

Beleidsveld 13) Algemeen besteedbare middelen

Bijlage 2 Toelichting onderzoeksmethode

Hieronder geven we een toelichting op de bouwstenen van de taken voor het onderzoek onderhoud BES-fonds.

De taken

Het referentiekader uit 2011 kent 44 taken ingedeeld in 13 beleidsvelden (zie bijlage 1). Ten opzichte van het referentiekader hebben we één taak extra toegevoegd; jongerenprojecten. In het referentiekader was bij kinderopvang ook buitenschoolse opvang voor kinderen van 4 – 12 jaar opgenomen, evenals activiteiten voor kinderen van 12 jaar en ouder. Deze laatste hebben we, gezien de ontwikkeling van deze taken, nu apart opgenomen onder jongerenprojecten (taak 7f).

De bouwstenen bevatten **vier onderdelen**:
1) Referentiekader 2011
2) Huidige situatie 2015
3) Ontwikkelwensen korte en middellange termijn
4) Ontwikkelwensen lange termijn.

Hieronder lichten we deze vier onderdelen toe.

1) Referentiekader 2011

In dit onderdeel wordt aangegeven wat de minimumeisen van de taak waren eind 2011. Ook wordt aangegeven hoe de ondergrens en de bovengrens van het referentiekader zijn berekend. Per eiland is vervolgens alleen voor de ondergrens aangegeven wat de genormeerde uitgaven en inkomsten zijn. Dit omdat de ondergrens door het rijk is gekozen als basis voor de vrije uitkering.

Van belang hierbij is dat:
- Zowel de ondergrens als bovengrens genormeerde berekeningen zijn. Deze berekeningen zijn veelal afgeleid van een gemiddelde van gemeenten, een Caribisch gemiddelde of een specifieke berekening.
- Op welke wijze de genormeerde berekeningen zijn gemaakt met name afhangt van de mate waarin een taak wettelijk is. Een wettelijke taak kent in de berekeningen van het referentiekader veelal een kleiner verschil tussen de ondergrens en bovengrens. Taken die niet wettelijk zijn voorgeschreven kennen veelal een groter verschil tussen de ondergrens en bovengrens. Een gevolg hiervan is dat de ondergrens dan relatief laag ligt. Of een taak wettelijk is of niet zegt niet altijd iets over het belang van een taak.
- In de berekeningen zijn reguliere kosten meegenomen, zoals personeelskosten, onderhoud en beheer. De bedragen voor het inhalen van achterstallig onderhoud of investeringen voor ontwikkelingen zijn niet meegenomen.

- Baten, zoals bijzondere uitkeringen en genormeerde bijdragen van burgers en burgers, zijn apart opgenomen; in de berekeningen voor het referentiekader zijn deze baten verrekend.
- Het bedrag voor de vrije uitkering is de genormeerde lasten min de (genormeerde) baten.
- Enkele genormeerde lasten in het referentiekader zijn inclusief algemene overhead. De uitgaven van de eilanden zijn exclusief algemene overhead. De genormeerde netto lasten van het referentiekader corrigeren we daarom, waar relevant, voor de overhead.

2) Huidige situatie 2015

In dit onderdeel wordt zo compact mogelijk een beeld geschetst van de huidige stand van zaken van de eilandelijke taken. Per taak wordt ingegaan op:

- Veranderingen in beleid of wetgeving; onder het kopje: algemeen.
- De netto lasten van het openbaar lichaam (OL) en enige bijzonderheden die relevant zijn.
- De uitgaven van het rijk aan de taak, evenals bijdragen van andere overheden of instellingen (EU) of burgers; daar waar er gegevens over zijn.
- De belangrijkste relatie tussen taken wordt aangegeven. Het gaat dan vooral om taken waarvan de kosten samen kunnen hangen met die van andere taken.
- De pijler(s) van het Meerjarenprogramma(MJP) Caribisch Nederland waartoe de taak hoort. Indien relevant noemen we de prioriteiten uit 2010 (onderwijs, zorg, veiligheid). Dit omdat er ook eilandelijke taken zijn die niet direct tot een van de pijlers horen, maar wel relevant zijn vanwege de prioriteiten bij de start van de staatkundige hervormingen.
- We geven ook aan welke kostenfactoren voor een taak relevant zijn. Kent een taak bijvoorbeeld met name vaste kosten? Of zijn de uitgaven voor een taak afhankelijk van het aantal inwoners, aantal leerlingen, aantal toeristen enzovoorts? Dit doen we op hoofdlijnen.
- We sluiten zoveel mogelijk af met een conclusie over het belang dat – gebaseerd op de uitgaven – aan de taak wordt gehecht. Dit om een indicatie te hebben of de uitgaven voor de taak daadwerkelijk op het niveau van de ondergrens zijn, of dat de uitgaven hoger zijn en de taak blijkbaar meer prioriteit heeft.

De netto lasten worden als volgt berekend:

  - Een gemiddelde van zowel de baten als de bruto lasten van de jaarrekening 2013, 2e wijziging 2014 en de begroting 2015 (dus de meest actuele cijfers bekend op het moment van het onderzoek).
  - Dit gemiddelde is exclusief de bijzondere uitkeringen, omdat deze niet behoren tot de algemene middelen.
  - De netto lasten worden berekend als de bruto lasten min de baten.
  - Indien er verschillen zijn tussen de jaren, met een duidelijke reden, dan wordt daarvoor gecorrigeerd.

De bijdragen van het rijk zijn als volgt verwerkt:

- De bijdragen van het rijk: een bijzondere uitkering of andere financiële bijdragen - bijvoorbeeld direct aan een bedrijf of instelling, maar wel gerelateerd aan de eilandelijke taken - worden zoveel mogelijk ook in beeld gebracht. De bijdragen in natura; ondersteuning, betaling medewerkers worden zoveel mogelijk benoemd, maar deze kosten zijn niet berekend.
- De bijzondere uitkeringen zijn zoveel mogelijk uit de begrotingen en jaarrekening gehaald op basis van de wijze en het bedrag waarop het OL boekt. De bedragen in de bouwstenen voor de bijzondere uitkeringen zijn zoveel mogelijk de bedragen die het rijk geeft. Dit omdat dit voor een betere vergelijkbaarheid tussen de eilanden zorgt. De

bijdragen van het rijk en de door het OL geboekte bedrag kunnen afwijken door bijvoorbeeld het jaar waarin wordt geboekt. Dit speelt bij de meeste bijdragen een rol.

- Aflossingen van renteloze leningen worden door het rijk verrekend met de vrije uitkering. Omdat het om substantiële bedragen gaat hebben wij de aflossingen bruto gemaakt; dus toegerekend aan de taak.
- Er wordt vanuit gegaan dat investeringen duurzaam zijn. Dus als er wordt geïnvesteerd wordt deze investering vervolgens afgeschreven en wordt het gebouw, sportveld of ander kapitaalgoed beheerd en onderhouden. Voor groot onderhoud en vervanging wordt gereserveerd zodanig dat er sprake is van "eeuwigdurend" onderhoud.
- Verhoogde uitgaven of investeringen zijn meegenomen, indien de middelen reeds zijn toegekend en/of de uitgaven anderszins definitief zijn. Dit ook als de investering nog moet plaatsvinden. Dit is telkens zoveel mogelijk geduid.

3) Ontwikkelwensen korte- en middellange termijn

In het derde onderdeel worden de wensen van de eilanden en departementen opgenomen voor zoverre ze betrekking hebben op de korte of middellange termijn. De basis voor deze wensen zijn de ontwikkelplannen van de eilanden, diverse gesprekken met de eilanden en departementen en diverse onderzoeksrapporten en andere bronnen. Zowel inhoud als bedragen zijn hierop gebaseerd.
Daar waar geen berekeningen waren hebben we kosten geschat gebaseerd op vergelijkbare taken of berekeningen van het ene eiland – met correctie voor het type taak – toegepast op een ander eiland. Voor enkele taken zijn vuistregels gebruikt om de kosten te schatten. De bronnen, de berekeningen en de vuistregels zijn telkens genoemd, zodat de basis van de berekeningen duidelijk is. Alle bedragen betreffen globale ramingen. Wij hebben geen business cases of andere detailstudies voor dit onderzoek gedaan.
In bijlage 6 is een lijst opgenomen van iedereen die we hebben gesproken. Daarnaast is er, aanvullend ge-emaild met diverse medewerkers van met name departementen. In bijlage 7 zijn de gebruikte bronnen opgenomen.

4) Ontwikkelwensen lange termijn

In dit laatste onderdeel zijn de lange termijn wensen opgenomen. Het gaat dan vooral om wensen waarvan de verwachting is dat ze over vijf jaar of later spelen of wensen waarvan het in de rede ligt om eerst andere ontwikkelingen af te wachten. Zo is voor afval de haven ontvangst voorziening een toekomstige ontwikkeling. Dit is weliswaar een internationale verplichting, maar omdat afvalverwerking vanaf 2015 anders wordt aangepakt is het een optie eerst deze nieuwe werkwijze op te pakken. Hoe met het afval van schepen kan worden omgegaan kan dan een volgende stap zijn.

Overige

- Voor de omrekening van € naar $ gebruiken we een koers van€ 1 = $ 1,25. Deze koers hebben wij voor alle bedragen die in €'s zijn gebruikt.
- Bedragen zijn afgerond op $ 5.000. Hierdoor kunnen er afrondingsverschillen zijn.
- In bijlage 3c zijn cijferoverzichten van de bouwstenen opgenomen. Het gaat dan om de bedragen van de ondergrens van het referentiekader, de bruto lasten en baten en de netto lasten en de bijdragen van het rijk, structureel in incidenteel.

Bijlage 3 Overzichtstabellen

Bijlage 3a) Rijksbijdragen

Bijlage 3a1) Rijksbijdragen Bonaire
(in dollars)

	2013	2014	2015	2016	Taak	Opmerking
Vrije uitkering	26.767.000	26.658.520	26.658.520	26.658.520		
Aflossingen renteloze leningen						
Onderwijshuisvesting	1.005.000	1.005.000	1.005.000	1.005.000	8a	via VU
Structurele bijzondere uitkering						
Incidentenorganisatie	125.000	125.000	125.000	125.000	5b	
Publieke gezondheidszorg		295.000	295.000	295.000	7ab	
SKJ	560.000	560.000	570.000	570.000	8d	
Totaal structurele bijzondere uitkeringen	***685.000***	***980.000***	***990.000***	***990.000***		
Project bijzondere uitkeringen						
Natuurprojecten*		1.310.000	1.310.000	1.310.000	3cd	
Integraal budget**	835.888	1.100.000	1.650.000	1.650.000	6/7	
Economische ontwikkeling			495.000	495.000	6c	
Kinderopvang		94.500	346.500	94.500	7c	
Sportcoaches		86.000	86.000		7f	
Totaal project bijzondere uitkeringen	***835.888***	***2.590.500***	***3.887.500***	***3.549.500***		

	2013	2014	2015	2016	Taak	Opmerking
Incidentele bijdragen						
Drinkwater en riolering***		3.564.000			1bc	via VU
We can Young		26.400	26.400	26.400	7f	via VU
Paspoort minderjarigen		18.659			10	via VU
Ontwikkelplannen	353.000				12	via VU
Ondersteuning gezaghebber	95.000	95.000			11	
Veiligheidshuis			90.000		7f	via reclassering
Totaal incidentele bijdragen	***448.000***	***3.704.059***	***116.400***	***26.400***		
Structurele bijdragen niet via OL						
Elektriciteit****	5.500.000	5.000.000	1.700.000	1.530.000	1a	
Drinkwater***	1.125.000	via VU	1.125.000	1.125.000	1b	
Riolering	3.000.000	via VU	3.000.000	3.000.000	1c	
Jongerenprojecten	900.000	900.000	900.000	900.000	1f	deels rijkstaak/eilandstaak
Stimulering economie	125.000	125.000	125.000	125.000	6c	deels rijkstaak/eilandstaak
Totaal structurele bijdragen niet via OL	***10.650.000***	***6.025.000***	***6.850.000***	***6.680.000***		

* Deze bijzondere uitkering is één bedrag voor vier jaar (2014 – 2017). Van dit bedrag hebben we het gemiddelde per jaar berekend.

** Structureel. De rest van de project bijzondere uitkeringen beschouwen we als incidenteel, omdat ze vier jaar of korter duren.

*** De bijdrage voor drinkwater is structureel, maar in 2014 eenmalig via de VU verstrekt. De bijdrage voor drinkwater is in deze tabel weergegeven, zoals verstrekt.

***** De structurele bijdrage aan elektriciteit voor Bonaire is verlaagd in 2015. Het verschil tussen de oude bijdrage en de huidige is in tabel 3.4 van het rapport afzonderlijk opgenomen (gemiddeld bedrag 2013 – 2015).*

Investeringen rijk (in dollars)	**2013-2015**	**2015 -2017**	**Taak**
Drinkwater	2.254.000		1b
Luchthaven	7.605.000	21.000.000	2a
Volkshuisvesting	550.000	625.000	4c
Kinderopvang	1.000.000		7c
Onderwijshuisvesting	34.900.000		8a
	46.309.000	**21.625.000**	

Oudere incidentele bijdragen die nog deels doorlopen (in dollars)		**Taak**
WolBES en FinBES	328.000	11/12
Sociaal Vangnet	3.836.000	11/12
Incidenteel administratie	400.000	11/12
Incidenteel gebouwen (Donner gelden)	1.600.000	11/12
Bibliotheek	210.000	8e
Totaal	**6.374.000**	

Bijlage 3a2) Rijksbijdragen Sint Eustatius
(in dollars)

	2013	2014	2015	2016	Taak	Opmerking
Vrije uitkering	10.528.000	10.471.160	10.471.160	10.471.160		
Aflossingen renteloze leningen						
Onderwijshuisvesting	200.000	200.000	200.000	200.000	8a	
Structurele bijzondere uitkering						
Incidentenorganisatie	125.000	125.000	125.000	125.000	5b	
Publieke gezondheidszorg		440.000	440.000	440.000	7ab	
SKJ	355.000	355.000	355.000	355.000	8d	
Totaal structurele bijzondere uitkeringen	***920.000***	***920.000***	***920.000***			
Project bijzondere uitkeringen						
Natuurprojecten (gemiddeld)*		620.000	620.000	620.000	3cd	
Integraal budget**	391.740	500.000	750.000	750.000	6/7	
Economische ontwikkeling			225.000	225.000	6c	
Sportcoaches		31.000	31.000	31.000		
Kinderopvang		47.205	157.350	62.940	7c	
Totaal project bijzondere uitkeringen	***1.198.205***	***1.783.350***	***1.688.940***			
Incidentele bijdragen						
Drinkwater en riolering***		254.000			1bc	via VU
We can Young		26.400	26.400	26.400	7f	via VU
Paspoort minderjarigen		4.354			10	via VU
Ontwikkelplannen	163.000				12	via VU
Ondersteuning gezaghebber	40.000	43.000			11	
Totaal incidentele bijdragen	***163.000***	***327.754***	***26.400***	***26.400***		

	2013	2014	2015	2016	Taak	Opmerking
Structurele bijdragen niet via OL						
Elektriciteit		480.000	432.000	384.000	1a	
Drinkwater***			250.000	250.000		
Jongerenprojecten		270.000	270.000	270.000	1f	deels rijkstaak/eilandstaak
Stimulering economie			65.000	65.000	6c	deels rijkstaak/eilandstaak
Totaal structurele bijdragen niet via OL		***750.000***	***1.017.000***	***969.000***		

* Deze bijzondere uitkering is één bedrag voor vier jaar (2014 – 2017). Van dit bedrag hebben we het gemiddelde per jaar berekend.
** Structureel. De rest van de project bijzondere uitkeringen beschouwen we als incidenteel, omdat ze vier jaar of korter duren.
*** De bijdrage voor drinkwater is structureel, maar in 2014 eenmalig via de VU verstrekt. De bijdrage voor drinkwater is in deze tabel weergegeven, zoals verstrekt.

Investeringen rijk (in dollars)	**2013 - 2015**	**2015-2017**	**Taak**	**Opmerking**
Elektriciteit	2.000.000	6.625.000	1a	STUCO investeert $ 170.000 Voor 11e EDF zie ontwikkelwensen
Afval	2.340.000		1d	
Luchthaven	8.330.000		2a	
Volkshuisvesting	0	485.000	4c	
Onderwijshuisvesting	8.738.000		8a	
Fundering fort oranje	120.000		12	
	21.528.000	**7.110.000**		

Oudere incidentele bijdragen die nog deels doorlopen (in dollars		
WolBES en FinBES	328.000	11/12
Sociaal Vangnet	767.200	11/12
Incidenteel administratie	400.000	11/12
Incidenteel gebouwen (Donner gelden)	700.000	11/12
Bibliotheek	210.000	8e
Totaal	**2.405.200**	

Bijlage 3a3) Rijksbijdragen Saba
(in dollars)

	2013	2014	2015	2016	Taak	Opmerking
Vrije uitkering	8.776.000	8.646.520	8.646.520	8.646.520		
Aflossingen renteloze leningen						
Onderwijshuisvesting	260.000	260.000	260.000	260.000	8a	via VU
Wegen			120.000	340.000	3a	via VU
Structurele bijzondere uitkering						
Incidentenorganisatie	125.000	125.000	125.000	125.000	5b	
Publieke gezondheidszorg		235.000	235.000	235.000	7ab	
SKJ	210.000	215.000	215.000	215.000	8d	
Totaal structurele bijzondere uitkeringen	***335.000***	***575.000***	***575.000***	***575.000***		
Project bijzondere uitkeringen						
Natuurprojecten (gemiddeld)*		520.000	520.000	520.000	3cd	
Integraal budget**	332.000	400.000	600.000	600.000	6/7	
Economische ontwikkeling			180.000	180.000	6c	
Kinderopvang		93.992	134.275		7c	
Totaal project bijzondere uitkeringen	***332.000***	***1.013.992***	***1.434.275***	***1.300.000***		
Incidentele bijdragen						
We can Young		26.400	26.400	26.400	7f	via VU
Paspoort minderjarigen		1.866			10	via VU
Ontwikkelplannen	137.000				12	via VU
Ondersteuning gezaghebber	60.000				11	
Totaal incidentele bijdragen	***197.000***	***28.266***	***26.400***	***26.400***		

	2013	2014	2015	2016	Taak	Opmerking
Structurele bijdragen niet via OL						
Elektriciteit		500.000	450.000	400.000	1a	
Drinkwater			125.000	125.000	1b	
Jongerenprojecten	190.000	190.000	190.000	190.000	1f	deels rijkstaak/eilandstaak
Stimulering economie			65.000	65.000	6c	deels rijkstaak/eilandstaak
Totaal structurele bijdragen niet via OL	***190.000***	***690.000***	***830.000***	***780.000***		

* deze bijzondere uitkering is één bedrag voor vier jaar (2014 – 2017). Van dit bedrag hebben we een gemiddelde per jaar berekend.
** structureel. De rest van de project bijzondere uitkeringen beschouwen we als incidenteel, omdat ze vier jaar of korter duren.

Investeringen rijk (in dollars)	2013-2015	2015-2017	Taak	Opmerking
Elektriciteit	1.250.000	4.500.000	1a	Voor 11e EDF zie ontwikkelwensen
Drinkwater	1.310.100		1b	
Afval	1.800.000		1d	
Luchthaven	7.515.000		2a	
Volkshuisvesting	375.000	250.000	4c	Plus middelen 9e en 10e EDF en Woonlinie
Onderwijshuisvesting	7.551.000		8a	
Totaal	**19.801.100**	**4.750.000**		

Oudere incidentele bijdragen die nog deels doorlopen (in dollars)		
WolBES en FinBES	328.000	11/12
Sociaal Vangnet	767.200	11/12
Incidenteel administratie	300.000	11/12
Incidenteel gebouwen (Donner gelden)	550.000	11/12
Bibliotheek	200.000	8e
	2.145.200	

Bijlage 3b) Eigen inkomsten

Bijlage 3b1) Eigen inkomsten Bonaire
(in dollars)

Eigen inkomsten	**2013**	**2014**	**2015**	**Gemiddeld**	
Algemeen besteedbare eigen inkomsten					
Motorrijtuigenbelasting	2.787.501	2.546.000	2.746.000	2.693.167	
Logeergastenbelasting	1.969.892	1.700.000	2.100.000	1.923.297	
Verhuurautobelasting	551.254	650.000	600.000	600.418	
Grondbelasting	1.379.134	1.200.000	1.400.000	1.326.378	
Opcenten	790.000	1.200.000	1.300.000	1.096.667	
Precariorechten	548.973	700.000	600.000	616.324	
Dividend	500.000	500.000	500.000	500.000	
Huren, pachten, verkoop	2.183.879	3.564.000	5.690.000	3.812.626	
Rente	0	0	0	0	
Overige	91.421	100.000	92.000	94.474	
Totaal algemeen besteedbare eigen inkomsten	**10.802.054**	**12.160.000**	**15.028.000**	**12.663.351**	
Taakgebonden inkomsten	**2013**	**2014**	**2015**	**Gemiddeld**	**Taak**
Afval	1.166.564	1.160.000	1.167.000	1.164.521	1e
Luchthaven	BIA	BIA	BIA		2a
Zeehaven	1.806.253	2.001.000	2.501.000	2.102.751	2b
Bouwleges	247.984	400.000	250.000	299.328	4a
Burgerzaken	338.811	345.000	424.000	369.270	10
Totaal taakgebonden inkomsten	**3.559.612**	**3.906.000**	**4.342.000**	**3.935.871**	

Overige inkomsten	**Gemiddeld 2013 – 2015**
Landbouw en visserij	25.000
Toezicht en handhaving (casino's)	120.000
Stimulering economie	50.000
Publieke gezondheidszorg	5.000
Leerlingenvervoer	5.000
Bibliotheken	2.000
Sport	300.000
Bestuur	5.000
Bedrijfsvoering	60.000
Totaal overig	**572.000**

Bijlage 3b2) Eigen inkomsten Sint Eustatius
(in dollars)

Eigen inkomsten	**2013**	**2014**	**2015**	**Gemiddeld**	
Algemeen besteedbare eigen inkomsten					
Motorrijtuigenbelasting	255.457	259.000	263.000	259.152	
Logeergastenbelasting	69.173	37.000	37.000	47.724	
Verhuurautobelasting	7.000	0	0	2.333	
Dividend	0	0	0	0	
Huren, pachten, verkoop	936.461	119.000	120.000	391.820	
Rente	-98.266	17.000	0	-27.089	
Overige	0	111.000	115.000	75.333	
Totaal algemeen besteedbare eigen inkomsten	**1.169.825**	**543.000**	**535.000**	**749.275**	
Taakgebonden inkomsten	**2013**	**2014**	**2015**	**Gemiddeld**	**Taak**
Afval	0	0	0	0	1e
Luchthaven	481.600	363.000	430.000	424.867	2a
Zeehaven	956.091	646.000	880.000	827.364	2b
Bouwleges	60.151	31.000	30.000	40.384	4a
Burgerzaken	84.545	84.000	85.000	84.515	10
Totaal taakgebonden inkomsten	**1.582.387**	**1.124.000**	**1.425.000**	**1.377.129**	

Overige inkomsten	Gemiddeld 2013 - 2015
Wegen	145.000
Wegen	145.000
Landbouw	85.000
Volkshuisvesting	10.000
Stimulering economie	90.000
Publieke gezondheidszorg	25.000
Onderwijs overig	25.000
Kunst, cultuur	45.000
Bestuur	10.000
Totaal overig	**435.000**

Bijlage 3b3) Eigen inkomsten Saba
(in dollars)

Eigen inkomsten	2013	2014	2015	Gemiddeld	
Algemeen besteedbare eigen inkomsten					
Motorrijtuigenbelasting	114.469	130.000	130.000	124.823	
Logeergastenbelasting	73.790	60.000	70.000	67.930	
Horeca vergunningsrecht	75.222	60.000	75.000	70.074	
Dividend	0	40.000	40.000	26.667	
Huren, pachten, verkoop	57.107	73.000	53.000	61.036	
Rente	0	0	0	0	
Totaal algemeen besteedbare eigen inkomsten	**320.588**	**363.000**	**368.000**	**350.529**	
Taakgebonden inkomsten	**2013**	**2014**	**2015**	**Gemiddeld**	**Taak**
Afval	0	110.000	110.000	73.333	1e
Luchthaven	98.216	150.000	150.000	132.739	2a
Zeehaven	64.325	80.000	100.000	81.442	2b
Bouwleges	16.545	17.500	17.500	17.182	4a
Burgerzaken	40.567	38.000	33.000	37.189	10
Totaal taakgebonden inkomsten	**219.653**	**395.500**	**410.500**	**341.884**	

Overige inkomsten	Gemiddeld 2013 - 2015
Wegen	10.000
Wegen	10.000
Landbouw	55.000
Stimulering economie	60.000
Kinderopvang	50.000
Leerlingenvervoer	15.000
Bestuur	5.000
	195.000

Bijlage 3c) Gemiddelde uitgaven per taak

Bijlage 3c1) Gemiddelde uitgaven per taak: Bonaire
(in dollars)

		Taak	1) Gecorrigeerde ondergrens Bonaire	2) Bruto lasten Bonaire	3) Baten Bonaire	4) Netto lasten Bonaire	5) Integrale middelen	6) BU structureel	7) Overige rijk (structureel)	8) Rijk (incidenteel)
1	a	Elektriciteit	0	0	0	0	0	0	1.700.000*	7.100.000*
1	b	Drinkwater	0	0	0	0	0	0	1.125.000	2.254.000
1	c	Riolering en Afvalwaterzuivering	1.985.000	0	0	0	0	0	3.000.000	0
1	d	Afval	1.455.000	2.505.000	1.165.000	1.340.000	0	0	0	0
1	e	Begraafplaatsen	0	0	0	0	0	0	0	0
1	f	Telecommunicatie	0	0	0	0	0	0	0	0
2	a	Luchthaven	1.380.000	0	0	0	0	0	0	28.605.000
2	b	Zeehavens	0	1.115.000	2.105.000	-990.000	0	0	0	0
2	c	Openbaar vervoer	0	0	0	0	0	0	0	0
3	a	Wegen, pleinen, e.d.	3.160.000	3.285.000	0	3.285.000	0	0	0	0
3	b	Milieu	1.795.000	120.000	0	120.000	0	0	0	0
3	c	Natuurbeheer en -bescherming	385.000	185.000	0	185.000	0	0	0	5.240.000
3	d	Landbouw en visserij	205.000	865.000	25.000	840.000	0	0	0	0
4	a	Ruimtelijke ordening en bestemmingsplannen	420.000	430.000	300.000	130.000	0	0	0	0
4	b	Verkaveling, gronduitgifte en grondexploitatie	355.000	685.000	0	685.000	0	0	0	0
4	c	Volkshuisvesting	255.000	700.000	0	700.000	220.000	0	0	1.175.000
5	a	Rampenbestrijding en incidentenorganisatie	0	0	0	0	0	125.000	0	0

		Taak	1) Gecorrigeerde ondergrens Bonaire	2) Bruto lasten Bonaire	3) Baten Bonaire	4) Netto lasten Bonaire	5) Integrale middelen	6) BU structureel	7) Overige rijk (structureel)	8) Rijk (incidenteel)
5	b	Toezicht en handhaving	2.570.000	1.830.000	120.000	1.710.000	0	0	0	0
6	a	Armoedebestrijding	265.000	570.000	0	570.000	255.000	0	0	0
6	b	Arbeidsbemiddeling en arbeidsparticipatie	630.000	1.595.000	0	1.595.000	1.240.000	0	0	0
6	c	Stimulering economie	840.000	2.985.000	50.000	2.935.000	990.000	0	125.000	0
7	a/b	Preventieve (jeugd) gezondheidszorg en preventieve jeugdzorg	1.385.000	880.000	5.000	875.000	210.000	295.000	0	79.200
7	c	Kinderopvang	515.000	320.000	0	320.000	670.000	0	0	1.000.000
7	d	Maatschappelijke ondersteuning aan kwetsbare groepen	105.000	85.000	0	85.000	255.000	0	0	0
7	e	Sociale veiligheid	60.000	735.000	0	735.000	1.460.000	0	0	0
7	f	Jongerenprojecten	0	1.140.000	0	1.140.000	700.000	0	900.000	90.000
8	a	Onderwijshuisvesting	3.985.000	1.485.000	0	1.485.000	0	0	0	34.900.000
8	b	Leerlingenvervoer	425.000	220.000	5.000	215.000	0	0	0	0
8	c	Leerplicht	90.000	PM	0	0	0	0	0	0
8	d	Sociale kanstrajecten jongeren	0	0	0	0	0	555.000	0	0
8	e	Bibliotheken	270.000	365.000	2.000	363.000	0	0	0	210.000
8	f	Onderwijs algemeen	360.000	680.000	0	680.000	0	0	0	0
9	a	Kunst, musea en overige culturele activiteiten	265.000	830.000	0	830.000	0	0	0	0
9	b	Cultureel erfgoed, archief en archeologie	240.000	240.000	0	240.000	0	0	0	45.000
9	c	Sport	665.000	1.355.000	300.000	1.055.000	0	0	0	0
10		Burgerzaken	430.000	580.000	370.000	210.000	0	0	0	175.000
11		Bestuur	1.865.000	2.405.000	5.000	2.400.000	0	0	0	640.000
12		Bedrijfsvoering	7.535.000	14.065.000	60.000	14.005.000	0	0	0	6.164.000

		Taak	1) Gecorrigeerde ondergrens Bonaire	2) Bruto lasten Bonaire	3) Baten Bonaire	4) Netto lasten Bonaire	5) Integrale middelen	6) BU structureel	7) Overige rijk (structureel)	8) Rijk (incidenteel)
13		Algemeen besteedbare middelen	-8.475.000	15.000	12.665.000	-12.650.000	0	0	0	0
		Totaal	**25.420.000**	**42.270.000**	**17.177.000**	**25.093.000**	**6.000.000**	**975.000**	**6.850.000**	**87.677.200**

Toelichting tabel:

Kolom 1) ondergrens referentiekader gecorrigeerd voor overhead indien relevant; alle overhead is onder beleidsveld 12) bedrijfsvoering opgenomen
Kolom 2) bruto lasten; gemiddelde over 2013, 2014 en 2015 (exclusief bijzondere uitkeringen)
Kolom 3) baten; gemiddelde over 2013, 2014 en 2015 (exclusief bijzondere uitkeringen)
Kolom 4) bruto lasten min baten
Kolom 5) de integrale middelen zijn hier opgenomen vanuit de toekenning vanuit het rijk. Het betreft de jaren 2012 – 2015 opgeteld. Zowel het structureel deel als alle incidentele onderdelen (sportcoaches, kinderopvang, economische ontwikkeling 2014 – 2015) zijn hier meegenomen.
Kolom 6) alle structurele bijzondere uitkeringen
Kolom 7) het betreft bijdragen aan eilandelijke taken die niet via het OL lopen
*Kolom 8) incidentele bijdragen van het rijk; hetzij investeringen hetzij bijdragen voor één tot vier jaar (zoals natuurprojecten). Deze zijn als totaalbedrag genomen (bijvoorbeeld voor We can young is 3 * $ 26.400 = $ 79.200). De investeringen zijn zowel van de periode 2013 – 2015 als 2015 – 2017.*
** De bijdrage voor elektriciteit voor Bonaire was $ 5.500.000 in tien jaar aflopend naar nul. In 2015 is de bijdrage veranderd in $ 1.700.000 eveneens aflopend naar nul in tien jaar. De hoge bijdrage voor 2014 en 2015 is als incidenteel meegenomen in kolom 8). De bijdrage van $ 1.700.000 is als structureel meegenomen. Met daarbij de kanttekening dat deze bijdrage wordt afgebouwd.*

Bijlage 3c2) Gemiddelde uitgaven per taak: Sint Eustatius
(in dollars)

		Taak	1) Gecorrigeerde ondergrens Sint Eustatius	2) Bruto lasten Sint Eustatius	3) Baten Sint Eustatius	4) Netto lasten Sint Eustatius	5) Integrale middelen	6) BU structureel	7) Overige rijk (structureel)	8) Rijk (incidenteel)
1	a	Elektriciteit	0	0	0	0	0	0	480.000*	8.625.000
1	b	Drinkwater	0	65.000	0	65.000	0	0	250.000	254.000
1	c	Riolering en afvalwaterzuivering	0		0	0	0	0	0	0
1	d	Afval	450.000	275.000	0	275.000	0	0	0	2.340.000
1	e	Begraafplaatsen	0	5.000	0	5.000	0	0	0	
1	f	Telecommunicatie	0	0	0	0	0	0	0	
2	a	Luchthaven	790.000	910.000	430.000	480.000	0	0	0	8.330.000
2	b	Zeehavens	0	725.000	830.000	-105.000	0	0	0	0
2	c	Openbaar vervoer	0	0	0	0	0	0	0	0
3	a	Wegen, pleinen, e.d.	975.000	920.000	145.000	775.000	0	0	0	0
3	b	Milieu	555.000	5.000	0	5.000	0	0	0	0
3	c	Natuurbeheer en -bescherming	180.000	470.000	0	470.000	0	0	0	2.490.000
3	d	Landbouw en visserij	90.000	625.000	85.000	540.000	0	0	0	130.000
4	a	Ruimtelijke ordening en bestemmingsplannen	110.000	100.000	40.000	60.000	0	0	0	0
4	b	Verkaveling, gronduitgifte en grondexploitatie	110.000	50.000	0	50.000	0	0	0	0
4	c	Volkshuisvesting	100.000	250.000	10.000	240.000	20.000	0	0	485.000
5	a	Rampenbestrijding en incidentenorganisatie	0	0	0	0	0	125.000	0	0
5	b	Toezicht en handhaving	745.000	80.000	0	80.000	0	0	0	0

		Taak	1) Gecorrigeerde ondergrens Sint Eustatius	2) Bruto lasten Sint Eustatius	3) Baten Sint Eustatius	4) Netto lasten Sint Eustatius	5) Integrale middelen	6) BU structureel	7) Overige rijk (structureel)	8) Rijk (incidenteel)
6	a	Armoedebestrijding	70.000	10.000	0	10.000	30.000	0	0	0
6	b	Arbeidsbemiddeling en arbeidsparticipatie	190.000	115.000	0	115.000	680.000	0	0	0
6	c	Stimulering economie	485.000	475.000	90.000	385.000	450.000	0	65.000	0
7	a/b	Preventieve (jeugd) gezondheidszorg en preventieve jeugdzorg	0	360.000	25.000	335.000	125.000	440.000	0	79.200
7	c	Kinderopvang	130.000	250.000	0	250.000	270.000	0	0	0
7	d	Maatschappelijke ondersteuning aan kwetsbare groepen	25.000	135.000	0	135.000	125.000	0	0	0
7	e	Sociale veiligheid	15.000	0	0	0	25.000	0	0	0
7	f	Jongerenprojecten	0	0	0	0	220.000	0	270.000	0
8	a	Onderwijshuisvesting	1.220.000	295.000	0	295.000	0	0	0	8.738.000
8	b	Leerlingenvervoer	395.000	65.000	0	65.000	0	0	0	0
8	c	Leerplicht	60.000	90.000	0	90.000	0	0	0	0
8	d	Sociale kanstrajecten jongeren	0		0	0	0	345.000	0	0
8	e	Bibliotheken	105.000	180.000	0	180.000	0	0	0	210.000
8	f	Onderwijs algemeen	180.000	150.000	25.000	125.000	0	0	0	0
9	a	Kunst, musea en overige culturele activiteiten	105.000	530.000	45.000	485.000	0	0	0	0
9	b	Cultureel erfgoed, archief en archeologie	110.000	0	0	0	0	0	0	120.000
9	c	Sport	170.000	350.000	0	350.000	0	0	0	0
10		Burgerzaken	165.000	250.000	85.000	165.000	0	0	0	75.000
11		Bestuur	1.160.000	1.280.000	10.000	1.270.000	0	0	0	245.000
12		Bedrijfsvoering	2.315.000	3.795.000	0	3.795.000	0	0	0	2.195.000

		Taak	1) Gecorrigeerde ondergrens Sint Eustatius	2) Bruto lasten Sint Eustatius	3) Baten Sint Eustatius	4) Netto lasten Sint Eustatius	5) Integrale middelen	6) BU structureel	7) Overige rijk (structureel)	8) Rijk (incidenteel)
13		Algemeen besteedbare middelen	-1.650.000	5.000	750.000	-745.000	0	0	0	0
		Totaal	**9.355.000**	**12.815.000**	**2.570.000**	**10.245.000**	**1.945.000**	**910.000**	**1.065.000**	**34.316.200**

Toelichting tabel:

Kolom 1) ondergrens referentiekader gecorrigeerd voor overhead indien relevant; alle overhead is onder beleidsveld 12) bedrijfsvoering opgenomen
Kolom 2) bruto lasten; gemiddelde over 2013, 2014 en 2015 (exclusief bijzondere uitkeringen)
Kolom 3) baten; gemiddelde over 2013, 2014 en 2015 (exclusief bijzondere uitkeringen)
Kolom 4) bruto lasten min baten
Kolom 5) de integrale middelen zijn hier opgenomen vanuit de toekenning vanuit het rijk. Het betreft de jaren 2012 – 2015 opgeteld. Zowel het structureel deel als alle incidentele onderdelen (sportcoaches, kinderopvang, economische ontwikkeling 2014 – 2015) zijn hier meegenomen.
Kolom 6) alle structurele bijzondere uitkeringen
Kolom 7) het betreft bijdragen aan eilandelijke taken die niet via het OL lopen
*Kolom 8) incidentele bijdragen van het rijk; hetzij investeringen hetzij bijdragen voor één tot vier jaar (zoals natuurprojecten). Deze zijn als totaalbedrag genomen (bijvoorbeeld voor We can young is 3 * $ 26.400 = $ 79.200). De investeringen zijn zowel van de periode 2013 – 2015 als 2015 – 2017.*
** Deze bijdrage wordt in tien jaar afgebouwd.*

Bijlage 3c3) Gemiddelde uitgaven per taak: Saba
(In dollars)

		Taak	1) Gecorrigeerde ondergrens Saba	2)Bruto lasten Saba	3) Baten Saba	4) Netto lasten Saba	5) Integrale middelen	6) BU structureel	7) Overige rijk (structureel)	8) Rijk (incidenteel)
1	a	Elektriciteit	0	0	0	0	0	0	500.000*	5.750.000
1	b	Drinkwater	0	0	0	0	0	0	125.000	1.310.000
1	c	Riolering en afvalwaterzuivering	0	0	0	0	0	0	0	0
1	d	Afval	435.000	945.000	110.000	835.000	0	0	0	1.800.000
1	e	Begraafplaatsen	0	5.000	0	5.000	0	0	0	0
1	f	Telecommunicatie	0	0	0	0	0	0	0	0
2	a	Luchthaven	610.000	650.000	135.000	515.000	0	0	0	7.515.000
2	b	Zeehavens	285.000	425.000	80.000	345.000	0	0	0	0
2	c	Openbaar vervoer	0	0	0	0	0	0	0	0
3	a	Wegen, pleinen, e.d.	500.000	1.330.000	10.000	1.320.000	0	0	0	0
3	b	Milieu	285.000	0	0	0	0	0	0	0
3	c	Natuurbeheer en -bescherming	130.000	65.000	0	65.000	0	0	0	2.095.000
3	d	Landbouw en visserij	70.000	130.000	55.000	75.000	0	0	0	0
4	a	Ruimtelijke ordening en bestemmingsplannen	55.000	115.000	15.000	100.000	0	0	0	0
4	b	Verkaveling, gronduitgifte en grondexploitatie	60.000	0	0	0	0	0	0	0
4	c	Volkshuisvesting	95.000	150.000	0	150.000	150.000	0	0	625.000
5	a	Rampenbestrijding en incidentenorganisatie	0	0	0	0	0	125.000	0	0
5	b	Toezicht en handhaving	725.000	65.000	0	65.000	0	0	0	0
6	a	Armoedebestrijding	35.000	230.000	0	230.000	115.000	0	0	0
6	b	Arbeidsbemiddeling	95.000	205.000	0	205.000	805.000	0	0	0

		Taak	1) Gecorrigeerde ondergrens Saba	2)Bruto lasten Saba	3) Baten Saba	4) Netto lasten Saba	5) Integrale middelen	6) BU structureel	7) Overige rijk (structureel)	8) Rijk (incidenteel)
		en arbeidsparticipatie								
6	c	Stimulering economie	420.000	270.000	60.000	210.000	360.000	0	65.000	0
7	a/b	Preventieve (jeugd) gezondheidszorg en preventieve jeugdzorg		80.000	0	80.000	0	235.000	0	79.200
7	c	Kinderopvang	55.000	345.000	50.000	295.000	230.000	0	190.000	0
7	d	Maatschappelijke ondersteuning aan kwetsbare groepen	25.000	0	0	0	120.000	0	0	0
7	e	Sociale veiligheid	15.000	0	0	0	0	0	0	0
7	f	Jongerenprojecten	0	0	0	0	80.000	0	0	0
8	a	Onderwijshuisvesting	510.000	355.000	0	355.000	0	0	0	7.551.000
8	b	Leerlingenvervoer	365.000	385.000	15.000	370.000	0	0	0	0
8	c	Leerplicht	30.000	35.000	0	35.000	0	0	0	0
8	d	Sociale kanstrajecten jongeren	0	30.000	0	30.000	0	210.000	0	0
8	e	Bibliotheken	100.000	90.000	0	90.000	0	0	0	200.000
8	f	Onderwijs algemeen	180.000	45.000	0	45.000	0	0	0	0
9	a	Kunst, musea en overige culturele activiteiten	50.000	280.000	0	280.000	0	0	0	0
9	b	Cultureel erfgoed, archief en archeologie	40.000	20.000	0	20.000	0	0	0	180.000
9	c	Sport	90.000	80.000	0	80.000	0	0	0	0
10		Burgerzaken	160.000	130.000	35.000	95.000	0	0	0	70.000
11		Bestuur	1.155.000	1.185.000	5.000	1.180.000	0	0	0	255.000
12		Bedrijfsvoering	1.755.000	1.490.000	0	1.490.000	0	0	0	1.943.000
13		Algemeen besteedbare middelen	-210.000	15.000	350.000	-335.000	0	0	0	0
		Totaal	**8.120.000**	**9.150.000**	**920.000**	**8.230.000**	**1.860.000**	**570.000**	**880.000**	**29.373.200**

Toelichting tabel:

Kolom 1) ondergrens referentiekader gecorrigeerd voor overhead indien relevant; alle overhead is onder beleidsveld 12) bedrijfsvoering opgenomen
Kolom 2) bruto lasten; gemiddelde over 2013, 2014 en 2015 (exclusief bijzondere uitkeringen)
Kolom 3) baten; gemiddelde over 2013, 2014 en 2015 (exclusief bijzondere uitkeringen)
Kolom 4) bruto lasten min baten
Kolom 5) de integrale middelen zijn hier opgenomen vanuit de toekenning vanuit het rijk. Het betreft de jaren 2012 – 2015 opgeteld. Zowel het structureel deel als alle incidentele onderdelen (sportcoaches, kinderopvang, economische ontwikkeling 2014 – 2015) zijn hier meegenomen.
Kolom 6) alle structurele bijzondere uitkeringen
Kolom 7) het betreft bijdragen aan eilandelijke taken die niet via het OL lopen
*Kolom 8) incidentele bijdragen van het rijk; hetzij investeringen hetzij bijdragen voor één tot vier jaar (zoals natuurprojecten). Deze zijn als totaalbedrag genomen (bijvoorbeeld voor We can young is 3 * $ 26.400 = $ 79.200). De investeringen zijn zowel van de periode 2013 – 2015 als 2015 – 2017.*
** Deze bijdrage wordt in tien jaar afgebouwd.*

Bijlage 4 bouwstenen

Fysiek domein

Bouwstenen beleidsveld 1) Nutsbedrijven en andere individuele diensten

In dit beleidsveld zijn taken opgenomen die individueel aan burgers ten goede komen en die als basisdiensten worden beschouwd. De taken worden door de overheid zelf verricht of de overheid draagt er zorg voor door het een bedrijf te laten uitvoeren.
Het gaat om producten die lang tot de overheidsmonopolies behoorden, maar die sinds de jaren ’80 in Europa hetzij zijn verzelfstandigd of geprivatiseerd (afval), hetzij op andere wijze aan meer marktwerking zijn blootgesteld (drinkwater, elektriciteit). Op de eilanden is marktwerking niet goed realiseerbaar gezien de schaal.
De taken van dit beleidsveld zijn in Europees Nederland “gesloten circuits” c.q. kostendekkend. Op de eilanden is dat niet voor alle taken mogelijk, omdat de kleinschaligheid de voorzieningen erg duur maakt en het basisvoorzieningen betreft.

In dit beleidsveld zijn de taken beperkt tot taken waar de openbare lichamen een verantwoordelijkheid hebben. De in dit beleidsveld opgenomen *taken* zijn:

- 1a) Elektriciteit
- 1b) Drinkwater
- 1c) Riolering en afvalwaterzuivering
- 1d) Afval
- 1e) Begraafplaatsen
- 1f) Telecommunicatie

1a) Elektriciteit

Taakomschrijving 2011	
Minimumeisen	De eilanden verlenen concessies aan bedrijven voor elektriciteit (productie en levering) dit volgens de Wet elektriciteitsconcessies BES. Elektriciteit dient aan internationale kwaliteitseisen te voldoen, waaronder eisen voor leveringszekerheid. Door de beperkte schaalgrootte op de drie eilanden is scheiding tussen productie en levering niet altijd mogelijk.

Referentiekader 2011	
Algemeen	Uitgangspunt in de <u>ondergrens</u> is dat de uitgaven kostendekkend zijn. Gebruikers betalen voor elektriciteit. Uitgangspunt in de <u>bovengrens</u> is dat er wordt geïnvesteerd en er een overheidsbijdrage is in de kosten om de tarieven voor burgers omlaag te brengen.
Bonaire	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 0 (VU) • Kostendekkende tarieven
Sint Eustatius	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 0 (VU) • Kostendekkende tarieven
Saba	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 0 (VU) • Kostendekkende tarieven

Huidige situatie 2015	
Algemeen	In het wetsvoorstel Regels met betrekking tot de productie en de distributie van elektriciteit en drinkwater op Bonaire, Sint Eustatius en Saba (Wet elektriciteit en drinkwater BES) wordt een aantal aanpassingen voorgesteld met als doel verbetering van de governance van de bedrijven en verbetering van de kwaliteit, duurzaamheid en betaalbaarheid van elektriciteit.
Bonaire	• WEB is de netwerkbeheerder. De producent was Ecopower. In 2013 is Ecopower overgenomen door Contour Global. • Het tarief was niet voldoende voor investeringen. • WEB heeft in 2013 een jaarlijkse bijdrage gekregen van $ 5.500.000 en in 2014 van $ 5.000.000. Vanaf 2015 is dat nog $ 1.700.000. Dit laatste bedrag wordt ieder jaar verminderd met $ 170.000. De bijdrage kan worden afgebouwd, omdat WEB verondersteld wordt ieder jaar efficiënter te gaan werken. • Centrale en decentrale zonne-energie wordt mogelijk gemaakt (gebruikers die zelf zonne-energie winnen kunnen leveren aan het energiebedrijf tegen minimale vergoeding) • Het doel is dat de tarieven voor gebruikers gelijk blijven of dalen.
Sint Eustatius	• Het elektriciteitsbedrijf was GEBE. Dit bedrijf verzorgde de

	elektriciteit op Sint Maarten, Sint Eustatius en Saba. Sinds 2014 heeft Sint Eustatius zijn eigen elektriciteitsbedrijf STUCO. • EZ heeft een eenmalige subsidie voor aanloopverliezen verstrekt: $ 2.000.000. • EZ draagt incidenteel (2015-2016) bij aan de verduurzaming van energie (wind- en zonne-energie) $ 6.625.000. STUCO draagt hieraan $ 1.700.000 bij. • Het doel is dat de tarieven voor gebruikers gelijk blijven of dalen. • EZ draagt jaarlijks bij. De bijdrage begint met $ 480.000 in 2014. De bijdrage wordt jaarlijks met $ 48.000 verminderd.
Saba	• Het elektriciteitsbedrijf was GEBE. Dit bedrijf verzorgde de elektriciteit op Sint Maarten, Sint Eustatius en Saba. Sinds 2014 heeft Saba zijn eigen elektriciteitsbedrijf SEC N.V. • Elektriciteitspalen zijn grotendeels onder de grond (betaald door GEBE); dit vanwege het risico op orkanen. Een deel moet nog, maar dat wordt geleidelijk aan opgepakt. • Eenmalige subsidie voor aanloopverliezen door EZ: $ 1.250.000. • EZ gaat incidenteel (2015 – 2016) investeren in de verduurzaming van energie (wind- en zonne-energie): $ 2.500.000. Dit wordt waarschijnlijk aangevuld met een aanvraag voor de 11e EDF verduurzaming van energie (zie verder onder ontwikkelwensen). • Investering van EZ van $ 2.000.000 voor het verplaatsen en verduurzamen van de energiecentrale. De centrale ligt nu zo dicht bij de kustlijn dat de energie vaak uitvalt omdat er zeewater in de centrale komt. • EZ draagt jaarlijks bij. De bijdrage begint met $ 500.000 in 2014. De bijdrage wordt jaarlijks met $ 50.000 verminderd • Het doel is dat de tarieven voor gebruikers gelijk blijven of dalen.
MJP-pijler	• Economische ontwikkeling.
Relatie met andere taken	• Indien leidingen ondergronds worden gebracht (Sint Eustatius) kan dit samen met renovatie van wegen (indien relevant) en/of met het ondergronds brengen van andere kabels (telecommunicatie).
Kostenfactoren	• Kosten zijn grotendeels vaste kosten. Meer huishoudens maakt de kosten per huishouden lager.
Conclusie	• De extra investeringen zijn met name gericht op kwaliteitsverbetering en op het gelijk houden of verlagen van de tarieven. Efficiëntie wordt bevorderd door toezichthouders. • De eilanden krijgen alle drie een structurele bijdrage voor de netwerkkosten. Deze bijdrage wordt geleidelijk aan ieder jaar minder over een periode van 10 jaar. • De ondergrens uit 2011 wordt voor deze taak niet voldoende gevonden, omdat het een primaire levensbehoefte is. Kwaliteit, duurzaamheid en betaalbaarheid zijn van belang en waren onvoldoende.

Achterstallig onderhoud en ontwikkelwensen korte en middellange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	Het doel van de bijdragen van EZ is dat de elektriciteitsbedrijven rendabel zijn bij gelijkblijvende tarieven. Het is voor Saba en Sint Eustatius vooralsnog de vraag of dit gaat lukken, met name omdat de investeringskosten hoog zijn/ hoger zijn dan verwacht. Daarnaast vinden de eilanden de tarieven voor bijvoorbeeld elektriciteit nog steeds te hoog gezien de armoede. Sint Eustatius zou bepaald willen zien wat een acceptabel tarief is voor onder andere elektriciteit. Dit valt buiten het onderzoek naar de vrije uitkering en nemen we hier verder niet op. Saba en Sint Eustatius doen een aanvraag voor de 11e EDF voor elektriciteit. Dit om elektriciteit betaalbaar en duurzaam te maken/houden.
Bonaire	-
Sint Eustatius	• Onder de grond brengen van bovengrondse kabels in verband met verbeteren energievoorziening (betrouwbaarheid). Het totale budget is geraamd op $ 5.150.000. Daarvan is via de 11e EDF: $ 2.450.000 aangevraagd. • Het betreft aanvragen voor investeringen. De structurele lasten worden vervolgens gedragen door de elektriciteitsbedrijven en zijn niet noodzakelijkerwijs hoger dan de huidige lasten.
Saba	• Investering in zonne-energie van $ 3.750.000 aangevraagd bij EU (11e EDF). Het gaat om een tweede "plant"; met name om de batterijen voor opslag van de zonne-energie (de batterijen zijn duurder dan de panelen). • Het betreft aanvragen voor investeringen. De structurele lasten worden vervolgens gedragen door de elektriciteitsbedrijven en zijn niet noodzakelijkerwijs hoger dan de huidige lasten.

Ontwikkelwensen lange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	Ook na de geplande investeringen zijn de energiebedrijven op Saba en Sint Eustatius verliesgevend. Voor de langere termijn hebben de eilanden daarom de volgende aandachtspunten.
Bonaire	-
Sint Eustatius	• Twee onderzoeken naar duurzame energie: een naar vulkaanbronnen en een naar windenergie.
Saba	• Onderzoek naar geothermische energie. En eventueel ook naar olie-extractie bij de Saba-bank.

1b) Drinkwater

Taakomschrijving 2011	
Minimumeisen	Drinkwater is een taak waarvoor de eilanden verantwoordelijk zijn via de Wet drinkwater BES. Beschikbaarheid van drinkwater dat aan bepaalde kwaliteitseisen voldoet staat voorop; dit conform het Besluit kwaliteit drinkwater BES. Het eiland verleent concessies aan drinkwaterbedrijven en zorgt voor de handhaving van de kwaliteit.

Referentiekader 2011	
Algemeen	Uitgangspunt in de ondergrens is dat de uitgaven kostendekkend zijn. Gebruikers betalen voor drinkwater. Uitgangspunt in de bovengrens is dat er wordt geïnvesteerd en er een overheidsbijdrage is in de kosten om de tarieven voor burgers omlaag te brengen.
Bonaire	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 0 (VU) • Kostendekkende tarieven
Sint Eustatius	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 0 (VU) • Kostendekkende tarieven • In 2011 is de drinkwaterleiding aangelegd met middelen uit de 9e EDF. Deze middelen betroffen ook de oprichting van het waterbedrijf, opstellen business plan e.d.
Saba	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 0 (VU) • Kostendekkende tarieven

Huidige situatie 2015	
Algemeen	In het wetsvoorstel Regels met betrekking tot de productie en de distributie van elektriciteit en drinkwater op Bonaire, Sint Eustatius en Saba (Wet elektriciteit en drinkwater BES) wordt een aantal aanpassingen voorgesteld met als doel verbetering van de kwaliteit, duurzaamheid en betaalbaarheid van drinkwater.
Bonaire	Gebruikers zijn aangesloten op de drinkwaterleiding of krijgen drinkwater gebracht als ze buiten de bebouwde kom wonen. Het drinkwater wordt verzorgd door WEB N.V. • IenM heeft geïnvesteerd in de kwaliteit van drinkwater: $ 2.254.000 (transportkosten) (eenmalig via de VU). • Er is een structurele subsidie aan het drinkwaterbedrijf: $ 1.125.000 om de kwaliteit voldoende te houden en de tarieven af te toppen. • Burgers betalen circa $ 5 per m^3
Sint Eustatius	Er is een drinkwaterleiding. Niet iedereen gebruikt dit water vanwege de kosten. Inwoners en bedrijven gebruiken ook water uit cisternen. Het drinkwaterbedrijf werd ondersteund door Evides. Het is onduidelijk of Evides het drinkwaterbedrijf blijft

	ondersteunen na 2014. • IenM heeft een eenmalige bijdrage van $ 254.000 voor de transportkosten gegeven (eenmalig via de VU). • Er is een structurele subsidie aan het drinkwaterbedrijf van $ 250.000 door IenM via het OL om de tarieven af te toppen. • Het OL begroot jaarlijks $ 65.000 voor distributie van het water. • Burgers betalen $ 30 per maand voor de aansluiting op het drinkwaterbedrijf. Ze krijgen daarvoor dan tevens 3 m3. Het aantal aansluiting steeg in het begin, maar neemt nu weer af. Dit vanwege de prijs.
Saba	Een drinkwaterleiding is op Saba niet mogelijk. Inwoners en bedrijven gebruiken water uit cisternen. Indien er te weinig water is wordt drinkwater gekocht van een van de twee private bedrijven. Ter verbetering van de drinkwaterkwaliteit en –kwantiteit worden de volgende verbeteringen uitgevoerd: • Filters voor de cisternes van huishoudens (eerste fase). • Het OL en IenM investeren samen in een waterleiding van de haven naar The Bottom zodat drinkwater opgepompt kan naar een tank in The Bottom (dit maakt onderdeel van onderhoud van de weg;) Dit maakt de tarieven voor inwoners lager. (Een deel van de tarieven zijn transportkosten). • *Bij de parkeerplaats in Windwardside (zie onder 3a) komt een grijswater cisterne (voor landbouw, brandweer, constructie, e.d.) met als doel de zoetwatervoorraad te vergroten.* • Daarnaast wordt de grijswater cisterne bij St Johns uitgebreid. • Totaal IenM voor drinkwater via VU: $ 1.310.000 (eenmalig via de VU). *Voor de parkeerplaats zie taak 3a) Wegen* • Saba krijgt $ 125.000 structureel voor drinkwater.
MJP-pijler	• Economische ontwikkeling • Armoedebestrijding • (volksgezondheid)
Relatie met andere taken	• Kan samen met andere projecten, zoals wegen.
Kostenfactoren	• Kosten zijn grotendeels vaste kosten. Meer huishoudens maakt de kosten per huishouden lager.
Conclusie	• De ondergrens wordt voor deze taak niet voldoende gevonden door OL noch het rijk, omdat het een primaire levensbehoefte is. Kwaliteit, duurzaamheid en betaalbaarheid zijn van belang en waren onvoldoende. • Voor drinkwater zijn extra investeringen gedaan door IenM en worden de tarieven omlaag gebracht. Desondanks zijn de tarieven nog steeds hoog ten opzichte van bijvoorbeeld Europees Nederland. • De structurele middelen lopen eenmalig via de VU. Dit zou structureel kunnen.

Achterstallig onderhoud en ontwikkelwensen korte en middellange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	Voor Bonaire en Sint Eustatius zijn geen verdere plannen voor drinkwater. Saba heeft nog enkele aanvullende wensen. Kanttekening die de eilanden wel plaatsen is dat de tarieven voor bijvoorbeeld drinkwater nog steeds hoog zijn. Sint Eustatius zou bepaald willen zien wat een acceptabel tarief is voor onder andere drinkwater. Dit valt buiten het onderzoek naar de vrije uitkering en nemen we hier verder niet op.
Bonaire	-
Sint Eustatius	-
Saba	• Meer grijswater cisternes. Schatting investering $ 1.400.000.

Ontwikkelwensen lange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	-
Bonaire	-
Sint Eustatius	-
Saba	• Uitbreiding reverse osmosis fabrieken. • Vervolgens waterleiding van deze fabriek (bij de luchthaven) naar Hells's gate om het water op te pompen naar een tank.

1c) Riolering en afvalwaterzuivering

Taakomschrijving 2011	
Minimumeisen	In 2012 is de Wet volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en milieubeheer BES in werking getreden. De in deze wet opgenomen minimumeisen voor riolering en waterzuivering hebben als essentie dat de eilanden de afvalwatersituatie in kaart brengen en vervolgens in een jaarlijks integraal milieuprogramma prioriteiten stellen onder andere voor afvalwater (inclusief de financiële gevolgen). In een afvalwaterverordening worden regels vastgesteld voor het vormgeven van doelmatige inzameling en transport van afvalwater, zodanig dat bodem en zee worden beschermd.

Referentiekader 2011	
Algemeen	Alleen Bonaire heeft riolering en afvalwaterzuivering. Voor de ondergrens en bovengrens zijn de daadwerkelijke kosten van de riolering en afvalwaterinstallatie berekend. Het verschil tussen de ondergrens en de bovengrens is de bijdrage van de gebruikers.
Bonaire	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $1.985.000 (VU) • Genormeerde bijdrage gebruikers 50% • De riolering en afvalwaterzuivering zijn betaald uit middelen van de 9e EDF en middelen van IenM Bovengrens referentiekader: • Netto lasten OL: $2.980.000 • Genormeerde bijdrage gebruikers 25%
Sint Eustatius	Niet relevant
Saba	Niet relevant

Huidige situatie 2015	
Algemeen	-
Bonaire	Voor de riolering en afvalwaterzuivering stelt IenM komende jaren een bedrag ter beschikking. Dit bedrag begint met $ 3.000.000 en daalt naar $ 1.250.000 miljoen. Het verschil dient te worden opgebracht door tarieven. In 2014 loopt het bedrag eenmalig via de VU.
Sint Eustatius	-
Saba	-
MJP-pijler	• Economische ontwikkeling
Relatie met andere taken	• In het algemeen is er een relatie met 7ab) publieke gezondheid en 3c) natuurbeheer en –behoud. • Op Bonaire wordt gezuiverd afvalwater gebruikt voor landbouw en irrigatie van tuinen van hotels waardoor er ook een relatie is met 3d) landbouw en 6c) economische ontwikkeling.
Kostenfactoren	• Kosten zijn grotendeels vaste kosten. Meer huishoudens maakt de kosten per huishouden lager.
Conclusie	• De structurele bijdrage voor Bonaire is $ 3.000.000

	aflopend naar $ 1.250.000 en loopt eenmalig via de VU. Dit zou structureel kunnen.

Achterstallig onderhoud en ontwikkelwensen korte en middellange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	-
Bonaire	-
Sint Eustatius	-
Saba	-

Ontwikkelwensen lange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	-
Bonaire	Uitfaseren van de beerputten en vervanging door septic tanks (buiten het rioleringsgebied). Dit vanwege meetgegevens van de grond- en zeewaterkwaliteit die aantonen dat dit noodzakelijk is.
Sint Eustatius	Indien Sint Eustatius meer hotels zou krijgen kan afvalwater een probleem worden in het gebied waar de hotels liggen.
Saba	-

1d) Afval

Taakomschrijving 2011	
Minimumeisen	De minimumeisen voor afval in de wet VromBES betreffen: • Het hebben van een regulier afhaalregime voor regulier afval. • Het hebben van een regime voor het inzamelen van gevaarlijke stoffen, zoals preparaten of genetisch gemodificeerde organismen, maar ook aan autobanden, afvalolie, koelvloeistof, autowrakken, grove huishoudelijke afvalstoffen enz. • Een regime voor het bewaren, nuttig toepassen, verwijderen, vervoeren, verhandelen of het beheer van gevaarlijke afvalstoffen. Van belang daarbij is dat dit gebeurt door een erkende inzamelaar. • Tegengaan van zwerfvuil, het voorkomen van uitspoeling van afvalstoffen van stortplaatsen in zee en verbetering van het stortbeleid. • Aanvullend kunnen ook andere categorieën van afvalstoffen worden aangewezen die afzonderlijk moeten worden aangeboden. Hierbij kan gedacht worden aan groente, fruit en tuinafval, papier, glas, plastic etc.

Referentiekader 2011	
Algemeen	Uitgangspunt in de <u>ondergrens</u> zijn de gemiddelde kosten van een gemeente. Dit betekent dat er een deel algemene overhead in de kosten zit dat verrekend dient te worden. Uitgangspunt in de <u>bovengrens</u> zijn specifieke berekening. Deze berekeningen zijn hoger dan die van een gemiddelde gemeente, omdat er meer rekening is gehouden met het inhalen van achterstanden.
Bonaire	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 1.750.000 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 1.455.000 (VU) • Gebruikers betalen 50% • Investeringen inhaalslag geschat op $ 15 miljoen
Sint Eustatius	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 490.000 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 450.000 (VU) • Gebruikers betalen 50% • Investeringen inhaalslag PM
Saba	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 485.000 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 435.000 (VU) • Gebruikers betalen 50% • Investeringen inhaalslag PM

Huidige situatie 2015	
Algemeen	<u>Situatie tot en met 2014:</u> Tot en met 2013 zijn er geen concrete ontwikkelingen geweest voor de taak afval. De plannen zijn nog niet uitgevoerd. De eilanden halen hun afval op en storten het afval grotendeels ongesorteerd op de landfill. De landfills van Bonaire en Sint Eustatius zijn vol. Saba verbrandt wekelijks het afval. <u>Situatie vanaf 2015:</u> In 2014 is IenM met een nieuwe opzet voor afval begonnen. Uitgangspunt is dat er twee soorten afval wordt opgehaald (natte en droge fractie) en vervolgens zoveel mogelijk wordt gesorteerd en gerecycled. De rest wordt in speciale ovens verbrand. Dit traject zal voor Sint Eustatius en Saba in 2015 effect hebben. Voor Bonaire is het nog niet bekend wanneer het traject wordt gestart (zie daarvoor de tabel ontwikkelwensen korte en middellange termijn).
Bonaire	<u>Situatie tot en met 2014 en begin 2015</u>: • Selibon (overheids N.V.) haalt het afval op en beheert de landfill. Afval wordt beperkt gesorteerd. De landfill is vol. • Bruto uitgaven OL circa: $ 2.505.000 • Tariefsopbrengst: $ 1.165.00 • Netto lasten OL: $ 1.340.000 Bonaire heeft in 2013 het "afvalbeheer- en uitvoeringsplan Bonaire 2013 – 2022; naar een duurzaam gescheiden afvalbeheer op Bonaire" gemaakt.
Sint Eustatius	<u>Situatie tot en met 2014</u>: • Afval wordt opgehaald. De landfill wordt beheerd. Er vindt, geen onderhoud plaats en er is geen recycling. De landfill dreigt (deels) in zee te vallen. Dit geldt ook voor de grootste illegale landfill. • Bruto lasten OL: $ 275.000 • Tarief: $ 0 • Netto lasten OL: $ 275.000 <u>Situatie vanaf 2015</u>: • Investering door IenM $ 2.340.000 voor gescheiden ophalen, sorteren, verwerken/recyclen en delen afvoeren (uit Usona middelen wordt een deel betaald). De oude landfills worden afgedekt met folie. • Raming jaarlijkse kosten $ 450.000. Dit is exclusief het ophalen van vuilnis en inclusief een door de drie eilanden gedeelde fte die de contacten met internationale afvalbedrijven e.d. regelt. • De huidige netto lasten zijn voor het ophalen van het afval en beheer van de landfill. We schatten 25% voor de landfill en 75% voor het ophalen: lasten landfill $ 70.000 Ophalen: $ 205.000. • Totale structurele extra lasten: $ 380.000 ($ 450.000 min huidige kosten landfill $70.000)

Saba	<u>Situatie tot en met 2014</u>: • Afval wordt opgehaald en grotendeels verbrand. De landfill wordt beheerd. Het afval wordt dagelijks opgehaald. • Bruto lasten OL: $ 945.000 • Tarief: $ 110.000 (ingevoerd november 2014) • Netto lasten OL: $ 835.000 <u>Situatie vanaf 2015:</u> • Investering door IenM $ 1.800.000 voor gescheiden ophalen, sorteren, verwerken/recyclen en delen afvoeren. • Raming jaarlijkse kosten $ 370.000. Dit is exclusief ophalen van vuilnis en inclusief een door de drie eilanden gedeelde fte die de contacten met internationale afvalbedrijven e.d. regelt. • De huidige netto lasten zijn voor het ophalen van het afval en beheer van de landfill. De kosten voor de landfill zijn gemiddeld $ 230.000. Ophalen is $ 715.000. • Totale structurele extra lasten: $ 140.000 ($ 370.000 min huidige kosten landfill $ 230.000).
MJP-pijler	• Economische ontwikkeling • (Volksgezondheid)
Relatie met andere taken	• Er is een nauwe relatie met de taken: 3b) milieu 3d) natuurbeheer en -behoud 5b) toezicht- en handhaving 7ab) publieke gezondheidszorg
Kostenfactoren	• Kosten zijn deels vaste kosten. Meer huishoudens maken de kosten per huishouden lager. Een deel van de kosten (zoals sorteren) is per ton afval.
Conclusie	Er is door het rijk geïnvesteerd in afval. Dit op verzoek van Sint Eustatius en Saba. Afval is dus een prioriteit. Op Saba zijn de huidige kosten bovendien substantieel hoger dan de ondergrens, omdat Saba dagelijks het afval ophaalt (in verband met het klimaat).

Achterstallig onderhoud en ontwikkelwensen korte en middellange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	Voor Sint Eustatius en Saba zijn er gezien de recente investeringen geen aanvullende wensen voor de korte termijn. Met Bonaire is nog geen convenant gesloten. Voor Bonaire zijn er daarom nog wel ontwikkelwensen voor de kortere termijn.
Bonaire	• Bonaire heeft enige mate van gescheiden afval, maar niet voldoende. Bovendien is de landfill vol en zou recycling, afvoeren of verbranden van afval het milieu en de natuur niet verder belasten. Een mogelijkheid is een extra milieustraat te maken met daarbij een incinerator (oven) voor het ziekenhuis en het slachtafval. Het ziekenhuis draagt bij aan de kosten van de oven. De milieustraat kan worden uitgebreid met extra modules. Investering: $ 1.750.000. Jaarlijkse kosten voor het OL zijn circa $ 200.000 en daarnaast zijn er tarieven (bijdrage

	ziekenhuis). • Ook is het een mogelijkheid bij de illegale stortplaats bij Rincon afval over te slaan. Geschatte investering $ 200.000. Jaarlijkse extra kosten $ 135.000 (inclusief een door de drie eilanden gedeelde fte die de contacten met internationale afvalbedrijven e.d. regelt). • De arbeidsuren en transportkosten worden verder opgevangen binnen Selibon. Het betreft deels verschuiving van werk. • Totale investeringen: $ 1.950.000; structurele extra uitgaven: $ 335.000.
Sint Eustatius	-
Saba	-

Ontwikkelwensen lange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	• Zodra er grotere vuilverbranders zijn op bijvoorbeeld Aruba en Sint Maarten kan worden overwogen het afval daar naartoe te brengen in plaats van zelf te verbranden. De eigen ovens voor huishoudelijk afval zijn dan niet meer nodig. De verbrandingsinstallatie op Bonaire voor (bio)medisch afval blijft dan wel nodig. • Internationaal is het verplicht dat de eilanden een haven ontvangst voorziening hebben, dat wil zeggen dat schepen hun olieafval en huisvuil moeten kunnen afgeven. Dit kan bijvoorbeeld door een boot het afval bij de schepen te laten ophalen. Vervolgens moet dit afval verantwoord worden verwerkt. Voor deze dienst kan een tarief worden gevraagd. Voor Saba is deze taak verwaarloosbaar, voor Sint Eustatius (Nustar) en Bonaire (cruiseschepen) dient deze taak te worden ontwikkeld. Wij hebben deze taak onder de langere termijn geplaatst, omdat in 2015 wordt begonnen met het anders verwerken van het eigen afval. Of bijvoorbeeld extra afval ook verwerkt kan worden volgt daarna.
Bonaire	Bonaire heeft een afvalbeheer- en uitvoeringsplan Bonaire 2013 – 2022. Een aantal onderdelen is genoemd onder de korte en middellange wensen. Daarnaast bevat het plan projecten zoals: • De sluiting en sanering van de afvalstortplaatsen Lagun en Morotin. • Gescheiden inzamelen van (klein) gevaarlijk afval (waaronder afgewerkte olie). • Gescheiden inzamelen van asbesthoudende materialen en het deponeren ervan is nodig met het oog op de volksgezondheid.
Sint Eustatius	-
Saba	-

1e) Begraafplaatsen

Taakomschrijving 2011	
Minimumeisen	De eilanden zijn verplicht te zorgen voor begraafplaatsen volgens de Begrafeniswet BES. Dit kan zijn door ze zelf te hebben en beheren, het kan ook door een private partij. Veel begraafplaatsen zijn kerkelijk.

Referentiekader 2011	
Algemeen	Uitgangspunt in de ondergrens is dat de begraafplaatsen kostendekkend zijn. *Indien familieleden de begrafeniskosten niet kunnen betalen kan het OL daar zorg voor dragen. Dit valt onder taak 6a) armoedebestrijding.* Uitgangspunt in de bovengrens is dat begraafplaatsen niet volledig kostendekkend zijn.
Bonaire	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 0 (VU) • Kostendekkende tarieven
Sint Eustatius	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 0 (VU) • Kostendekkende tarieven
Saba	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 0 (VU) • Kostendekkende tarieven

Huidige situatie 2015	
Algemeen	Er zijn geen ontwikkelingen t.a.v. deze taak.
Bonaire	Bruto lasten OL: $ 0
Sint Eustatius	Bruto lasten $ 5.000
Saba	Bruto lasten $ 5.000
MJP-pijler	-
Relatie met andere taken	De OL betalen soms de begrafeniskosten voor mensen wiens familie het niet kan betalen. Deze kosten zijn onder 6a) armoedebestrijding opgenomen.
Kostenfactoren	Niet relevant
Conclusie	Bijstelling VU niet nodig.

Achterstallig onderhoud en ontwikkelwensen korte en middellange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	Geen ontwikkelingen
Bonaire	Een particulier bedrijf wil een crematorium op Bonaire beginnen. Ook een crematorium is in beginsel kostendekkend.
Sint Eustatius	-
Saba	-

Ontwikkelwensen lange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	
Bonaire	
Sint Eustatius	
Saba	

1f) Telecommunicatie

Taakomschrijving 2011	
Minimumeisen	De Minister van EZ verleent concessies en machtigingen voor telecommunicatie, onder andere voor telefonie (vast en mobiel) en omroepen (Wet telecommunicatievoorzieningen BES). De openbare lichamen hebben altijd het recht zelf een concessie te nemen. Ze moeten dan wel voldoen aan de eisen waaraan andere concessienemers ook moeten voldoen.

Referentiekader 2011	
Algemeen	Uitgangspunt in de <u>ondergrens</u> is dat de tarieven kostendekkend zijn. Gebruikers betalen voor telecommunicatie. Uitgangspunt in de <u>bovengrens</u> is dat er wordt geïnvesteerd en er overheidsbijdragen zijn in de kosten om de tarieven voor burgers omlaag te brengen.
Bonaire	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL $ 0 (VU) • Kostendekkende tarieven
Sint Eustatius	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL $ 0 (VU) • Kostendekkende tarieven
Saba	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL $ 0 (VU) • Kostendekkende tarieven

Huidige situatie 2015	
Algemeen	Vaste telefonie wordt met name door overheids N.V.'s aangeboden. Mobiele telefonie, naast de overheids NV, ook door enkele concurrenten.
Bonaire	• Voor vaste telefonie kent Bonaire twee vaste partijen: Telbo (NV van het OL) en Flamingo TV. • Voor mobiele telefonie zijn er nu twee aanbieders: Digicel en UTS. Telbo heeft recent wel een vergunning gekregen en zal naar verwachting binnenkort ook mobiele telefonie aanbieden. • De kosten van telecomvoorzieningen (voor de eindgebruiker) zijn hoog, terwijl de geleverde kwaliteit als matig wordt ervaren. De hoge kosten hebben ook te maken met de terugverdientermijnen van de aanlegkosten van netwerken en de switchkosten. • Telbo heeft een sterke financiële positie en gaat nu investeren in glasvezel op het eiland (vervanging van koper). Het is een driejarig project. Banken en pensioenfondsen zijn gevraagd voor financiering.
Sint Eustatius	• De enige aanbieder van vaste telefonie op Sint Eustatius is Eutel (NV van het OL). • Eutel heeft (in bepaalde mate) concurrentie van mobiele

	telefonie Telem (Sint Maarten) en UTS. Telem en UTS maken gebruik van het mobiele netwerk van Eutel. • De kosten telecomvoorzieningen (voor de eindgebruiker) zijn hoog, terwijl de geleverde kwaliteit als matig wordt ervaren (mede door sterk verouderde netwerken). • Er is een zeekabel - met incidentele middelen van het Ministerie van BZK aangelegd – dit moet tot verbetering van de telecomvoorzieningen leiden.
Saba	• De enige aanbieder van vaste telefonie op Saba is Satel (NV van het OL). • Satel heeft (in bepaalde mate) concurrentie van mobiele telefonie Telem (Sint Maarten) en UTS. Telem en UTS maken gebruik van het mobiele netwerk van Satel. • De kosten telecomvoorzieningen (voor de eindgebruiker) zijn hoog, terwijl de geleverde kwaliteit als matig wordt ervaren (mede door sterk verouderde netwerken). • Er is een zeekabel - met incidentele middelen van het Ministerie van BZK aangelegd – dit moet tot verbetering van de telecomvoorzieningen leiden.
MJP-pijler	• Economisch ontwikkeling
Relatie met andere taken	• Het leggen van (glasvezel)kabels heeft een relatie met het ondergronds brengen van elektriciteitskabels (met name Sint Eustatius) en onderhoud van wegen.
Kostenfactoren	• Kosten zijn grotendeels vaste kosten. Meer huishoudens maken de kosten per huishouden lager.
Conclusie	• De huidige telecommunicatievoorziening is vooralsnog kostendekkend. • Er is een éénmalige investering door BZK geweest voor de glasvezelkabel naar Saba en Sint Eustatius.

Achterstallig onderhoud en ontwikkelwensen korte en middellange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	Alle partijen hebben de eerste helft 2014 aangegeven bezig te zijn met investeringen in hun netwerken. Dit om de kwaliteit te verbeteren en de tarieven te verlagen.
Bonaire	• Telbo gaat investeren in glasvezelkabels. Ook Flamingo TV wil dat. Dit zou in samenwerking moeten om geen dubbele netwerken te krijgen. • Voor mobiele telefonie is uitbreiding naar 4G het doel.
Sint Eustatius	• Voor mobiele telefonie is uitbreiding naar 3G het doel. • Een aantal partijen heeft aangegeven zelfstandig (eigen concessie) of in samenwerkingsverband mobiele telefonie aan te willen bieden op Saba en Sint Eustatius. • Eutel wil mobiele telefonie aan gaan bieden en een glasvezel netwerk leggen. Het is de vraag of Eutel de middelen voor de investeringen heeft. Er is nog geen uitgewerkt plan. De hoogte van de investeringen zetten we daarom op PM. • Na de investeringen is de kwaliteit beter en de tarieven lager. Uitgangspunt is dat de bedrijven dan kostendekkend kunnen draaien. Deze investeringen hebben dan geen effect

	op de vrije uitkering.
Saba	• Voor mobiele telefonie is uitbreiding naar 3G het doel. • Een aantal partijen heeft aangegeven zelfstandig (eigen concessie) of in samenwerkingsverband mobiele telefonie aan te willen bieden op Saba en Sint Eustatius. Dit is ook van belang omdat Satel verliesgevend is. Het tekort is circa \$ 150.000 – \$ 200.000 per jaar. • Diverse investeringen zijn nodig voor een upgrade van de centrales en netwerk van Satel, onder andere om de (zee)glasvezelkabel te kunnen benutten. Satel heeft niet de middelen voor de benodigde investeringen. Er is nog geen uitgewerkt plan. De hoogte van de investeringen zetten we daarom op PM. • Na de investeringen is de kwaliteit beter en de tarieven lager. Uitgangspunt is dat de bedrijven dan kostendekkend kunnen draaien. Deze investeringen hebben dan geen effect op de VU.

Ontwikkelwensen lange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	De Landsverordening telecommunicatievoorzieningen en onderliggende regelgeving is 1-op-1 omgezet in de Wet op de Telecommunicatievoorzieningen BES (WTvBES). Formeel zijn de wettelijke eisen dus niet veranderd. EZ heeft wel in haar marktordeningsbrief van juli 2012 de randvoorwaarden voor een efficiënt werkende telecommarkt beschreven. Daarbij is ook aangegeven dat op termijn (3 tot 5 jaar) de WTv BES waar mogelijk en wenselijk in lijn worden gebracht met de Nederlandse Telecommunicatiewet.
Bonaire	
Sint Eustatius	
Saba	

Bouwstenen beleidsveld 2) Mobiliteit

In dit beleidsveld zijn taken rond vervoer opgenomen. De Caribisch Nederlandse eilanden zijn kleinschalige eilanden die op enige afstand (Bonaire) of grote afstand (Sint Eustatius en Saba) van het vaste land van Zuid-Amerika liggen.
De luchthaven is het belangrijkste middel voor personen om van en naar de eilanden te gaan, met andere woorden de luchthaven is de spil van het openbaar vervoer *van en naar* de eilanden.
Er zijn ook veerboten. Op dit moment is er een reguliere dienst tussen Saba en Sint Maarten. Incidenteel varen er boten van en naar Sint Eustatius en omliggende eilanden.
De zeehaven is van wezenlijk belang voor met name de aanvoer van goederen en levensmiddelen. Daarnaast heeft de haven een functie voor toerisme op met name Bonaire.
Er is geen openbaar vervoer *op* de eilanden, omdat er op Bonaire een pilot was, was deze taak opgenomen in het referentiekader 2011. Deze pilot heeft geen vervolg gekregen. Op verzoek van Bonaire en Sint Eustatius blijft deze taak opgenomen in dit beleidsveld.

De in dit beleidsveld opgenomen <u>*taken*</u> zijn:

- 2a) Luchthaven
- 2b) Zeehaven
- 2c) Openbaar vervoer

2a) Luchthaven

Taakomschrijving 2011	
Minimumeisen	De luchthavens van de eilanden dienen aan de minimale internationale voorschriften van de International Civil Aviation Organisation (ICAO) te voldoen. Deze voorschriften zijn iets minder zwaar dan de EU-voorschriften. De EU-voorschriften zijn gericht op dichtbevolkte gebieden en veel vliegbewegingen. De eilanden zijn verantwoordelijk voor de exploitatie van de luchthaven. Het Rijk draagt zorg voor enkele aanpalende taken, zoals de meteorologische en seismologische dienst (uitgevoerd door het KNMI), de douane en de KMAR.

Referentiekader 2011	
Algemeen	Voor de luchthaven zijn de ondergrens en de bovengrens gelijk. Dit omdat de kosten, gegeven de huidige havens, vast zijn. De kosten zijn afgeleid van de Masterplannen voor de luchthavens en de begrotingen. Uitgegaan is van: • Kapitaallasten: kosten voor de start- en landingsbaan zijn reguliere kosten. • De overige kapitaallasten worden niet meegenomen, omdat deze in Europees Nederland ook veelal op andere wijzen worden bekostigd. • In de exploitatielasten zitten de onderhoudslasten, evenals de beheerslasten. Onder de beheerslasten worden onder andere verstaan de kosten voor verkeersleiding, afhandeling, energie, security enzovoort. • Inkomsten: vliegtuigmaatschappijen betalen voor gebruik van de luchthaven. Passagiers betalen ook, via de luchthavenbelasting.
Bonaire	Ondergrens/bovengrens referentiekader: • Landingsbaan is gerenoveerd voor $ 16.500.000 • Kapitaallasten: $ 822.000 • Tarieven: onbekend • Verlies BIA: $560.000 • Netto lasten: $1.380.000 (VU) • Investeringen inhaalslag geschat op $ 40 miljoen
Sint Eustatius	Ondergrens/bovengrens referentiekader OL: • Bruto lasten: $ 1.140.000 • Baten: $ 350.000 • Netto lasten: $ 790.000 (VU) • Investeringen inhaalslag geschat op $ 8 miljoen
Saba	Ondergrens/bovengrens referentiekader OL: • Bruto lasten: $ 709.000 • Baten: $ 100.000 • Netto lasten: $ 609.000 (VU) • Investeringen inhaalslag geschat op $ 3,5 miljoen

<table>
<tr><th colspan="2">Huidige situatie 2015</th></tr>
<tr><td>Algemeen</td><td>De masterplannen voor Bonaire, Sint Eustatius en Saba zijn nog steeds actueel. De huidige inzet is de luchthavens te laten voldoen aan de internationale veiligheidseisen. IenM doet hiervoor de benodigde investeringen in 2015 en 2016.
Onderstaande kostenramingen zijn exclusief kosten voor veiligheid en justitie, zoals security hekwerken. Deze kosten worden wel meegenomen in het project, maar hier verder buiten beschouwing gelaten, omdat het rijkstaken betreft.

Verschil t.o.v. het referentiekader is dat:
• Er minder inhaalslagen worden gemaakt dan gepland. De terminals worden buiten beschouwing gelaten.
• De kosten van de geplande inhaalslagen zijn hoger. Dit omdat de prijzen hoger zijn. Doordat de investeringskosten hoger zijn, zijn ook de structurele kosten hoger.
• Bovendien valt er meer onder de verantwoordelijkheid van het OL dan uitgangspunt was bij het referentiekader. Ook dit leidt tot een verhoging van het bedrag voor de VU.</td></tr>
<tr><td>Bonaire</td><td><u>Situatie tot en met 2014</u>:
• De luchthaven valt onder de verantwoordelijkheid van BIA N.V. BIA heeft voor dit onderzoek inzicht in de jaarrekening en andere documenten gegeven.
• Bruto lasten $ 5.400.000
• Baten: $ 4.600.000
• BIA maakt een verlies van circa $ 850.000 per jaar (2012 en 2013).
• Dit is inclusief kapitaallasten van de door IenM betaalde start – en landingsbaan (fonds landingsbaan), zodat voor de toekomst rekening wordt gehouden met deze kosten. Er zijn enkele in te brengen posten (Meerjarenplan Fondsen).
• Het OL draagt niet bij aan het verlies; het verlies wordt opgevangen door in te teren op de reserves.
• Wel heeft het OL enkele lopende schulden van BIA kwijtgescholden.
• Het voornemen is de tarieven voor passagiers en vliegtuigen te verhogen, zodat BIA geen tekort meer heeft.

<u>Situatie vanaf 2015:</u>
• De verkeerstoren wordt gerenoveerd: investering van $ 6.500.000 (IenM). Inclusief voorbereidingskosten, projectkosten en kleinere verbeteringen gaat het om $ 7.605.000. Het project is gereed in 2016.
• Voor de platformen is $ 21.000.000 geraamd. Naar verwachting vindt deze investering plaats in 2016 / 2017.
• Zoals hierboven aangegeven is het tekort van BIA circa $ 850.000. Indien de heffingen stijgen is er geen tekort meer in de huidige situatie. Er zijn echter stijgende structurele lasten vanwege de investeringen in met name de verkeerstoren.</td></tr>
</table>

	• BIA gaat uit van lasten die in de periode 2013 – 2017 stijgen naar een bedrag tussen de $ 6.700.000 en $ 7.300.000 en van baten die stijgen naar een bedrag tussen $ 5.600.000 en $ 6.800.000. Het tekort wordt daarom geraamd op een bedrag tussen de $ 1.100.000 en $ 500.000. We ramen het toekomstig tekort daarom op $ 800.000.
Sint Eustatius	<u>Situatie tot en met 2014:</u> • Bruto lasten: $ 910.000 • Baten: $ 430.000 • Netto lasten: $ 480.000 <u>Situatie vanaf 2015:</u> • De renovatie van de landingsbaan, platform en verkeerstoren is geraamd op $ 7.065.000. Inclusief voorbereidingskosten, projectkosten en kleinere verbeteringen gaat het om $ 8.330.000. Het project is gereed in 2015. • De toekomstige extra kapitaallasten ramen we op: $ 415.000 (levensduur van de start- en landingsbaan is 15 jaar; de overige kapitaalgoederen 20 jaar).
Saba	<u>Situatie tot en met 2014:</u> • Bruto lasten: $ 650.000 • Baten: $ 135.000 • Netto lasten: $ 515.000 <u>Situatie vanaf 2015:</u> • De renovatie van de landingsbaan is geraamd op $ 6.250.000. Inclusief voorbereidingskosten, projectkosten en kleinere verbeteringen gaat het om $ 7.515.000. Het project is gereed in 2015. • De toekomstige extra kapitaallasten ramen we op: $ 320.000 (levensduur van de start- en landingsbaan is 15 jaar; de overige kapitaalgoederen 20 jaar).
MJP-pijler	• Economische ontwikkeling
Relatie met andere taken	• Stimulering toerisme (taak 6c).
Kostenfactoren	• Aantal vliegtuigen en aantal passagiers
Conclusie	• De kosten van de geplande inhaalslagen zijn hoger. Dit omdat de prijzen hoger zijn. Doordat de investeringskosten hoger zijn, zijn ook de structurele kosten hoger. Dit is opgenomen onder de nog niet begrote bedragen. • Bovendien valt er meer onder de verantwoordelijkheid van het OL dan uitgangspunt was bij het referentiekader. Ook dit leidt tot een verhoging van het structurele bedrag. • Er worden minder inhaalslagen gemaakt dan gepland: de terminals worden buiten beschouwing gelaten. Deze zijn nu opgenomen onder ontwikkelwensen.

<table>
<tr><th colspan="2">Achterstallig onderhoud en ontwikkelwensen korte en middellange termijn (eilanden en/of rijk)</th></tr>
<tr><td>Algemeen</td><td>De terminals zijn uit de investeringsplannen van IenM gehaald. Bonaire en Sint Eustatius vinden het uitbreiden van de terminal en andere investeringen essentieel voor het functioneren van de luchthavens nu en voor ontwikkelingen in de toekomst.</td></tr>
<tr><td>Bonaire</td><td>BIA ziet de volgende problemen met de huidige situatie:
Er is nu ruimte voor één groot vliegtuig op één moment. Uitbreiden van het aantal (grotere) vluchten kan daarom niet. Bij het huidige platform mogen niet meer grotere vliegtuigen, omdat deze dan te dicht op de baan staan gezien hun (staart)hoogte. Voor meer vluchten dienen de platforms te worden verplaatst.
Verplaatsen van de platforms betekent ook verplaatsen van de terminal, omdat er anders bussen moeten gaan rijden; wat ook duur is/duurder is.
Er is sowieso behoeft aan een grotere terminal om de in- en uitgaande passagiersstromen te kunnen managen. Ook kan het restaurant/winkeldeel dan worden ontwikkeld wat meer omzet oplevert (verhuur van winkels).
De oude platforms en terminal kan worden gebruikt voor (kleinere) cargo vliegtuigen en privé vliegtuigen en catering. Dit levert extra omzet op.
Bij meer ruimte is er pre-clearance mogelijk (voor Europa). Dat levert extra passagiers (en inkomsten) op. Ook kan een hub functie worden ontwikkeld. Niet zozeer voor transits, maar voor mensen die een of paar dagen op Bonaire willen zijn omdat ze er toch overstappen of voor toeristen die een cruise willen starten van Bonaire
Er is een stuurgroep ingesteld die in 2015 met een aantal scenario’s komt en een uitslag van de marktanalyse. De resultaten hiervan zijn nog niet bekend.
De kosten schatten we volgens huidig inzicht op $ 31.000.000 voor de nieuwe terminal (en $ 21.000.000 voor de platforms; deze zijn toegezegd en zijn daarom opgenomen bij de huidige situatie).
De structurele kosten zijn voorlopig geschat op 5% ($ 1.550.000) van de investering.</td></tr>
<tr><td>Sint Eustatius</td><td>Het OL wil een nieuwe terminal, omdat:
De oude terminal last heeft van houtrot en ander door achterstallig onderhoud veroorzaakte problemen
De terminal te klein is om de huidige passagiersstromen verantwoord aan te kunnen.
Er geen ruimte is voor controle van bagage van inkomende vluchten (de radarapparatuur staat opgeslagen). Er zijn per dag diverse vluchten van bijvoorbeeld St Kitts, St Croix of St Barth die bij vertrek daar ook niet of beperkt worden gecontroleerd
Er is te weinig ruimte voor meer loketten van luchtvaartmaatschappijen. Uitbreiding kan daarom niet.</td></tr>
</table>

	Het bestuurscollege heeft een eerste reservering gedaan om dit project te kunnen (mee)financieren ter hoogte van $ 550.000. Er wordt onderzoek gedaan naar gemeenschappelijke financiering van de kosten door de toekomstige gebruikers (douane, justitie etc.). Schatting kosten terminal $ 3,8 miljoen (geschat op basis van Masterplan) De structurele kosten schatten we op 5% ($ 190.000) van de investering.
Saba	De brandweer verhuist uit de terminal. Zodra dit is gebeurd vindt het OL de terminal ruim genoeg.

Ontwikkelwensen lange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	
Bonaire	
Sint Eustatius	
Saba	

2b) Zeehaven

Taakomschrijving 2011	
Minimumeisen	De eilanden zijn verantwoordelijk voor de exploitatie van de haven. Er zijn diverse eisen rond zeehavens van toepassing, waaronder eisen voor veiligheid, toegankelijkheid, handhaving en toezicht. Het gaat bijvoorbeeld om de Wet maritiem beheer BES, Loodsenwet 2001 BES en de Havenbeveiligingswet BES.

Referentiekader 2011	
Algemeen	Uitgangspunt in de <u>ondergrens</u> is dat de zeehavens kostendekkend zijn voor Bonaire en Sint Eustatius en dat de haven van Saba te klein is om rendabel te zijn. Voor Saba is uitgegaan van een verlies van $ 286.000 op basis van de begroting van Saba. Uitgangspunt in de <u>bovengrens</u> is dat er wordt geïnvesteerd in de zeehavens. De kostenschattingen waren niet bekend en daarom PM gezet.
Bonaire	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 0 (VU) • Achterstallig onderhoud i.v.m. orkaan Omar $ 6 a $ 8 miljoen. • Overige inhaalslagen PM
Sint Eustatius	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 0 (VU) • Inhaalslagen PM
Saba	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 286.000 (VU) • Inhaalslagen PM

Huidige situatie 2015	
Algemeen	Volgens de Wet maritiembeheer BES is het rijk verantwoordelijk voor een snelle, vlotte, veilige afwikkeling van het maritiem verkeer. Hierdoor zijn de zeehavens een gedeelde verantwoordelijkheid, dat wil zeggen de golfbrekers zijn een verantwoordelijkheid van het rijk en de afhandelingspieren van de eilanden, met dien verstande dat de afhandelingspieren van Bonaire versterkt moeten worden aangelegd daar zij in open zee zijn gesitueerd. Door professionalisering van de havenbedrijven kan het verdienvermogen worden verbeterd.
Bonaire	<u>OL:</u> • Bruto lasten: $ 1.115.000 • Baten: $ 2.105.000 • Netto baten $ 990.000 • Een beperkt deel van de lasten zijn onderhoudslasten.
Sint Eustatius	<u>OL:</u> • Bruto lasten: $ 725.000 • Baten: $ 830.000

	• Netto baten: $ 105.000 • De lasten betreffen met name personeel, er zijn weinig tot geen onderhoudslasten. • Sint Eustatius heeft via de 10e EDF $ 2,75 miljoen aangevraagd om de containerterminal te verbeteren. Dit om de opslagruimte voor containers te vergroten.
Saba	OL: • Bruto lasten: $ 425.000 • Baten: $ 80.000 • Netto lasten $ 345.000 • Er is wel onderhoud, maar niet afdoende
MJP-pijler	• Economische ontwikkeling (toerisme) • Armoedebestrijding (kosten levensonderhoud)
Relatie met andere taken	• De havens dienen te worden ontsloten door infrastructuur, zoals wegen.
Kostenfactoren	• Aantal schepen en omvang schepen • Golfslag
Conclusie	• De havens van Bonaire en Sint Eustatius zijn kostendekkend, met daarbij de kanttekening dat er achterstallig onderhoud is en onderhoudslasten nog onvoldoende deel uitmaken van de kosten. Ook geldt dit niet voor ieder afzonderlijk jaar. De economische crisis heeft tot gevolg gehad dat de zeehaven van Sint Eustatius (tijdelijk) verlies had. • De netto lasten van Saba zijn gestegen.

Achterstallig onderhoud en ontwikkelwensen korte en middellange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	De havens van alle drie de eilanden hebben achterstallig onderhoud. Dit is hieronder opgenomen. De havens zijn een gedeelde verantwoordelijkheid van het rijk en de openbare lichamen; het rijk is verantwoordelijk voor de golfbrekers rijk en de eilanden voor de afhandelingspieren. Complicatie is dat de golfbrekers en pieren zijn gecombineerd, zodat een verdeelsleutel bij investeringen in de rede ligt.
Bonaire	Zuidpier De zuidpier heeft zwaar achterstallig onderhoud en is daarbij ook door orkaan Omar verder beschadigd. De voet van de zuidpier is kapot en te zwak voor vrachtvervoer. Over deze voet gaan jaarlijks 10.000 containers. Ook is de pier essentieel voor de cruiseschepen. Bonaire wordt jaarlijks bezocht door 150.000 cruisepassagiers. Het OL wil dit aantal doen stijgen en er zijn toezeggingen van cruisemaatschappijen om dit te verhogen naar 300.000. De zuidpier is onveilig en dient te worden opgeknapt. Indien de pier niet op korte termijn wordt hersteld komen cruiseschepen niet meer. • Om de zuidpier te kunnen opknappen dient eerst de middenpier geschikt te worden gemaakt om de zuidpier tijdelijk te vervangen • Vervolgens wordt de voet van de zuidpier hersteld

	• Een nieuwe bolder wordt geplaatst t om de druk van grote cruiseschepen op de zuidpier te verminderen. • Opslagplaats voor containers inrichten en vergroten en de overlast te beperken. Raming (business case): middenpier $ 2 miljoen, zuidpier $ 8 miljoen, versterken bolder $ 1 miljoen en verbeteren containeropslag $ 1 miljoen. Totaal $ 12 miljoen. De structurele kosten kunnen daarna worden opgevangen door reguliere inkomsten. <u>Professionaliseren havenbedrijf</u>: • Onderhoud aan de kades en pieren is nu niet structureel geregeld en zou circa $ 120.000 per jaar kosten. • Er is een nieuwe loodsboot waarop wordt afgeschreven en die is verzekerd. Een tweede boot is wenselijk ($ 120.000 per jaar). • De loods is nu tevens havenmeester. Het is wenselijk de functie van havenmeester en loods te scheiden en die van een nieuwe havenmeester in te vullen; de havenmeester zorgt voor de veilige en vlotte afwikkeling van het scheepvaartverkeer, het heffen en innen van tarieven, de beveiliging, en aanwijzen ligplaatsen ($ 100.000). • Het systeem van betalingen is niet digitaal. • (Tarief)verordeningen en reglementen zijn verouderd en worden niet gehandhaafd • Het totaal aan extra lasten schatten we op $ 400.000 per jaar. • Er zijn mogelijkheden tot meer heffen van havengelden (Bopec, Cargill, cruisepax). Schatting: kostendekkend te maken
Sint Eustatius	<u>Golfbreker:</u> • De golfbreker is te laag en te kort waardoor de golven niet of onvoldoende worden gebroken. Hierdoor is de haven relatief vaak onveilig en/of onbereikbaar, terwijl de haven essentieel is voor aanvoer van levensmiddelen en andere goederen. De golfbreker zou 60 meter langer en Westelijker dienen te liggen. • Een globale schatting van de kosten is $ 10 miljoen. • De structurele lasten kunnen worden opgevangen binnen de tarieven. <u>Bescherming kustlijn:</u> • Er is veel erosie bij de kuststrook. Om de kuststrook (waar enkele hotels liggen) te beschermen en voor behoud van de natuur wil Sint Eustatius de mogelijkheid van reefballs onderzoeken. • *Sint Eustatius wil de middelen voor het onderzoek aanvragen via een natuurproject (bijzondere uitkering EZ). Zie daarom verder taak 3c) natuurbeheer en –behoud.*
Saba	<u>Versterken haven:</u> • De bescherming van de haven verzakt. Er is achterstallig

	onderhoud. De haven is vaak niet veilig en/of moeilijk bereikbaar. • De plek voor containers loopt regelmatig onder. • Geschatte kosten op basis van onderzoek $ 3,1 miljoen. <u>Verbeteren haven:</u> • De binnenhaven is niet meer diep genoeg. Baggeren is nodig. Geschatte kosten $ 185.000 • Haven beter voorbereiden op orkanen kan door een hydraulische truck die bootjes uit het water haalt voor de storm. Geschatte kosten $ 100.000 • Duikerspier aanpassen $ 45.000 • Jaarlijks onderhoud: in ontwikkelingsplan van Saba is het extra benodigd jaarlijks onderhoud geschat op $ 385.000. Baggeren en investeringen in trucks en andere kleinere aanpassingen zouden hieronder kunnen vallen. We ramen daarom geen incidentele uitgaven, maar hogere structurele uitgaven.

Ontwikkelwensen lange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	Er zijn diverse ideeën voor de ontwikkeling van de zeehavens met als doel stimulering van de economie.
Bonaire	<u>Verplaatsen containerhaven</u> De containerhaven ligt in het centrum en geeft overlast. Ook is uitbreiding lastig. Bonaire wil de containerhaven daarom verplaatsen naar het terrein van WEB (bij Hato). Dit betekent dat daar een nieuwe haven komt. De kosten hiervan zijn geschat (in een business case) op tussen de $ 30 - $ 40 miljoen. De inkomsten uit de haven kunnen ook toenemen. Meer vervoersbedrijven zouden dan de haven kunnen gebruiken en dure overslag op roll on/roll off schepen kan dan voorkomen kan worden. Als Bonaire een eigen hijsinrichting zou hebben in de nieuwe haven dan kan de lijnboot direct op Bonaire varen. Dit zou kunnen leiden tot daling van de kosten van de aanvoer van levensmiddelen en andere goederen. Ook bij een verhoogd verdienvermogen van het havenbedrijf zal verplaatsing op termijn niet kostendekkend zijn De economische baten voor het eiland zijn echter wel positief.
Sint Eustatius	<u>Verplaatsten containerhaven</u> • Sint Eustatius overweegt de containerhaven te verplaatsen richting de haven van Nustar. Dit gebied kan dan meer industrieel worden. De haven kan uitgebreid; kan meer een overslaghaven worden. De huidige haven kan dan een jachthaven worden. Geraamde kosten $ 20-$ 25 miljoen. • Op termijn zou deze haven zich dienen terug te verdienen.
Saba	<u>Beter ontsluiting haven</u> * 2e weg van de haven naar The Bottom (zie onder 3a) wegen).

2c) Openbaar vervoer

Taakomschrijving 2011	
Minimumeisen	Openbaar vervoer is geen wettelijke verplichting. Geen openbaar vervoer betekent particuliere auto's en busjes; taxi's, busjes voor leerlingenvervoer (zie ook *beleidsveld 8) Onderwijs*.

Referentiekader 2011	
Algemeen	Uitgangspunt voor de ondergrens van het referentiekader is dat er geen openbaar vervoer is op de eilanden.
Bonaire	-
Sint Eustatius	-
Saba	-

Huidige situatie 2015	
Algemeen	Er is geen openbaar vervoer op de eilanden. Wel is er op alle drie de eilanden leerlingenvervoer - van en naar school - , maar ook van en naar kinderopvang, buitenschoolse opvang en jongerenactiviteiten. Ook is er vervoer van bejaarden en anderen naar zorginstellingen of andere voorzieningen. Het openbaar vervoer tussen de eilanden bestaat met name uit vliegverkeer. Alleen Saba kent een veerdienst (van en naar Sint Maarten) enkele dagen per week.
Bonaire	Met USONA / SEI middelen is een pilot voor een busroute (van Rincon naar Playa) uitgevoerd. Er zijn abri's gebouwd en een nul- en nameting voor de buslijn gehouden. Ook was de regelgeving aangepast, zodat openbaar vervoer mogelijk is.
Sint Eustatius	-
Saba	-
MJP-pijler	Economische ontwikkeling en armoedebestrijding
Relatie met andere taken	8b) leerlingenvervoer 7d) maatschappelijke ondersteuning kwetsbare groepen
Kostenfactoren	Openbaar vervoer kent veel vaste lasten. Meer gebruik zorgt voor een lagere prijs per persoon.
Conclusie	Openbaar vervoer is tot nu toe niet ontwikkeld.

Achterstallig onderhoud en ontwikkelwensen korte en middellange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	-
Bonaire	Bonaire geeft aan dat bij veel activiteiten vervoerskosten zijn: leerlingenvervoer, vervoer naar sportvelden, naar activiteiten, naar de bibliotheek. Het is de vraag of een reguliere busvoorziening goedkoper is dan al het specifieke vervoer. Dit is een vraag die een business case vergt. We zetten deze optie daarom op PM.
Sint Eustatius	Sint Eustatius geeft aan de prijs van vliegtickets te hoog te vinden. Veel inwoners kunnen hierdoor niet of nauwelijks van het eiland af. Het vliegverkeer tussen de eilanden beschouwen wij niet als eilandelijke taak en nemen we hier daarom verder niet mee.

Saba	-

Ontwikkelwensen lange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	
Bonaire	
Sint Eustatius	
Saba	

Bouwstenen beleidsveld 3) Beheer openbare ruimte

In dit beleidsveld zijn alle taken opgenomen met betrekking tot beheer en onderhoud van de openbare ruimte. Het gaat dan om wegen, trottoirs, parkeerplaatsen, bruggen, openbare verlichting, speeltoestellen en dergelijke. Ook opgenomen in dit beleidsveld zijn natuurbescherming en -beheer, milieu, waaronder bodembescherming en het saneren van bodem of andere vervuilde plekken (daken met asbest, autowrakken). Tot slot valt ook landbouw en visserij in dit beleidsveld. Niet opgenomen zijn afval en riolering; deze taken zijn in *beleidsveld 1) Nutsbedrijven en andere individuele diensten* opgenomen.

De in dit beleidsveld opgenomen *taken* zijn:

- 3a) Wegen, pleinen, parkeren, straatverlichting en overige
- 3b) Milieu
- 3c) Natuurbeheer en –bescherming
- 3d) Landbouw en visserij

3a) Wegen, pleinen, parkeren, straatverlichting en overige

Taakomschrijving 2011	
Minimumeisen	Er zijn geen formele minimumeisen aan het beheer van de openbare ruimte. Het doel van wegen, straten en pleinen is mensen in staat te stellen zich te verplaatsen. Ook goederenvervoer is noodzakelijk, evenals parkeerplaatsen. Naast het aanleggen, beheer en onderhoud van wegen, pleinen, kunstwerken, bermen en verlichting is van belang dat dit zo gebeurt dat er enige doorstroming is en er niet te veel hinder en gevaarlijke situaties ontstaan.

Referentiekader 2011	
Algemeen	Uitgangspunt in de ondergrens is een gemiddelde van het Caribisch gebied. Dit betekent dat er een deel algemene overhead in de kosten zit dat verrekend dient te worden. Uitgangspunt in de bovengrens is een gemiddelde van gemeenten. Bij deze berekening wordt uitgegaan van een (afzonderlijke) investering voor het maken van een inhaalslag van $ 23,3 - $ 43,5 mln voor Bonaire van $ 4,8 - $ 6,9 mln voor Sint Eustatius en van $ 1,2 voor Saba. Voorts is het uitgangspunt bij de berekening van Bonaire dat het resterend deel van het achterstallig onderhoud wordt ingelopen via het jaarlijks onderhoud in de bovengrensberekeningen.
Bonaire	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 3.800.000 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 3.160.000 (VU)
Sint Eustatius	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 1.070.000 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 975.000 (VU)
Saba	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 555.000 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 500.000 (VU)

Huidige situatie 2015	
Algemeen	Er zijn weinig tot geen investeringen in het achterstallig onderhoud van wegen gedaan. Bonaire heeft het achterstallig onderhoud van één weg ingehaald.
Bonaire	OL: • Bruto lasten: $ 3.285.000 • Bonaire heeft één hoofdweg (twee kilometer) gerenoveerd. De weg is, zoals Bonaire de hoofdwegen zou willen hebben; breder dan de oorspronkelijke wegen en met fietspad, voetpad en afwatering. De weg heeft $ 5 miljoen gekost. Dit is ten laste van het budget 2014 en 2015. • De rest van de lasten zijn voor het vrijmaken van de berm, vullen van gaten en belijning.
Sint Eustatius	OL:

	• Bruto lasten: $ 920.000 • Baten $ 145.000 • Netto lasten $ 775.000
Saba	OL: • Bruto lasten: $ 1.330.000 • Baten: $ 10.000 • Netto lasten: $ 1.320.000 Ontwikkelingen tot en met 2015: • Om de doorstroming (met name voor de ambulance) op de doorgaande weg in Windwardside te bevorderen komt er een parkeerplaats. Onder de parkeerplaats komt een grijswater cisterne. • De bovenlaag op de weg van de zeehaven naar The Bottom wordt verbeterd. Tevens wordt dan de waterleiding aangelegd. • Voor deze projecten is $ 3,4 miljoen nodig. BZK heeft hiervoor in 2014 een renteloze lening van $ 1,2 miljoen verstrekt. Dit als voorschot op de vrije uitkering aan Saba met een 10 jarige inhouding van $ 120.000 dollar. IenM verstrekt – onder voorbehoud van besluitvorming in de Ministerraad - bij voorjaarsnota 2015 een renteloze lening voor de Windwardside aanvraag. De aflossingen - $ 340.000 - zijn nog niet in de begroting 2015 van Saba opgenomen, vermoedelijk omdat de aflossing op de vrije uitkering wordt ingehouden.
MJP-pijler	• Economische ontwikkeling
Relatie met andere taken	• Nodig voor de ontsluiting van havens, vliegveld, wijken en scholen. • Voorwaarde voor meer toerisme. • Indien relevant koppelen met andere infrastructuur, zoals kabels telecommunicatie, elektriciteit (Sint Eustatius) en waterleiding (Saba).
Kostenfactoren	• De kosten van een weg hangen met name af van de ondergrond en van het gebruik (aantal auto's en zwaarte van de voertuigen).
Conclusie	De eilanden geven veelal meer uit dan de ondergrens. Het achterstallig onderhoud is niet tot zeer beperkt ingehaald.

Achterstallig onderhoud en ontwikkelwensen korte en middellange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	Op de drie eilanden, met name op Bonaire en Sint Eustatius is achterstallig onderhoud. Saba heeft enkele voorstellen ter voorkoming van toekomstig achterstallig onderhoud.
Bonaire	Onderhoud: • In 2011 / 2012 heeft Witteveen en Bos voor Bonaire uitgerekend hoeveel het inhalen van het achterstallig onderhoud kost. Uitgangspunt daarbij is de huidige ondergrond (dus exclusief asfalteren van zandwegen). Het totale investeringsbedrag van Witteveen en Bos was $ 70

	miljoen. (In het referentiekader is dit verdeeld in $ 43 achterstallig onderhoud en de rest in te halen per jaar). • In 2012 / 2013 heeft Bonaire een wijkenplan ontwikkeld. Hierin is $ 32,5 miljoen aan achterstallig onderhoud van wegen opgenomen. $ 22,5 miljoen komt uit Witteveen en Bos. $ 10 miljoen is extra onder andere voor het asfalteren van wegen. • In 2012/2013 heeft Bonaire een centrumvisie ontwikkeld met een planning van 10 – 15 jaar. De doorgaande wegen (opgenomen in Witteveen en Bos) maken hier deel vanuit. • Het Infrastructuurplan van Witteveen en Bos is 3 jaar oud. Dit betekent dat de totale kosten van achterstallig onderhoud zijn opgelopen. Bij één weg is het achterstallig onderhoud ingelopen ($ 5 miljoen). De totale schatting blijft daarom $ 70 miljoen plus $ 10 miljoen voor asfalteren zandwegen. $ 80 miljoen in totaal • We gaan uit van 5% onderhoud indien al het achterstallig onderhoud is ingehaald. Dat is $ 4 miljoen per jaar. De huidige gemiddelde uitgaven zijn $ 3.285.000. De extra lasten zijn dan $ 715.000. • Indien er meer wegen worden ge-asfalteerd stijgen ook de onderhoudslasten.
Sint Eustatius	<u>Onderhoud:</u> • De wegen op Sint Eustatius hebben achterstallig onderhoud. Er zijn verschillende schattingen voor het achterstallig onderhoud op Sint Eustatius. De hoogste betreft $ 50.000.000 (raming RHK). Deze raming is inclusief de aankoop van grond voor wegverbreding, het verplaatsen van de gestapelde muren, ondergrondse kabel en leidingen enzovoorts. Dit valt deels onder lange termijn wensen. Voor de korte en middellange termijn gaan we uit van de ramingen in het ontwikkelplan. Het totale achterstallig onderhoud raamt Sint Eustatius op een bedrag tussen de $ 15,2 en $ 19,5 miljoen. Dat is gemiddeld $ 17.350.000. • Sint Eustatius wil $ 1,5 miljoen reserveren voor achterstallig onderhoud. • Er is een prioritering bij het inhalen van het achterstallig onderhoud: ○ Lower Town en historic district (toeristen zone) ○ Weg naar afvalverwerking ○ White Wall (i.v.m. ontwikkeling) ○ Weg naar Botanische tuin (toerisme) ○ Verharding van een aantal zandwegen naar woonwijken ○ Overige • We gaan uit van 5% onderhoud indien al het achterstallig onderhoud is ingehaald. Dat is $ 0,9 miljoen per jaar. De huidige gemiddelde uitgaven zijn circa $ 0,9 miljoen. Er zijn dan geen extra lasten. Indien er meer wegen worden geasfalteerd zijn de extra lasten circa $ 0,3 miljoen bij. Sint Eustatius overweegt de asfalt machine van het vliegveld (voor

	de renovatie van de start- en landingsbaan) te gebruiken voor de wegen. Dit indien de afweging van investeringskosten, onderhoud en levensduur tussen beton en asfalt ertoe leidt dat asfalt de voorkeur heeft.
Saba	<u>Onderhoud</u>: • De wegen van Saba hebben last van omlaag vallende stenen. De zijwanden van de weg (bij de bergkant) dienen daarom sterker en hoger te zijn. Dit is bij de berekeningen van het onderhoud van de wegen tot nu toe niet meegenomen. Saba schat dat dit structureel $ 300.000 per jaar kost (gebaseerd op muurtjes langs 15 km weg, waarbij de muurtjes gemiddeld 50 jaar meegaan). • Om de kosten van onderhoud van wegen en meer algemeen onderhoud te beperken wil Saba investeren in voertuigen, zoals een graafmachine ($ 250.000 en gaat circa 10 jaar mee) en hoogwerker ($ 100.000). De kosten van huur van de graafmachine waren in 2014 $ 70.0000. Deze investeringen kan Saba derhalve zelf dragen indien er financiering door middel van een renteloze lening is. <u>Overige</u>: • Er is geen straatverlichting meer op de doorgaande weg (sinds de elektriciteitskabels onder de grond liggen). Er is geen belijning en er zijn weinig verkeersborden e.d. Politie en verzekeraars vragen om meer belijning e.d. Geschatte kosten $ 400.000. En vervolgens $ 4.000 per jaar (1%). • Er is één weg van de zeehaven naar het eerstvolgende dorp; The Bottom. Binnengekomen goederen worden langs die weg vervoerd. Op deze weg is ook het enige tankstation, de vuilnisbelt, energiebedrijf en waterbedrijf. Deze weg is kwetsbaar voor blokkades. Een tweede weg kan dit oplossen. Door Saba zijn de geschatte kosten voor onderzoek $ 100.000. De totale investeringen komen op: $ 350.000 voor machines, $ 400.000 voor belijning e.d. (eenmalig) en $ 100.000 voor de weg (eenmalig). Totaal $ 850.000, waarvan $ 350.000 zelf gedragen kan worden. Structurele uitgaven extra: $ 300.000 (muurtjes). Investeringen en structurele uitgaven 2e weg naar The Bottom PM.

Ontwikkelwensen lange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	
Bonaire	
Sint Eustatius	Het totaalpakket aan wensen rond wegen wordt door Sint Eustatius geschat op $ 50 miljoen. In deze raming is ook de aankoop van grond voor wegverbreding, het verplaatsen van de gestapelde muren, ondergrondse kabel en leidingen enzovoorts opgenomen. Ook de inhaalslagen onder korte en middellange termijn vallen eronder evenals de ontwikkelwens genoemd bij elektriciteit en telecommunicatie (wat betreft het ondergronds leggen van de

	kabels).
Saba	De wegen op Saba zijn decennia geleden aangelegd. De wegen zijn voor het huidige verkeer smal. Ook is het de vraag of het fundament van de wegen sterk genoeg is voor het zwaardere verkeer (vrachtwagens, bouwwerktuigen e.d.). Saba wil hier een onderzoek naar laten doen.

3b) Milieu

Taakomschrijving 2011	
Minimumeisen	Eind 2011 is de Wet volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en milieubeheer BES (Vrom BES) door de Eerste Kamer aangenomen. De minimumeisen voor milieu zijn, samengevat: • Het vaststellen van het Rijksmilieubeleidsplan. • De jaarlijkse vaststelling van de integrale eilandelijke milieuprogramma's inclusief financiële gevolgen. • Onder de Vrom BES vallen ook de elders in dit rapport opgenomen taken 1c) riolering en afvalwaterzuivering, 1d) afval, 5b) toezicht en handhaving. • Het maken van rijks en eilandelijk milieubeleid met algemene regels voor inrichtingen en milieuvergunningen voor zwaardere inrichtingen zoals ziekenhuizen, vliegvelden, energiecentrales, afvalstortplaatsen, olieterminals, havens en zoutproductiebedrijven. • Beleid rond gevaarlijke stoffen, zoals het tegengaan van gebruik van (H)Cfk's, andere ozonlaagafbrekende stoffen en asbest, als ook het opruimen ervan. • Bescherming van de bodem, tegengaan van ontgronding en erosie en sanering van bodemverontreiniging. Ook de afwatering (afvoer van hemelwater) nemen we bij deze taak, omdat dit anders tot erosie leidt. • Een milieueffectrapportage met daarin een overzicht van de relevante milieuaspecten, zodat er informatie is die nodig is bij afwegingen, zoals beslissingen op het terrein van de ruimtelijke ordening.

Referentiekader 2011	
Algemeen	Uitgangspunt in de <u>ondergrens</u> is een gemiddelde van gemeenten. Dit betekent dat er een deel algemene overhead in de kosten zit dat verrekend dient te worden. Uitgangspunt in de <u>bovengrens</u> is een specifieke berekening. Bij deze berekening wordt uitgegaan van een (afzonderlijke) investering voor het maken van een inhaalslag van $ 2,6 miljoen voor Bonaire. Het bedrag voor Sint Eustatius en Saba werd nog onderzocht t.t.v. het referentiekader 2011.
Bonaire	Ondergrens referentiekader: • netto lasten OL: $ 2.160.000 • netto lasten na correctie overhead OL: $ 1.795.000 (VU)
Sint Eustatius	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 605.000 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 555.000 (VU)
Saba	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 315.000 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 285.000 (VU)

Huidige situatie 2015	
Algemeen	• Vergunningen voor grote bedrijven worden door het rijk gedaan (Nustar, Curoil, Bopec). De taakverdeling wordt in de AmvB van de Vrom BES aangepast. • Aandacht voor de milieueffecten van lokale bedrijvigheid (afval, afvalwater, veiligheid, gezondheid en dergelijke) wordt vertaald in praktische milieuregels in een “inrichtingen en activiteitenbesluit Wet Vrom BES”. • In maart 2012 is de structuurvisie van het rijk gepubliceerd *“Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte; Nederland concurrerend, bereikbaar, leefbaar en veilig”* (zie taak 4a) Deze visie somt de rijksbelangen op in Caribisch Nederland op het terrein van het Ministerie van IenM en is leidend bij besluiten over prioriteitenstelling.
Bonaire	OL: • Bruto lasten $ 120.000 • Het betreft met name personeelskosten. Bonaire heeft tot eind 2011 via een Twinning met Breda samengewerkt. Dit is goed bevallen. Zonder twinning en zonder extra capaciteit zijn de milieutaken beperkt ontwikkeld. Het gaat dan bijvoorbeeld om asbestverwijdering, watermanagement en bodembeheer, milieucommunicatie met bedrijven. De samenwerking op voor het inrichtingen- en activiteitenbesluit wordt ambtelijk op prijs gesteld. Bestuurlijk wordt het veel gevonden wat allemaal moet (voor met name afval en milieu). Wettelijke vereisten: • Milieu is een taak waaraan de Vrom BES eisen stelt. Het gaat dan enerzijds om het wegwerken van achterstanden op milieugebied en anderzijds om de ontwikkeling van milieubeleid. Dit wordt van belang geacht gezien de verwevenheid van de zorg voor natuur en milieu met de toeristische en economische ontwikkeling. Ook met volksgezondheid is een samenhang. We gaan er voor Bonaire vanuit dat de ontwikkelingen richting de bovengrens van het referentiekader (die gebaseerd was op de Vrom BES) zouden moeten gaan. De taken reeds opgepakt (vergunningverlening aan grote instellingen door het rijk) verrekenen we hiermee. We schatten het bedrag op $ 3.500.000 structureel voor het voldoen aan de Vrom BES. We gaan daarbij uit van een geleidelijke ontwikkeling van deze taak.
Sint Eustatius	OL: • Bruto lasten: $ 5.000 • Sint Eustatius beschouwt afval als een milieuprobleem; er was veel illegale dump. Verder ziet Sint Eustatius niet veel milieuproblemen. Met de nieuwe wijze van afvalophalen, de nieuwe afvalsorteerplek e.d. hoopt men nieuwe illegale stort te voorkomen.

	Wettelijke vereisten: • Milieu is een taak waaraan de Vrom BES eisen stelt. We gaan voor Sint Eustatius uit van een gestage ontwikkeling van deze taak richting ondergrens (met inflatiecorrectie): $ 750.000.
Saba	OL: • Geen baten of lasten. • Saba beschouwt afval als een milieuprobleem, maar ziet verder geen milieuproblemen. Er is weinig tot geen illegale dump. Wettelijke vereisten: • Saba kent beperkte ambities op milieugebied. Er zijn ook relatief weinig milieuvraagstukken. We gaan voor Saba uit van een gestage ontwikkeling van deze taak richting ondergrens (met inflatiecorrectie): $ 400.000.
MJP-pijler	• Economische ontwikkeling
Relatie met andere taken	• Er is een sterke relatie met taak 1c) riolering en afvalwaterverwerking, 1d) afval, 3d natuurbeheer en –behoud, 5b) toezicht en handhaving en 7ab) publieke gezondheidszorg.
Kostenfactoren	• Aantal inwoners en aantal toeristen • Aantal bedrijven en aard van bedrijven
Conclusie	• De taak wordt niet of beperkt ontwikkeld vanuit de OL. De belangrijkste taak – vergunningverlening aan grote bedrijven – is door het rijk opgepakt. • Vanuit het rijk wordt er aan deze taak gewerkt, zoals een ondersteuningsprogramma voor het inrichtingenbesluit en de verdere doorontwikkeling van de structuurvisie. Dit is echter beperkter dan het oorspronkelijke plan bij de Vrom BES. • Indien aan de wettelijke vereisten voldaan moet worden vergt dit een inspanning van het rijk en het OL.

Achterstallig onderhoud en ontwikkelwensen korte en middellange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	
Bonaire	-
Sint Eustatius	-
Saba	-

Ontwikkelwensen lange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	
Bonaire	
Sint Eustatius	
Saba	

3c) Natuurbeheer en –bescherming

Taakomschrijving 2011	
Minimumeisen	Volgens de Wet grondslagen natuurbeheer- en bescherming BES stelt de minister een maal per vijf jaar een natuurbeleidsplan vast voor de drie eilanden. Dit gebeurt in nauw overleg met de eilanden. Het plan zorgt er ook voor dat wordt voldaan aan internationale verplichtingen. De bestuurscolleges op hun beurt stellen een maal per vijf jaar een natuurplan vast en leggen daar jaarlijks verantwoording over af aan de minister. Dat plan is gericht op internationale verplichtingen en de verplichtingen die voortvloeien uit het natuurbeleidsplan. De belangrijkste onderwerpen van natuurbeheer en –bescherming zijn: • Het aanwijzen van natuurparken en vervolgens het beheer van deze parken. De natuurparken dienen aan internationale eisen te voldoen. • Bescherming en beheersmaatregelen van beschermde soorten en van de biodiversiteit, bestrijden handel in beschermde dieren. • Opstellen voorschriften die voortkomen uit de Wet (Sint Eustatius, Saba). Voor toezicht en handhaving (zie beleidsveld 5).

Referentiekader 2011	
Algemeen	Uitgangspunt in de <u>ondergrens</u> is een gemiddelde van gemeenten. Dit betekent dat er een deel algemene overhead in de kosten zit dat verrekend dient te worden. Uitgangspunt in de <u>bovengrens</u> is een specifieke berekening. Daarbij is de veronderstelling dat ieder jaar een deel van de inhaalslag wordt gemaakt.
Bonaire	Ondergrens referentiekader: • Genormeerde bijdrage 50% • Netto lasten OL: $ 465.000 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 385.000 (VU)
Sint Eustatius	Ondergrens referentiekader: • Genormeerde bijdrage 50% • Netto lasten OL: $ 195.000 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 180.000 (VU)
Saba	Ondergrens referentiekader: • Genormeerde bijdrage 50% • Netto lasten OL: $ 145.000 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 130.000 (VU)

Huidige situatie 2015	
Algemeen	Begroting 2015 EZ: “Op grond van de Wet grondslagen natuurbeheer en bescherming BES is EZ verantwoordelijk voor de implementatie van Internationale verdragen (CBD, Cartagena/ SPAW protocol, CITES, CMS, IAC en Ramsar) in Caribisch Nederland

	(Bonaire, Saba en Sint Eustatius). Uitvoering betreft een wettelijke verplichting gericht op onder meer de ontwikkeling van een natuurbeleidsplan, monitoring, rapportage, onderzoek & educatie, toezicht, handhaving en vergunningverlening. Het natuurbeleidsplan Caribisch Nederland richt zich op bescherming van kwetsbare soorten en gebieden (koraalriffen), afspraken met landen in de regio en de balans tussen biodiversiteit, recreatief gebruik en toerisme." Sinds 2013 is er een natuurbeleidsplan Caribisch Nederland. Met behulp van het Rijk wordt nu een monitoringsysteem voor de biodiversiteit opgezet. Het Rijk heeft in dat kader een structureel onderzoeksprogramma opgezet ter ondersteuning van de beleidsontwikkeling op de eilanden. De eilanden kunnen daarbij aangeven wat voor hen belangrijke vragen zijn. Voor deze onderzoeken is een afzonderlijk rijksbudget. Het Rijk analyseert wat de internationaal vereiste indicatoren zijn die gemonitord moeten worden. Voor de territoriale wateren en de Exclusieve Economische Zone is een beheerplan opgesteld voor mariene biodiversiteit en visserij. Aan de uitvoering nemen de drie eilanden en Rijk deel (convenant). De eilanden zijn verantwoordelijk voor het beheer van de territoriale wateren (binnen 12 mijl vanuit de kust). Alle drie de eilanden hebben natuurgebieden. Dit is aangegeven in hun ruimtelijk ontwikkelingsplan. Het beheer van de natuurparken is door de Openbare Lichamen gemandateerd aan lokale stichtingen. Op elk van de drie eilanden is één stichting. In die stichting zijn naast het openbaar lichaam, diverse andere belanghebbende organisaties vertegenwoordigd, zoals die voor duikers, toerisme en schilpadden. Voor alle drie de eilanden geldt dat de natuurregelgeving in sommige gevallen verouderd is en/of gestroomlijnd moet worden. Het Rijk kan hierbij ondersteuning geven. De natuurbeheerorganisaties op de zes eilanden hadden de afspraak, middelen in een fonds, gevoed door een jaarlijkse bijdrage van BZK en van de postcodeloterij, vast te zetten met als doel vanaf 2016 de parken vanuit de rente te kunnen onderhouden. Het WNF en de Dutch Caribean Nature Alliance is momenteel bezig met een onderzoek naar mogelijkheden voor een duurzame financiering van het natuurbeheer in de Nederlandse Cariben. Uit de studie moet blijken wat de noden precies zijn, welke rol het fonds hierin kan spelen en wat er daarbuiten nog nodig zal zijn. Eenmalig is een bedrag toegezegd van $ 9,8 mln voor natuurprojecten in Caribisch Nederland in de periode 2014 tot en met 2017. De doelen die hiermee worden nagestreefd zijn behoud van koraal, in het bijzonder erosiebestrijding; duurzaam gebruik van natuur bijvoorbeeld door toegankelijkheid te vergroten; synergie tussen natuur en landgebruik (landbouw en toerisme). De gelden worden beschikbaar gesteld als eenmalige bijzondere uitkering op basis van de Wet financiën BES. Hiertoe is een

	ministeriële regeling opgesteld. Hierin zijn de voorschriften opgenomen op basis waarvan de bestuurscolleges van de eilanden projecten in aanmerking kunnen laten komen voor de bijzondere uitkering. Een deel van de projecten vallen vanuit dit onderzoek bezien onder taak 3d) landbouw en visserij. Bij die taak zijn daarom ook projecten opgenomen ingediend voor de bijzondere uitkering.
Bonaire	<u>OL:</u> • Bruto lasten (personeelskosten) $ 185.000 • Bijdrage aan Stinapa $ 60.000 (voor natuur- en milieu-educatie op scholen). <u>Stinapa</u>: • Er is een onderwaterpark (erkend als nationaal Park en aangemeld bij het SPAW Protocol) en één landpark (Washington Slagbaai) beiden beheerd door de Stichting Nationale Parken Bonaire (Stinapa). Lac en Klein Bonaire zijn onderdeel van het Bonaire marine national park en hebben net als een deel van het landpark Slagbaai de internationale beschermde status Ramsar (Ramsar vormt geen onderdeel van de Rijksverantwoordelijkheid). • De Stichting krijgt de middelen met name uit heffingen van duikers (80%) daarnaast van het openbaar lichaam, het wereldnatuurfonds en individuele donaties. Het Rijk levert incidenteel middelen voor financiering van projecten die de parken toegankelijker te maken om zo meer toeristen te kunnen trekken. • Bonaire heeft nog twee Ramsar gebieden die buiten het beheer van Stinapa vallen. Voor het Pekelmeer met Flamingoreservaat heeft het Openbaar Lichaam Bonaire een overeenkomst met de exploitant van de zoutbekkens op het eiland, Cargill NV. Voor het Gotomeer is er op dit moment geen actief beheer. <u>Natuurprojecten (BU)</u>: • Totale bijdrage beschikbare budget voor passende projecten (BUN-CN): $ 5.238.400. Dit is per jaar gemiddeld $ 1.310.000. • In 2014 zijn de eerste projecten goedgekeurd. ○ Goat eradiction and control in Washington Slagbaai Nationaal Park ($497.000; 3 jaar en 6 maanden). ○ World heritage nomination Bonaire National Marine Park($ 300.000; 3 jaar en 3 maanden). ○ Duurzame Landbouw en Plattelandsontwikkeling (zie ook onder 3d). ($1.050.000; 3 jaar en 6 maanden). • Er zijn nog zeven natuurprojecten die nog niet zijn goedgekeurd: herbebossing, beheer loslopende geiten, bestrijding verwilderde varkens, verbeteren toegankelijkheid en faciliteiten Lac en overig kustgebied, ecologisch herstel delfstofgebieden, aanplant bomen binnenstad en capaciteitsuitbreiding.

Sint Eustatius	OL: • Bruto lasten: $ 470.000, waarvan: ○ $ 125.000 subsidie aan Stenapa ○ $ 345.000 voor onderhoud gebouwen / infrastructuur Stenapa: • Er is één landnatuurpark (Nationaal Park de Quill en Boven) en één onderwaterpark, beiden erkend als Nationaal Park, aangemeld bij het SPAW Protocol en onder gemandateerd beheerd door Sint Eustatius Nationale Parken (Stenapa). • De beheerorganisatie Stenapa verkeert in een slechte financiële positie. Stenapa krijgt een subsidie van het openbaar lichaam, inkomsten van giften en donaties en fees van toeristen. Het aantal toeristen is echter beperkt. In een eilandelijke verordening is opgenomen dat Stenapa ook middelen krijgt van de anchor fees. Dat is echter nooit geïmplementeerd. Het Rijk springt incidenteel en in projectverband bij om Stenapa beter in staat te stellen om de beheerstaken uit te voeren. Natuurprojecten (BU): • Totale beschikbare bedrag voor geschikte projecten (BUN-CN): $ 2.488.240. Dit is per jaar gemiddeld $ 620.000. • In 2014 zijn de eerste projecten goedgekeurd: ○ Versterken van natuur $ 287.000. Stenapa krijgt hardware om taken te kunnen uitvoeren. ○ Bestrijding loslopend vee ($485.000; 3 jaar en 6 maanden).
Saba	OL: • Bruto uitgaven $ 65.000 (subsidie aan SCF). SCF: • Er is één landnatuurpark en één onderwaterpark. Beheer vindt gemandateerd plaats door de Saba conservation foundation (SCF). • De Saba conservation foundation krijgt middelen via de heffingen op jachten (niet van vrachtboten of duikboten) en duikheffingen. Het openbaar lichaam betaalt een staflid en betaalt een bijdrage aan de exploitatie. Verder is er een contract met SCF voor het onderhoud van de (natuur)wandelpaden op het eiland. Natuurprojecten (BU): • Totale beschikbare bedrag voor geschikte projecten (BUN-CN): $ 2.095.360. Dit is per jaar gemiddeld $ 520.000. • In 2014 zijn de eerste projecten goedgekeurd. • Hiking Trails ($ 475.000; 2 jaar). De bestaande hiking trails dienen te worden verbeterd. Ook is het voor het toerisme goed om informatiebordjes neer te zetten. Daarnaast worden nieuwe hiking trails gemaakt. • Goat buy back programma ($174.300; 2 jaar); zie ook onder

	3d ○ Voor “tent reef protection” (bescherming koraalriffen) is een voorstel ingediend ($ 190.000). Dit voorstel is nog niet goedgekeurd. ○ Voor de voorstellen voor landbouw zie 3d.
MJP-pijler	• Economische ontwikkeling
Relatie met andere taken	• Op alle drie de eilanden speelt dat natuur en biodiversiteit zowel binnen als buiten de parken onder druk staat door onder andere bouwactiviteiten, illegale dumping, rampen (olie) e.d. Voor Bonaire is met name relevant dat delfstoffen (zoals basalt en grind) (illegaal) worden gewonnen. Overbegrazing is het grootste natuurprobleem op Bonaire. Voor Sint Eustatius is relevant dat het mariene park groter is qua oppervlakte dan het eiland zelf. Tevens is de druk daarop door de scheepvaart hoog, omdat Sint Eustatius een belangrijke haven is qua bruto tonnage. Een veilige en vlotte afwikkeling van het scheepvaart verkeer moet onder meer hierom blijvend worden gegarandeerd. • Er is een nauwe relatie met de taak landbouw en visserij, omdat loslopend vee met zowel landbouw als natuurbescherming te maken heeft. Vissen op beschermde vissen heeft ook met beide taken te maken. • Er is ook een relatie met toerisme; toeristen komen onder andere naar de eilanden vanwege de natuurgebieden.
Kostenfactoren	• Aantal ha natuurgebied op land en onder water
Conclusie	• Het rijk geeft een éénmalige bijzondere uitkering voor projecten (in een periode van 4 jaar). Er is hiermee een impuls voor natuurbeheer en –bescherming door het rijk.

Achterstallig onderhoud en ontwikkelwensen korte en middellange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	Het Ministerie van EZ heeft onderzoek laten doen naar de benodigde budgetten voor Stinapa, Stenapa en SCF voor hun hoofdtaken. Hieruit volgt een raming wat nodig is voor deze organisaties en wat extra nodig is ten opzichte van de huidige uitgaven. Dit onderzoek, gedaan door IMARES, is in februari 2015 beschikbaar gekomen en is meegenomen bij de ontwikkelwensen. Daarnaast zijn diverse wensen van de eilanden opgenomen die buiten de taken van Stinapa, Stenapa en SCF vallen. De meeste zullen worden aangevraagd via de bijzondere uitkering natuurprojecten die nog enkele jaren loopt.
Bonaire	Stinapa Het IMARES onderzoek geeft een schatting voor de jaarlijks benodigde middelen van Stinapa van van $ 1.461.000. Met verrekening van de huidige inkomsten is er voor Stinapa nog $ 160.000 extra nodig. Beheer algemeen: • In een verordening zijn de wettelijk beschermde gebieden/natuurparken aangewezen. De gebieden zijn 35

	jaar geleden aangewezen en moeten opnieuw aangewezen. Daarbuiten is er een aantal gebieden dat, in een verordening, nog aangewezen dient te worden als beschermd natuurgebied. Dat kost juridische, beleids- en onderzoekscapaciteit; $ 80.000 • Het natuurplan dient te worden geactualiseerd; schatting $ 40.000. • Bonaire heeft twee Ramsar gebieden die buiten het beheer van Stinapa vallen. De gebieden zouden geïnventariseerd dienen te worden en beheersplannen komen. Schatting: $ 40.000. • Vervolgens zijn er structurele beheerskosten van de natuurgebieden. Schatting: $ 200.000. • Beheer van flamingo's $ 5.000 per jaar, beheer papegaaien $ 20.000 per jaar en beheer grotten $ 10.000 per jaar. • Reiskosten/conferenties en materiaal $ 20.000 per jaar. Totale eenmalige kosten: $ 160.000. Totale structurele kosten: $ 255.000 en inclusief het IMARES onderzoek $ 415.000. <u>Natuurprojecten (bijzondere uitkering)</u> alle projecten in voorbereiding door Bonaire (alleen waar in uitvoering achterstaat gaat het om goedgekeurde projecten): • Beheer loslopende geiten WSNP $ 496.969 (in uitvoering) • Duurzame Landbouw en Plattelandsontwikkeling $1050.000 (in uitvoering) zie verder onder 3d. • Beheer loslopende herbivoren $ 543.993 • Nominatie onderwaterpark Werelderfgoed $ 300.000 (in uitvoering) • Herbebossing (beheer vegetatie) $ 495.680 • Verbeteren toegankelijkheid en faciliteiten Lac gebied en overig kustgebied $ 994.848 • Koraalrestauratie $ 325.815 • Ecologisch herstel $ 919.600 • Het 1001 Bomenplan $ 373.000 • Assistent Project Coördinator Natuur $ 115.000 • Verontreiniging Gotomeer $ 10.000 Totaal projecten goedgekeurd, ingediend of in voorbereiding om in te dienen: $ 4.574.905. Bonaire gaat er vanuit dat het bestrijden van invasieve soorten (dieren en planten) en monitoring van de biodiversiteit een taak van het rijk is.
Sint Eustatius	<u>Stenapa</u> Het IMARES onderzoek geeft een schatting voor de benodigde middelen van Stenapa van van $ 669.00. De huidige inkomsten zijn minder. Naar schatting zijn de extra lasten van Stenapa $ 520.000. <u>Natuurprojecten (BU) in voorbereiding door Sint Eustatius:</u> • De kust van Sint Eustatius erodeert door de golfslag. Dit betekent onder andere dat een deel van de hotels over een aantal jaren zouden moeten verhuizen (de huidige

	gebouwen zijn dan niet meer bruikbaar). Door reefballs zou erosie kunnen worden tegengegaan. Bovendien kan de natuur (koraalrif) dan worden beschermd. Het vergt onderzoek wat een goede optie is. • Ecolodges: meer voorlichting en educatie over oude en zeldzame planten en dieren bij botanische tuinen. Doelgroep: natuurbewuste toeristen. Toekomstige inkomsten zijn voor Stenapa.
Saba	SCF Het IMARES onderzoek geeft een schatting voor de benodigde middelen van SCF van van $ 669.00. De huidige inkomsten zijn minder. Naar schatting zijn de extra lasten van SCF $ 530.000. Natuurprojecten (BU) in voorbereiding door Saba: • Saba wil nog een project indienen voor het tegengaan van verdringing van inheemse gewassen en dieren. Dit project dient om een goede werkwijze te vinden. Daarna kunnen er structurele maatregelen plaatsvinden. • Daarnaast heeft Saba met name de wens landbouw en visserij te ontwikkelen, zodat er voor inwoners beter en goedkoper eten beschikbaar is.

Ontwikkelwensen lange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	Het Rijk streeft ernaar dat er een duurzame financiële situatie voor de eilandelijke natuurparken ontstaat. Daartoe zouden de openbare lichamen jaarlijks management – en beheersovereenkomsten met de parkbeheerders moeten opstellen. In deze plannen dient duidelijk te zijn wat er dat jaar gedaan moet worden aan het management- en beheer van dat park en wat dat kost.
Bonaire	
Sint Eustatius	
Saba	

3d) Landbouw en visserij

Taakomschrijving 2011	
Minimumeisen	Landbouwontwikkeling is geen wettelijke taak. De eilandelijke taken richten zich op mogelijke ontwikkeling van bedrijvigheid en het verhogen van eigen voedselproductie. Het slachten van vee, diergezondheid en bestrijdingsmiddelen, evenals fytosanitair zijn wel wettelijke taken die vallen onder de verantwoordelijkheid van de Minister van EZ; de uitvoering is aan de eilanden. De verplichtingen rond slachthuizen richten zich op hygiëne en de voedselkwaliteit. De minister is verantwoordelijk. De openbare lichamen zijn eigenaar van de slachthuizen en op grond daarvan verantwoordelijk voor het realiseren van de minimumeisen. Ook hebben de openbare lichamen enkele toezichthoudende taken ten aanzien van de slachthuizen zie hiervoor taak 5b) toezicht en handhaving. Visserij is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van het Rijk en de eilanden. Het betreft dan met name vergunningverlening, monitoring en registratie (voor boten langer dan 12 meter) om de visstand op een duurzame wijze te benutten. Er is één soort die onder de CITES (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora) valt. Andere soorten vallen onder het SPAW Protocol (b.v. lobster) en moeten duurzaam beheerd worden. Dit betekent kort samengevat dat als er bijvoorbeeld visvangst is van een beschermde soort er een systeem moet zijn voor monitoring

Referentiekader 2011	
Algemeen	Uitgangspunt in de <u>ondergrens</u> is een gemiddelde van gemeenten. Dit betekent dat er een deel algemene overhead in de kosten zit dat verrekend dient te worden. Uitgangspunt in de <u>bovengrens</u> is een gemiddelde van het Caribisch gebied. Daarbij is de veronderstelling dat ieder jaar een deel van de inhaalslag wordt gemaakt.
Bonaire	Ondergrens referentiekader: • Genormeerde bijdrage 50% • Netto lasten OL: $ 250.000 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 205.000 (VU)
Sint Eustatius	Ondergrens referentiekader: • Genormeerde bijdrage 50% • Netto lasten OL: $ 95.000 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 90.000 (VU)
Saba	Ondergrens referentiekader: • Genormeerde bijdrage 50% • Netto lasten OL: $ 75.000 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 70.000 (VU)

Huidige situatie 2015	
Algemeen	De taak landbouw en visserij bestaat uit een aantal deeltaken: landbouw, het slachthuis en visserij. Er is een nauwe samenhang met natuurbeheer en –bescherming, bijvoorbeeld omdat loslopend vee enerzijds als landbouw gezien kan worden, maar anderzijds schadelijk is voor natuurgebieden. De bijzondere uitkering van EZ voor natuurbeheer en –bescherming wordt daarom ook voor de taak landbouw en visserij ingezet. Dit kan onder de voorwaarde dat er synergie is tussen landbouw, natuur en toerisme, en voor visserijprojecten indien ze bijdragen aan koraalbescherming.
Bonaire	OL: • $ 865.000 bruto lasten • Inkomsten $ 25.000 • Netto lasten $ 840.000 Uitgaven zijn er onder andere voor de opvang van ezels (bestrijding overlast loslopende ezels). Landbouw: • De afdeling landbouw van Bonaire is nu uitvoerend van aard. Het doel is deze afdeling om te vormen naar een dienstverlenende organisatie die kennis van duurzame landbouw stimuleert en erop gericht is om inwoners meer te laten produceren voor de eigen markt. Er worden sinds 2014 (met ondersteuning van EZ) cursussen gegeven. • Tuinbouw is nog beperkt op Bonaire. De beschikbaarheid van zoetwater (uit de afvalwaterzuivering) en beschikbaarheid van landrechten (pacht) voor startende tuinders zijn voorwaarden voor een succesvolle ontwikkeling. • De geiten zijn een belangrijk onderdeel van veeteelt, maar dit loslopend vee bemoeilijkt de landbouw en heeft een negatief effect op de biodiversiteit. Visserij: Er is weinig commerciële visserij op Bonaire. De vissers zijn niet georganiseerd en vissen op een ambachtelijke wijze. Sinds vorig jaar is Bonaire bezig nieuw leven te blazen in de vissers coöperatie KOPIBON. Vanaf 2013 loopt er een door EZ uit onderzoeksgelden betaald monitoringsprogramma om een beter beeld te krijgen van de sector en om aan de vangstrapporteringsplicht van de FAO te voldoen. Natuurprojecten (BU): • Voor projecten in het algemeen zie taak 3c) natuurbeheer en –bescherming. • Duurzame Landbouw en Plattelandsontwikkeling. Totaal project $ 1.050.000 Voor 2015 is $509.000 begroot en $ 231.000 voor 2016.
Sint Eustatius	OL: • $ 625.000 bruto lasten • $ 85.000 baten

	• $ 540.000 netto lasten. Landbouw: • Er is één particulier landbouwbedrijf op een enigszins grotere schaal en een aantal bedrijven die neveninkomsten uit de landbouw halen. • Doel is meer zelfvoorzienend te worden. Projecten: ○ vee slachten en naar St Kitts en Nevis exporteren. Dit gebeurt 1 a 2 per maand. De waterman (boot van het OL) wordt (met onderlinge verrekening) ter beschikking gesteld. St Barths en St Maarten hebben ook belangstelling voor het vlees. ○ Er is één slachthuis. Met rijksmiddelen (bijzondere uitkering van $ 140.000 in 2013) wordt het slachthuis opgeknapt, het personeel opgeleid en is een fulltime dierenarts aanwezig voor het keuren van dieren en vlees. Door de aanwezigheid van een interne veearts (in plaats van via Sint Maarten) kan er meer worden geslacht. ○ Kweken van meer specifieke groenten en proberen deze te exporteren naar bijvoorbeeld Sint Maarten. Visserij: • Er is weinig commerciële visserij. Een tiental vissers heeft een behoorlijk (neven)inkomen uit de visserij van vooral kreeft. • Kroonslakken (conch) worden ook redelijk bevist maar hiervoor is het belangrijk dat er zo spoedig mogelijk beheersmaatregelen gesteld worden vanwege het CITES verdrag (verdrag beschermde diersoorten). Concreet betekent dit dat bijgehouden moet worden hoeveel kroonslakken er zijn, waarna quota worden ingesteld. Voor Sint Eustatius is het gewenst om de visserijcapaciteit te moderniseren en deze duurzaam te exploiteren. Hiervoor is modernisering van BES-wetgeving nodig en de invoering van een lokale visserijverordening. Ook zal er een voorlichtingsprogramma voor de vissers moeten komen.
Saba	OL: • Bruto lasten $ 130.000 • $ 55.000 baten (verkoop zaden en verhuur fishermen's sheds) • Netto lasten $ 75.000 Zelfvoorzienendheid • Landbouw wordt gestimuleerd door de sociale werkplaats waar mensen een opleiding krijgen (zie onder 6b). • Het OL verkoopt zaden aan kleinschalige boeren (in 2015 $15.000 begrote inkomsten uit verkoop zaden aan boeren.) • De structurele kosten voor het gebouw van landbouw zijn nog niet begroot: $ 15.000.

	Visserij • De visserij op Saba is professioneel en winstgevend onder andere vanwege de vangst van kreeften en roodbaars in het bijzonder op de Saba bank. • Er zijn tekenen van overbevissing waardoor nadere regulering in de nabije toekomst gesteld zal moeten worden. • De structurele kosten voor de fishermens shed (ondersteuning vissers door OL) zijn nog niet begroot: $ 15.000. Totaal nog niet begrote uitgaven: $ 30.000. Natuurprojecten (BU): • Goat Buy Back project uit de natuurgelden. Het OL koopt vlees van inwoners om het aan St Maarten te verkopen. Er komt een slager uit Sint Eustatius om de inwoners van Saba te leren hoe beter te slachten. Er komen ook vriezers om het vlees te bewaren ($ 174.300). • Voor het project "local food and indigenous tree production" is een voorstel ingediend ($ 540.000).
MJP-pijler	• Economische ontwikkeling (werkgelegenheid) • Armoedebestrijding (lagere prijzen)
Relatie met andere taken	• Er is een nauwe relatie met taak 3c) natuurbeheer en –bescherming. • Daarnaast zijn er diverse specifieke relaties: ○ Zo heeft landbouw op Saba een relatie met 6b) arbeidsparticipatie ○ Op Sint Eustatius met 7ab) publieke gezondheidszorg (gezond eten) en 6a) armoedebestrijding (voedselbonnen) ○ Op Bonaire is er een relatie met 3c) riolering en afvalwaterzuivering, omdat het gezuiverd water voor landbouw kan worden gebruikt.
Kostenfactoren	Niet relevant
Conclusie	• Met name Bonaire en Sint Eustatius geven substantieel meer uit aan deze taak dan de ondergrens. • Het rijk geeft prioriteit aan deze taak door middel van de BU natuurprojecten die ook voor landbouw en visserij kan worden gebruikt indien wordt voldaan aan de randvoorwaarden.

Achterstallig onderhoud en ontwikkelwensen korte en middellange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	Een deel van de toekomstige projecten, betaald van de bijzondere uitkering natuurprojecten, heeft vermoedelijk betrekking op landbouw en visserij. Dit onder de voorwaarde dat er een synergie is tussen landbouw, natuur en toerisme, en voor visserijprojecten indien ze bijdragen aan koraalbescherming.
Bonaire	
Sint Eustatius	
Saba	

Ontwikkelwensen lange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	-
Bonaire	
Sint Eustatius	
Saba	

Bouwstenen beleidsveld 4) Ruimtelijke ordening

In dit beleidsveld zijn de taken opgenomen met betrekking tot de ruimtelijke inrichting van de eilanden. Het gaat dan om de ruimtelijke ordening en bestemmingsplannen, als ook om het aankopen van grond, het bouwrijp maken en het verkopen van grond. Plannen voor volkshuisvesting en het (laten) uitvoeren van deze plannen in samenwerking met corporaties / woningbouw stichtingen is de derde taak van dit beleidsveld.

De in dit beleidsveld opgenomen *taken* zijn:

4a) Ruimtelijke ordening en bestemmingsplannen
4b) Verkaveling, gronduitgifte en grondexploitatie
4c) Volkshuisvesting

4a) Ruimtelijke ordening en bestemmingsplannen

Taakomschrijving 2011	
Minimumeisen	De eisen voor het ruimtelijke ordeningsbeleid zijn vastgelegd in de Wet grondslagen ruimtelijke ontwikkelingsplanning BES. Bepaald is dat de drie eilanden, verantwoordelijk zijn voor de totstandkoming en realisering van het eigen ruimtelijk beleid. Daarvoor moeten de eilanden ontwikkelingsplannen vaststellen. Bij deze plannen moeten zij rekening houden met onder andere het evenwicht tussen beschikbare ruimte, het bevorderen van ontwikkeling en de bevolkingsgroei, ruimtelijke voorwaarden voor een gezond leefmilieu, het beschikbaar komen van woonruimte en van de bijbehorende sociale en culturele voorzieningen in lijn met de groei van de bevolking en de uitvoering van de ontwikkelingsprojecten. De ontwikkelingsplannen dienen in de ontwerpfase ter inzage te worden gelegd.

Referentiekader 2011	
Algemeen	Uitgangspunt in de <u>ondergrens</u> is een gemiddelde van het Caribisch gebied. Dit betekent dat er een deel algemene overhead in de kosten zit dat verrekend dient te worden. De opbrengsten van leges zijn in het referentiekader op beleidsveld 13 meegenomen. Dit vanwege het grote verschil in opbrengsten tussen de eilanden. Uitgangspunt in de <u>bovengrens</u> is een gemiddelde van gemeenten. Daarbij is de veronderstelling dat ieder jaar een deel van de inhaalslag wordt gemaakt.
Bonaire	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 505.000 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 420.000 (VU)
Sint Eustatius	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 120.000 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 110.000 (VU)
Saba	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 60.000 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 55.000 (VU)

Huidige situatie 2015	
Algemeen	In tegenstelling tot het referentiekader hebben we bij deze taak de inkomsten voor de bouwvergunning hier opgenomen. Deze inkomsten horen bij de taak, maar waren door de grote verschillen in opbrengst tussen de eilanden in 2011/2012 bij de algemene middelen gezet. Aangezien de inkomsten voor 2013, 2014 en 2015 geen bijzonderheden laten zien hebben we de inkomsten nu wel op de taak gezet. Maart 2012 is de structuurvisie van het rijk gepubliceerd *"Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte; Nederland concurrerend, bereikbaar, leefbaar en veilig"* In deze visie is ook een paragraaf

	over Caribisch Nederland opgenomen. Hierin worden de rijksbelangen opgesomd in Caribisch Nederland. Deze zijn bepalend voor de rijksprioritering bij belangen van het Ministerie van IenM. Voor Caribisch Nederland wordt afzonderlijk van de structuurvisie een overzicht van Ruimtelijke Rijksbelangen opgesteld dat als hulpmiddel dient bij de voorbereiding en advisering over ruimtelijke plannen in Caribisch Nederland. Ook zal een overzicht worden gemaakt van verplichtingen met ruimtelijke consequenties die voortkomen uit de wet- en regelgeving BES, zoals de drink- en zoetwatervoorziening, de afvalwaterzuivering en de erfgoederen op de voorlopige lijst Werelderfgoed.
Bonaire	OL: • Bruto lasten $ 430.000 • Baten $ 300.000 voor leges vergunningen • Netto lasten $ 130.000 Bonaire heeft een ontwikkelingsplan en een structuurvisie voor het centrum.
Sint Eustatius	OL: • Bruto lasten $ 100.000 • Baten: $ 40.000 voor leges vergunningen • Netto lasten $ 60.000 Sint Eustatius heeft een ontwikkelingsplan cq. bestemmingsplan en een woonvisie. De woonvisie is ontwikkeld door de woningbouwvereniging Woonlinie, die de eilanden ondersteunt. Op dit moment zijn er drie plannen voor hotels: een groot complex bij White Wall, een nieuw hotel in de Lower Town en een hotel bij Zeelandia.
Saba	OL: • Bruto lasten $ 115.000 • Baten $ 15.000 voor leges vergunningen • Netto lasten $ 100.000 Het zijn de lasten van het planningsbureau. Een taak van het planningsbureau is onder andere het afgeven van bouwvergunningen. Saba heeft een woonvisie, maar nog geen ontwikkelingsplan of bestemmingsplan. De woonvisie is ontwikkeld door Woonlinie. Het ontwikkelingsplan in Saba is in voorbereiding sinds september 2014.
MJP-pijler	• Economische ontwikkeling
Relatie met andere taken	• Deze taak is nauw verweven met de taken toezicht en handhaving (5b) en grond (4b) en milieu (3b). De kosten kunnen hierdoor niet altijd goed worden onderscheiden. • Deze taak heeft een relatie met diverse infrastructurele wensen, zoals het verplaatsen van havens.
Kostenfactoren	• Mate van ontwikkeling in een gebied.
Conclusie	• het is niet goed mogelijk aan te geven of er meer of minder

	dan de ondergrens wordt uitgegeven, omdat de lasten met 4b en 5b samenhangen. • Er zijn geen signalen dat deze taak prioriteit heeft bij de OL of het rijk. Wel geeft Bonaire aan te weinig capaciteit te hebben.

Achterstallig onderhoud en ontwikkelwensen korte en middellange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	Ruimtelijke ordening is een randvoorwaarde voor het realiseren van infrastructurele projecten. In het MJP zullen mogelijk nieuwe prioriteiten worden bepaald voor infrastructuur. Dit is dan bepalend voor de benodigde ontwikkeling van ruimtelijke ordening.
Bonaire	• Bonaire wil 2 fte extra voor deze taak. Dat is $ 100.000 structureel
Sint Eustatius	
Saba	

Ontwikkelwensen lange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	-
Bonaire	
Sint Eustatius	
Saba	

4b) Verkaveling, gronduitgifte en grondexploitatie

Taakomschrijving 2011	
Minimumeisen	Bouwgrondexploitatie kan passief en actief. In het laatste geval doet het eiland zelf de grond aankopen of heeft de gronden al in bezit, maakt deze bouwrijp en verkoopt deze. Bij passief grondbeleid ligt het voortouw meer bij projectontwikkelaars. In beide gevallen is verkaveling een noodzakelijke voorwaarde, evenals het afgeven van bouwvergunningen.

Referentiekader 2011	
Algemeen	Uitgangspunt in de ondergrens is een gemiddelde van gemeenten. Dit betekent dat er een deel algemene overhead in de kosten zit dat verrekend dient te worden. Uitgangspunt in de bovengrens is een gemiddelde van het Caribisch gebied. Daarbij is de veronderstelling dat ieder jaar een deel van de inhaalslag wordt gemaakt.
Bonaire	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 425.000 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 355.000 (VU)
Sint Eustatius	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 120.000 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 110.000 (VU)
Saba	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 65.000 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 60.000 (VU)

Huidige situatie 2015	
Algemeen	De openbare lichamen van Bonaire en Sint Eustatius hebben grond die ze in erfpacht uitgeven. Saba heeft ook grond, maar in veel mindere mate. Gebruikelijk is dat mensen die grond pachten of grond via erfenissen hebben verkregen zelf hun woning bouwen.
Bonaire	OL: • Bruto lasten $ 685.000 • *De baten van huren en pachten zijn onder beleidsveld 13 opgenomen, omdat het algemeen besteedbare middelen zijn.* Bonaire wilde overgaan tot actief grondbeleid. Daar is echter vanaf gezien. De vraag is met name aan wie verkocht kan worden. Bonaire wil de grond met name aan de eigen inwoners verkopen. Het huidige voorstel dat bij de eilandsraad voorligt gaat uit van passief grondbeleid, dat wil zeggen verkoop aan degenen aan wie de grond nu in erfpacht is. Daarnaast is er wel enige grondverkoop mogelijk, namelijk als voor ontwikkeling bijvoorbeeld door een hotel. Het gaat bij dat laatste om circa $ 1,75 miljoen.
Sint Eustatius	Ol: • Bruto lasten $ 50.000 • *De baten van huren en pachten zijn onder beleidsveld 13*

	opgenomen, omdat het algemeen besteedbare middelen zijn Er is een grondbeleidsplan. Veel grond is in erfpacht. Daarnaast is er ook nog onverdeelde grond (grond in eigendom van meerdere eigenaren).
Saba	OL: • Bruto lasten $ 0 • *De baten van huren en pachten zijn onder beleidsveld 13 opgenomen, omdat het algemeen besteedbare middelen zijn.* De meeste grond op Saba is niet in eigendom van het OL.
MJP-pijler	• Economische ontwikkeling
Relatie met andere taken	Er zijn relaties met 4a) ruimtelijke ontwikkeling, met 4c) volkshuisvesting en met 6c) economische ontwikkeling.
Kostenfactoren	• In principe kostendekkend.
Conclusie	• Het is niet goed mogelijk aan te geven of er meer of minder dan de ondergrens wordt uitgegeven, omdat de lasten nauw met 4a) ruimtelijke ontwikkeling samenhangen. • Er zijn geen signalen dat deze taak prioriteit heeft bij de OL of het rijk. Wel geeft Bonaire aan te weinig capaciteit voor deze taak te hebben.

Achterstallig onderhoud en ontwikkelwensen korte en middellange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	Geen plannen bekend
Bonaire	• Bonaire wil 2 fte extra voor deze taak. Dat is $ 100.000 structureel.
Sint Eustatius	
Saba	

Ontwikkelwensen lange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	-
Bonaire	
Sint Eustatius	
Saba	

4c) Volkshuisvesting

Taakomschrijving 2011	
Minimumeisen	In de Wet volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en milieubeheer BES wordt een instrumentarium voorgesteld waarmee de eilanden in kunnen grijpen in *"de woonruimteverdeling en de samenstelling van de woonruimtevoorraad in het belang van een evenwichtige en rechtvaardige verdeling van woonruimte. Dit ingrijpen is bedoeld om mogelijkheden te bieden voor de bescherming van kwetsbare groepen."* Concreet betekent het dat de eilanden een huisvestingsverordening kunnen maken waarmee ze het in gebruik geven en nemen van woonruimte en de uitgifte van bouwkavels kunnen regelen, als ook de wijze waarop vergunningen kunnen worden verkregen, wie in aanmerking komt voor de huisvestingsvergunning en eventueel welke voorrangscategorieën daarbij nog worden onderscheiden.

Referentiekader 2011	
Algemeen	Uitgangspunt in de <u>ondergrens</u> is een gemiddelde van het Caribisch gebied. Dit betekent dat er een deel algemene overhead in de kosten zit dat verrekend dient te worden. Uitgangspunt in de <u>bovengrens</u> is een gemiddelde van gemeenten. De te maken inhaalslag is op PM gezet voor alle drie de eilanden.
Bonaire	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 305.000 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 255.000 (VU)
Sint Eustatius	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 110.000 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 100.000 (VU)
Saba	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 105.000 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 95.000 (VU)

Huidige situatie 2015	
Algemeen	Op de drie eilanden is behoefte aan nieuwbouw voor sociale woningbouw. Ook is er achterstallig onderhoud bij de bestaande sociale woningbouw.
Bonaire	<u>OL:</u> • Bruto lasten $ 700.000 (subsidie aan de woningbouwcorporatie FCB) <u>FCB</u>: - FCB zou 100 woningen per jaar bouwen gedurende vijf jaar. In de afgelopen drie jaar zijn 101 woningen gebouwd. BZK/Wonen en Rijksdienst heeft daar $ 250.000 aan bijgedragen. - De nieuwbouw loopt achter vanwege gebrek aan financiering. Omdat FCB niet aan de eisen voldoet om een toegelaten instelling te worden kan de stichting geen door de rijksoverheid geborgde lening afsluiten met een laag rentepercentage. In oktober 2013 heeft BZK/Wonen en Rijksdienst toegezegd eenmalig $ 625.000

	bij te dragen aan nog te realiseren nieuwbouw van 75 woningen; 50 woningen met maximaal één slaapkamer en 25 grotere. Renovatie: - BZK/Wonen en Rijksdienst heeft $ 300.000 bijgedragen voor renovatie van 45 particuliere woningen op Bonaire. - De huizen van FCB kennen een behoorlijk onderhoudsniveau vanwege de jaarlijkse bijdrage van het OL van $ 700.000. Noodopvang: - Het OL heeft via de integrale middelen $ 220.000 aangevraagd voor noodopvang; dat is opvang voor mensen die uit hun huis worden gezet vanwege huurachterstand.
Sint Eustatius	OL: • Lasten $ 250.000 • Baten verhuur: $ 10.000 • Sint Eustatius heeft een woningbouwcorporatie (SHF), maar het OL heeft de woningen in bezit. SHF: • Er zijn circa 80 sociale woningbouwwoningen in de wijken Golden Rock en Lodi; allen met achterstallig onderhoud. Nieuwbouw: • BZK/Wonen en Rijkdienst heeft $ 85.000 toegezegd voor nieuwbouw van 7 woningen. • Woonlinie heeft toegezegd te helpen (een vergelijkbare constructie als op Saba). • Op bestuurlijke niveau is de overeenkomst gestopt. Renovatie: • Er is door BZK/Wonen en Rijksdienst $ 400.000 toegezegd voor renovatie van de 80 sociale woningbouw woningen, onder uitvoering van Woonlinie. • Op bestuurlijke niveau is de overeenkomst gestopt • Het OL heeft $ 20.000 aangevraagd via de integrale middelen voor fysieke voorzieningen van woningen voor hulpbehoevenden. Dit kan ook worden beschouwd als onderdeel van taak 7d) omdat het woningaanpassingen betreft. We nemen echter om pragmatische redenen alle woningbouwtaken onder 4c op.
Saba	OL: • Bruto lasten $ 95.000 • Dat zijn onder andere personeelslasten van de directeur van de woningbouwcorporatie: own your own home foundation (OYOHF) • Daarnaast gaat het OL $ 225.000 bijdragen aan renovatie in de periode van 2013 – 2016; dat is $ 55.000 per jaar. OYOHF: • De woningbouwcorporatie kan van de huur de administratieve medewerker, huisvesting, accountant en dergelijke betalen, maar geen onderhoud van de woningen.

	• Er is jaarlijks een tekort van $ 60.000. • OYOHF is technisch failliet <u>Nieuwbouw</u>: - De afgelopen jaren zijn 20 nieuwe woningen gebouwd met EDF-middelen voor de fundering, cisternes en de weg naar de woningen. - BZK/Wonen en Rijksdienst heeft $ 250.000 bijgedragen. Woonlinie (een Nederlandse woningbouwcorporatie) heeft de rest van de onrendabele top voor eigen rekening genomen en heeft de woningen in bezit. - OYOHF zorgt voor nieuwe huurders, inning huur en dagelijks beheer. - Er worden nog 20 woningen gepland volgens eenzelfde concept. <u>Renovatie</u>: • De woningen van OYOHF hebben achterstallig onderhoud. Het gaat om 25 woningen. Het achterstallig onderhoud wordt geschat op $ 500.000 • BKZ/Wonen en Rijksdienst draagt $ 125.000 bij. • Saba heeft $ 150.000 uit de integrale middelen gevraagd. • Het OL draagt het overige bij dat is $ 225.000 in de periode van 2013 – 2016 $ 55.000.
MJP-pijler	• Armoedebestrijding
Relatie met andere taken	• Diverse taken in het sociale domein, met name 7d) maatschappelijke ondersteuning en 6a) armoedebestrijding
Kostenfactoren	• Aantal huishoudens onder een bepaald inkomensniveau
Conclusie	• De taak is prioriteit voor de eilanden • Ook het rijk heeft in deze taak geïnvesteerd

Achterstallig onderhoud en ontwikkelwensen korte en middellange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	Als <u>kernprobleem</u> door de OL wordt ervaren dat de sociale woningbouwsector niet kostendekkend kan zijn gezien de schaal waarop ze opereren: de corporaties in Caribisch Nederland hebben 492 (Bonaire), 80 (Sint Eustatius) en 50 (Saba; 30 van OYOHF en 20 van Woonlinie) woningen. Daarnaast is er geen directe huurtoelage voor huurders[1]. De Wet huurcommissieregeling BES bepaalt onder andere dat de huur kan worden bepaald op maximaal 1/3 van het inkomen. Alle drie de woonstichtingen ontvangen in meer of mindere mate financiële ondersteuning van de Openbare Lichamen, dat als (indirecte) verhuursubsidie voor de verhuur van de huidige voorraad kan worden beschouwd. De verhouding tussen huurinkomsten, apparaatskosten en de hoogte van deze "verhuursubsidie" is echter niet voldoende in balans. Hierdoor kunnen de woonstichtingen hun taken onvoldoende uitvoeren. <u>Gevolgen zijn</u>:

[1] In Europees Nederland kan de huurtoelage oplopen tot circa € 325 voor een huishouden per maand (€ 3.900 per jaar). Gemiddeld is het € 153 per huishouden per maand.

	• Te weinig aanbod van sociale woningbouw • Achterstallig onderhoud Wetswijziging in voorbereiding (in departementale voorbereiding planning inwerkingtreding 1 juli 2016): In de Wet huurcommissieregeling BES wordt onder andere bepaald op welke wijze de maximale huurtarieven worden vastgesteld. De wet is verouderd waardoor huurtarieven laag liggen in de sociale sector – ook wanneer de huurder een redelijk inkomen heeft. Op verzoek van Bonaire wordt momenteel door BZK/Wonen en Rijksdienst een wetswijziging voorbereid waarin onder meer een betere methode van maximale huurprijsbepaling wordt geïntroduceerd. Voor de sociale huursector wordt de relatie tussen inkomen en maximale huurprijs gehandhaafd, echter wordt een efficiëntere inzet van de verhuursubsidie bewerkstelligd.
Bonaire	Verhuurderssubsidie: • Huurders betalen maximaal 1/3 van hun inkomen aan huur. Op deze manier worden woningen betaalbaar gemaakt. • De huurinkomsten zijn niet voldoende voor beheer en onderhoud van de woningen door FCB. Het OL draagt $ 700.000 bij aan de **bestaande** woningen van FCB. Dit kan worden gezien als een verhuurderssubsidie. Dit is reeds opgenomen in de huidige situatie. Bonaire geeft aan dat de bijdrage niet voldoende is, omdat het inkomen van veel bewoners te laag is. Indien we uitgaan van gemiddeld $ 192 subsidie per woning per maand voor 500 woningen is dat: $ 1.150.000. Dit is $ 450.000 extra ten opzichte van de huidige bijdrage van het OL aan FCB. ○ **In het geval van nieuwbouw is ook voor de nieuwe** woningen behoefte aan verhuursubsidie om de exploitatie en onderhoud rond te krijgen. Omdat de hoogte van de verhuursubsidie per woning pas nauwkeurig te bepalen is wanneer de maximale huurprijs én het inkomen van de huurder bekend zijn, gaan we bij deze berekening uit van de gemiddelde Europees Nederlandse huursubsidie van $ 192 per woning per maand. Dit is voor 400 woningen: $ 920.000. Bonaire geeft aan dat deze berekening ook afhangt van de inkomens van huurders; bij de huidige inkomens zijn de te betalen huren zeer beperkt. Hetgeen bij de verhuurder tot problemen kan leiden. ○ Indien we uitgaan van 100 te bouwen woningen per jaar is dit vanaf de bouw voor vier opeenvolgende jaren $ 230.000 per jaar structureel extra. Indien het tempo langzamer is dan lopen de structurele kosten in een langzamer tempo op naar $ 920.000. ○ De totale extra kosten voor de verhuurderssubsidie is dan $ 1.370.000 ($ 450.000 plus $ 920.000). ○ Iedere nieuw te bouwen woning kent een onrendabele top. In Europees-Nederland wordt deze onrendabele top door de corporatie zelf gedragen. Voor nieuwbouw van de eerste 75 nog te bouwen woningen op Bonaire heeft BZK/ Wonen en Rijksdienst een bijdrage van $ 625.000 toegezegd voor de onrendabele top. De hoogte van de resterende onrendabele top is verder afhankelijk van een aantal factoren; goedkope en efficiënte bouw, soort woning,

	organisatielasten en rentelasten. We gaan ervan uit dat bij de nog niet geplande nieuwbouw van de overige 325 woningen ook bijdrage in de onrendabele top nodig is. We ramen daarvoor $ 12.500 per woning. Het gaat dan om $ 4.062.500 (afgerond $ 4.065.000). Wanneer een corporatie - die geborgd kan lenen - de nieuwbouw uitvoert, zou de hoogte van de onrendabele top voor de nieuwbouw van 400 woningen ongeveer $ 2,5 miljoen lager uitvallen dan wanneer de nieuwbouw wordt uitgevoerd door een corporatie die dat niet kan. <u>Overige</u> Behalve de woningen van FCB zijn er particuliere woningen met achterstallig onderhoud. Veelal bij mensen van 60-jaar en ouder. Er is circa $ 20.000 per woning nodig voor water- en winddicht maken. 20 woningen worden gerenoveerd. In totaal zijn er circa 175 slechte woningen. Op termijn kost totale renovatie circa $ 3.500.000 incidenteel. • Ook noodopvang woningen zijn nodig. Via de integrale middelen wordt hiermee gestart. • Een hypotheekgarantie of starterslening kan ertoe leiden dat meer inwoners van Bonaire een huis kunnen kopen, omdat de hypotheekrente dan substantieel lager is. Het bouwen van eigen woningen valt daar niet onder. Dit is op Bonaire wel gebruikelijk, omdat inwoners van Bonaire na 15 jaar kunnen erfpachten (zie onder 4b). • Er zijn ook woningen nodig voor dak- en thuislozenopvang en opvang verslaafden. Zie hiervoor taak 7d) maatschappelijke ondersteuning.
Sint Eustatius	<u>Verhuurderssubsidie:</u> • Huurders betalen maximaal 1/3 van hun inkomen aan huur. Op deze manier worden woningen betaalbaar gemaakt. • Het OL draagt $ 240.000 bij aan SHF; dat kan worden gezien als de verhuurderssubsidie aan SHF voor de 80 **bestaande woningen** en is reeds in de beschrijving van de huidige situatie opgenomen. De woningen kennen achterstallig onderhoud; daar is in bij de beschrijving van de huidige situatie reeds op ingegaan. • Er is nieuwbouw gepland van 7 woningen via Woonlinie. In het geval van **nieuwbouw** dient ook voor de nieuwe woningen verhuursubsidie verstrekt te worden. Omdat de hoogte van de verhuursubsidie per woning pas nauwkeurig te bepalen is wanneer de maximale huurprijs én het inkomen van de huurder bekend zijn, gaan we bij deze berekening uit van de gemiddelde Europees Nederlandse huursubsidie van $ 192 per woning per maand. Dit is voor 7 woningen: $ 16.000. o BZK/Wonen en Rijksdienst heeft toegezegd $ 12.500 per woning aan de onrendabele top bij te dragen. Woonlinie draagt de rest van de onrendabele top bij. <u>Overige:</u> • Er is een wachtlijst van circa 75 huishoudens.

	• Het is niet bekend welk bedrag nodig is voor voldoende nieuwbouw en renovatie. We zetten een eventuele bijdrage aan renovatie e.d. daarom op PM. • Een hypotheekgarantie of starterslening kan leiden tot meer eigen bouw, onder andere omdat er veel grond in erfpacht is en/of in familiebezit. Een hypotheekgarantie of starterslening kan ertoe leiden dat meer inwoners van Sint Eustatius een huis kunnen kopen, omdat de hypotheekrente dan substantieel lager is. Het bouwen van eigen woningen valt daar niet onder.
Saba	<u>Verhuurderssubsidie:</u> • Huurders betalen maximaal 1/3 van hun inkomen aan huur. Op deze manier worden woningen betaalbaar gemaakt. • Het OL draagt $ 95.000 bij aan OYOHF; dat kan worden gezien als de verhuurderssubsidie aan OYOHF voor de 30 **bestaande** woningen en is reeds bij de beschrijving van de huidige situatie opgenomen. • De onrendabele top van de 20 **nieuwe woningen** die gebouwd zijn is, via EU-middelen, een bijdrage van BZK, van het OL en van Woonlinie gedekt. ○ Ook voor de nieuwbouw van deze 20 woningen heeft BZK/Wonen en Rijksdienst toegezegd middelen beschikbaar te stellen voor de onrendabele top ($ 250.000). Gezien de steile bergehellingen op Saba is de onrendabele top hoog. Net als bij de eerste 20 woningen zal Woonlinie ook een deel van de onrendabele top voor haar rekening moeten nemen. Ook de EU draagt bij aan deze woningen. Naar schatting blijft er dan nog een onrendabele top van $ 37.500 per woning over. Dat is $ 750.000 voor 20 woningen. Deze $ 750.000 zijn opgenomen bij de ontwikkelwensen. De hierboven genoemde $ 250.000 is reeds opgenomen bij de huidige situatie (omdat dit reeds is toegezegd). ○ Voor de 40 nieuw gebouwde en nog te bouwen woningen is een verhuurdersubsidie nodig. Omdat de hoogte van de verhuursubsidie per woning pas nauwkeurig te bepalen is wanneer de maximale huurprijs én het inkomen van de huurder bekend zijn, gaan we bij deze berekening uit van de gemiddelde Europees Nederlandse huursubsidie van $ 192 per woning per maand. Dit is voor 40 woningen: $ 92.000. ○ Voor een efficiënte organisatie van sociale verhuur is het denkbaar dat de woningen van de OYOHF worden overgedragen aan Woonlinie, waarna het OL zorgdraagt voor het dagelijks beheer. <u>Overige</u> ○ Op Saba hebben diverse families grond. Het was gebruikelijk daar zelf op te bouwen. Sinds 10/10/10 worden geen hypotheken voor bouw meer worden verstrekt, omdat een stichting als OYOHF geen hypotheken meer mag verstrekken. Banken hebben deze taak tot nu toe nog niet overgenomen. ○ Op Saba staan circa 50 huishoudens op de wachtlijst. Particuliere huur is duur voor Sabanen. De meeste huurders zijn studenten van de medical school. Saba verwacht dat het wachtlijstprobleem, naast de geplande

	nieuwbouw, deels kan worden opgelost door een hypotheekgarantie. Het rentepercentage van hypotheken voor bestaande woningen worden dan lager. ○ Er zijn diverse huizen in slechte staat die worden verhuurd door particuliere verhuurders. Het OL zou daar tegenop kunnen treden.

Ontwikkelwensen lange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	
Bonaire	
Sint Eustatius	
Saba	

Beleidsveld 5) Veiligheid, toezicht en handhaving

In dit beleidsveld zijn de eilandelijke taken voor veiligheid opgenomen en de toezichts- en handhavingstaken voor de diverse eilandelijke taken, met als uitzonderingen:

- Leerplicht - deze handhavingstaak is opgenomen in *beleidsveld 8) Onderwijs*
- Toezicht en handhaving luchthaven. Zie hiervoor *beleidsveld 2) Mobiliteit*

Onder toezicht en handhaving verstaan we het nagaan of taken plaatsvinden, zoals bedoeld in wet- en regelgeving en verordeningen en vervolgens ingrijpen als dit niet het geval is. Ingrijpen kan een heel spectrum aan activiteiten zijn van informeren tot en met boetes en uiteindelijk veroordelingen. Onder toezicht en handhaving verstaan we niet het innen van belastingen of andere betalingen aan de eilandelijke overheden. Dit is onderdeel van de desbetreffende taak, bijvoorbeeld belastingen of bij erfpacht.

De in dit beleidsveld opgenomen *<u>taken</u>* zijn:

5a) Veiligheid, rampenbestrijding en incidentenorganisatie
5b) Toezicht en handhaving op het fysieke domein en economische taken.

5a) Veiligheid, rampenbestrijding en incidentenorganisatie

Taakomschrijving 2011	
Minimumeisen	Vrijwel alle taken rond veiligheid liggen bij het Rijk. Het betreft de politie, de kustwacht, de Koninklijke Marechaussee, de douane, het Openbaar Ministerie, de Algemene Inlichtingen en Veiligheidsdienst en het Recherche Samenwerkend Team Het eiland is verantwoordelijk voor drie taken: • De gezaghebber dient voor zowel politie als brandweer de prioriteiten te stellen, vanuit perspectief van openbare orde en veiligheid (het Openbaar Ministerie doet dit vanuit rechercheperspectief). • De gezaghebber heeft het opperbevel in geval van een ramp of van ernstige vrees voor het ontstaan daarvan. (Zie artikel 53 lid 1 Veiligheidswet BES). De gezaghebber zit het eilandelijk beleidsteam (EBT) voor. • De eilandsecretaris vervult de functie van eilandelijk rampencoördinator. (Zie artikel 48 Veiligheidswet BES). In dit kader is deze functionaris verantwoordelijk voor het opstellen van een rampen- en crisisplan op land. • Zowel de minister van Infrastructuur en Milieu (voor de exclusieve economische zone) als de gezaghebbers van de eilanden (voor de territoriale zee) hebben op basis van de Wet Maritiem beheer BES de verplichting om een rampenbestrijdingsplan en bijbehorende operationele deelplannen op te stellen voor de wateren in Caribisch Nederland. (Zie artikel 42 lid 2 en 3 Wet Maritiem beheer BES.) Daarnaast kan een ramp schade tot gevolg hebben. Dit kan tot hersteltaken leiden. In bijzondere omstandigheden kan zowel de Rijksvertegenwoordiger als Min VenJ de nodige aanwijzingen geven inzake de rampenbestrijding en crisisbeheersing. Zie artikel 63 Veiligheidswet BES.

Referentiekader 2011	
Algemeen	Uitgangspunt in de ondergrens is dat er voor veiligheid, rampenbestrijding en incidentenorganisatie een bijzondere uitkering is van $ 137.000 voor de drie eilanden samen. Uitgangspunt in de bovengrens is dat er in aanvulling op de bijzondere uitkering een reservering van $ 100.000 per jaar is per eiland met een maximum van $ 500.000 voor incidenten (zoals orkanen).
Bonaire	Ondergrens referentiekader: • Bijzondere uitkering • Netto lasten OL $ 0 (VU)
Sint Eustatius	Ondergrens referentiekader:

	• Bijzondere uitkering • Netto lasten OL $ 0 (VU)
Saba	Ondergrens referentiekader: • Bijzondere uitkering • Netto lasten OL $ 0 (VU)

Huidige situatie 2015	
Algemeen	Sinds 10-10-10 heeft het Ministerie van VenJ de middelen beschikbaar gesteld voor de planvorming van de eilanden op het gebied van rampenbestrijding en crisisbeheersing. Vanaf 2013 is jaarlijks een bedrag van € 100.000 ($ 125.000) aan ieder eiland verstrekt op basis van artikel 2 Kostenbesluit Veiligheidswet BES. Hiervan kan één fte en kosten voor de organisatie van de rampenbestrijding worden betaald. Met behulp van VenJ zijn op de eilanden een risicoprofiel, beleidsplan en rampenplan gemaakt. Er wordt een aantal keer per jaar geoefend, bijvoorbeeld in samenwerking met IenM en Defensie. Voorjaar 2014 is door de Inspectie Veiligheid en Justitie een nulmeting gemaakt van de rampenbestrijdingsorganisatie. Voorjaar 2015 wordt het bedrag van de bijzondere uitkering heroverwogen.
Bonaire	Tot september 2014 was één medewerker rampenbestrijding op basis van detachering uit Europees Nederland werkzaam op het eiland. Momenteel wordt nog gewerkt aan opvolging.
Sint Eustatius	Eén lokale medewerker rampenbestrijding is werkzaam op het eiland.
Saba	Eén medewerker rampenbestrijding is op basis van detachering uit Europees Nederland werkzaam op het eiland tot zomer 2015.
MJP-pijler	• Veiligheid (prioriteit 10/10/10).
Relatie met andere taken	• Er is samenhang met andere taken. Zo is betrouwbare telecommunicatie van belang voor rampenbestrijding en incidentenorganisatie. Er is ook samenhang met taken vanuit de publieke gezondheidszorg (de taken 7ab).
Kostenfactoren	• Gezien de omvang van de eilanden betreft het met name vaste kosten.
Conclusie	• De taak wordt bekostigd door de bijzondere uitkering. VenJ faciliteert de ontwikkeling van de taak.

Achterstallig onderhoud en ontwikkelwensen korte en middellange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	• Door de Inspectie VenJ is een nulmeting uitgevoerd van de organisatie van de rampenbestrijding op de eilanden. Het beeld is dat de rampbestrijdingsorganisatie van de eilanden mede door de beperkte hulpverleningscapaciteit in beperkte mate voorbereid is op het bestrijden van rampen of crises gedurende de eerste acht uur (met uitzondering van een ongeval met een groot vliegtuig). • Verder zijn nog niet alle convenanten en regelingen, die staan vermeld in de Veiligheidswet BES, opgesteld of

	bestuurlijk bekrachtigd. Op basis van het uitgangspunt van legislatieve terughoudendheid, zal VenJ alle resterende “moet” bepalingen in 2015 uitwerken en zullen slechts die “kan” bepalingen in samenwerking met de eilanden worden uitgewerkt die op dit moment in de ontwikkeling van de rampenbestrijdingsorganisatie wenselijk zijn. • Daarnaast zijn er aanbevelingen van de Inspectie VenJ op de korte en middellange termijn. Wat betreft de eilandelijke taken betreft het: o Er moet een maatgevend scenario worden gekozen en hiervoor dient een bestuurlijke ambitie te worden vastgesteld, op basis waarvan de hulpverleningsdiensten zich kunnen voorbereiden. Ook de benodigde capaciteiten dienen duidelijk te worden. o De medewerkers in de rampenbestrijding dienen tenminste over goede basisvaardigheden te beschikken door voldoende opleidingen, trainingen en oefeningen (dit is zowel op de korte als lange(re) termijn). Deze aanbevelingen kunnen met de bijzondere uitkering worden verricht en de ondersteuning bij oefeningen door IenM en Defensie. Er wordt daarom geen bedrag opgenomen voor deze taak. De nulmeting is in februari 2015 openbaar geworden. De nulmeting is in het onderzoek daarom niet besproken met de eilanden, maar is hier volledigheidshalve wel opgenomen.
Bonaire	Op basis van de aanbevelingen in de IVenJ rapporten moet het bestuurscollege nog een prioritering/fasering aanbrengen.
Sint Eustatius	Op basis van de aanbevelingen in de IVenJ rapporten moet het bestuurscollege nog een prioritering/fasering aanbrengen.
Saba	Op basis van de aanbevelingen in de IVenJ rapporten moet het bestuurscollege nog een prioritering/fasering aanbrengen.

Ontwikkelwensen lange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	De aanbevelingen van de Inspectie VenJ op de lange termijn: o De medewerkers in de rampenbestrijding dienen tenminste over goede basisvaardigheden te beschikken door voldoende opleidingen, trainingen en oefeningen. o De bestuurscolleges dienen zorg te dragen voor een robuuste gemeenschappelijke meldkamer met een betrouwbaar verbindingsnetwerk. Het gaat hierbij ook om een betere beschikbaarheid en beter functioneren van nood-communicatiemiddelen (bij incidenten). Welke financiële gevolgen de ontwikkeling van de meldkamer en de doorontwikkeling van nood-communicatiemiddelen (bij incidenten) hebben voor rijk en/of eilanden, wordt nog onderzocht. De structuur van de geneeskundige kolom dient goed aan te sluiten bij de andere structuren binnen de rampenbestrijdingsorganisatie (taak 7ab) publieke gezondheidszorg).

Bonaire	Op basis van de aanbevelingen in de IVenJ rapporten moet het bestuurscollege nog een prioritering/fasering aanbrengen. Dit brengt geen extra kosten met zich mee.
Sint Eustatius	Op basis van de aanbevelingen in de IVenJ rapporten moet het bestuurscollege nog een prioritering/fasering aanbrengen. Dit brengt geen extra kosten met zich mee.
Saba	Op basis van de aanbevelingen in de IVenJ rapporten moet het bestuurscollege nog een prioritering/fasering aanbrengen. Dit brengt geen extra kosten met zich mee.

5b) Toezicht en handhaving op het fysieke domein en economische taken.

Taakomschrijving 2011	
Minimumeisen	In wezen is bij alle gebods- en verbodsbepalingen een vorm van toezicht en handhaving nodig. Als basis voor het overzicht van de taken waarop toezicht en handhaving plaats vindt gebruiken we de taken in de beleidsvelden: a) water (drinkwater, riool, afvalwater) b) afval (illegale stort, chemisch afval), zoals opgenomen in de Wet volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en milieubeheer BES c) milieu (bodembescherming, gevaarlijke stoffen, milieuvergunningen, delfstoffen, zoals opgenomen in de Wet volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en milieubeheer BES) d) bouw- en woningtoezicht e) zeehavens en schepen (veiligheid op water, port state control, regelingen scheepvaart, toezien op onderhoud van pieren en kade) f) natuurbeheer en –bescherming g) landbouw en visserij (levende dieren en planten, slacht en voedsel en warenkeuringen). h) economische taken (vestigingsbeleid bedrijven, winkelsluiting, maximumprijzen, ijkwezen en strategische voorraden) i) overige (kinderopvang, evenementen, feesten, drank- en horecavergunningen, handhaving openbare orde (APV) e.d.)

Referentiekader 2011	
Algemeen	Uitgangspunt in de <u>ondergrens</u> is een gemiddelde van gemeenten en van andere overheden. Uitgangspunt in de <u>bovengrens</u> is een specifieke berekening. De te maken inhaalslag is op PM gezet voor alle drie de eilanden.
Bonaire	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 3.090.000 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 2.570.000 (VU)
Sint Eustatius	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 815.000 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 745.000 (VU)
Saba	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 805.000 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 725.000 (VU)

Huidige situatie 2015	
Algemeen	
Bonaire	<u>OL</u>: • Bruto lasten $ 1.830.000 (inclusief taken rond casino's)

	• Baten $ 120.000 (waarvan $ voor toezicht op casino's en $ 35.000 op de andere taken) • Netto lasten $ 1.710.000 Hier zijn ook de lasten en baten voor het toezicht op de casino's opgenomen. Dit in tegenstelling tot het referentiekader waar die taak niet is opgenomen. Bonaire heeft een directie toezicht en handhaving. Deze directie heeft de toezicht en handhavingstaken voor economische taken (vestigingswet, prijzenwet, ijkwet), ruimtelijke ordening (bouw- en woningtoezicht, vestigingsvergunning) en samenleving (drank- en horeca, waren (food), slachten, openbare hygiëne (drinkwater, oppervlaktewater) enzovoorts tot haar taken. De directe heeft circa 40 fte voor toezicht. De toezichtstaken zijn verdeeld over zeven inhoudelijke domeinen. Wettelijke vereisten: Toezicht en handhaving zijn taken waarvoor in diverse wet- en regelgeving verplichtingen zijn opgenomen. Een doorontwikkeling van de taken is nodig om aan de wettelijke verplichtingen te voldoen. Bonaire schat zelf nog circa 10 fte nodig te hebben. Ook een opleidingsprogramma is van belang. Ook zullen er materiële kosten zijn. De kosten ramen we op $ 1,5 miljoen extra (voor inflatie gecorrigeerde ondergrens referentiekader). We gaan daarbij uit van een geleidelijke ontwikkeling van deze taak.
Sint Eustatius	OL: • Bruto lasten: $ 80.000 De taken zitten verdeeld over meerdere afdeling. Ook zijn vergunningverlening en toezicht en handhaving vaak niet onderscheiden. De lasten zijn daarom ingewikkeld uit de begrotingen te halen. Sint Eustatius doet als taken: • Economische vergunningen; vestigingsvergunningen, ijkinspectie. • Hindervergunning, milieuvergunning en bouwvergunning nog in beperkte maten • Landbouwvergunningen; visvergunningen. • Taxivergunningen, vent- en standplaatsvergunningen • Er zijn twee boa's. • Controles op voedsel e.d. is bij de GGD ondergebracht. Op basis van deze taken zijn de lasten tot nu toe per jaar circa $ 100.000. Wettelijke vereisten: Toezicht en handhaving zijn taken waarvoor in diverse wet- en regelgeving verplichtingen zijn opgenomen. Een doorontwikkeling van de taken is nodig om aan de wettelijke verplichtingen te

	voldoen. We gaan voor Sint Eustatius uit van een gestage ontwikkeling van deze taak richting ondergrens (met inflatiecorrectie en correctie voor taken die het rijk doet): $ 600.000.
Saba	OL: • Bruto lasten: $ 65.000 Saba voert de taken rond toezicht en handhaving veelal niet expliciet uit, dat wil zeggen voor een deel van de taken is er sociale controle. Er is wel: • IJkwezen; hierbij wordt gekeken of dit samen met Sint Eustatius kan • Warenkeuring e.d. door de GGD • Controle op drinkwater • Er vindt op beperkte wijze toezicht plaats op de (nieuw)bouw door het planning bureau. Er zijn geen boa's. Er is geen tot weinig zwerfafval. Degelijk bouwen is in het belang van de mensen zelf; aangezien ze veelal voor zichzelf bouwen. Het is wel de vraag of het bouwtoezicht op particuliere huurwoningen voldoende is bij de goedkopere huurwoningen. Wettelijke vereisten: Toezicht en handhaving zijn taken waarvoor in diverse wet- en regelgeving verplichtingen zijn opgenomen. Een doorontwikkeling van de taken is nodig om aan de wettelijke verplichtingen te voldoen. We gaan voor Saba uit van een gestage ontwikkeling van deze taak richting ondergrens (met inflatiecorrectie en correctie voor taken die het rijk doet): $ 600.000.
MJP-pijler	• Economische ontwikkeling
Relatie met andere taken	• Inhoudelijk met name met de de taken 1d) afval en 3b) milieu • Wat betreft kosten is de taak nauw verweven met taak 4a).
Kostenfactoren	• Aantal inwoners, aantal toeristen • Aantal bedrijven, soort bedrijven
Conclusie	Het is niet goed mogelijk de lasten voor deze taak te onderscheiden van die van de taken 1d) en 3b). Ook hangen de kosten samen met taak 4a) ruimtelijke ordening (vergunningverlening). Aangezien dit allemaal taken zijn waar relatief weinig aan wordt uitgegeven (met uitzondering van afval) kan worden gesteld dat toezicht en handhaving tot nu toe geen prioriteit heeft bij de eilanden. De taak wordt beperkt ontwikkeld bij Saba en Sint Eustatius. Vanuit het rijk worden onderdelen van de taak ondersteund, maar niet alle onderdelen. Indien aan de wettelijke vereisten voldaan moet worden vergt dit een inspanning van het rijk en het OL.

Achterstallig onderhoud en ontwikkelwensen korte en middellange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	
Bonaire	• Voor Bonaire is Rijkswaterstaat bezig met het mandateren van Wet maritiem beheer BES taken (kleine objecten in zee) aan het OLB.
Sint Eustatius	
Saba	

Ontwikkelwensen lange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	
Bonaire	
Sint Eustatius	
Saba	

Sociaal domein

Beleidsveld 6) Armoedebestrijding, werk en economische zaken

Onder dit beleidsveld vallen alle taken die te maken hebben met werkgelegenheid. Centraal daarbij staat dat mensen zelfstandig in hun levensonderhoud kunnen voorzien. Het gaat enerzijds om cursussen en opleidingen die mensen in staat stellen hun inkomen te kunnen verwerven of in de toekomst kunnen blijven verwerven. Anderzijds gaat het om contacten met bedrijven voor stageplekken en banen, maar ook om bevordering van economische sectoren voor structurele werkgelegenheid. Onder dit beleidsveld vallen ook maatregelen voor incidentele financiële noden van mensen, dat is het armoedebeleid.

De in dit beleidsveld opgenomen *taken* zijn:

6a) armoedebestrijding
6b) arbeidsbemiddeling en arbeidsparticipatie
6c) stimulering economie (ontwikkeling werkgelegenheid)

6a) Armoedebestrijding

Taakomschrijving 2011	
Minimumeisen	Er is geen algemene bepaling rond armoedebestrijding, wel zijn er enkele verplichtingen in de zin van zorgplichten: zoals het zorgdragen voor de onkosten van begrafenissen van mensen wiens erfgenamen de begrafenis niet kunnen betalen en het zorgdragen dat kinderen op het basisonderwijs onderwijs kunnen ontvangen door indien nodig kleding, voedsel en vervoer te regelen. De Wet primair onderwijs BES schrijft voor dat het openbaar lichaam ingaande schooljaar 2011/2012 bij verordening regels stelt tot verstrekking van voeding en kleding (en vervoersvoorzieningen) voor leerlingen die zonder deze voorzieningen redelijkerwijs niet in staat zouden zijn de school geregeld te bezoeken. Daarnaast is in het Besluit onderstand BES opgenomen dat er bijzondere onderstand kan worden gevraagd voor begrafenissen, schooluniformen, het vullen van het waterreservoir en voorgeschreven dieetkosten. Bijzondere onderstand kan ook door mensen worden aangevraagd die niet in de onderstand zitten, maar in de praktijk is het veelal gericht op mensen in de onderstand. Dit deel van armoedebestrijding is een Rijkstaak.

Referentiekader 2011	
Algemeen	Uitgangspunt in de <u>ondergrens</u> is een gemiddelde van het Caribisch gebied. Dit betekent dat er een deel algemene overhead in de kosten zit dat verrekend dient te worden. Uitgangspunt in de <u>bovengrens</u> is een gemiddelde van gemeenten. In de bovengrens is rekening gehouden met 25% bijdragen van het rijk en particuliere instellingen.
Bonaire	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 320.000 • Netto lasten OL na correctie overhead: $ 265.000
Sint Eustatius	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 75.000 • Netto lasten OL na correctie overhead: $ 70.000
Saba	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 39.000 • Netto lasten OL na correctie overhead: $ 35.000

Huidige situatie 2015	
Algemeen	De bijzondere onderstand rijk is inmiddels afgebakend tot een lijst van 14 punten, met als belangrijkste begrafeniskosten onderstand, schooluniform en schoolbenodigdheden niet primair onderwijs tot 18 jaar, dieetkosten volgens medisch voorschrift en waterputten. De OL kunnen alle andere armoede-instrumenten gebruiken, zolang het geen generiek inkomensbeleid is (dus niet bijvoorbeeld alle huishoudens met een bepaald inkomen een toeslag geven).

	De integrale middelen worden onder andere voor de taak armoedebestrijding gebruikt.
Bonaire	• Bruto lasten Bonaire: $ 570.000; • Waaronder voor 2015 onder andere: ○ Schoolontbijten: gemiddeld $ 135.000, maar oplopend van $ 80.000 naar $ 187.000 ○ Bijzondere kosten gemiddeld $ 180.000; dat zijn bijvoorbeeld kosten van begrafenissen en elektriciteit eenmalig. ○ $ 190.000 subsidie voor maaltijden; ongeveer 200 pakketten per maand. • In 2015 van integrale middelen: $ 220.000 voor schuldhulpverlening. Eerder is er een studie gedaan naar schuldhulpverlening vanuit de integrale middelen ($ 35.000).
Sint Eustatius	• Bruto lasten Sint Eustatius: circa $ 10.000. • Armoedebeleid wordt niet begroot, maar betaald uit bedragen die gedurende het jaar vrijvallen (2014 en 2015 is daarom nog niet begroot). Het gaat dan voor 2014 om $ 71.500 waaronder: ○ Tegemoetkoming schoolbenodigdheden primair onderwijs $ 22.500 ○ Begrafeniskosten $ 5.000. ○ Voedselbonnen: $ 65.000 ○ Pensioen bij wijze van onderstand $ 20.000 • Integrale middelen: 2014 $ 28.564 schoolontbijt (op de Governeur de Graaffschool) • Er zijn taken waarbij indirect ook middelen worden besteed die als armoedebestrijding kunnen worden gezien, namelijk de maaltijden die bij de dagactiviteiten van ouderen (Chapel Piece) worden verstrekt. Chapel Piece wordt niet bekostigd door het OL.
Saba	• Bruto lasten: $ 230.000 armoedebestrijding; waarvan: ○ $ 122.293 bijzondere kosten, hieronder valt $ 86.400 aan pensioen bij wijze van onderstand ○ $ 74.339 meals on wheels (valt deels onder 7d) Het gaat voor 2014 en 2015 om $ 80.000. ○ $ 27.190 begrafeniskosten ○ $ 3.683 water (cisternes) ○ $ 1.265 overige • Integrale projecten: $ 55.000 voor schoolontbijt in 2013 en $ 60.000 in 2015. • Daarnaast: veel middelen gaan naar jobprograms (zie onder 6b). Bij deze programma's worden maaltijden verstrekt; daarmee is een deel armoedebestrijding. Financieel is dit echter te gedetailleerd op te onderscheiden.
MJP-pijler	• Armoedebestrijding
Relatie met andere taken	• 6b) arbeidsparticipatie en 6c) economische ontwikkeling • 7d) maatschappelijke ondersteuning aan kwetsbare groepen

	• 7e) wijkenaanpak
Kostenfactoren	• Aantal huishoudens met een inkomen beneden een bepaald niveau. Schatting Bonaire: 60% van de huishoudens. Ook voor Sint Eustatius is de schatting 60%. We gaan er vanuit dat het ook op Saba 60% is.
Conclusie	Bonaire en Saba geven prioriteit aan deze taak (niveau bovengrens). Sint Eustatius geeft in de begroting veel minder uit, maar is wel bezig deze taak te ontwikkelen. Ook het rijk geeft prioriteit via de integrale middelen.

Achterstallig onderhoud en ontwikkelwensen korte en middellange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	Alle drie de eilanden hebben wensen met betrekking tot armoedebeleid. Dit betreft niet alleen de eigen maatregelen, maar vooral ook de hoogte van het minimumloon, de hoogte van de AOV, de hoogte van de onderstand, en het ontbreken van huurtoeslag en kindertoeslag. Daar wordt hier niet verder op ingegaan, omdat dit niet onder de eilandelijke taken valt.
Bonaire	Prioriteiten, naast bijzondere kosten, schoolontbijt, voedselpakketten: • Schuldhulpverlening • Woningverbeteringen (zie 4c) volkshuisvesting) • Ouderen (zie 7d) maatschappelijke ondersteuning) • Integrale wijkaanpak (7e) sociale veiligheid) Schuldhulpverlening: is er wel in enige mate. Er waren middelen van BZK voor schuldhulpverlening voor huurders van FCB. Daarnaast is er voor 2015 via de integrale middelen $ 220.000 beschikbaar. Er is een studie naar schuldhulpverlening gedaan. Daar zijn geen bedragen in genoemd, maar wel een aantal opties: schatting 2 fte voor voorlichting algemeen en maatschappelijk werk, ondersteuning $ 200.000. De schatting voor bijzondere kosten en voor maaltijden hangen nauw samen met andere taken en ontwikkelingen. Globaal schatten we de kosten voor Bonaire als volgt: • **Bijzondere kosten**: er waren in 2014 circa 500 aanvragen voor bijzondere kosten. We gaan uit van een totaal aantal aanvragen van 1.500 aanvragen. Het gemiddeld bedrag stellen we op $ 500 (dat is hoger dan nu, omdat er een stijging is van de kosten van de aanvragen). De kosten zijn dan $ 750.000. Hiervan is reeds $ 180.000 opgenomen in de begroting. Het extra bedrag is: $ 570.000. • **Voedselpakketen**: we gaan uit van een stijging van 200 naar 250 pakketten per maand (stijging van 25%). De kosten van een pakket zijn gemiddeld $ 80. Het extra bedrag is $ 50.000 • **Schoolontbijt**: hieraan wordt gemiddeld in de periode

	2013 – 2015 $ 135.000 aan uitgegeven. De uitgaven stijgen echter, omdat het programma verder wordt ontwikkeld. In de begroting 2015 is $ 187.000 opgenomen. We gaan uit van een verdere ontwikkeling naar $ 225.000. Dat is ten opzichte van het gemiddelde $ 90.000 extra. Het totale extra bedrag is $ 910.000.
Sint Eustatius	Prioriteiten, naast voedselbonnen, schoolbenodigdheden, schoolontbijt, begrafeniskosten: • Schuldhulpverlening • Kinderopvang (met name voor werkzoekenden); zie onder 7c) kinderopvang • Voor- en nachoolse opvang/huiswerkbegeleiding met maaltijd (zie onder 7f) • Activiteiten voor jongeren (zie 7f) jongerenprojecten) Schuldhulpverlening is er in enige mate, namelijk door begeleiding van mensen die tijdelijk van armoede-instrumenten gebruik maken; zij krijgen budgettraining. Parallel aan Bonaire schatten wij hier: 1 fte voor en voor de ondersteuning $ 100.000 De schatting voor bijzondere kosten en voor maaltijden hangen nauw samen met andere taken en ontwikkelingen. Globaal schatten we de kosten voor Sint Eustatius als volgt: • **Bijzondere kosten**: we gaan uit van een verdubbeling van aanvragen. De kosten waren circa $ 40.000 in 2014. De extra kosten ramen we ook op $ 40.000. Sint Eustatius heeft de middelen niet structureel begroot. In de uitgaven is $ 10.000 opgenomen. De extra middelen zijn daarom $ 70.000. • **Voedselbonnen**: Sint Eustatius geeft aan dat volgens de meest recente cijfers de uitgaven voor maaltijden $ 65.000 waren in 2014. We gaan uit van een verdere stijging met 50% voor maaltijden. De kosten komen dan op $ 100.000. • **Schoolontbijt**: de kosten voor het schoolontbijt zijn nu $ 28.500. Het gaat dan om één school. We gaan uit van $ 400 kosten per jaar per kind voor het schoolontbijt. Er zijn 700 leerlingen (PO en VO). Gemiddeld is 60% arm. De schatting komt dan op: $ 168.000. We gaan ervan uit dat de huidige uitgaven via de integrale middelen in stand blijven: $ 28.500. De extra uitgaven zijn dan: $ 140.000. Het totale extra bedrag is $ 410.000.
Saba	Prioriteiten, naast de reeds gelegde prioriteiten in de uitgaven zijn: • Volkshuisvesting (zie onder 4c) volkshuisvesting) • Werkgelegenheid (zie onder 6b) arbeidsbemiddeling en arbeidsparticipatie • Kinderopvang (zie onder 7c) kinderopvang • Maatschappelijk werker (zie onder 7d) maatschappelijke ondersteuning

	Schuldhulpverlening: we veronderstellen dat dit onder maatschappelijk werk kan vallen voor Saba; dat is onder taak 7d) maatschappelijke ondersteuning en 7f) jongerenprojecten. De schatting voor bijzondere kosten en voor maaltijden hangen nauw samen met andere taken en ontwikkelingen. Globaal schatten we de kosten voor Saba als volgt: • **Bijzondere kosten**: we gaan uit van een verdubbeling van aanvragen. De kosten waren $ 35.000. De extra kosten ramen we ook op $ 35.000. • **Maaltijden**: we gaan uit van een stijging van 25%. (De Lions club heeft reeds aangegeven meer aanvragen te krijgen). De kosten waren $ 80.000 in 2014 en 2015. De extra kosten zijn dan $ 20.000. • **Schoolontbijt**: we gaan er van uit dat dit (via de integrale middelen) voldoende is. Het totale extra bedrag is $ 55.000

Ontwikkelwensen lange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	
Bonaire	
Sint Eustatius	
Saba	

6b) Arbeidsbemiddeling en arbeidsparticipatie

Taakomschrijving 2011	
Minimumeisen	De eilanden zijn verplicht openbare arbeidsbemiddeling te verzorgen voor iedere werknemer en werkgever (Wet van 4 juli 1946 houdende de instelling van een arbeidsbureau BES). Hieronder valt de arbeidsbemiddeling tussen werkgevers en werkzoekenden, het verzamelen van gegevens nodig voor bemiddeling en het stimuleren van voorlichting over beroepskeuzen en bevordering van vakopleidingen binnen het betrokken eilandgebied. Aan arbeidsparticipatietrajecten zijn geen specifieke minimumeisen verbonden. Bij de staatkundige hervormingen is afgesproken dat de verantwoordelijkheid voor activerend beleid ten behoeve van participatie van de burger in het maatschappelijk leven en met name in het arbeidsproces bij de eilanden ligt. Ondersteuning aan burgers met beperkingen om aan werk en samenleving deel te nemen valt hier ook onder. Evenals het leggen van contacten met bedrijven voor stageplaatsen en banen met name voor mensen die trajecten tot arbeidsparticipatie volgen.

Referentiekader 2011	
Algemeen	Uitgangspunt in de ondergrens is een gemiddelde van het Caribisch gebied. Dit betekent dat er een deel algemene overhead in de kosten zit dat verrekend dient te worden. Uitgangspunt in de bovengrens is een gemiddelde van gemeenten.
Bonaire	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 760.000 • Netto lasten OL na correctie overhead: $ 630.000
Sint Eustatius	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 210.000 • Netto lasten OL na correctie overhead: $ 190.000
Saba	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 108.000 • Netto lasten OL na correctie overhead: $ 95.000

Huidige situatie 2015	
Algemeen	Arbeidsbemiddeling betreft ook het registreren van werklozen, het hebben van een vacaturebank en het zoeken van werkgevers. Arbeidsparticipatietrajecten zijn enerzijds de jobprograms vanuit de integrale middelen en daarnaast middelen voor volwasseneducatie. Ook sociale werkplaatsen vallen onder de taak arbeidsparticipatie. De Sociale Kanstrajecten Jongeren staan onder taak 8d.
Bonaire	• Bruto lasten $ 1.595.000, waaronder: ○ $ 650.000 subsidie voor volwasseneducatie ○ De rest zijn met name personeelslasten, waarbij opgemerkt dient te worden dat voor de taken 6a en enkele andere

	taken geen personeelslasten op de taak zijn geboekt. • Integrale middelen: $ 1.240.000 voor drie jaar (2012 $ 205.000, 2013 $ 185.000, $ 480.00 in 2014 en $ 370.000 in 2015). Dit is inclusief trajecten als jeugdwerkloosheid.
Sint Eustatius	• Bruto lasten $ 115.000; dit zijn personeelslasten. (Ook voor Sint Eustatius geldt dat dit voor meer taken is dan alleen taak 6b). • Sint Eustatius doet aan arbeidsbemiddeling. Dit doen ze vooral door met werkgevers te praten bijvoorbeeld als die veel eisen stellen aan werkzoekenden. • Integrale middelen: $ 680.000 ($ 75.000 in 2013, $ 385.000 in 2014 en $ 220.000 in 2015). Oorspronkelijk waren de jobprograms voor de schoonmakers bedoeld. Vanaf 2014 is de opzet breder en staan de programma's ook open voor andere doelgroepen. In 2014 is er een extra financiële inzet voor Nustar jobprograms
Saba	• Bruto lasten: $ 205.000, met name voor de sociale werkplaats. • Saba doet niet expliciet aan arbeidsbemiddeling in de zin van registreren. Informeel wordt er wel bemiddeld. • Integrale middelen: $ 805.000 ($ 275.000 in 2013; $ 280.000 voor 2014 en $ 250.000 voor 2015).
MJP-pijler	• Armoedebestrijding
Relatie met andere taken	• 7c en 7f) kinderopvang, buitenschoolse opvang (nodig bij het volgen van een cursus) • 7e) wijkenaanpak • 6a) armoedebestrijding
Kostenfactoren	• Aantal mensen tussen de 15 en 65 met een bepaald opleidingsniveau
Conclusie	Met name op Bonaire en Saba heeft deze taak prioriteit in die zin dat er relatief veel eigen middelen aan worden uitgegeven. De integrale middelen bevestigen de prioriteit. Omdat de eilanden projecten indienen voor de integrale middelen laten deze middelen zien dat de taak ook bij Sint Eustatius prioriteit heeft.

Achterstallig onderhoud en ontwikkelwensen korte en middellange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	Er is enerzijds tevredenheid over de jobprograms. Anderzijds nog ontwikkelwensen en aandachtspunten. <u>Algemeen</u>: • De raakvlakken SKJ en jobprograms worden niet altijd optimaal benut • Er is ook ruimte nodig voor volwassenen met een baan die zich willen ontwikkelen. Dit omdat mensen met het minimumloon moeite hebben om rond te komen en inkomensstijging een noodzakelijkheid heeft. Ook is het goed voor het eiland, omdat er minder buiten het eiland geworven hoeft te worden. • Een sociale werkplaats is wenselijk voor diegenen die geen fulltime baan met minimaal minimumloon aankunnen.

	Daarnaast zijn er eilandsspecifieke punten (zie verder hieronder).
Bonaire	• Bonaire wil graag meer jobprograms. We gaan uit van: $ 200.000 (vergelijkbaar met diverse specifieke aanvragen voor de integrale middelen). • Ook de relatie tussen SKJ, jobprograms en kinderopvang (vergoeding ervoor) is een aandachtspunt.
Sint Eustatius	• Er is behoefte aan analfabetiseringscursussen. • Er is behoefte aan een sociale werkplaats. We ramen hier $ 300.000 voor; dat zijn 1,5 maal de lasten van de sociale werkplaats van Saba.
Saba	• De job programs zijn gericht op de reguliere arbeidsmarkt. Er is wel een eerste intake en eventueel een pre-traject. Saba heeft – tijdelijk vanuit de integrale middelen – trajecten gehad voor jongeren met taakstraffen. Dat is nu niet meer; de reclassering zou het overnemen, maar heeft aangegeven geen geld te hebben. • De sociale werkplaats, SKJ plus volwasseneducatie is nu gericht op landbouw. Er is 1 leraar en 1 care coördinator. De leraar doet dus alle vakken. Er is behoefte aan meer trajecten en wel met name een ander vakgebied. Nu zijn de trajecten gericht op landbouw. Indien er ook een administratieve tak zou kunnen zijn zou dat andere mensen kunnen helpen. • Er is volwassenonderwijs, maar daar is een grotere behoefte aan. Er is (vanuit reserve van de stichting) wel taalonderwijs, maar volwassenonderwijs voor management, computers en horeca zijn wenselijk. Schatting kosten: $ 200.000 voor een leraar en ondersteuning voor volwasseneducatie administratie en computers. We gaan ervan uit dat hier geen werkmeester voor nodig is, omdat het een andere doelgroep betreft.

Ontwikkelwensen lange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	
Bonaire	
Sint Eustatius	
Saba	

6c) Stimulering economie

Taakomschrijving 2011	
Minimumeisen	Er zijn geen minimumeisen voor stimulering van de economie. Deze taak is bij de staatkundige hervormingen bij de eilanden gebleven. Bij deze taak gaat het om het aantrekken van bedrijven en het stimuleren van economische sectoren. Op basis van de Wet vestiging bedrijven BES zijn de eilanden verplicht vestigingsvergunningen te verlenen. Deze taak was al eilandelijk en is dat gebleven. Daarnaast zijn er nog enkele andere economische taken, zoals prijzenbeleid.

Referentiekader 2011	
Algemeen	Uitgangspunt in de <u>ondergrens</u> is een gemiddelde van gemeenten. Dit betekent dat er een deel algemene overhead in de kosten zit dat verrekend dient te worden. Uitgangspunt in de <u>bovengrens</u> is een gemiddelde van het Caribisch gebied.
Bonaire	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 1.010.000 • Netto lasten OL na correctie overhead: $ 840.000
Sint Eustatius	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 530.000 • Netto lasten OL na correctie overhead: $ 485.000
Saba	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 470.000 • Netto lasten OL na correctie overhead: $ 420.000

Huidige situatie 2015	
Algemeen	De middelen voor stimulering van werkgelegenheid voor specifieke taken, zoals landbouw en natuurbeheer zijn onder de desbetreffende taak opgenomen. Hieronder gaat het om “algemene” maatregelen en plannen voor economische ontwikkeling. Het vestigingsbeleid en prijzenbeleid hoort ook onder deze taak, maar is veelal zo klein en/of vervlochten met andere taken dat het ook (deels) onder 5b is opgenomen; daar waar het onderscheid niet goed te maken was. EZ ondersteunt het eiland op het gebied van economische ontwikkeling en het aanjagen van ondernemerschap. Dit gebeurt mede door middel van het ondersteunen van de lokale Kamers van Koophandel en daarnaast ervoor zorgen dat ondernemers gemakkelijker aan krediet kunnen komen. In de komende jaren worden hiervoor Microkredieten ter beschikking gesteld. Voor het overige akkoord met de passage over ondernemerschap. Het ministerie van EZ geeft: • Jaarlijks een bijdrage aan de Kamers van Koophandel ($ 125.000); er is een Kamer van Koophandel op Bonaire en

	er is een Kamer van Koophandel voor Sint Eustatius en Saba samen. • Ondersteuning aan ondernemer bij het verkrijgen van krediet. Er is een staatsbankgarantie voor kleine bedrijven (MKB); daarvan is echter nog geen gebruik gemaakt. In de komende jaren worden Microkredieten ter beschikking gesteld. • Er zijn ook trajecten voor ondersteuning van beginnende bedrijven. • Voor 2015 en 2016 is er een bijzondere uitkering economische ontwikkeling: voor Bonaire $ 495.00 per jaar, Sint Eustatius $ 225.000 per jaar en voor Saba $ 180.000 per jaar.
Bonaire	• Bruto lasten: $ 2.985.000 • Waarvan subsidies $ 2.100.000 aan met name de Tourism Corporation Bonaire; TCB. TCB heeft een kantoor in Europa, de VS en Latijns Amerika met als doel toeristen te trekken naar Bonaire. • Baten $ 50.000 • Netto lasten $ 2.935.000 • Op Bonaire zijn gesprekken over hotels, maar de belangrijkste is vastgelopen op de belastingen over het vastgoed tijdens het bouwen. Daarnaast hoopt Bonaire dat het aantal cruisepassagiers gaat verdubbelen. Ook wordt onderzocht of het vliegveld van Bonaire als hub kan gaan functioneren (zie onder 2a). • Van de bijzondere uitkering economische ontwikkeling wil Bonaire de Bonaire Trade Investment Board oprichten en alle taken onderbrengen in één programma voor startende ondernemers, waaronder qredits.
Sint Eustatius	• Bruto lasten $ 475.000 met name subsidie aan: Sint Eustatius Tourism en de Development Foundation Small Enterprises Stimulation Program. • Baten $ 90.000 • Netto lasten: $ 385.000 • Sint Eustatius hoopt op enkele hotels op de korte of middellange termijn (er zijn met drie partijen gesprekken). • Voor de bijzondere uitkering economische ontwikkeling wil Sint Eustatius het onderzoek CBI voortzetten en een aantal kansrijke mogelijkheden bekostigen.
Saba	• Bruto lasten $ 270.000, met name voor promotie van het eiland. • Baten $ 60.000 • Netto lasten $ 210.000 • Er zijn gesprekken met investeerders over de bouw van een hotel. • Voor de bijzondere uitkering economische ontwikkeling wil Saba het onderzoek CBI voortzetten en een aantal kansrijke mogelijkheden bekostigen.
MJP-pijler	• Economische ontwikkeling
Relatie met	• Specifieke taken voor ontwikkeling werkgelegenheid, zoals

andere taken	landbouw (taak 3d). • Taken die randvoorwaardelijk zijn voor toeristische ontwikkelingen, zoals infrastructuur (3a) wegen, 2b) zeehaven, 2a) luchthaven)
Kostenfactoren	• De kosten zijn met name gerelateerd aan het doel en de gekozen werkwijze.
Conclusie	• Bonaire geeft hier veel meer aan uit dan de ondergrens. Sint Eustatius geeft bruto ongeveer de ondergrens uit. Saba geeft relatief het minste uit. • EZ geeft ondersteuning deze taak met name door de Kamer van Koophandel en het MKB te ondersteunen.

Achterstallig onderhoud en ontwikkelwensen korte en middellange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	• De bijzondere uitkering economische ontwikkeling volstaat voor de belangrijkste wensen op korte termijn.
Bonaire	
Sint Eustatius	
Saba	.

Ontwikkelwensen lange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	
Bonaire	
Sint Eustatius	Sint Eustatius wil een onderzoek naar betere benutting van Lower Town (toeristisch gebied). Dit in samenhang met het verplaatsen van de zeehaven die nu ook in Lower Town is.
Saba	

Beleidsveld 7) Maatschappelijke ondersteuning, welzijn en zorg

Onder dit beleidsveld valt de preventieve gezondheidszorg, kinderopvang en de taken rond maatschappelijke ondersteuning.
Preventieve gezondheidszorg wil zeggen het voorkomen dat mensen een beroep moeten doen op de curatieve zorg; dit kan door zeer diverse activiteiten, zoals voorlichting, inentingen, organiseren van activiteiten en begeleiding. Alle curatieve zorgtaken zijn rijkstaken.
Maatschappelijke ondersteuning zijn diverse taken met name op gericht op mensen die thuis wonen en ondersteuning behoeven.
Sociale veiligheid zijn taken rond preventie huiselijk geweld en de wijkenaanpak.

In dit beleidsveld is ook de taak kinderopvang opgenomen. Vanwege de ontwikkelingen van de taken kinderopvang en buitenschoolse opvang, en begeleiding van jongeren van 12 jaar en ouder hebben we de taak kinderopvang gesplitst in kinderopvang (0-4 jarigen en buitenschoolse opvang voor kinderen van 4 – 12 jaar) en jongerenprojecten (activiteiten voor jongeren van 12 jaar en ouder). Dit omdat deze activiteiten anders van karakter zijn.

De in dit beleidsveld opgenomen *taken* zijn:

- 7a) Preventieve gezondheidszorg / 7b) Preventieve jeugd(gezondheids)zorg
- 7c) Kinderopvang (0-4 jarigen) en buitenschoolse opvang (4-12 jarigen)
- 7d) Maatschappelijke ondersteuning aan kwetsbare groepen
- 7e) Sociale veiligheid
- *7f) Jongerenprojecten (12 jaar en ouder)*

7a) Preventieve gezondheidszorg en 7b) Preventieve jeugdzorg en jeugdgezondheidszorg

Taakomschrijving 2011	
Minimumeisen	Preventieve gezondheidszorg: Samengevat betreft de preventieve gezondheidszorg de taken: • Preventieve verslavingszorg en preventieve geestelijke gezondheidszorg (het eiland dient een preventieprogramma op te stellen en uit te voeren). • Ambulante zorg en nazorg zonder indicatie (te vergelijken met wat in Nederland niet in de AWBZ of onder de ziektekostenverzekering, maar onder de Wet maatschappelijke ondersteuning valt). • Openbare hygiëne, waaronder ongediertebestrijding en infectieziektebestrijding, zoals bestrijding gele koorts en muskietenbestrijding in verband met dengue. • Geneeskundige hulp bij ongevallen en rampen, zoals coördinatie en middelen verstrekking, zoals jassen en laarzen, maar ook het bieden van psychosociale hulp bij rampen. • Preventieve ouderengezondheidszorg, waaronder het volgen en signaleren van ontwikkelingen in de gezondheidstoestand van ouderen, het ramen van de behoeften aan zorg en het geven van voorlichting en advies. • Diverse toezichts- en handhavingstaken, zoals inspecties van schepen (gezondheidsrisico's bijvoorbeeld bij epidemieën). Preventieve jeugdgezondheidszorg: • De taken voor preventieve jeugdgezondheidszorg zijn opgenomen in de Wet publieke gezondheid en betreffen taken voor 0-4 jarigen (de taken van consultatiebureaus) en taken voor 4-19 jarigen (in Europees Nederland de taken van de GGD voor deze doelgroep. Hier valt bijvoorbeeld de schoolarts onder). Preventieve opgroei- en opvoedondersteuning (preventieve jeugdzorg): • De taken voor preventieve opgroei- en opvoedondersteuning zijn bij de staatkundige hervorming bij de eilanden gelegd. Er is nog geen wet- en regelgeving voor de eilandelijke taken bij de Centra voor Jeugd & Gezin. De taken rond jeugdzorg (ambulante jeugdzorg, residentiële jeugdzorg, pleegzorg) en jeugdbescherming, inclusief de Voogdijraad zijn Rijkstaken.

Referentiekader 2011	
Algemeen	De taken zijn wettelijk verplicht. Er is een bijzondere uitkering voor de taken 7a en 7b: • Bonaire: $ 220.569 • Sint Eustatius: $ 335.121

	• Saba: $ 129.310 Daarnaast zit er in de vrije uitkering voor Bonaire een bedrag.
Bonaire	Ondergrens/bovengrens: • $ 1.385.000
Sint Eustatius	-
Saba	-

Huidige situatie 2015	
Algemeen	<u>Wetgeving</u> Inmiddels is de Wet publieke gezondheid van toepassing op de eilanden. Samengevat betreft de publieke gezondheidszorg de volgende (wettelijke) taken: • Inzicht in de gezondheidssituatie van de bevolking en het opstellen van de nota gemeentelijke. • Preventieprogramma's. • Het bevorderen van medisch milieukundige zorg. • Coördinatie van geneeskundige hulp bij ongevallen en rampen. • Jeugdgezondheidszorg. • Ouderengezondheidszorg waaronder het volgen en signaleren van ontwikkelingen in de gezondheidstoestand van ouderen, ramen van behoefte aan zorg en het formuleren van maatregelen om deze gezondheidsbedreigingen te beïnvloeden. • Openbare geestelijke gezondheidszorg waaronder preventieve verslavingszorg en de zorg voor dak- en thuislozen en zorgmijders. • Infectieziektenbestrijding. • En enkele toezichtstaken (zie daarvoor 5b) toezicht en handhaving. <u>Inhoudelijke ontwikkelingen</u> De taken 7a en 7b zijn nog in ontwikkeling. De GGD Haaglanden heeft de eilanden ondersteund bij het verder ontwikkelen van de taken. Dit naar tevredenheid van de eilanden. De eilanden kunnen nog steeds ondersteuning van de GGD Haaglanden krijgen, evenals van de RIVM. Deze ondersteuning moet worden ingekocht door de eilanden. In het algemeen is het beeld dat de gezondheidszorg voor kinderen van 0-4 jaar is opgezet, maar dat de gezondheidszorg voor kinderen van 4-19 jaar nog verdere ontwikkeling behoeft. Ook bij andere taken is het beeld dat een aantal taken zijn opgezet, maar een deel nog ontwikkeling behoeft. Zo loopt het inentingenprogramma, maar is de GHOR implementatie nog niet opgezet. <u>Financiële ontwikkelingen</u> In de tijdelijke regeling publieke gezondheidszorg Caribisch Nederland is voor de uitvoering van de taken op het terrein van de publieke gezondheidszorg, bedoeld in de Wet publieke gezondheid, voor Bonaire, Sint Eustatius en Saba voor de periode 2014 tot 2020 een meerjarige bijzondere uitkering vastgesteld volgens de

	volgende verdeling per afzonderlijk jaar: • Bonaire $ 292.708 • Sint Eustatius $ 438.822 • Saba $ 233.994 Daarnaast is er in 2014, 2015 en 2016 incidenteel een bijzondere uitkering: WE CAN Young $ 26.400 per jaar, per eiland. Doel: vergroten seksuele en relationele weerbaarheid van jongeren. Ook vanuit integrale middelen kunnen voor deze taken middelen worden aangevraagd.
Bonaire	<u>Huidige situatie</u>: • Bruto lasten $ 880.000 • Baten $ 5.000 vanaf 2015 • Netto lasten: $ 875.000 • Bijzondere uitkering publieke gezondheid: $ 295.000 per jaar • Bijzondere uitkering $ 210.000 preventie genotsmiddelen (integrale middelen) eenmalig • Bijzondere uitkering We can young $ 26.400 (2014 - 2016) <u>Ontwikkelingen</u>: • Bonaire heeft enkele jaren meer begroot dan uitgegeven. Door capaciteitsproblemen zijn de uitgaven niet gerealiseerd en is het begrotingsbedrag voor 2015 lager geraamd. • Vanuit de nog te ontwikkelen taken raamt Bonaire dat er nog 7,3 fte extra nodig is en nog circa $ 100.000 aan overige kosten. Dit komt neer op circa $ 750.000 meer uitgaven. De uitgaven zijn dan globaal op het niveau van de berekeningen uit het referentiekader. De nog niet begrote lasten voor deze wettelijke taak ramen we daarom op $ 750.000.
Sint Eustatius	<u>Huidige situatie:</u> • Bruto lasten $ 360.000. Tegengaan huiselijk geweld wordt hier ook bij geboekt (maatschappelijk werkster). • Baten: $ 25.000 (vanaf 2015). • Netto lasten $ 335.000 • Bijzondere uitkering publieke gezondheid: $ 440.000 • Bijzondere uitkering diabetes voorlichting $ 125.000 (integrale middelen) eenmalig. • Bijzondere uitkering We can young $ 26.400 per jaar (2014 - 2016). <u>Ontwikkelingen</u> • Een deel van de taken is naar tevredenheid opgezet. • Zorgpunten zijn: huiselijk geweld, genotsmiddelen, obesitas en zorg voor ouderen; zie ook 7d) maatschappelijke ondersteuning en 7e) sociale veiligheid.

Saba	Huidige situatie: • Bruto lasten $ 80.000 • Bijzondere uitkering publieke gezondheid: $ 235.000 per jaar. • Bijzonder uitkering We can young $ 26.400 per jaar (2014 - 2016). Ontwikkelingen: • De taken zijn naar tevredenheid opgezet. • Zorgpunten zijn: huiselijk geweld, genotsmiddelen, obesitas en zorg voor ouderen; zie ook 7d) maatschappelijke ondersteuning en 7e) sociale veiligheid
MJP-pijler	• Armoedebestrijding / kinderrechten
Relatie met andere taken	• Deze taak heeft sterke raakvlakken met taak 7d) maatschappelijke ondersteuning kwetsbare groepen, 7e) sociale veiligheid (tegengaan huiselijk geweld) en 7f) jongerenprojecten. Financieel kan dit niet altijd volledig worden onderscheiden in de begroting en jaarrekening.
Kostenfactoren	• Aantal inwoners / aantal jongeren
Conclusie	• De taak heeft prioriteit bij de eilanden en het rijk (bijzondere uitkeringen). De eilanden geven meer uit aan deze taak; we houden er daarbij rekening mee dat de taak nog in ontwikkeling is met name bij Bonaire. • De taak is nauw verweven met 7d) ondersteuning kwetsbare groepen, 7e) sociale veiligheid en 7f) jongerenprojecten. De kosten dienen daarom samen met die taken te worden bezien.

Achterstallig onderhoud en ontwikkelwensen korte en middellange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	De taken zijn in ontwikkeling conform de Wet publieke gezondheid. Dit is beschreven onder “huidige situatie”. Daarnaast dient de structuur van de geneeskundige kolom goed aan te sluiten bij de andere structuren binnen de rampenbestrijdingsorganisatie (zie ook onder 5a) veiligheid, rampenbestrijding en incidentenorganisatie). Hiervoor zal voor de publieke gezondheidszorg nog verdere ontwikkeling nodig zijn. Hier wordt in een breder kader onderzoek naar gedaan. De kosten zetten we daarom op PM.
Bonaire	Bonaire heeft ondersteuning nodig voor beleidsonderzoek (dit kan bijvoorbeeld via het RIVM). Dit wordt gezien als wezenlijk voor het werk. Bonaire heeft reeds een convenant met de GGD Haaglanden afgesloten voor ondersteuning. Bonaire geeft aan een (klein) deel van de taken te specialistisch te vinden om zelf uit te voeren. Het gaat dan om technische hygiëne, dat wil zeggen controle van (legale) tatoeage, piercing en prostitutie bedrijven. Dit zou beter vanuit een landelijke of grote organisatie gebeuren.
Sint Eustatius	Sint Eustatius geeft aan ondersteuning met specialistische

	vraagstukken en deskundigheidsbevordering nodig te hebben. (Dit kan via de GGD Haaglanden en het RIVM.)
Saba	-

Ontwikkelwensen lange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	
Bonaire	
Sint Eustatius	
Saba	

7c) Kinderopvang

Taakomschrijving 2011	
Minimumeisen	De taken voor kinderopvang zijn niet verplicht vanuit de wet. Het zijn wel taken die bij de staatkundige hervormingen expliciet bij de eilanden zijn gelegd. De taken die zijn opgenomen in het referentiekader 2011 zijn: • Kinderopvang: 0-4 jaar • Buitenschoolse opvang: 4-12 jaar • Activiteiten na school: 12 jaar en ouder Huisvesting van deze taken waren onder 8a) onderwijshuisvesting meegenomen in het referentiekader.

Referentiekader 2011	
Algemeen	Uitgangspunt in de <u>ondergrens</u> is een gemiddelde van het Caribisch gebied. Dit betekent dat er een deel algemene overhead in de kosten zit dat verrekend dient te worden. Uitgangspunt in de <u>bovengrens</u> is een gemiddelde van gemeenten. Het onderhoud van de gebouwen waren in het referentiekader meegenomen bij taak 8a) onderwijshuisvesting. De kosten zijn dus exclusief huisvesting.
Bonaire	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 619.000 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 515.000 (VU)
Sint Eustatius	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 142.000 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 130.000 (VU)
Saba	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 61.000 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 55.000 (VU)

Huidige situatie 2015	
Algemeen	• Huisvesting van kinderopvang is, uitgezonderd voor Saba, niet meegenomen bij onderwijshuisvesting. De kosten van huisvesting worden daarom bij deze taak meegenomen (ook voor Saba). • Om praktische redenen hebben we de activiteiten voor jongeren ouder dan 12 jaar als afzonderlijke taak opgenomen onder 7f. • Er is een bijzondere uitkering voor kinderopvang die via de integrale middelen loopt. Ook kunnen er voor de integrale middelen zelf projecten worden ingediend. Voor de jaren 2014 – 2016 geeft dit het volgende beeld:

	2014	2.015	2016
Bonaire	94.500	346.500	94.500
Sint Eustatius	47.205	157.350	62.940
Saba	93.992	134.275	

Ook in eerdere jaren waren er bijzondere uitkeringen (onder andere via de integrale middelen) voor kinderopvang.

Bonaire

Huidige situatie:

- Bruto lasten: $ 320.000
- Bijzondere uitkering kinderopvang $ 535.000 voor 2014 en 2015. Eerder is $ 135.000 ontvangen voor technische bijstand kinderopvang.
- Er zijn 22 kinderopvang instellingen. Bonaire geeft enkele instellingen een subsidie voor een aantal plekken voor minder daadkrachtige ouders (circa 120 plekken in 2015).
- Buitenschoolse opvang wordt ook door Fesbo georganiseerd.
- Ouders betalen voor een kinderopvangplek op Bonaire tussen de $ 120 en $ 400 per kind per maand (zonder subsidie). De subsidie die het OL verstrekt is maximaal $ 350 per kind per maand.

Ontwikkelingen:

- De bijzondere uitkering wordt gebruikt voor opleidingen van leidsters en voor extra gesubsidieerde plekken.
- Er wordt een brede school (Papa Cornes) gebouwd met een incidentele bijdrage van SZW van $ 1.000.000 voor de huisvesting. De overige kosten van deze school zijn opgenomen in het onderwijshuisvestingsplan (zie daarvoor taak 8a).
- Het OL heeft bij de Reina Beatrix een aantal leslokalen verbouwd tot kinderopvang (kosten circa $ 375.000).

Sint Eustatius

Huidige situatie:

- Bruto lasten $ 250.000. Dit is een subsidie aan Buzzy Bees.
- Bijzondere uitkering kinderopvang $ 270.000.
- Buzzy Bees is de enige formele kinderopvang voor (circa 80) kinderen van 0-4 jaar. Buzzy Bees verzorgt ook de buitenschoolse opvang voor kinderen van 4-12 jaar.
- De ouders betalen een bijdrage van $ 150 per kind per maand aan de Buzzy Bees. Dat is niet de volledige prijs van een plek vanwege de subsidie van het OL. Ook betaalt een deel van de ouders in de praktijk de bijdrage niet, omdat ze het niet kunnen betalen.

Ontwikkelingen:

- De bijzondere uitkering voor kinderopvang is voor het subsidiëren van kinderopvangplekken voor minder daadkrachtige ouders zodat zij kunnen werken of een opleiding volgen.
- Het aantal kinderopvangplekken is te beperkt. Sint

	Eustatius wil meer bestaande kinderopvanginstellingen een vergunning te verlenen.
Saba	<u>Huidige situatie</u>: • Bruto lasten $ 345.000 • Baten $ 50.000 • Netto lasten $ 295.000 • Bijzondere uitkering kinderopvang $ 230.000 (2014 en 2015). • De foundation early childhood care (Laura Linzey daycare) verzorgt de kinderopvang. Deze stichting verzorgt ook buitenschoolse opvang. De stichting is formeel geen stichting, maar onderdeel van het OL. De jaarlijkse lasten zijn gemiddeld $ 300.000. Een plek kost circa $ 150 per maand per kind voor ouders. Dat is niet de volledige prijs van een plek vanwege de subsidie van het OL. • Child focus verzorgt ook buitenschoolse opvang voor jongere kinderen. Child focus krijgt jaarlijks ongeveer $ 18.000 van het OL. Ouders betalen voor de activiteiten. • Daarnaast is er recent de Saba Girls and Boys After-School project gevestigd in het jeugdcentrum in the Bottom: the Saba Cultural Building. Saba Boys and Girls krijgt een subsidie van $ 21.600 van het OL. Ouders betalen voor de activiteiten. • Child focus krijgt jaarlijks circa $ 190.000 van VWS. <u>Ontwikkelingen</u>: • De foundation early childhood care krijgt een nieuw gebouw bij de school. De structurele lasten van de huisvesting schatten we op $ 135.000 (voor berekeningswijze zie 8a). Omdat de stichting onderdeel is van het OL (en dus formeel geen stichting is) nemen we de huisvestingslasten mee in de berekeningen. • De buitenschoolse opvang gaat vervolgens naar het gebouw van de foundation early childhood care. De structurele lasten van dit gebouw schatten we op: $ 65.000 (de helft van de kinderopvang). Het gebouw is van het OL, waardoor we de kosten meenemen. • Saba gebruikt de bijzondere uitkering voor opleidingen van leidsters en materialen. De nog niet begrote uitgaven ramen we op $ 200.000
MJP-pijler	• Kinderrechten
Relatie met andere taken	• 8a) onderwijshuisvesting • 6b) arbeidsbemiddeling en –participatie (kinderopvang nodig voor cursisten)
Kostenfactoren	• Aantal kinderen van 0-4 jaar en van 4-12 jaar
Conclusie	Sint Eustatius en Saba geven veel meer uit dan de ondergrens. Het verschil met Bonaire is dat de kinderopvang instelling op Saba onderdeel uitmaakt van het OL (dit na financiële problemen). Hierdoor is de huisvesting ook een taak voor het OL en hebben we deze kosten meegeraamd.

	Op Sint Eustatius werden de salarislasten via het OL betaald (inmiddels via een subsidie). Ook deze kinderopvang instelling maakte derhalve min of meer onderdeel uit van het OL. Op Bonaire staan de kinderopvanginstellingen meer op afstand en is de kinderopvang voor ouders substantieel duurder. Bonaire ontwikkelt beleid voor subsidies en heeft geïnvesteerd in de Reina Beatrix (huisvesting). Inclusief de bijzondere uitkeringen geeft Bonaire het bedrag van de ondergrens uit. Kinderopvang beschouwen we als een prioriteit voor de eilanden en gezien de bijzondere uitkering ook voor het rijk.

Achterstallig onderhoud en ontwikkelwensen korte en middellange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	Alle eilanden geven bijvoorbeeld in de ontwikkelingsplannen aan kinderopvang en buitenschoolse opvang belangrijk te vinden voor de toekomstige ontwikkeling van de kinderen (leervermogen, sociale vaardigheden) en voor de dagelijkse zorg (veiligheid, aandacht). Ouders werken of volgen een opleiding. Armlastige ouders kunnen de opvang niet betalen. Er is geen kinderopvangtoeslag[2]. Hieronder gaan we uit van toegankelijke kinderopvang en buitenschoolse opvang voor alle kinderen. Daarbij gebruiken we de volgende *vuistregels*: • De huisvestingskosten voor kinderopvang zijn gelijk aan die voor onderwijshuisvesting. Huisvestingskosten buitenschoolse opvang zijn nul, want onderwijsgebouwen kunnen worden gebruikt. • Salarislasten zijn $ 5.000 per kind per jaar (gebaseerd op huidige salarislasten) voor kinderopvang en $ 2.500 voor buitenschoolse opvang (betreft de helft van de tijd). • Overige kosten (opleiding materialen) zijn 10% van de salarislasten. • Berekend over alle kinderen van 0-4 en 4-12 (CBS cijfers). • 60% leeft onder de armoedegrens. Voor 60% is de opvang daarom gratis. (in werkelijkheid zou hier van een geleidelijke schaal van betalen of niet betalen gebruik gemaakt kunnen worden waardoor 60% een redelijke vuistregel kan blijven). Indigo Blue heeft voor Bonaire voor de kinderopvang en buitenschoolse opvang de reële kostprijsberekend. Deze berekeningen zijn naast de vuistregels gelegd. Bij kinderopvang zijn de kosten bij Indigo Blue lager en bij buitenschoolse opvang hoger. Ondanks dat de berekeningen van Indigo Blue preciezer zijn hanteren we de vuistregels om een gelijke berekening voor Bonaire, Sint Eustatius en Saba te hanteren.
Bonaire	• Kinderopvang $ 3.715.000 waarvan $ 320.000 reeds op de begroting. Extra kosten $ 3.395.000

[2] De kinderopvangtoeslag in Europees Nederland is maximaal € 230 per kind per maand; is € 2.760 per jaar. Daarnaast is er een kindgebonden budget van maximaal € 1.000 voor het eerste kind per jaar (voor ieder volgend kind is het budget minder; tot € 100 per kind meer vanaf het vierde kind).

	• Buitenschoolse opvang $ 2.785.000 • Totaal: $ 6.180.000
Sint Eustatius	• Kinderopvang $ 725.000, waarvan $ 250.000 reeds op de begroting. Extra kosten $ 475.000 • Buitenschoolse opvang $ 560.000 • Totaal extra structurele uitgaven: $ 1.035.00
Saba	• Kinderopvang $ 295.000 • Buitenschoolse opvang $ 245.000 • Totaal $ 540.000, dit is reeds bij "huidige situatie" opgenomen.
Ontwikkelwensen lange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	
Bonaire	
Sint Eustatius	
Saba	

7d) Maatschappelijke ondersteuning aan kwetsbare groepen

Taakomschrijving 2011	
Minimumeisen	Er zijn geen wettelijke minimumeisen. Het zijn wel taken die bij de staatkundige hervormingen expliciet bij de eilanden zijn gelegd. In Europees Nederland vallen deze taken onder de WMO. Het betreft in de Europees Nederlandse context dan: • Ondersteunende maatregelen zodat mensen thuis kunnen blijven wonen (ouderen en gehandicapten) door woningaanpassingen, huishoudelijke hulp of verzorging van vervoer. Het gaat hier niet om persoonlijke verzorging of begeleiding van zieken, gehandicapten of psychiatrische cliënten. Deze taken vallen onder de AWBZ of zorgverzekering. • Dagactiviteiten en verzorging van ouderen en gehandicapten die niet zijn opgenomen in een instelling. Het gaat hier om sociale – activiteiten en niet om niet-medische dagactiviteiten. • Maatschappelijk werk en advies (loketfunctie). Dit valt in Europees Nederland onder de WMO. • Tot slot, betreft het zorg voor (ex-)verslaafden en psychiatrische patiënten die niet in een Rijksinstelling zijn opgenomen en die niet meer onder de zorgverzekering vallen. Activiteiten gericht op herstel of voorkoming van verergering van de aandoening, beperking of handicap valt onder de zorgverzekering BES.

Referentiekader 2011	
Algemeen	Uitgangspunt in de ondergrens is een gemiddelde van het Caribisch gebied. Dit betekent dat er een deel algemene overhead in de kosten zit dat verrekend dient te worden. Uitgangspunt in de bovengrens is een gemiddelde van gemeenten.
Bonaire	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 126.000 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 105.000 (VU)
Sint Eustatius	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 30.000 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 25.000 (VU)
Saba	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 30.000 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 25.000 (VU)

Huidige situatie 2015	
Algemeen	Deze taak is niet of beperkt afzonderlijk zichtbaar in de begrotingen, omdat het gaat om: • Maaltijden (die vallen deels onder 6a) armoedebestrijding. • Woningrenovatie (dit hebben we deels onder 4c) volkshuisvesting meegenomen). • Maatschappelijk werk (kan op diverse plekken staan). Daarnaast is deze taak in ontwikkeling bij de eilanden; dit uit zich

	in projecten aangevraagd van de integrale middelen. Vanuit rijkszijde is in het "Advies van de Werkgroep Zorg Caribisch Nederland aan de Minister van VWS" een aantal leemtes geconstateerd. Onder ontwikkelwensen korte en middellange termijn gaan we daar verder op in.
Bonaire	<u>Huidige situatie</u>: • Bruto lasten: $ 85.000. Het gaat dan met name om maatschappelijk werk • Daarnaast worden integrale middelen gebruikt voor ondersteuning van zelfstandig wonen ouderen: $ 150.000 in 2013 en $ 105.000 in 2014. Doel is dat een groep ouderen en mensen met een (lichte) lichamelijk beperking thuis kan blijven wonen door ondersteuning bij huishoudelijke taken, begeleiding naar zorg instellingen, bank, sociale activiteiten, transport, maaltijdvoorziening en woningaanpassingen (drempels weghalen, toilet, badkamerbeugels e.d.).
Sint Eustatius	<u>Huidige situatie:</u> • Bruto lasten: $ 135.000. Dit zijn met name personeelslasten. • Vanuit de integrale middelen ($ 125.000) was een maatschappelijk werker aangesteld. Per 1 november 2014 is een maatschappelijk werkster aangesteld. Sint Eustatius vindt dit belangrijk gezien de vele sociale probleem. De bruto lasten bestaan grotendeels uit de lasten voor het maatschappelijk werk. • Op Sint Eustatius krijgen ouderen die naar Chapel Piece (dagactiviteiten) gaan een maaltijd. Chapel Piece valt onder de rijkstaken.
Saba	<u>Huidige situatie:</u> • Bruto lasten $ 0. • Er was een maatschappelijk werker in 2012 via de integrale middelen $ 120.000. Saba wil deze taak graag weer voortzetten; zie onder ontwikkelwensen. • In Saba is er meals on wheels die ook deze doelgroep van maaltijden voorziet (dit is reeds onder 6a) armoedebestrijding opgenomen). • Saba wil een nieuw huis voor ouderen (langdurige zorg) en daarbij dagactiviteiten. Dit is een rijkstaak en is hier niet verder meegenomen.
MJP-pijler	• Armoedebestrijding
Relatie met andere taken	6a) armoedebestrijding, 4c) volkshuisvesting en 7e) wijkenaanpak.
Kostenfactoren	• Aantal ouderen en gehandicapten die thuis wonen en niet zonder hulp kunnen.
Conclusie	De taak is nog in ontwikkeling. Maatschappelijk werk heeft op alle drie de eilanden prioriteit. Andere vormen van ondersteuning ook. Deze zijn deels onder andere taken opgenomen en deels nog niet ontwikkeld. De uitgaven voor deze taak zijn niet altijd goed te onderscheiden in de begrotingen, vanwege vervlechting met andere taken.

Achterstallig onderhoud en ontwikkelwensen korte en middellange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	Vanuit rijkszijde is in het "Advies van de Werkgroep Zorg Caribisch Nederland aan de Minister van VWS" een aantal leemtes geconstateerd. Te weten: • Langdurige zorg voor (geestelijk) gehandicapten en ouderen (te weinig plaatsen). • Taken die in Europees Nederland onder de WMO vallen (de taken 7d) maatschappelijke ondersteuning en 7e) sociale veiligheid van dit onderzoek). • Aanpalende taken, zoals armoedebestrijding en arbeidsomstandigheden. De eerste en derde leemte zijn hetzij rijkstaken, hetzij onder andere taken besproken. We gaan daar hier niet verder op in. De tweede leemte sluit aan op de constatering dat taak 7d) nog in ontwikkeling is. In het "Advies van de Werkgroep Zorg Caribisch Nederland aan de Minister van VWS" wordt voorgesteld een afzonderlijke werkgroep in te stellen voor de verdere ontwikkeling van langdurige zorg en WMO-achtige voorzieningen in Caribisch Nederland. Deze werkgroep wordt ingesteld. Deze taak hebben wij PM gezet, vanwege het instellen van de werkgroep die deze taak nader onderzoekt. Alleen voor Saba hebben we behalve de PM een bedrag geraamd voor een maatschappelijk werker, omdat dat een concrete wens is.
Bonaire	PM In aanvulling op bovenstaande geeft Bonaire aan behoefte te hebben aan woningen voor opvang van dak- en thuislozen en opvang van verslaafden. Ook deze taak zetten wij PM, omdat dit gerelateerd is aan het onderzoek van de werkgroep. Wel benoemen wij deze taak expliciet, omdat het een afzonderlijk onderdeel is binnen de WMO.
Sint Eustatius	PM
Saba	Maatschappelijk werk (1 fte en ondersteunende middelen) $ 125.000. Het overige is ook voor Saba PM.

Ontwikkelwensen lange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	
Bonaire	
Sint Eustatius	
Saba	

7e) Sociale veiligheid

Taakomschrijving 2011	
Minimumeisen	Onder deze taak valt het tegengaan van huiselijk geweld en het vergroten van sociale binding in een wijk. Het zijn geen wettelijke taken voor de eilanden. Het zijn wel taken die bij de staatkundige hervorming expliciet bij de eilanden zijn gelegd. In Europees Nederland vallen deze taken onder de WMO (huiselijk geweld en vrouwenopvang).

Referentiekader 2011	
Algemeen	Uitgangspunt in de <u>ondergrens</u> is een gemiddelde van het Caribisch gebied. Dit betekent dat er een deel algemene overhead in de kosten zit dat verrekend dient te worden. Uitgangspunt in de <u>bovengrens</u> is een gemiddelde van gemeenten.
Bonaire	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 72.000 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 60.000 (VU)
Sint Eustatius	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 17.000 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 15.000 (VU)
Saba	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 17.000 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 15.000 (VU)

Huidige situatie 2015	
Algemeen	In de periode 2011 – 2013 zijn door BZK/Wonen en Rijksdienst middelen vrijgemaakt en overgeheveld in het leefbaarheidsfonds van het Bommelberaad (een samenwerking tussen de woningbouwcorporaties Thuis, Woonlinie en BZK/Wonen en Rijksdienst). Van deze middelen zijn projecten betaald op de grens van leefbaarheid en de fysieke ruimte (zoals het opknappen van het Wilhelminapark op Saba, een bijdrage aan Mega D op Sint Eustatius en de aanleg van een buurtwinkel in een nieuwe wijk met huizen van FCB op Bonaire). Het gaat om in totaal $ 1.937.500 (afgerond $ 1.940.000) voor alle drie de eilanden. Deze middelen zijn in dit onderzoek niet verdeeld naar de taken, omdat ze niet direct via het OL lopen. De drie eilanden geven aan bestrijden van huiselijk geweld een prioriteit te vinden. Dit heeft zich nog niet of beperkt geuit in uitgaven. Een reden hiervoor is dat het gaat om maatschappelijk werk. Deze kosten kunnen bij taak 7ab) preventieve gezondheidszorg en preventieve jeugdzorg of 7d) maatschappelijke ondersteuning zijn opgenomen. Ook beleidsinhoudelijk werk is veelal op andere taken geboekt. Een andere reden is dat het oprichten van een Safe House onder

	deze taak valt. Dit is een taak die incidenteel en/of structureel redelijk wat vergt, waardoor er nog geen middelen voor zijn vrijgemaakt. Onder de ontwikkelwensen gaan we daar daarom verder op in. Behalve huiselijk geweld bevat de taak sociale veiligheid ook de wijkenaanpak. Deze taak is vooralsnog alleen op Bonaire ontwikkeld.
Bonaire	• Bruto lasten $ 735.000 voor wijk- en opbouwwerk. • De wijkenaanpak wordt door Bonaire betaald uit de integrale middelen; in totaal $ 1.460.000. ○ Het wijkenprogramma bestaat uit het deelprogramma sociaal - economische voorzieningen, sociaal maatschappelijke voorzieningen, infrastructuur en volkshuisvesting. Deze taken zijn reeds grotendeels opgenomen onder 6a) armoedebestrijding, 7c) kinderopvang en buitenschoolse opvang, 7f) jongerenprojecten, 3a) wegen en 4c) volkshuisvesting. We beperken deze taak hier daarom tot enkele overkoepelende taken, met name de wijk- en maatschappelijk werkers. Dit zijn de taken die uit de integrale middelen zijn bekostigd.
Sint Eustatius	• Bruto lasten $ 0 • Sint Eustatius heeft via de stichting DOEN (samenwerkende organisatisch Caribisch deel van het Koninkrijk) een wijk activiteit (Oasis) gedaan in Lodi en wil dit ook gaan doen in Golden Rock. De totale kosten zijn $ 25.000 en is betaald uit de integrale middelen
Saba	• Bruto lasten $ 0
MJP-pijler	• 6a) armoedebestrijding
Relatie met andere taken	• Voor sociale veiligheid is er een nauwe relatie met de taken 7ab) opvoedondersteuning, 7c) kinderopvang en buitenschoolse opvang en 7f) jongerenprojecten. • Wijkenaanpak: er is een nauwe relatie met diverse taken in het sociale domein, zoals 6a) armoedebestrijding, 6b) arbeidsparticipatie, 7c) kinderopvang en buitenschoolse opvang, 7f) jongerenprojecten, 7d) maatschappelijke ondersteuning kwetsbare groepen.
Kostenfactoren	• Aantal inwoners / aantal probleemwijken /aantal multiprobleem huishoudens
Conclusie	De taak wordt wel belangrijk gevonden, maar is niet ontwikkeld. Een uitwerking is onder ontwikkelwensen korte en middellange termijn opgenomen.

Achterstallig onderhoud en ontwikkelwensen korte en middellange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	Er is door Regioplan in opdracht van het Ministerie van VenJ een onderzoek gedaan naar bestrijden van huiselijk geweld (De Aanpak van Huiselijk Geweld op de BES-eilanden, april 2014). Dit onderzoek is hier als uitgangspunt genomen. Daar waar kosten nog niet waren ingevuld zijn die bijgeschat.
Bonaire	• Uitbreiding capaciteit maatschappelijk werk,

	beleidsformatie en formatie slachtofferhulp: $ 375.000 en voor voorlichting en educatie: $ 65.000 (totaal $ 440.000) • Oprichten Safe House (30 bedden): ○ Structurele kosten: $ 960.000 ○ Eenmalig $ 100.000 Totaal structurele kosten: $ 1.400.000 en eenmalig $ 100.000.
Sint Eustatius	• Uitbreiding capaciteit maatschappelijk werk, beleidsformatie en meldpunt slachtofferhulp: $ 175.000 en voor voorlichting en educatie: $ 50.000 (totaal $ 225.000) • Oprichten Safe House (8 bedden): ○ Structurele kosten: $ 310.000 Totaal structurele kosten: $ 535.000
Saba	• Voor Saba zijn de prioriteiten het opstellen van een protocol, deskundigheidsbevordering politie en het realiseren van een noodbed. De eerste twee taken beschouwen we als rijkstaken. Het noodbed schatten we op $ 150.000 (helft van de kosten van Sint Eustatius). • Vervolgens ligt ook beleidscapaciteit, meldpunt en voorlichting voor de hand. Deze kosten schatten we op de helft van de kosten van Sint Eustatius: $ 110.000 Totaal structurele kosten: $ 260.000.

Ontwikkelwensen lange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	
Bonaire	
Sint Eustatius	
Saba	

7f) Jongerenprojecten

Taakomschrijving 2011	
Minimumeisen	Deze taak was in het referentiekader opgenomen onder 7c.

Referentiekader 2011	
Algemeen	-
Bonaire	-
Sint Eustatius	-
Saba	-

Huidige situatie 2015	
Algemeen	De taak wordt hier apart meegenomen. In het referentiekader viel de taak onder 7c) kinderopvang. Gezien de ontwikkeling van zowel kinderopvang / buitenschoolse opvang en activiteiten voor jongeren hebben we de taken gesplitst. Onder deze taak valt: • Buitenschoolse activiteiten voor oudere kinderen (vanaf 12 jaar). • Activiteiten die jongeren helpen bij hun ontwikkeling in aanvulling op school en SKJ. • Veiligheidshuis en andere ondersteunende maatregelen voor jongeren. • Buurtsportcoach. Deze is hier opgenomen, omdat het veelal activiteiten voor jongeren betreft. Deze taak is niet altijd goed uit de begrotingen te halen, omdat de activiteiten op verschillende taken kunnen worden geboekt.
Bonaire	<u>Huidige situatie</u>: • Bruto lasten: $ 1.140.000. Dit zijn subsidies onder andere aan Jong Bonaire • Via de integrale middelen is er een buurtsportcoach ($ 170.000) en een werkleertraject ($ 200.000 in 2012, $ 110.000 jaarlijks in 2013, 2014 en 2015). In totaal $ 700.000. • VWS verstrekt een subsidie van $ 400.000 aan Jong Bonaire. • VWS verstrekt een subsidie van $ 500.000 aan Rosa di Sharon een stichting voor zwangere tieners / jonge tienermoeders, jongeren die (tijdelijk) niet thuis kunnen wonen, ouders + gezin van tiener (moeder). • Er is een eenmalige subsidie voor een veiligheidshuis (teamoverleg en -aanpak van probleemjongeren) van $ 90.000. Deze subsidie wordt verstrekt via de reclassering.
Sint Eustatius	<u>Huidige situatie</u>: • Sint Eustatius heeft diverse projecten uit de integrale middelen die onder deze taak vallen: o Huiswerkbegeleiding $ 65.000 in 2013

	○ Empowerment tienermeisjes $ 25.000 in 2014 ○ Brede school: $ 35.000 in 2014 ○ Mega D heeft $ 7.000 gekregen in 2014 ○ Buurtsportcoach $ 30.000 per jaar in 2014, 2015 en 2016 • VWS verstrekt een subsidie van $ 270.000 aan Mega D. • Er is een trainee voor ontwikkeling van jeugdbeleid.
Saba	Huidige situatie: • Saba had vanuit de integrale middelen een sportcoach ($ 80.000). • Er zijn enkele stichtingen die activiteiten voor jongeren organiseren, zoals de Saba conservation foundation. • Verder is sport van belang voor jongeren; zie verder onder 9c) sport.
MJP-pijler	• Kinderrechten
Relatie met andere taken	• Er is een relatie met onderwijs, 7c) kinderopvang en buitenschoolse opvang, 9c) sport, 7e) sociale veiligheid en 7ab) preventieve jeugd (gezonds)zorg.
Kostenfactoren	• Aantal jongeren tussen de 12 en 18
Conclusie	Aan de taak wordt door Bonaire relatief veel uitgegeven. Ook Sint Eustatius geeft prioriteit aan deze taak via de integrale middelen. Op Saba worden door vrijwilligersorganisaties activiteiten ontwikkeld.

Achterstallig onderhoud en ontwikkelwensen korte en middellange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	-
Bonaire	• De behoefte aan het veiligheidshuis – dat wil zeggen integraler werken van de ketenpartners – is structureel. We ramen de kosten van $ 90.000 daarom als structurele lasten bij de ontwikkelwensen. • Bonaire wil graag naschoolse activiteiten voor jongeren van 12 jaar en ouder. Dit in aanvulling op de activiteiten van Jong Bonaire. Het betreft een breder aanvullend aanbod voor circa 400 jongeren. In totaal zijn er 1.200 jongeren. Geschat wordt dat voor de helft activiteiten nodig is. Van deze 600 wordt er reeds voor 200 activiteiten verzorgd door Jong Bonaire. De kosten voor begeleiding worden geraamd op $ 800.000. Aanvullende kosten (vervoer, kosten gebouw, materiaal kosten) wordt $ 400.000 geraamd. Totaal $ 1.200.000.
Sint Eustatius	• Een veiligheidshuis (wijkteamoverleg) wordt nodig gevonden voor probleemsituaties. We gaan hierbij uit van de helft van de kosten van Bonaire $ 45.000. • Buitenschoolse programma's met een gezonde maaltijd wordt ondersteund via de integrale middelen ($ 20.000 aangevraagd). De ouders dragen $ 1 a $ 2 bij voor de maaltijd. In aanvulling hierop wil Sint Eustatius dit uitbreiden voor meer kinderen. Het gaat om 300 kinderen van 12 jaar en ouder. We gaan ervanuit dat 60% ondersteuning nodig heeft. De kosten per kind ramen we op $ 50 per kind per maand. Dit is $ 50 * 12 * 300 * 60% =

	$ 108.000 (afgerond $ 110.000). Waarvan $ 20.000 reeds opgenomen in de integrale middelen. Extra is $ 90.000. • Sint Eustatius wil een Jeugdfonds voor armere kinderen zodat ze mee kunnen doen met sociale activiteiten. Hiervoor worden integrale middelen aangevraagd. Geraamd budget $ 45.000 per jaar (300 kinderen $ 150 per kind). • Sint Eustatius wil graag een beleidsmedewerker voor jeugdbeleid en bevordering integraal werken $ 100.000. • Sport en bewegen zijn een aandachtspunt (zie onder 9c). Evenals activiteiten voor kinderen (zie het herbouwen van Charlie's place onder 9a) Totale structurele kosten: beleidsmedewerker jeugdbeleid en bevordering integraal werken, jeugdfonds, buitenschoolse opvang $ 280.000 en uitgaande van middelen van VWS en de integrale middelen.
Saba	• Saba plant renovatie van de Sunny Valley Youth Center. Dit is $ 220.000 voor de renovatie en vervolgens $ 10.000 per jaar. • Er is behoefte aan integraler werken van de ketenpartners. Saba wil binnen het OL een coördinator hiervoor. We ramen hiervoor $ 100.000 Totale structurele kosten: $ 110.000 en $ 220.000 eenmalig.

Ontwikkelwensen lange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	
Bonaire	
Sint Eustatius	
Saba	

Beleidsveld 8) Onderwijs

In dit beleidsveld zijn alle eilandelijke taken opgenomen rond onderwijs. Het betreft onderwijshuisvesting voor het basisonderwijs (van 4 tot en met 12 jaar), het voortgezet onderwijs[3] en indien relevant het MBO. HBO of WO is niet of nauwelijks aanwezig op de eilanden.
Naast onderwijshuisvesting, is leerplicht en leerlingenvervoer een eilandelijke taak. Ook in dit beleidsveld opgenomen zijn bibliotheken en sociale kanstrajecten jongeren (SKJ).

De in dit beleidsveld opgenomen *taken* zijn:

- 8a) Onderwijshuisvesting basisonderwijs, voortgezet onderwijs en MBO
- 8b) Leerlingenvervoer
- 8c) Leerplicht
- 8d) Sociale kanstrajecten jongeren
- 8e) Bibliotheken
- 8f) Onderwijs algemeen

[1] Voortgezet onderwijs is:
* praktijkonderwijs (geen vaste lengteduur opleiding, tussen 12 en 20 jaar)
* voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo), inclusief leerwegondersteunend onderwijs (lwoo) (vierjarige opleiding, van 12 tot 16)
* hoger algemeen voortgezet onderwijs (havo) (vijfjarige opleiding, van 12 t/m 17)
* voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (vwo) (zesjarige opleiding, van 12 t/m 18)

8a) Onderwijshuisvesting basisonderwijs, voortgezet onderwijs en MBO

Taakomschrijving 2011	
Minimumeisen	De zorg voor onderwijshuisvesting is een wettelijke eilandelijke taak voor alle scholen van het basisonderwijs, het voortgezet onderwijs en het MBO. Er is geen speciaal onderwijs in de zin van afzonderlijke scholen. Er is een expertisecentrum onderwijs en zorg. Dit expertisecentrum levert in eerste instantie ondersteuning aan docenten en kinderen voor zover dit niet in en door de school zelf mogelijk is (tweedelijns zorg). In tweede instantie zorgt het centrum voor afzonderlijk onderwijs van kinderen waarvoor dit noodzakelijk is. De huisvesting hiervoor valt ook onder onderwijshuisvesting. Lichamelijke opvoeding maakt eveneens deel uit van het basis- en voortgezet onderwijs, daarom zijn sportfaciliteiten ook een verplicht onderdeel van onderwijshuisvesting. De taak onderwijshuisvesting betreft groot onderhoud, uitbreiding, aanpassingen, nieuwbouw, herstel van schade en dergelijke. Het dagelijks onderhoud, schoonmaken, water en elektriciteit, meubilair en dergelijke is een verantwoordelijkheid van het Rijk; dat hiervoor een bedrag beschikbaar stelt aan de school. De eisen waaraan onderwijshuisvesting moet voldoen is wat betreft het aantal m^2 per kind geregeld in het "Uitvoeringsbesluit voorzieningen in de huisvesting PO/VO BES". Er zijn verder geen vastgelegde specifieke normen voor een schoolgebouw. Wel zijn er algemene normen van toepassing, zoals voor brandveiligheid, voorkomen problemen met asbest en vanuit de arbeidsinspectie.

Referentiekader 2011	
Algemeen	Uitgangspunt in de <u>ondergrens</u> is een gemiddelde van gemeenten. Dit betekent dat er een deel algemene overhead in de kosten zit dat verrekend dient te worden. Uitgangspunt in de <u>bovengrens</u> is een specifieke berekening gebaseerd op de onderwijshuisvestingsplannen.
Bonaire	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 4.790.000 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 3.985.000 (VU)
Sint Eustatius	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 1.339.000 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 1.220.000 (VU)
Saba	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 575.000 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 510.000 (VU)

Huidige situatie 2015	
Algemeen	In 2012 zijn de plannen voor onderwijshuisvesting bijgesteld en definitief gemaakt. De projecten beperken zich tot

	onderwijshuisvesting, dat wil zeggen andere bouwprojecten, zowel betrekking hebbend op schoolgebouwen, kinderopvang-, sport- of andere voorzieningen, vallen buiten het bereik van het bijgestelde plan. Andere afspraken – in lijn met de wetgeving – zijn: *Dagelijks onderhoud* is voor rekening van de schoolbesturen en vormt een bestanddeel van de bekostiging die de scholen van het Ministerie van OCW ontvangen *Periodiek onderhoud* bevat werkzaamheden die van tijd tot tijd nodig zijn om veroudering van het gebouw tegen te gaan. Deze kosten zijn voor rekening van het openbaar lichaam in het primair onderwijs (PO) en voor rekening van het schoolbestuur in het voortgezet onderwijs (VO). De verantwoordelijkheid van het openbaar lichaam voor het primair onderwijs omvat op dit moment het onderhoud aan de buitenkant van het gebouw, aanpassingen aan het gebouw, medegebruik van een ruimte die geschikt is voor het onderwijs, nieuwbouw, uitbreiding en herstel van constructiefouten. Ook zijn de openbare lichamen verantwoordelijk voor de eerste inrichting. Dat wil zeggen bij de stichting van een nieuwe school is het OL niet alleen verantwoordelijk voor de huisvesting maar ook voor de 1e inrichting (meubilair, boeken, methodes enzovoorts). De bijgestelde plannen houden kort samengevat in, dat: - De gebouwen dusdanig worden opgeknapt dat ze voor een langere termijn meegaan. - Er geen gebouwen worden opgeknapt die niet direct onderwijshuisvesting zijn, met uitzondering van Saba. Hieronder gaan we in op onderwijshuisvesting, inclusief gymzalen. Voor kinderopvang zie 7c) kinderopvang. Door de berekeningen maken we gebruik van de volgende <u>vuistregels</u>: - Het MBO nemen we onder VO mee. - Het bedrag van het ingehaalde achterstallig onderhoud is 2/3 van de waarde van de scholen. - PO is 2/3 van de waarde van de scholen. Dit is gebaseerd op de verhouding aantal kinderen PO - VO. - Kapitaallasten zijn gemiddeld 30 jaar (veronderstelling bij de plannen is delen 20 jaar en delen 40 jaar). - Onderhoud is 1,5% van de waarde (alleen relevant voor PO). - Verzekeringen zijn 0,2% van de waarde (zowel PO als VO). Opgemerkt dient te worden dat in plaats van verzekeringen ook het weerstandsvermogen kan worden gebruikt als buffer voor risico's. - Gymzalen 10% van de kosten van onderwijshuisvesting.
Bonaire	<u>Bijdrage aan inhalen achterstallig onderhoud</u>: • Het Kolegio San Bernardo, het Kolegio Reina Beatrix, het

	Kolegio kristu Bon Wardador, het kolegio San Louis Bertran en de Pelikaan School worden gerenoveerd. Nieuwbouw voor de Brede School Papa Cornes, de Watapana School en de renovatie + nieuwbouw voor de SGB beroepskolom en Junior College o Totale kosten van het Onderwijshuisvestingsplan Bonaire $ 54 miljoen. o Bijdrage OCW: maximaal $ 34,9 miljoen o Totale schuld bij start $ 19,1 miljoen o jaarlijkse aflossing renteloze lening $ 1,0 miljoen (2013 – 2031) Kapitaallasten, onderhoud en verzekeringen: • Huidige bruto lasten Bonaire voor: onderhoud: $ 1.485.000 ($ 485.000 op de begroting en $ 1 miljoen aflossing op de renteloze lening) • Berekende lasten: o Kapitaallasten: $ 2.700.000 (waarvan $ 1.000.000 aflossing renteloze lening) o Onderhoud: $ 810.000 o Verzekeringen: $ 162.000 • Totaal: $ 3.670.000 Gymzalen: • Bonaire wil de ontbrekende gymzalen betalen uit de 11e EDF • Reguliere kosten: $ 365.000 Totale kosten: $ 4.035.000 ($ 3.670.000 + $ 365.000) waarvan reeds $ 1.485.000 in de begroting opgenomen. Nog niet begrote lasten: $ 2.550.000.
Sint Eustatius	Bijdrage aan inhalen achterstallig onderhoud: • Renovatie: Bethel Methodist School, Gwendoline van Putten, Golden Rock; Renovatie en uitbreidig: Seventh Day Adventist; Nieuwbouw: Overdekte Gwendoline van Putten, Governor de Graaff. o Totaal projecten maximaal $ 12,738 miljoen; o Bijdrage OCW: maximaal $ 8,738 miljoen,. o Totale schuld bij start $ 4,0 miljoen o Jaarlijkse aflossing renteloze lening $ 0,2 miljoen (2013 – 2032) Kapitaallasten, onderhoud en verzekeringen: • Huidige bruto lasten: $ 295.000 ($ 95.000 op de begroting en $ 200.000 aflossing op de renteloze lening) • Berekende lasten: o Kapitaallasten: $ 637.000 (waarvan $ 200.000 renteloze lening) o Onderhoud: $ 192.000

<table>
<tr><td></td><td>

- o Verzekeringen: $ 38..000
- Totaal: $ 865.000

<u>Gymzalen:</u>

- De sportgelegenheden van Sint Eustatius worden benut voor gym.
- Reguliere kosten: $ 85.000

<u>Totale kosten</u>: $ 950.000. Waarvan reeds $ 295.000 in de begroting opgenomen. Nog niet begrote lasten: $ 655.000
</td></tr>
<tr><td>Saba</td><td>

<u>Bijdrage aan inhalen achterstallig onderhoud:</u>

- Renovatie van de Sacred Heart School, Saba Comprehensive School, de Sporthal in St. John. Nieuwbouw van een Day Care Centre in St. John
- o Totale kosten $ 8,851 miljoen
- o Totale bijdrage OCW maximaal $ 7,551
- o Totale schuld bij start $ 1,3 miljoen.
- o In 2014 $ 0,25 miljoen toegevoegd
- o Aflossing renteloze lening $ 0,26 miljoen (2013 – 2018)
- o Aflossingsperiode twee jaar verlengd in 2014 (tot en met 2020).

<u>Kapitaallasten, onderhoud en verzekeringen:</u>

- Huidige bruto lasten $ 355.000 (op de begroting $ 95.000 voor onder andere de klusjesman en $ 260.000 voor de aflossing van de renteloze lening)

- Berekende lasten:
- o Kapitaallasten: $ 310.000 (waarvan $ 260.000 renteloze lening)
- o Onderhoud: $ 93.000
- o Verzekeringen: $ 19.000
- Totaal: $ 420.000

<u>Gymzalen</u>:

- De gymzaal wordt genoveerd bij de renovatie van onderwijshuisvesting
- Reguliere kosten $ 40.000

<u>Totale kosten</u>: $ 460.000. Waarvan reeds $ 355.000 in de begroting opgenomen. Nog niet begrote lasten: $ 105.000
</td></tr>
<tr><td>MJP-pijler</td><td>

- Armoedebestrijding
</td></tr>
<tr><td>Relatie met andere taken</td><td>

- De gebouwen hebben een directe relatie met kinderopvang en buitenschoolse opvang
- Onderwijs heeft een relatie met SKJ en jobprograms
</td></tr>
<tr><td>Kostenfactoren</td><td>

- Aantal leerlingen in combinatie met schaal.
- De bovenstaande kostenberekeningen laten het volgende beeld zien van de kosten per leerling:

Gemiddelde kosten	Bonaire	Sint Eustatius	Saba
Leerling PO	1.611	1.886	2.084
</td></tr>
</table>

	Leerling VO	833	889	1.113
Conclusie	Onderwijs heeft prioriteit bij het rijk en bij de eilanden. Dit uit zich niet direct in de uitgaven van de eilanden, onder andere ook omdat nog niet alle renovaties en nieuwbouw gereed is. De ramingen lijken voor Sint Eustatius en Saba lager dan de ramingen uit het referentiekader; daar waren echter meer taken, met name ook huisvestingskosten voor kinderopvang, meegenomen. Deze kosten komen terug bij taak 7c) kinderopvang.			

Achterstallig onderhoud en ontwikkelwensen korte en middellange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	Bonaire kent een groeiend aantal inwoners en voorziet daarom in het primair onderwijs een behoefte aan meer lokalen. In het voortgezet onderwijs is ook groei, maar kan dit gemakkelijker worden opgevangen door de gebouwen anders te gebruiken (meer dagdelen). Bij het primair onderwijs kan dit niet, omdat de gebouwen ook worden gebruikt voor buitenschoolse opvang; zie onder 7c) kinderopvang. De andere eilanden kennen een redelijk stabiel aantal leerlingen.
Bonaire	Voor deze ontwikkeling – die geldt voor meer taken, bijvoorbeeld ook voor kinderopvang – stellen we voor periodiek de aantallen en daarmee het bedrag bij te stellen.
Sint Eustatius	-
Saba	-

Ontwikkelwensen lange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	Het Ministerie van OCW verwacht dat op termijn de verantwoordelijkheid voor het buitenonderhoud in het primair onderwijs ook in Caribisch Nederland overgeheveld wordt naar de schoolbesturen. Dat betekent dat het betreffende deel van het budget van de vrije uitkering lumpsum overgeheveld moet worden naar de schoolbesturen (zo is het ook in Europees Nederland gegaan).
Bonaire	
Sint Eustatius	
Saba	

8b) Leerlingenvervoer

Taakomschrijving 2011	
Minimumeisen	Kinderen met een verstandelijke, lichamelijke of zintuigelijke beperking moeten naar school kunnen gaan. Het eiland is hiervoor verantwoordelijk. Het eiland kan zelf vervoer regelen of een bijdrage geven aan de ouders. Daarnaast zijn de eilanden verplicht een verordening te maken met regels voor onder andere het vervoer van en naar school voor leerlingen die zonder deze voorzieningen redelijkerwijs niet in staat zouden zijn de school geregeld te bezoeken. In Nederland is leerlingenvervoer er voor kinderen die meer dan een bepaald aantal - door de gemeente te bepalen km - van school wonen. Het gaat meestal om kinderen met een beperking of kinderen die naar een school met een specifieke levensovertuiging gaan. Op de eilanden is deze taak dus breder.

Referentiekader 2011	
Algemeen	Uitgangspunt in de <u>ondergrens</u> is een specifieke berekening. Uitgangspunt in de <u>bovengrens</u> is een gemiddelde van gemeenten. Dit betekent dat er een deel algemene overhead in de kosten zit dat verrekend dient te worden.
Bonaire	Ondergrens: • Netto lasten $ 425.000
Sint Eustatius	Ondergrens: • Netto lasten $ 395.000
Saba	Ondergrens: • Netto lasten $ 365.000

Huidige situatie 2015	
Algemeen	In de praktijk betreft het leerlingenvervoer het vervoer van kinderen van en naar school, kinderopvang, buitenschoolse opvang, naschoolse activiteiten (oudere kinderen) en andere activiteiten. Ook is er vervoer van ouderen die naar voorzieningen gebracht of gehaald worden (bijvoorbeeld burgerzaken).
Bonaire	<u>Huidige situatie</u>: • Bruto lasten $ 220.000; dit zijn betalingen aan buschauffeurs die een eigen bus hebben. • Baten $ 5.000 • Netto lasten $ 215.000 <u>Onderhoud</u>: De betaling is te laag om de bussen te onderhouden. Indien we rekening houden met onderhoud komen de kosten voor leerlingenvervoer uit op circa $ 530.000 (gebaseerd op de ondergrens berekening in het referentiekader met inflatiecorrectie). Totaal niet begrote kosten: $ 310.000.
Sint Eustatius	<u>Huidige situatie</u>: • Bruto lasten $ 65.000

	• Het betreft alleen de personeelslasten Onderhoud: De betaling is te laag om de bussen te onderhouden. Indien we rekening houden met onderhoud komen de kosten voor leerlingenvervoer uit op circa $ 245.000 (gebaseerd op de ondergrens berekening in het referentiekader met inflatiecorrectie en met correctie voor scholen met eigen vervoer). Totaal niet begrote kosten: $ 180.000.
Saba	Huidige situatie: • Bruto lasten: $ 385.000; dit zijn met name personeelslasten • Baten 15.000 medical students (niet kostendekkend) • Netto lasten: $ 370.000 • Saba geeft aan nog $ 25.000 per jaar nodig te hebben voor onderhoud en voorts de busjes 1 * in de 5 jaar te moeten vervangen. • Extra ten opzichte van het referentiekader zijn de Amerikaanse studenten; het vervoer van deze studenten is niet meegenomen in het referentiekader en is niet-kostendekkend. Saba geeft aan dat de universiteit niet bereid is de bijdrage te verhogen. De reden dat het OL dit vervoer toch blijft aanbieden, is dat als er geen vervoer is, het aantal (oude, vaak onverzekerde en in slechte staat van onderhoud verkerende) auto's op het eiland zal toenemen en dus de risico's voor de verkeersveiligheid • Desalniettemin is het uitgangspunt dat de Amerikaanse studenten op Saba kostendekkend worden vervoerd, waardoor er ook middelen zijn voor onderhoud / vervanging.
MJP-pijler	• Kinderrechten
Relatie met andere taken	• Onderwijs, 7f jongerenactiviteiten, 9c) sport en 2c) openbaar vervoer,
Kostenfactoren	• Aantal kinderen en afstand
Conclusie	• Inhoudelijke is er een prioriteit, omdat er leerlingenvervoer is. • De netto lasten zijn lager dan het referentiekader. De meeste uitgaven zijn echter niet volledig, waardoor het beeld vermoedelijk niet helemaal klopt.

Achterstallig onderhoud en ontwikkelwensen korte en middellange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	
Bonaire	
Sint Eustatius	
Saba	

Ontwikkelwensen lange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	
Bonaire	
Sint Eustatius	
Saba	

8c) Leerplicht

Taakomschrijving 2011	
Minimumeisen	Op de eilanden is er leerplicht van 4 tot en met 18 jaar of tot de startkwalificatie. Vanaf 14 jaar is het mogelijk dat een deel van het onderwijs uit praktijkonderwijs bestaat. Het toezicht op de leerplicht is bij wet opgedragen aan het bestuurscollege. Het bestuurscollege wijst daartoe een of meer ambtenaren aan.

Referentiekader 2011	
Algemeen	Voor leerplicht is een specifieke berekening gemaakt die zowel in de ondergrens als bovengrens is opgenomen. De reden hiervoor is dat het een berekening van een aantal fte betreft voor het uitvoeren van de taak.
Bonaire	Ondergrens: • Netto lasten $ 90.000
Sint Eustatius	Ondergrens: • Netto lasten $ 60.000
Saba	Ondergrens: • Netto lasten $ 30.000

Huidige situatie 2015	
Algemeen	De taak leerplicht is op alle drie de eilanden opgepakt. De kosten zijn echter niet altijd eenduidig uit de begrotingen af te leiden, omdat het om personeelskosten gaat die vaak op een afdeling of directie zijn geboekt en daarom niet afzonderlijk zichtbaar zijn. De bijzondere uitkering voor het 40e RMC is niet verstrekt, omdat een RMC niet van voldoende toegevoegde waarde wordt geacht.
Bonaire	Huidige situatie: • De kosten zijn opgenomen bij 8f. • Er zijn twee leerplichtambtenaren en één ondersteunende kracht. Naar schatting is dat circa: $ 150.000.
Sint Eustatius	Huidige situatie: • Bruto lasten $ 90.000 vanaf 2014. • Er is één fte leerplicht ambtenaar en één ondersteunende kracht.
Saba	Huidige situatie: • Lasten $ 35.000 (salarislasten).
MJP-pijler	• Kinderrechten
Relatie met andere taken	• Onderwijs • (Jeugd)zorg (voorkomen schooluitval)
Kostenfactoren	• Aantal leerlingen en deels vaste kosten
Conclusie	De taak wordt uitgevoerd en is circa 1,5 duurder dan geraamd in het referentiekader met de kanttekening dat in het referentiekader rekening werd gehouden met een RMC (dat deels een registrerende functie heeft).

Achterstallig onderhoud en ontwikkelwensen korte en middellange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	
Bonaire	
Sint Eustatius	
Saba	

Ontwikkelwensen lange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	
Bonaire	
Sint Eustatius	
Saba	

8d) Sociale Kanstrajecten jongeren (SKJ)

Taakomschrijving 2011	
Minimumeisen	Sociale Kanstrajecten jongeren zijn geregeld in de Wet sociale kanstrajecten jongeren BES. Het betreft onderwijs voor jongeren die geen startkwalificatie hebben, geen betaalde arbeid verrichten en geen voortgezet of beroepsonderwijs volgen. Het gaat om vroegtijdige schoolverlaters, bijvoorbeeld jonge moeders of first offenders. Voor deze jongeren is het eiland verplicht een raamplan sociaal kanstraject (SKJ) op te stellen. Vervolgens krijgt de jongere een aanbod. Het gaat dan bijvoorbeeld om onderwijs in combinatie met stages of werkervaringsplekken. Het openbaar lichaam ontvangt hiervoor een bijzondere uitkering.

Referentiekader 2011	
Algemeen	Voor deze taak wordt een bijzondere uitkering verstrekt in 2011: • Bonaire: $ 556.000 • Sint Eustatius: $ 347.500 • Saba: $ 208.500 Totaal $ 1.112.000
Bonaire	-
Sint Eustatius	-
Saba	-

Huidige situatie 2015	
Algemeen	Artikel 1. van de Uitvoeringsregeling sociale kanstrajecten jongeren BES bepaalt de hoogte van de kanstrajecttoelage als volgt: a. de maandelijkse tegemoetkoming bedraagt: $ 188 per maand; b. de bijdrage in de kosten van kinderopvang bedraagt: $ 140 per maand per kind. De totale bijzondere uitkering was in 2012 $ 1.112.000., 2013:$ 1.126.456, 2014 $ 1.127.920 en in 2015 $ 1.130.289.
Bonaire	-
Sint Eustatius	-
Saba	Saba geeft $ 30.000 extra uit ten opzichte van de bijzondere uitkering. Dit zijn de kosten van het projectbureau.
MJP-pijler	• Kinderrechten/armoedebestrijding
Relatie met andere taken	• Onderwijs, 6b) arbeidsparticipatie, 7f) jongerenactiviteiten • (Jeugd)zorg (schooluitval)
Kostenfactoren	• Aantal schooluitvallers / aantal leerlingen
Conclusie	De trajecten vervullen een duidelijke functie. Ondanks dat het overgrote deel van de deelnemers doorstroomt naar het reguliere onderwijs is er een sterke inhoudelijke aansluiting bij taak 6b) arbeidsparticipatie..

Achterstallig onderhoud en ontwikkelwensen korte en middellange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	
Bonaire	
Sint Eustatius	
Saba	

Ontwikkelwensen lange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	
Bonaire	
Sint Eustatius	
Saba	

8e) Bibliotheken

Taakomschrijving 2011	
Minimumeisen	Bibliotheken zijn niet verplicht, maar wel op elk eiland aanwezig. In de praktijk hebben ze met name een functie voor scholieren.

Referentiekader 2011	
Algemeen	Uitgangspunt in de <u>ondergrens</u> is een gemiddelde van het Caribisch gebied. Dit betekent dat er een deel algemene overhead in de kosten zit dat verrekend dient te worden. Uitgangspunt in de <u>bovengrens</u> is een gemiddelde van gemeenten. Bij zowel ondergrens als bovengrens is het uitgangspunt dat het bibliotheek werk wordt verbeterd door een eenmalige bijzondere uitkering van € 150.000 per eiland.
Bonaire	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 324.000 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 270.000 (VU)
Sint Eustatius	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 114.000 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 105.000 (VU)
Saba	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 113.000 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 100.000 (VU)

Huidige situatie 2015	
Algemeen	De staatssecretaris OCW heeft in juli 2012 eenmalig middelen (max. €150.000 per eiland) beschikbaar gesteld voor verbetering van het bibliotheekwerk in Caribisch Nederland. De openbare lichamen hebben in hun projectaanvragen aangegeven hoe zij in de periode 2012-2015 hun bibliotheekvoorziening willen verbeteren. Voor de uitvoering daarvan zijn bestuursovereenkomsten afgesloten tussen de openbare lichamen en de Staat der Nederlanden. De beoogde resultaten zijn het verbeteren van de kwaliteit van de collectie, het versterken van de kwaliteit van het bestuur en van het personeel, het aangaan van samenwerkingsverbanden en het realiseren van een aansluiting op de digitale bibliotheek van de stichting Bibliotheek.nl. Vanaf 1 januari 2015 is de nieuwe Bibliotheekwet van kracht. Deze geldt ook voor Caribisch Nederland. Van belang is vooral dat inwoners van Caribisch Nederland gebruik kunnen maken van de nationale digitale bibliotheek. Voor de periode 2012-2015 heeft OCW op basis van plannen van aanpak van de openbare lichamen een eenmalige subsidie gegeven: Bonaire $208.284, Sint Eustatius $208.500 en Saba: $199.805.
Bonaire	<u>Huidige situatie</u>: • Bruto lasten $ 365.000

	• Baten $ 2.000 • Netto lasten $ 363.000 • Bijzondere uitkering $ 210.000 voor het ontwikkelen van het bibliotheekwerk.
Sint Eustatius	Huidige situatie: • Bruto lasten: $ 180.000 • Bijzondere uitkering $ 210.000 voor het ontwikkelen van het bibliotheekwerk.
Saba	Huidige situatie: • Bruto lasten: $ 90.000 • Bijzondere uitkering $ 200.000 voor het ontwikkelen van het bibliotheekwerk. • Saba heeft de onderhoudskosten van $ 15.000 niet begroot. De feitelijke lasten zijn daarom $ 105.000.
MJP-pijler	• Kinderrechten
Relatie met andere taken	• Onderwijs • 9c) culturele activiteiten, 7c) kinderopvang/buitenschoolse opvang, 7f) jongerenactiviteiten.
Kostenfactoren	• Aantal inwoners
Conclusie	Bonaire en Sint Eustatius geven meer uit dan de ondergrens. Saba geeft het bedrag van de ondergrens uit.

Achterstallig onderhoud en ontwikkelwensen korte en middellange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	Er zijn weinig aanvullende wensen voor de bibliotheek. Alleen Bonaire heeft met name wensen t.a.v. de locatie. Op de andere eilanden ligt de bibliotheek centraal en speelt dit niet.
Bonaire	• De bibliotheek ligt niet centraal, waardoor de bibliotheek slecht te bereiken is voor kinderen. Ook is de bibliotheek klein. Het gaat dan om een verhuiskosten en kosten gereed maken gebouw (eenmalig $ 100.000) en daarnaast structureel hogere lasten (raming $ 50.000). • Daarnaast is er de wens de bibliotheek (gebouw en activiteiten) meer te integreren met andere activiteiten, zoals buitenschoolse opvang, activiteiten voor ouderen. Dit nemen we hier niet mee, omdat ze onder de taken 7f) jongerenprojecten en 9a) culturele activiteiten vallen.
Sint Eustatius	• Geen wensen; de bibliotheek ligt centraal
Saba	• De bibliotheek is recent verhuisd zodat het in de buurt van het sportveld (Cruyff Court) en cultureel centrum ligt.

Ontwikkelwensen lange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	
Bonaire	
Sint Eustatius	
Saba	

8f) Onderwijs algemeen

Taakomschrijving 2011	
Minimumeisen	Bij deze taak gaat het om beleids fte's en aansturing van projecten, zoals de onderwijshuisvesting. Deze taak vloeit voort uit de overige onderwijstaken.

Referentiekader 2011	
Algemeen	Uitgangspunt in de ondergrens is een specifieke berekening Uitgangspunt in de bovengrens is een gemiddelde van gemeenten.
Bonaire	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 360.000
Sint Eustatius	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 180.000
Saba	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 180.000

Huidige situatie 2015	
Algemeen	Onder deze taak worden diverse kosten geboekt. Het gaat deels om personeel, deels om beurzen en subsidies.
Bonaire	Huidige situatie: • Bruto lasten $ 680.000, waaronder: ○ Waaronder $ 150.000 leerplicht ○ $ 235.000 subsidies
Sint Eustatius	Huidige situatie: • Bruto lasten: $ 150.000; waaronder $ 55.000 voor studiebeurzen • Baten $ 25.000 • Netto lasten $ 125.000
Saba	Huidige situatie: • Bruto lasten: $ 45.000 het gaat met name om studiebeurzen. De projecten worden centraal aangestuurd; de personeelskosten zijn bij andere taken meegenomen.
MJP-pijler	• Kinderrechten / armoedebestrijding
Relatie met andere taken	• 8a) Onderwijshuisvesting, 8c) leerplicht, 7f) jongerenbeleid
Kostenfactoren	• Aantal leerlingen
Conclusie	Deze taak hangt nauw samen met bijvoorbeeld onderwijshuisvesting en beleidstaken rond jongeren. De kosten van deze taken zijn daarom niet goed te onderscheiden.

Achterstallig onderhoud en ontwikkelwensen korte en middellange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	• Er zijn wensen ten aanzien van het begeleiding van studenten die buiten het eiland gaan studeren. • Het Ministerie van OCW geeft aan dat er reeds begeleiding plaats vindt door S4 (door OCW betaald).

	• Er zijn wensen ten aanzien van het aansluiten van onderwijs met werkgelegenheid. • Met betrekking tot het aansluiten van onderwijs met werkgelegenheid bestaat de Raad Onderwijs Arbeidsmarkt CN (ROA CN). De ROA CN wordt door OCW betaald. • Sint Eustatius geeft aan dat de beurzen voor studenten op andere Caribische eilanden (Aruba, Curaçao, Sint Maarten) te laag zijn. • Deze onderwerpen zijn geen eilandelijke taak omdat onderwijs een rijkstaak is. Wij nemen deze kosten hier daarom niet mee.
Bonaire	
Sint Eustatius	
Saba	

Ontwikkelwensen lange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	
Bonaire	
Sint Eustatius	
Saba	

Beleidsveld 9) Cultuur, cultureel erfgoed en sport

Dit beleidsveld omvat de taken rond kunst en cultuur. Het gaat om taken als stimulering kunst, volksfeesten, musea en culturele activiteiten van inwoners, maar ook om cultureel erfgoed, de archieffunctie en taken rond archeologie. In dit beleidsveld is ook sport opgenomen. Dit beleidsveld richt zich op taken voor de eigen inwoners en op dag- en verblijfstoeristen.

De in dit beleidsveld opgenomen *taken* zijn:

9a) Kunst, musea en overige culturele activiteiten
9b) Cultureel erfgoed, archief en archeologie
9c) Sport

9a) Kunst, musea en overige culturele activiteiten

Taakomschrijving 2011	
Minimumeisen	Er zijn geen wettelijke eisen voor kunst, musea en culturele activiteiten. Wel is de Wet op het specifiek cultuurbeleid van toepassing op de eilanden. Deze wet regelt het kader voor het verstrekken van specifieke subsidies voor cultuur, onder andere via cultuurfondsen die door de Minister van OCW zijn ingesteld en worden gefinancierd. Hierdoor kunnen kunstenaars, stichtingen en instellingen subsidies aanvragen. Het gaat dan bijvoorbeeld om het Mondriaanfonds.

Referentiekader 2011	
Algemeen	Uitgangspunt in de <u>ondergrens</u> is een gemiddelde van het Caribisch gebied. Dit betekent dat er een deel algemene overhead in de kosten zit dat verrekend dient te worden. Uitgangspunt in de <u>bovengrens</u> is een gemiddelde van gemeenten.
Bonaire	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 320.000 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 265.000 (VU)
Sint Eustatius	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 112.000 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 105.000 (VU)
Saba	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 58.500 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 50.000 (VU)

Huidige situatie 2015	
Algemeen	Gezelschappen, instellingen, producties en ensembles kunnen voor subsidie terecht bij de verschillende cultuurfondsen, die door de Minister van OCW zijn ingesteld en worden gefinancierd. RCN/OCW kan behulpzaam zijn bij vragen van de eilanden en potentiële aanvragers. Bij de fondsen is matching van activiteitenfinanciering door andere overheden een belangrijk criterium (zie hiervoor de beleidsbrief “Meer dan kwaliteit”, p. 5). OCW heeft geen rol bij het aanvragen van subsidies. Daarnaast zijn er particuliere fondsen voor cultuur, zoals het VSBfonds, het Prins Bernard Cultuurfonds en de VandenEnde Foundation. De taak kunst, musea en overige culturele activiteiten kan moeilijk worden onderscheiden van de meer formele taken cultureel erfgoed, archief en archeologie (taak 9b). De kosten van deze taken dienen dan ook in samenhang te worden bezien.
Bonaire	<u>Huidige situatie</u>: • Bruto lasten $ 830.000. ○ De uitgaven van Bonaire zijn voor: ○ Het museum $ 7.000 ○ Een deel is voor personeelskosten voor medewerkers die

	activiteiten organiseren, zoals de Regata (zeilevenement ook voor toeristen, Carnaval, Bonaire dag e.d. ○ Dans- en muziekschool voor armere kinderen. ○ Di Rei: gericht op oude ambachten. ○ Cursussen Papiamento. ○ Er zijn ook activiteiten gericht op volkenkunde, dat is het verzamelen van volkenkundige verhalen van ouderen (zie ook onder 9b) cultureel erfgoed. ○ Er zijn vijf medewerkers via UNESCO middelen opgeleid voor het leren inventariseren van immaterieel cultureel erfgoed.
Sint Eustatius	Huidige situatie: • Bruto lasten $ 530.000 ○ Baten: $ 45.000 ○ Netto lasten: $ 485.000 ○ Voor onder andere: ○ Museum ○ Stichting monumentenzorg ○ Onderwaterarcheologie ○ Twee medewerkers; een voor het organiseren van Statiadag, carnaval, koningsdag, Pasen, seniorendag en een voor cultuur op scholen.
Saba	Huidige situatie: • Bruto lasten $ 280.000, waarvan: ○ $ 50.000 voor het museum ○ Artisan building (voor cultuur en toerisme) ○ Community center Hells Gate ○ Heritage center in oprichting ○ Saba dag
MJP-pijler	• Economische ontwikkeling
Relatie met andere taken	• Deze taak is verweven met de taak 9b) cultureel erfgoed, archief en archeologie. • Enkele activiteiten kunnen worden beschouwd als buitenschoolse activiteiten. • Enkele activiteiten zijn op toerisme gericht.
Kostenfactoren	• aantal inwoners, aantal toeristen en deels vaste kosten
Conclusie	De taak is verweven met cultureel erfgoed en archeologie (taak 9b); de kosten zijn niet goed uit elkaar te halen.

Achterstallig onderhoud en ontwikkelwensen korte en middellange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	Er zijn geen plannen vanuit het rijk. Wel is er een afstemmingsdocument “Cultuur in Caribisch NL, een handreiking”. In dit document staat de inzet van OCW en de eilanden op een wat meer detailniveau.
Bonaire	• Het museum is nog niet ingericht (nieuw gebouw) en er is geen depot dat voldoet (in verband met de klimaatbeheersing). Het depot is tot nu toe op Curaçao. Raming: $ 50.000 structureel. Totale kosten structureel $ 50.000.

Sint Eustatius	• Sint Eustatius wil het museum uitbreiden. De raming is op PM gezet. Wij gaan ervan uit dat deze kosten meegenomen kunnen worden bij de geraamde kosten onder taak 9b) cultureel erfgoed. • Sint Eustatius wil Charlie's Place herbouwen, zodat het gebruikt kan worden als cultuurhuis, kindertheater en voor toeristische activiteiten Incidenteel: $ 600.000. Structureel: $ 60.000. • Meer uitdragen van cultuur is wenselijk voor toerisme en de eigen inwoners. Wij ramen hier $ 75.000 per jaar voor (fte plus voorlichtingsmateriaal). Totale kosten incidenteel: $ 600.000 en structureel $ 135.000.
Saba	• Saba wil in 2015 investeren in het Artisan building (eenmalig $ 200.000) en wil meer gaan inzetten op het onderhoud van het museum artisan building en community center in Hells Gate. In totaal structureel $ 100.000. • Saba wil een heritage center ook in verband met toeristische activiteiten. Dit kost eenmalig $ 100.000. Daarnaast zijn er personeelskosten voor dit center. Deze worden geschat op $ 50.000 structureel. Totale kosten: incidenteel $ 300.000 en structureel $ 150.000.

Ontwikkelwensen lange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	
Bonaire	• Bonaire heeft de wens voor een community center / cultuurhuis bij het Wilhelminaplein voor diverse activiteiten. De bibliotheek zou daar ook een onderdeel van kunnen uitmaken.
Sint Eustatius	
Saba	

9b) Cultureel erfgoed, archief en archeologie

Taakomschrijving 2011	
Minimumeisen	Deze taak bevat drie deeltaken, met ieder zijn eigen wettelijke eisen: • *Cultureel erfgoed* gaat met name over monumenten en stads- en dorpsgezichten, over archeologie en over cultuurlandschap. Monumenten betreffen veelal, maar niet alleen, gebouwen. Begraafplaatsen kunnen bijvoorbeeld ook monumenten zijn. De plichten van de eilanden staan in de Monumentenwet BES. Op de eilanden zijn circa 30 erkende monumenten en 300 potentiële monumenten. De eilanden dienen een monumentenlijst op te stellen en een monumentenverordening op te stellen met daarin regels over wat wel en niet mag ten aanzien van monumenten. • Bij *archeologie* gaat het met name om dat wat er nog in de grond aanwezig kan zijn. Volgens het verdrag van Malta wordt voor de bouw onderzocht of er archeologische resten in de grond zijn. • *Archief*: het gaat dan om historische archieven, maar ook om de archieven van bestuursinstellingen, waar bijvoorbeeld de archieven van de burgerlijke stand, het bevolkingsregister, ruimtelijke ordening (bouwvergunningen) en bestuurlijke zaken (notulen van raads- en collegevergaderingen) onder vallen. De eisen voor het archief zijn verplicht gesteld in de Archiefwet BES. De eisen komen er samengevat op neer dat overheidsarchieven moeten worden bewaard en moeten worden opengesteld. Voor het ter beschikking stellen kan geld worden gevraagd.

Referentiekader 2011	
Algemeen	Uitgangspunt in de <u>ondergrens</u> is een specifieke berekening. Uitgangspunt in de <u>bovengrens</u> is een gemiddelde van gemeenten. Het achterstallig onderhoud bij archief en cultureel erfgoed is op PM gezet.
Bonaire	Ondergrens: • Netto lasten OL $ 240.000
Sint Eustatius	Ondergrens: • Netto lasten OL $ 110.000
Saba	Ondergrens: • Netto lasten OL $ 40.000

Huidige situatie 2015	
Algemeen	De meeste huidige kosten van deze taak staan onder 9a) Kunst, musea en overige culturele activiteiten. Dit uitgezonderd de kosten voor archief. Deze kosten zijn echter niet altijd te onderscheiden van kosten voor burgerzaken en/of bestuurlijke ondersteuning. De reden hiervoor is dat uit deze afdelingen belangrijke onderdelen van het archief voortkomen.

Bonaire	Huidige situatie cultureel erfgoed en archeologie: • Bruto lasten: cultureel erfgoed $ 240.000. • Er is $ 45.000 voor het implementeren van het verdrag van Malta. En er is een eenmalige bijdrage voor de waardenkaart. • Er is een verordening en monumentenplan. Er zijn 15 monumenten beschreven en aangewend en nog 600 te doen. • Er is één medewerker voor deze taak. Huidige situatie archief: • Bruto lasten archief: $ 160.000 (dit is opgenomen onder 12) bedrijfsvoering). • Voor het archief is een project bezig om het archief van 1934 – 2010 op te schonen wat betreft vergunningen en beleidsdocumenten. Dit wordt gedaan door twee specialisten. De documenten van voor 1934 zijn in het nationaal archief op Curaçao. • Burgerzaken moet nog digitaliseren (zie hieronder onder ontwikkelwensen en onder 10) burgerzaken). Als dat is gebeurd wordt er geselecteerd en gearchiveerd (digitaal).
Sint Eustatius	Huidige situatie cultureel erfgoed en archeologie zie onder 9a) BZK heeft eenmalig bijgedragen aan het herstel van de fundering van Fort Oranjes ($ 120.000). Huidige situatie archief: • Elke afdeling heeft een archief • Interne zaken heeft het bestuurlijk archief van het OL • In het Governments Guest house is een archiefruimte; deze is echter niet geschikt voor papier; alles voor 1996 is daar; niet gedigitaliseerd.
Saba	Huidige situatie cultureel erfgoed en archeologie zie onder 9a) Huidige situatie archief: • Bruto lasten: $ 20.000 • Er is een eenmalige bijzondere uitkering van $ 180.000 gebruikt voor het digitaliseren van het archief (BZK uitkering voor inhalen achterstanden). • Er is een archief gebouw (de lasten voor het gebouw zijn meegenomen bij beleidsveld 12). • De archieven zijn nog bij de afdelingen; ze zijn nog niet uitgezocht. Er zijn documenten vanaf 1874 (landregistraties).
MJP-pijler	• Economische ontwikkeling • Algemeen ondersteunend aan taken
Relatie met andere taken	• Voor cultureel erfgoed en archeologie is een nauwe relatie met taak 9a) kunst, musea en overige culturele activiteiten (de uitgaven zijn met name daaronder geboekt). Er is ook

	een relatie met taak 6c) economische ontwikkeling / toerisme. • Het archief heeft een nauwe relatie met 10) burgerzaken en 12) bedrijfsvoering.
Kostenfactoren	• Het aantal monumenten, mate van archeologische vondsten en mate van bouwactiviteit en voor het archief het inwonersaantal en deels vaste kosten
Conclusie	• De taak wordt belangrijk gevonden door de eilanden. Alle drie de eilanden hebben activiteiten om deze taak verder te ontwikkelen. Tevens zijn er wensen voor verdere ontwikkeling.

Achterstallig onderhoud en ontwikkelwensen korte en middellange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	RCN/OCW biedt ondersteuning. Er is een open deur bij de Nederlandse overheid, inclusief het Nationaal Archief en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed voor uitwisseling van kennis enzovoorts. In een samenwerkingsprotocol met OCW is de samenwerking beschreven en recentelijk zijn in een "handreiking" taken vastgelegd. Daarnaast wordt monumentenbeleid financieel ondersteund door het Revolverend Fonds en mogelijkheid voor belastingaftrek. Voor archieven heeft het Nationaal Archief Den Haag middelen voor capaciteitsopbouw enzovoorts. Een daadwerkelijke samenwerking is nog niet tot stand gekomen.
Bonaire	<u>Cultureel erfgoed en archeologie:</u> • Er zijn nog 600 monumenten na te gaan (bestaan ze nog of zijn ze gesloopt) en te beschrijven. Bonaire heeft hier een medewerker voor op het oog, maar uit financiële overwegingen is deze taak nog niet gestart. De raming is $ 100.000 voor enkele jaren. • Bonaire wil een erfgoedbureau voor inspectie en vergunningen (3 fte): $ 150.000 structureel • Er is een Monumentenraad, maar geen ondersteuning voor deze raad. Hiervoor is $ 20.000 structureel nodig, omdat de mensen uit deze raad niet van het eiland komen (vanwege benodigde kennis). <u>Archief</u>: • Bonaire werkt geleidelijk aan, aan het selecteren en archiveren. Dat gebeurt nu met twee specialisten. De opzet was 1,5 specialist en 2 medewerkers. Volgens onderzoek zou het dan 5 jaar kosten om alles vanaf 1934 te selecteren. Nu gaat dat langzamer. • Bonaire wil digitaliseren, onder andere de aktes van burgerzaken. De schatting is dat, dat enkele jaren $ 50.000 per jaar kost. Totale extra structurele uitgaven: $ 320.000
Sint Eustatius	<u>Cultureel erfgoed en archeologie:</u>

	• Er is achterstallig onderhoud bij enkele overheidsmonumenten: Fort Oranje en de Government Guesthouse. Deze panden wil Sint Eustatius renoveren vanwege het cultuurhistorische belang en de toeristische waarde. Sint Eustatius raamt de renovatie op een bedrag tussen de $ 5 en $ 10 miljoen. De jaarlijkse kosten zijn vervolgens geraamd op $ 400.000 tot $ 600.000 per jaar. Er zijn plannen voor een nieuw gebouw voor het OL en het RCN (zie onder 12) bedrijfsvoering). Indien dit gebouw er is kan Fort Oranje (waar nu een deel van de kantoren zijn) vrijkomen voor andere benutting. Dit geldt voor meer monumenten waar het OL nu kantoren heeft. Archief: • Sint Eustatius wil het archief digitaliseren, met name de slavenboeken. o Er was een fonds voor digitaliseren, maar dat is nu niet meer beschikbaar o Oude slavenboeken en persoonskaarten van vroeger zouden gered moeten o Curaçao heeft alles tot 10/10/10 dubbel. Curaçao wil alles wegdoen. Sint Eustatius zou het archief willen overbrengen naar het Nationaal archief. o Geraamde kosten incidenteel: $ 50.000 voor het maken van een plan. De vervolgkosten ramen we PM. Totale kosten: incidenteel $ 7,5 miljoen en structureel $ 450.000 en PM archief.
Saba	Cultureel erfgoed en archeologie: • Zie onder 9a) Archief • Saba wil het archief hebben uitgezocht (oude archieven). Daartoe willen ze mensen trainen en digitaliseren. Geraamde structurele lasten $ 50.000 voor het digitaliseren gedurende enkele jaren (gebaseerd op Bonaire) en één fte (met opleiding) voor selecteren $ 50.000. Totale kosten: structureel $ 100.000

Ontwikkelwensen lange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	
Bonaire	Bonaire wil een eigen Monumentenfonds. Het monumentenfonds vanuit Europees Nederland volstaat niet, omdat eigenaars begeleid moeten worden (dat zit niet in het monumentenfonds). Bovendien zijn veel monumenten in bezit van oudere mensen die niet kunnen lenen vanwege hun leeftijd.
Sint Eustatius	
Saba	

9c) Sport

Taakomschrijving 2011	
Minimumeisen	Er zijn geen minimumeisen op het terrein van sport anders dan dat lichamelijke opvoeding een onderdeel is van het lespakket van scholen (zie daarvoor 8a) onderwijshuisvesting).

Referentiekader 2011	
Algemeen	Uitgangspunt in de ondergrens is een gemiddelde van het Caribisch gebied. Dit betekent dat er een deel algemene overhead in de kosten zit dat verrekend dient te worden. Uitgangspunt in de bovengrens is een gemiddelde van gemeenten. Uitgangspunt bij de bovengrens is dat het achterstallig onderhoud geleidelijk aan (jaarlijks) wordt ingelopen.
Bonaire	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 800.000 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 650.000 (VU)
Sint Eustatius	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 187.500 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 170.000 (VU)
Saba	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 97.500 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 90.000 (VU)

Huidige situatie 2015	
Algemeen	
Bonaire	Huidige situatie: • Bruto lasten OL: $ 1.355.000, waarvan: ○ Personeelskosten voor bijvoorbeeld sportaangelegenheden, zoals aqua speed (een internationaal sportevenement). ○ Incidentele bijdragen voor competities buiten Bonaire (Bonaire heeft een wereldkampioen windsurfen (freestyle)). ○ De meeste sportaccommodaties en –velden worden niet beheerd of onderhouden. Dit uitgezonderd een sportfaciliteit die via BOG loopt (BV voor onderhoud gebouwen); deze wordt onderhouden. De totale subsidie hiervoor is $ 105.000 per jaar. ○ De sportaccommodaties en –velden worden gebruikt; de gebruikers betalen voor gebruik. ○ Sportclubs worden niet gesubsidieerd. ○ Sport wordt steeds meer in samenhang gezien met buitenschoolse activiteiten en jongerenprojecten. • Er zijn voldoende sportaccommodaties en –velden. • Baten: $ 300.000 (5% inkomsten van loterij) • Netto lasten: $ 1.055.000.

	<u>Onderhoud</u>: • Er is geen beheer en weinig onderhoud van de sportaccommodaties en –velden en onderhoud. • Er is geen raming. Wij gaan uit van vijf complexen maal de kosten van het onderhoud van de sporthal $ 525.000
Sint Eustatius	<u>Huidige situatie:</u> • Bruto lasten OL: $ 350.000. ○ Waarvan $ 245.000 subsidies. ○ Er is een groot sportcomplex met zwembad, sporthal en enkele velden en er zijn nog enkele kleinere sportvelden van stichtingen. ○ Het beheer van het sportcomplex is niet volledig geregeld. Extra benodigd is $ 130.000. ○ Er is wel een onderhoudsplan, maar dit wordt niet uitgevoerd vanwege de kosten. <u>Onderhoud</u>: • Onderhoud van het sportcomplex. Raming: 2x de kosten van Saba: $ 100.000. Onder de gymzalen (8a) onderwijshuisvesting) is $ 85.000 al als niet begroot opgenomen. Extra kosten: $ 15.000. Nog niet begroot: $ 145.000.
Saba	<u>Huidige situatie:</u> • Bruto lasten OL: $ 80.000, waaronder een subsidie van $ 50.000 voor sportevenementen. • Saba heeft een Cruyff Court, een basketbalveld en een gymzaal bij de school. Er is beheer, maar geen onderhoud. <u>Onderhoud</u>: • Onderhoud van Juliana's Sport Field (basketbalveld); dit wordt geschat op $ 25.000 per jaar. • Onderhoud van het Cruyff Court: het probleem is vooral dat het onduidelijk is hoe dit te onderhouden. We schatten de kosten op een bedrag vergelijkbaar met Juliana's Sport Field, namelijk $ 25.000 per jaar. • Totale structurele extra kosten: $ 50.000
MJP-pijler	• Kinderrechten / gezondheidszorg
Relatie met andere taken	• 7c) kinderopvang / buitenschoolse opvang en 7f) jongerenprojecten • 7ab) preventieve gezondheidszorg
Kostenfactoren	• Aantal inwoners
Conclusie	• De sportuitgaven van Bonaire en Sint Eustatius zijn hoger dan de ondergrens. Dit komt met name door het organiseren van activiteiten. De sportuitgaven van Saba zijn net iets onder de ondergrens. • De huidige staat van de sportaccommodaties en –velden is redelijk, maar onderhoud ontbreekt. Beheer is vaak beperkt of te beperkt.

Achterstallig onderhoud en ontwikkelwensen korte en middellange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	
Bonaire	
Sint Eustatius	
Saba	• Saba wil Cove Bay ontwikkelen voor sport en recreatie; dit wordt gemiddeld geschat op $ 75.000

Ontwikkelwensen lange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	
Bonaire	• Bonaire heeft via de 11e EDF de kosten voor een zwembad aangevraagd. Dit onder andere om kinderen te leren zwemmen.
Sint Eustatius	
Saba	• Saba wil een publiek zwembad om kinderen te kunnen leren zwemmen.

Eilandsbrede taken

Beleidsveld 10) Burgerzaken

In dit beleidsveld zijn de taken rond bevolkingszaken opgenomen. Het gaat daarbij om het opstellen van akten, het opnemen van deze akten in de burgerlijke stand en het vervolgens verwerken van de betreffende feiten in de basisadministraties persoonsgegevens. Het gaat ook om het bijhouden van diverse andere persoonsgegevens in de basisadministratie, zoals huwelijken, geboortes, emigratie en overlijden. De basisadministraties persoonsgegevens vormen de basis voor het verstrekken van diverse documenten aan burgers, de identiteitskaart (sédula), reisdocumenten en rijbewijzen, en diverse uittreksels uit het bevolkingsregister. Daarnaast gaat het in dit beleidsveld ook om het sluiten van huwelijken en het voorbereiden en uitvoeren van verkiezingen en referenda. Tevens zijn de werkzaamheden in het kader van de bestuurlijke vaststelling van straatnamen en huisnummers bij dit beleidsveld neergelegd.

De in dit beleidsveld opgenomen *taken* zijn:

- 10a) Burgerlijke stand en basisadministratie persoonsgegevens (PIVA)
- 10b) Identiteitskaart (sédula), reisdocumenten en overige documenten
- 10c) Overige zoals verkiezingen

Omdat de kosten tussen de taken niet goed zijn te onderscheiden bespreken we de taken gezamenlijk.

10abc) Burgerzaken, documenten en overig

Taakomschrijving 2011	
Minimumeisen	In de Wet basisadministraties persoonsgegevens BES zijn de wettelijke eisen waaraan de bevolkingsadministraties moeten voldoen opgenomen. Het gaat dan niet alleen om het verwerken van mutaties, de wijze van bijhouden van de basisadministraties, maar ook om het verstrekken van gegevens. Het verstrekken van gegevens aan burgers, zoals uittreksels, is een eilandelijke taak. Ook het verstrekken van gegevens aan andere afdelingen van het openbaar lichaam is een eilandelijke taak. Het systematisch verstrekken van gegevens aan andere overheden is een Rijkstaak. Het geautomatiseerde systeem voor de bevolkingsadministratie heet PIVA: Persoonsinformatievoorziening Nederlandse Antillen en Aruba. Dit is als systeem vergelijkbaar met de GBA. Daarnaast verstrekken de eilanden reisdocumenten, identiteitskaarten (sédula's) en rijbewijzen. De reisdocumenten moeten aan dezelfde eisen voldoen als in Europees Nederland. Alle taken voor het rijbewijs en andere aanverwante documenten (bijvoorbeeld kentekenbewijzen) liggen bij de eilanden. Vanuit Nederland zijn geen normen opgelegd. Die dienen de eilanden zelf neer te leggen in eilandsverordeningen. De taken die onder overige zijn opgenomen zijn wettelijke taken. Het gaat om het voorbereiden en uitvoeren van verkiezingen en referenda en het voltrekken van huwelijken.

Referentiekader 2011	
Algemeen	Uitgangspunt in de <u>ondergrens</u> is een gemiddelde van gemeenten. Dit betekent dat er een deel algemene overhead in de kosten zit dat verrekend dient te worden. Uitgangspunt in de <u>bovengrens</u> is een specifieke berekening. Onafhankelijk van de onder- of bovengrens is er uitgegaan van een mogelijke inhaalslag door het digitaliseren van aktes: de schatting voor Bonaire is: $ 226.000. Een schatting voor een inhaalslag bij de rijbewijzen is tussen de $ 274.000 en $ 458.000 voor de drie eilanden samen.
Bonaire	Ondergrens referentiekader: • Gebruikers betalen 25% • Netto lasten OL: $ 516.860 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 430.000 (VU)
Sint Eustatius	Ondergrens referentiekader: • Gebruikers betalen 25% • Netto lasten OL: $ 182.060 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 165.000 (VU)
Saba	Ondergrens referentiekader: • Gebruikers betalen 25%

	• Netto lasten OL: $ 179.865 • Netto lasten na correctie overhead OL: $ 160.000 (VU)

Huidige situatie 2015	
Algemeen	De apparatuur voor reisdocumenten en sédula's is ter beschikking gesteld door het Ministerie van BZK. In 2014 hebben diverse medewerkers van Burgerzaken opleidingen kunnen volgen op kosten van BZK. Het betrof hier een incidentele maatregel. BZK heeft ook gedurende enkele jaren Piva-specialisten op incidentele basis ter beschikking gesteld. Dit is in 2015 niet het geval. Er is ondersteuning geweest voor het straatnamenproject. Voor alle drie de eilanden is er een bestuurlijk vastgesteld voorstel voor de straatnamen en huisnummers. Ook is er eenmalig via de vrije uitkering een bedrag toegevoegd voor paspoorten minderjarigen.
Bonaire	OL: • Bruto lasten OL: $ 580.000 • Baten $ 370.000. Bonaire heeft de tarieven reeds enkele jaren niet meer aangepast. • Netto lasten: $ 210.000 • Bijzondere uitkering 2014 en 2015 totaal: $ 155.000; waaronder voor straatnaamborden. • Eenmalige (2014) toevoeging aan vrije uitkering voor paspoorten minderjarigen $ 20.000. Huidige situatie: • De Piva-specialist is nog niet klaar. Ook is nog geen medewerker opgeleid tot Piva-specialist. • De straatnamen moeten nog worden doorgevoerd.
Sint Eustatius	OL • Bruto lasten OL: $ 250.000 • Baten: $ 85.000 • Netto lasten: $ 165.000 • Bijzondere uitkering: $ 70.000 • Eenmalige (2014) toevoeging aan vrije uitkering voor paspoorten minderjarigen $ 5.000. Huidige situatie: • Sint Eustatius heeft drie medewerkers voor PIVA, twee kassières en een Piva-specialist. • De Piva-specialist vertrekt in 2015. Er zijn echter nog veel fouten in het systeem; Sint Eustatius zou een van de eigen mensen on the job op willen leiden voor dit werk. • Straatnamen zijn er wel, maar nog niet praktisch ingevoerd. • Burgerzaken heeft regelmatig last van algemene ICT problemen.
Saba	OL • Bruto lasten OL: $ 130.000.

	• Baten $ 35.000 De tarieven op Saba zijn globaal gebaseerd op de maximumtarieven. • Netto lasten: $ 95.000 • Bijzondere uitkering (2013 en 2014): $ 70.000. • Eenmalige (2014) toevoeging aan vrije uitkering voor paspoorten minderjarigen $ 2.000 (afgerond $ 0). <u>Huidige situatie</u>: • Er zijn drie medewerkers; twee voor het loket en één expert; de kwaliteit is nog niet voldoende. Nu is er ondersteuning van een Piva-specialist. Saba vindt het noodzakelijk dat deze blijft. • Straatnamen en huisnummers zijn bekend; alleen de straatnaambordjes ontbreken nog.
MJP-pijler	• Algemeen ondersteunend aan taken
Relatie met andere taken	• Er is een relatie met het onderdeel archief van taak 9b) cultuur erfgoed, archief en archeologie. • Er is ook een relatie met ICT; zie beleidsveld 12) bedrijfsvoering.
Kostenfactoren	• Aantal inwoners • Deels vaste kosten voor apparatuur, maar deze worden door BZK betaald.
Conclusie	• Aan deze taak is door BZK bijgedragen. • De OL geven netto de ondergrens of minder dan de ondergrens uit aan de taken. Ze geven ook aan deels te stagneren door kennis achterstand (Piva specialisme).

Achterstallig onderhoud en ontwikkelwensen korte en middellange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	• De taak is afhankelijk van kennis. Inzet van Piva-specialisten en /of opleidingen daartoe zijn voor de eilanden een noodzakelijke factor. De ondersteuning die daartoe is geleverd door BZK is positief ervaren, maar wordt gedurende meer jaren nodig geacht en wordt hieronder daarom meegenomen in de kosten. • Het straatnamenproject stagneert op het daadwerkelijk invoeren. Dit lijkt met name een kwestie van prioriteit. • Overige wensen van de eilanden richten zich met name op het digitaliseren van aktes (zie daarvoor taak 9b) onderdeel archief. Bonaire heeft daarnaast enkele andere wensen.
Bonaire	• De Piva-specialist is nog langer nodig; onder andere om eigen mensen op te leiden. Schatting drie maanden een Piva-specialist: kosten $ 60.000 per jaar. Er is ook behoefte aan opleidingen. Deze zouden uit verhoging van tarieven betaald kunnen worden. • Voor het invoeren van de straatnamen en dergelijke en vooral ook voor het kunnen koppelen van gegevens kan een ICT-netwerk de efficiëntie vergroten (zie onder beleidsveld 12). Ook bestandskoppelingen kunnen leiden tot efficiëntieslagen. Het gaat er dan om dat er koppelingen zijn

	binnen het OL: zoals tussen het BAG en burgerzaken. Dit kan ook een bijdrage leveren aan het oplossen van verschillen tussen bestanden van de belastingdienst, het CVK en het OL. Voor de koppelingssoftware is circa $ 40.000 nodig. Dit is eenmalig, maar er zijn meerdere slagen te maken. De kosten worden daarom voorlopig als structureel gezien. De openbare lichamen zijn verantwoordelijk voor het oplossen van verschillen in bestanden tussen het OL en het rijk (zoals de belastingdienst). Dit wil echter niet zeggen dat het OL alles zelf moet uitzoeken of doen. In samenwerking met de rijksdiensten kunnen afspraken worden gemaakt over wie wat doet. • Daarnaast zijn er nog enkele ontwikkelingen, zoals pilots met het thuisbezorgen van reisdocumenten. • Er zijn ook mogelijkheden voor meer inkomsten / minder kosten door een hogere prijs voor kwijtgeraakte sédula's te vragen. We gaan ervan uit dat pilots en hogere inkomsten elkaar compenseren. Totale extra structurele lasten: $ 60.000 voor Piva en $ 40.000 voor ICT-koppelingen.
Sint Eustatius	• De Piva-specialist is nog langer nodig; onder andere om eigen mensen op te leiden. Schatting drie maanden een Piva-specialist: kosten $ 60.000 per jaar. Er is ook behoefte aan opleidingen. Deze zouden uit verhoging van tarieven betaald kunnen worden. • Sint Eustatius geeft aan dat het ook een mogelijkheid zou zijn als er in Den Haag (bij BPR) een Piva-specialist werkzaam is die de werkzaamheden voor alle drie de eilanden (op afstand) verricht. • Sint Eustatius geeft aan de straatnaamborden niet te kunnen laten maken en plaatsen zonder extra middelen. Schatting van de kosten: $ 50.000 incidenteel.
Saba	• De Piva-specialist is langer nodig. Schatting $ 50.000 per jaar.

Ontwikkelwensen lange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	Het rijk verwacht dat rond 2020 het NIK en BSN op de eilanden kan worden ingevoerd. De minister van BZK heeft het voornemen om op termijn de bevolkingsadministraties van Caribisch Nederland over te laten gaan op de Europees Nederlandse regelgeving voor de bevolkingsadministratie.
Bonaire	
Sint Eustatius	
Saba	

Beleidsveld 11) Bestuur

In dit beleidsveld zijn de taken rond het bestuur opgenomen. Het gaat dan om het bestuur zelf, dat is de gezaghebber, de gedeputeerden en de eilandsraad en om de bestuursondersteuning, dat is de directe ondersteuning van de gezaghebber en gedeputeerden en van de eilandsraad, waaronder de griffier, de rekenkamer en de ombudsman.

De in dit beleidsveld opgenomen *taken* zijn:

- 11a) Gezaghebber, gedeputeerden en eilandsraad
- 11b) Ondersteuning bestuurscollege en eilandsraad

Omdat de kosten in de praktijk moeilijk uit elkaar zijn te halen worden deze taken gezamenlijk besproken.

11ab) Gezaghebber, gedeputeerden en eilandsraad en hun ondersteuning

Taakomschrijving 2011	
Minimumeisen	Ieder eiland heeft een gezaghebber, gedeputeerden en een eilandsraad. Bonaire heeft drie gedeputeerden en een eilandsraad met negen leden. Sint Eustatius en Saba hebben ieder vijf eilandsraadsleden en twee gedeputeerden. De salariskosten, vergoedingen, wachtgelden en pensioenen zijn wettelijk bepaald en gemaximeerd. Daarnaast is in de Wet openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba is bepaald dat: - Er een griffie is. - Eilandraadsleden recht hebben op ambtelijke bijstand; dit wordt geregeld in de eilandelijke verordening. - Fracties recht hebben op fractieondersteuning; dit wordt geregeld in de eilandelijke verordening. - Er een rekenkamer is voor de drie eilanden samen. - Er een ombudsfunctie is; uitgangspunt hierbij is aansluiting bij de Nationale ombudsman in Den Haag. De eilanden kunnen echter ook kiezen voor een ombudscommissie of een gezamenlijke ombudsman. De gezaghebber heeft taken als lid van het bestuurscollege, maar de gezaghebber heeft ook taken als vertegenwoordiger van het Rijk. Voor deze laatst genoemde taken heeft de gezaghebber ondersteuning nodig, bijvoorbeeld op het juridisch vlak.

Referentiekader 2011	
Algemeen	Voor de salarislasten e.d. van de gezaghebber, gedeputeerden en eilandsraadsleden zijn de wettelijke bepalingen opgenomen, waarbij in de <u>ondergrens</u> uitgegaan is van 125% opschaling (en in de bovengrens van 150%). Voor de ondersteunende taak is uitgegaan van een specifieke berekening voor de <u>ondergrens</u>. Voor de <u>bovengrens</u> is een gemiddelde van gemeenten berekend voor de ondersteunende taken.
Bonaire	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 1.865.000
Sint Eustatius	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 1.160.000
Saba	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 1.155.000

Huidige situatie 2015	
Algemeen	Voor deze taken zijn er diverse incidentele bijzondere uitkeringen

	ter ondersteuning gezaghebber (kabinetszaken en juridische ondersteuning) geweest. Het gaat dan om de bijzondere uitkeringen Sociaal Vangnet en WolBES/FinBES. Deze bijzondere uitkeringen kunnen ook voor beleidsveld 12 worden gebruikt. Ook voor de ondersteuning van de gezaghebber is een bijzondere uitkering geweest. Er is voor alle ambtsdragers een beperkte salarisstijging van 0,5% geweest vanaf 1 januari 2014. Ook de onkostenvergoeding is met dit percentage verhoogd. Voor gezaghebbers en eilandgedeputeerden is de eindejaarsuitkering 2013 en 2014 met 250 dollar structureel verhoogd. De vakantie-uitkering is met ingang van 2014 verhoogd met 0,5% tot 8%.
Bonaire	OL: • Bruto lasten: $ 2.405.000 • Baten: $ 5.000 • Netto lasten: $ 2.400.000 • Bijzondere uitkeringen: $ 640.000 (ondersteuning ontwikkelplannen, ondersteuning gezaghebber). De bijzondere uitkeringen WolBES en FinBes was eenmalig $ 328.000 en het Sociaal Vangnet $ 3.835.000. Deze zijn met name aan de organisatie (beleidsveld 12) en organisatie-verandering uitgegeven. • Diverse taakveranderingen hebben plaatsgevonden. Zo is er een griffier en draag het OL bij aan de ombudsman (op grond van het Vergoedingenbesluit Wet Nationale Ombudsman (dus vergelijkbaar met gemeenten)). De rekenkamer is ontwikkeling.
Sint Eustatius	OL: • Bruto lasten $ 1.280.000 • Baten: $ 10.000 • Netto lasten $ 1.270.000 • Bijzondere uitkeringen: $ 245.000 (ondersteuning ontwikkelplannen, ondersteuning gezaghebber). De bijzondere uitkeringen WolBES en FinBes was eenmalig $ 328.000 en het Sociaal Vangnet $ 765.000. Deze zijn met name aan de organisatie (beleidsveld 12) en organisatie-verandering uitgegeven. • Diverse taakveranderingen hebben plaatsgevonden. Zo is er een griffier en draag het OL bij aan de ombudsman (op grond van het Vergoedingenbesluit Wet Nationale Ombudsman (dus vergelijkbaar met gemeenten)). De rekenkamer is ontwikkeling.
Saba	OL: • Bruto lasten $ 1.185.000 • Baten $ 5.000 • Netto lasten $ 1.180.000 • Bijzondere uitkering $ 255.000 (ondersteuning ontwikkelplannen, ondersteuning gezaghebber). De bijzondere uitkeringen WolBES en FinBes was eenmalig

	$ 328.000 en het Sociaal Vangnet $ 765.000. Deze zijn met name aan de organisatie (beleidsveld 12) en organisatie-verandering uitgegeven. • Diverse taakveranderingen hebben plaatsgevonden. Zo is er een griffier en draag het OL bij aan de ombudsman (op grond van het Vergoedingenbesluit Wet Nationale Ombudsman (dus vergelijkbaar met gemeenten)). De rekenkamer is ontwikkeling.
MJP-pijler	• Algemeen ondersteunend aan taken
Relatie met andere taken	• Er is een relatie met 12) bedrijfsvoering, diverse kosten kunnen in de praktijk bij 11) of bij 12) zijn opgenomen.
Kostenfactoren	• Het betreft ondersteunende taken
Conclusie	• De uitgaven op taak 11) zijn hoger dan de ondergrens. Echter door de samenhang met beleidsveld 12) bedrijfsvoering dienen de kosten van deze taken in samenhang te worden bezien. Ook zitten op deze beleidsvelden (11 en 12) soms nog oudere uitkeringen (zoals SEI) of inkomsten van gebouwenruil met het rijk. Doordat het hier over overkoepelende inkomsten en vervolgens uitgaven gaat zijn deze lastig toe te delen aan een taak.

Achterstallig onderhoud en ontwikkelwensen korte en middellange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	Met ingang van 1 maart 2015 gaan voor politieke ambtsdragers ook de afspraken van de CAO-BES-ambtenaren gelden. Voor Saba en Sint Eustatius leidt dat alleen voor de eilandgedeputeerden tot een wijziging in de aanspraken. De aanspraken worden iets lager door het vervallen van de bovenwindentoelage en het introduceren van de kleine eilandentoeslag en een vereveningsbijdrage. De eilanden hebben aangegeven behoefte te hebben aan verdere ondersteuning van bijvoorbeeld de gezaghebber. Door de samenhang met beleidsveld 12) bedrijfsvoering en omdat het personeelskosten betreft hebben we deze wens algemeen in het rapport meegenomen in plaats van op dit beleidsveld (bij advies 2b).
Bonaire	-
Sint Eustatius	-
Saba	-

Ontwikkelwensen lange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	
Bonaire	
Sint Eustatius	
Saba	

Beleidsveld 12) Bedrijfsvoering

In dit beleidsveld zijn de bedrijfsvoeringstaken opgenomen. Bedrijfsvoering betreft de ondersteunende taken die dwars door de andere beleidsvelden heengaan en bijdragen aan de relatie van de primaire beleidsdoelstellingen. Het gaat dan om personeel, informatie, organisatie, financiën, automatisering, communicatie, huisvesting, post, documentaire informatievoorziening en juridische zaken. Het gaat daarbij om uitvoerende ondersteuning van het primaire proces, maar ook om strategische ondersteuning, bijvoorbeeld de organisatie-inrichting en de wijze van inrichting van de sturing door het management.

De in dit beleidsveld opgenomen _taken_ zijn:
12a) Personeel
12b) Huisvesting
12c) Automatisering
12d) Ondersteuning primair proces

Omdat de kosten niet altijd goed kunnen worden onderscheiden worden deze taken gezamenlijk besproken.

12abcd) Personeel, huisvesting, automatisering en ondersteuning primair proces

Taakomschrijving 2011	
Minimumeisen	Voor bedrijfsvoering zijn er weinig formele wettelijke vereisten. Voor personeelsbenoemingen zijn er enkele voorwaarden in de Wet openbare lichamen BES en voor financiën in de Wet financiën openbare lichamen BES. Onderdelen van bedrijfsvoering zijn: • personeelsbeleid • huisvesting (gebouwen, onderhoud gebouwen en facilitair • automatisering • algemeen management; de eilandsecretaris en ondersteuning • de financiële administratie en beheer • de planning & control cyclus • personeels- en salarisadministratie • organisatieontwikkeling • informatiebeheer en automatisering • interne en externe communicatie • bodes, post en documentaire informatievoorziening • juridische zaken • schoonmaak

Referentiekader 2011	
Algemeen	Bedrijfsvoeringskosten zijn als percentage van de taken (25%) berekend, zowel in de ondergrens als bovengrens. Een deel van de overhead zat op een aantal taken. In deze bouwstenen is dat gecorrigeerd.
Bonaire	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 3.767.288 • Gecorrigeerde netto lasten OL: $ 7.535.000
Sint Eustatius	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 1.735.825 • Gecorrigeerde netto lasten OL: $ 2.315.000
Saba	Ondergrens referentiekader: • Netto lasten OL: $ 1.317.426 • Gecorrigeerde netto lasten OL: $ 1.805.000

Huidige situatie 2015	
Algemeen	Er zijn diverse bijzondere uitkeringen geweest voor de bedrijfsvoering. Een deel van deze middelen is ook ingezet bij beleidsveld 11) bestuur, omdat de taakafbakening in de praktijk op diverse manieren kan plaatsvinden. Het gaat dan om de bijzondere uitkeringen: WolBES en FinBES, Sociaal Vangnet en de bijzondere uitkering voor het inhalen van achterstanden (Donnergelden). Er zijn diverse ontwikkelingen en wensen wat betreft huisvesting,

	personeel en ICT. De huidige situatie en de ontwikkelwensen zijn moeilijk te onderscheiden voor deze taak en zijn daarom samen genomen. Zie verder ook het rapport (commentaarversie hoofdstuk 2).
Bonaire	<u>OL</u>: • Bruto lasten $ 14.065.000 • Baten $ 60.000 • Netto lasten: $ 14.005.000 • Bijzondere uitkeringen (2009-2011 met doorloop naar 2013 en later): WolBES en FinBES $ 328.000 Sociaal Vangnet $ 3.836.000 Incidenteel administratie $ 400.000 Incidenteel gebouwen $ 1.600.000 Hiervan is onder andere betaald: de reorganisatie, opleidingen, renovatie van de Pasanggrahan en de ondersteuning van de juridische en financiële functie. <u>Personeel:</u> • Algemeen: Bonaire heeft de benodigde fte's voor de organisatie berekend. Daarvan kunnen circa 85 plekken niet worden betaald. Er zijn wel circa 25 plekken opgevuld op basis van tijdelijke middelen (integrale middelen). Daar worden vaak OVO's voor gebruikt. Naast de tijdelijke medewerkers voor de integrale middelen zijn er nog circa 30 OVO's). • Er zijn problemen met het vervullen van diverse vacatures, met name specialisten, zoals juristen, ICT en financiën. Een hogere betaling is daarvoor nodig. Ook is het lastig medewerkers in de regio te vinden of Bonairianen vanuit Europees Nederland te laten terugkomen. De hoogte van de salarissen zijn vergelijkbaar met het RCN. Wel is er een andere inschaling (zie verder het rapport conclusies en advies 2b). • Voor opleidingen werden middelen uit bijzondere uitkeringen gebruikt. Er waren ook stageplekken in Europees Nederland; circa 1 á 2 weken per stage. Daarnaast waren er twinningprojecten vanuit de VNG. Nu dit er niet meer is, stagneren de opleidingen en de kennisuitwisseling. <u>Huisvesting</u> • Bonaire heeft diverse gebouwen in gebruik. Veel zijn in slechte staat. De diverse locaties zorgen voor versnippering en extra kosten, bijvoorbeeld voor ICT zijn de diverse locaties een probleem. <u>ICT</u> • Er is geen netwerkverbinding tussen de locaties. De systemen zijn niet gekoppeld, Dit betekent onder andere dat diverse zaken op verschillende plekken moeten worden ingevoerd. Bijvoorbeeld: alle afdelingen melden de

	ziekmeldingen per email aan P&O deze zet de meldingen dan in het systeem. Poststukken worden van gebouw naar gebouw gebracht. Ieder gebouw heeft een eigen archief. Het zou tijd schelen als er meer systemen op diverse plekken konden worden gebruikt. Ook zou de kwaliteit stijgen. • Er staan nu printers en servers op 6 hoofdlocatie. Dit betekent dat er ook op 6 locaties back ups zouden moeten worden gemaakt. • Er is nog geen ICT-beleid, bijvoorbeeld hoe om te gaan met emails. <u>Ondersteuning primair proces</u>: • Op juridische zaken neemt de druk toe vanwege bezwaar en beroep (er zijn enkele langlopende procedures) en de ombudsman. Verder is de afdeling betrokken bij consultaties, benoemingen commissarissen, het maken van verordeningen en dergelijke. Ook inspraakprocedures kosten tijd. Rechtzaken worden deels uitbesteed (advocatenkantoor). Er zijn enkele moeilijk vervulbare vacatures (specifieke kennis is nodig). • Post en archief doen alle directies zelf. De afdeling post & archief is alleen gericht op het bestuurscollege • Communicatie met burgers is nog in ontwikkeling. Gezien de veranderingen is communicatie nodig. Communicatie gaat nu vooral via persberichten, een krantje en via de afdelingen zelf. Centraler en meer via, website en ook social media is wenselijk. • Financiën: de afdeling doet het financieel beheer, P&C en de interne controle. Heffingen en belastingen worden door de belastingdienst uitgevoerd voor het eiland. Versterking van de afdeling is wenselijk; de bemensing is krap.
Sint Eustatius	<u>OL:</u> • Bruto lasten $ 3.795.000 • Bijzondere uitkeringen (2009-2011 met doorloop naar 2013 en later): WolBES en FinBES $ 328.000 Sociaal Vangnet $ 765.000 Incidenteel administratie $ 400.000 incidenteel gebouwen $ 700.000 Hiervan is onder andere betaald: de reorganisatie, opleidingen, ondersteuning van financiële functie en enkele kleinere ICT-projecten. <u>Personeel</u>: • Sint Eustatius heeft van voor de staatkundige hervorming mensen in dienst die zo een inkomen kregen in plaats van een uitkering. Deze medewerkers, vaak schoonmakers genoemd, worden via jobprograms een opleiding aangeboden. Voor een deel is dit niet gelukt. De jobprograms worden nu breder opgesteld. (De personeelslasten van deze medewerkers staan op de taak

	waarvoor ze werkzaam zijn.) • Er is behoefte aan diverse specialisten en beleidsmedewerkers. Deels is dit opgelost door trainees en detacheringen vanuit gemeenten. Echter niet voor alle plekken en de vervulling van de plekken is dan tijdelijk. • Er was een opleidingsbudget van $ 200.000. Er is nog veel opleiding nodig. ICT • ICT is een zwak punt. Back ups en dergelijke zijn een probleem. Er zijn regelmatig storingen. Bestuursgebouw: • Het bestuurlijk en ambtelijk apparaat van Sint Eustatius is op dit moment verdeeld over 19 panden. Er is veel achterstallig onderhoud. • Er is een convenant met het rijk voor een gezamenlijk gebouw. Dit lost het probleem van het aantal panden en het achterstallig onderhoud ervan en het ICT-probleem op. Het nieuwe bestuursgebouw op Sint Eustatius wordt naar verwachting circa 3.000 m2 groot. Waarbij 2/3 door ambtenaren van het OL wordt gebruikt en 1/3 door rijksambtenaren. De totale investeringskosten voor een 3.000 m^2 groot gebouw bedraagt $ 10 miljoen. Dit bedrag is inclusief ICT en beveiligingsinstallaties, exclusief meubilair en overige inrichtingskosten. Het totale huurbedrag komt uit op $ 650.000 dollar per jaar. Van dit bedrag brengt BZK 2/3 in rekening bij het Openbaar Lichaam ($ 435.000), met daarbij opgeteld de facilitaire kosten zoals energiekosten en schoonmaakkosten en overige kosten. Hoe deze kosten zich verhouden tot de huidige kosten is pas te zeggen als ook de facilitaire kosten bekend zijn. • Een deel van de huidige overheidsgebouwen zijn monumenten (zoals Ford Oranje). Voor de toekomstige zorg voor deze monumenten wordt een oplossing gezocht.
Saba	OL: • Bruto lasten: $ 1.490.000 • Bijzondere uitkeringen (2009-2011 met doorloop naar 2013 en later): WolBES en FinBES $ 328.000 Sociaal Vangnet $ 765.000 Incidenteel administratie $ 300.000 incidenteel gebouwen $ 550.000 Hiervan is onder andere betaald: de reorganisatie, opleidingen, ondersteuning van financiële functie en enkele kleinere ICT-projecten. Personeel • Diverse specifieke functies, zoals beleidsfuncties en specialisten is een probleem. Een deel van deze plekken wordt nu opgevuld door trainees.

	<u>Huisvesting</u> • Het gebouw van het OL is gerenoveerd met USONA middelen. Er is geen achterstallig onderhoud • De onderhoudskosten zijn nog niet allemaal opgenomen in de begroting. Nog op te nemen kosten: o Gebouw OL $ 80.000 per jaar o Governors house $ 30.000 per jaar o Overheids cisternes $ 10.000 per jaar • totaal $ 120.000 per jaar. <u>ICT</u> • Er waren twee medewerkers. Een is er recent weg. Het is niet gelukt iemand in dienst te nemen (opzet wat iemand te delen met het RCN en het ziekenhuis). Er wordt nu een specialist ingehuurd. • Het netwerk is soms een probleem, evenals de kosten van hardware en software. $ 100.000 is nog niet opgenomen in de begroting. <u>Primair proces</u> • Voor diverse plekken is het lastig mensen te vinden: • Juridische kennis wordt deels ingehuurd op Sint Maarten. Ondersteuning van de gezaghebber blijft nodig. • Eilandssecretaris is ook een moeilijk vervulbare plek (is nu tijdelijk opgevuld). Totaal nog niet begrote uitgaven $ 220.000
MJP-pijler	• Algemeen ondersteunend aan taken
Relatie met andere taken	• Er is een relatie met 11) bestuur, diverse kosten kunnen in de praktijk bij 11) of bij 12) zijn opgenomen.
Kostenfactoren	• De kosten voor bedrijfsvoering kunnen worden gerelateerd aan de taken en/of aan het aantal werkplekken.
Conclusie	• De uitgaven op taak 12) zijn voor Saba onder de ondergrens en voor Sint Eustatius en Bonaire er boven. • Er zijn diverse extra middelen geweest (ook voor 2013) voor ondersteuning WolBES en FinBES en voor gebouwen. • De uitgaven op taak 12) zijn veelal hoger dan de ondergrens. Echter door de samenhang met beleidsveld 11) bestuur dienen de kosten van deze taken in samenhang te worden bezien. Ook zitten op deze beleidsvelden (11 en 12) soms nog oudere uitkeringen (zoals SEI) of inkomsten van gebouwenruil met het rijk. Doordat het hier over overkoepelende inkomsten en vervolgens uitgaven gaat zijn deze lastig toe te delen aan een taak.

Achterstallig onderhoud en ontwikkelwensen korte en middellange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	De eilanden hebben diverse wensen wat betreft gebouwen, specialisten, zoals ICT en andere functies. Door de samenhang met beleidsveld 11) bestuur en omdat het personeelskosten in het

	algemeen betreft hebben we deze wens algemeen in het rapport meegenomen in plaats van op dit beleidsveld (zie hoofdstuk 3). .
Bonaire	• Er zijn plannen voor een gezamenlijk gebouw met het RCN. Het geplande nieuwe bestuursgebouw is een gebouw waar ook de meeste rijksambtenaren in worden gehuisvest. Het totale gebouw wordt tussen 12.000 en 13.000 m² groot. De totale investeringskosten bedragen tussen € 35 en € 38 miljoen. De huursom voor het gehele gebouw bedraagt € 2,6 miljoen per jaar. Waarbij 2/3 voor rekening van OLB is en 1/3 voor rekening van het Rijk. Voor het gebouw is een business case gemaakt. In de business case wordt uitgegaan van de huidige kosten voor huisvesting van het OL (gebouwen, facilitair) van $ 3,1 miljoen. Volgens de business case kan er op deze kosten 11% worden bespaard (afgerond $ 300.000). Dit kan door investeringen in het nieuwe gebouw en verhuur / verkoop bestaande gebouwen. Daarnaast zijn er dan nog diverse andere besparing cq. kwaliteitsverhoging, bijvoorbeeld bij ICT. • Behalve het gebouw heeft Bonaire op het terrein van bedrijfsvoering vooral wensen ten aanzien van ICT (deze zouden met het nieuwe gebouw opgelost kunnen worden), juridische ondersteuning en ondersteuning voor de afdelingen financiën. • Voor het ambtenarenapparaat in het algemeen zie het rapport.
Sint Eustatius	• Voor huisvesting is een convenant met het rijk getekend. • Voor het ambtenarenapparaat in het algemeen zie het rapport.
Saba	• De kosten voor ondersteuning primair proces wordt op $ 150.000 geraamd. Dit is niet afzonderlijk opgenomen onder de ontwikkelwensen, maar is meegenomen bij het onderwerp het ambtenarenapparaat in het algemeen; zie het rapport (conclusies en advies 2b).

Ontwikkelwensen lange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	
Bonaire	
Sint Eustatius	
Saba	

Beleidsveld 13) Algemeen besteedbare middelen

In dit beleidsveld zijn de algemeen besteedbare inkomsten van de eilanden opgenomen. Het gaat om:

- Belastinginkomsten
- Overige algemeen besteedbare middelen, zoals rente op financiële middelen en dividenden van overheids NV's.

De taakgebonden inkomsten zijn op het betreffende beleidsveld opgenomen.

13) Algemeen besteedbare middelen

Taakomschrijving 2011	
Wettelijke mogelijkheden	De wettelijke mogelijkheden houden vanaf 10-10-10 in dat er een gesloten stelsel is voor lokale belastingen voor Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Dit in tegenstelling tot de situatie voor de staatkundige hervormingen. Dit betekent dat er behalve expliciet genoemde belastingen geen eilandbelastingen kunnen worden geheven. De Wet financiën openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba (FinBES) noemt de meeste eilandbelastingen. Naast de FinBES bieden ook de Loterijwet BES en de Wet speelvergunningsrecht Hazardspelen, Wet hazardspelen BES I en II aan de openbare lichamen de mogelijkheid om lokale belastingen te heffen. Wij gaan hier verder alleen in op de FinBES. De FinBES noemt de volgende belastingen die als eilandbelasting kunnen worden geheven: • Grondbelasting (artikel 43 lid 1 letter a); • Opcenten vastgoedbelasting (artikel 43 lid 1 letter b); • Toeristenbelasting (artikel 53); • Verhuurbelasting motorrijtuigen (artikel 54); • Motorrijtuigenbelasting (artikel 55); • Parkeerbelastingen (artikel 55 lid 1 letter a en b); • Hondenbelasting (artikel 58); • Reclamebelasting (artikel 59); • Precariobelasting (artikel 60); • Havenbelastingen (artikel 61 letter a en b); • Rechten (retributie- en leges, artikel 62 lid 1 letter a en b); • Schoonmaak Daarnaast zijn er de volgende overige algemene middelen: • Dividend • Agrarische zaken e.d • Huren, pachten • Economische zaken • Rente financiële middelen

Referentiekader 2011	
Algemeen	De algemene inkomsten zijn als een percentage van de uitgaven berekend. Voor de <u>ondergrens</u> is dat percentage voor Bonaire 25%, voor Sint Eustatius 15% en voor Saba 2,5%. Dit omdat de capaciteit tot verwerven van algemene middelen verschilt per eiland. Het percentage in de <u>bovengrens</u> is hoger.
Bonaire	Ondergrens referentiekader: • Geraamde inkomsten OL: $ 8.475.000
Sint Eustatius	Ondergrens referentiekader: • Geraamde inkomsten OL: $ 1.650.000
Saba	Ondergrens referentiekader:

	• Geraamde inkomsten OL: $ 210.000

Huidige situatie 2015	
Algemeen	Er zijn geen veranderingen in de wetgeving rond belastingen geweest. In tegenstelling tot het referentiekader zijn de bouwleges hier niet meegenomen, maar op de taak (4a). De reden hiervoor is dat alle taakgebonden inkomsten op de taak staan. In het referentiekader was een uitzondering gemaakt voor bouwleges, omdat deze een wisselend beeld lieten zien. In de jaren 2013 – 2015 is er geen reden meer om deze inkomsten niet op de taak mee te nemen.
Bonaire	<u>Huidige situatie</u>: • Totaal bruto inkomsten: $ 12.665.000 ○ Belastingen: $ 8.255.000 *Motorrijtuigenbelasting $ 2.695.000* *Logeergastenbelasting $ 1.925.000* *Verhuurautobelasting $ 600.000* *Grondbelasting $ 1.325.000* *Opcenten $ 1.095.000* *Precariorechten $ 615.000* ○ Dividend $ 500.000 ○ Huren, pacht, verkoop: $3.815.000 (waarvan $ 1.415.000 verkoop) ○ $ 95.000 inkomsten overig (steenbrekerij) • Lasten: $ 15.000 • Netto inkomsten: $ 12.650.000
Sint Eustatius	<u>Huidige situatie</u>: • Totaal bruto inkomsten: $ 750.000 ○ Belastingen: $ 310.000 *Motorrijtuigenbel $ 260.000* *Logeergastenbelasting $ 45.000* *Autoverhuur $ 5.000* ○ Huren, pachten, verkoop $ 390.000 (waarvan $ 265.000 incidenteel vanwege verkoop in 2013). ○ Dividend $ 0 ○ Rente -$ 25.000 ○ Overige: $ 75.000 • Lasten: $ 5.000 • Netto inkomsten: $ 745.000
Saba	<u>Huidige situatie</u>: • Totaal bruto inkomsten: $ 350.000 ○ Belastingen: $ 265.000 *Motorrijtuigenbelasting $ 125.000* *Logeergastenbelasting $ 70.000* *Autoverhuur vergoeding $ 0* *Horeca Vergunningsrecht $ 70.000* ○ Dividend: $ 25.000 ○ Huren, pachten, verkoop $ 60.000 • Lasten: $ 15.000 • Netto inkomsten: $ 335.000
MJP-pijler	• Niet van toepassing

Relatie met andere taken	• De taakgebonden inkomsten staan op de taak (bijvoorbeeld leges paspoorten bij burgerzaken)
Kostenfactoren	• De belangrijkste belastingen zijn de motorrijtuigenbelasting en logeerbelasting. Kostenfactoren zijn daarom het aantal auto's en het aantal toeristen.
Conclusie	• De belastinginkomsten zijn redelijk stabiel. De overige inkomsten zijn meer aan schommelingen onderhevig. • Bonaire en Saba genereren meer middelen dan de ondergrens. Sint Eustatius genereert minder middelen dan de ondergrens van het referentiekader.

Achterstallig onderhoud en ontwikkelwensen korte en middellange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	
Bonaire	
Sint Eustatius	
Saba	

Ontwikkelwensen lange termijn (eilanden en/of rijk)	
Algemeen	
Bonaire	
Sint Eustatius	
Saba	

Bijlage 5 Vergelijking met de Britse eilanden

Inleiding In deze bijlage worden de resultaten gepresenteerd van een vergelijking van Caribisch Nederland met de British Overseas Territories (BOT's) en met Nederlandse (wadden) gemeenten. Deze vergelijking heeft betrekking op de onderwerpen formatie en personeel, toezicht & handhaving en aanbestedingen. Doel was na te gaan in hoeverre de manier waarop met deze onderwerpen in de Openbare Lichamen (OL-en) wordt omgegaan, te begrijpen valt vanuit vergelijkend perspectief en om vast te stellen of nog veelbelovende alternatieven voor deze onderwerpen gevonden kunnen worden.

5.1 Formatie en personeel

Voor het uitoefenen van de diverse overheidstaken die bij de OL-en belegd zijn, hebben de drie eilanden van Caribisch Nederland ieder een eigen formatie. In deze paragraaf vergelijken we de formatie – voor zo ver mogelijk[4] – met Nederlandse gemeenten en met onderdelen van het openbaar bestuur van de British Virgin Islands (BVI) en Anguilla die belast zijn met vergelijkbare taken als de OL-en.[5] Daarnaast gaan we in op de wijze waarop omgegaan wordt met de werving en selectie van overheidspersoneel in Caribisch Nederland en de BOT's, omdat zich hier een aantal specifieke Caribische problemen voordoet.

5.1.1 Vergelijking formatie Nederland, Waddeneilanden en BES-eilanden

In de onderstaande tabel worden de formaties van Nederlandse gemeenten, de Waddeneilanden en de OL-en onderling vergeleken.

[4] Een vergelijking van de OL-en en gemeenten naar taken en niveaus van management wordt bemoeilijkt doordat deze gemeenten uiteenlopende indelingen voor hun ambtelijke formatie hanteren. Texel levert bijvoorbeeld cijfers op basis van tijdschrijven, waarbij 20 categorieën worden aangehouden, sommige gemeenten maken weer geen onderscheid tussen uitvoering en beleid of beleid en uitvoering lijken samen te vallen en de schaal van deze gemeenten maakt dat ambtenaren meerdere taken vervullen waardoor onderscheid tussen bijvoorbeeld beleid en uitvoering niet altijd te maken is.

[5] FCO – OTD beschikt niet over actuele formatiecijfers van haar BOT's. Op basis van de jaarstukken van het ministerie van Financiën van de BVI konden echter wel formatiecijfers worden geconstrueerd.

Tabel B5.1 Formatie gemeenten en openbare lichamen[6][7][8]

Gemeenteklasse	Formatie	Aantal inwoners	Aantal fte per 1.000 inwoners
G4			16,0
> 100.000			8,4
50.000 – 100.000			8,2
20.000 – 50.000			6,8
10.000 – 20.000			7,6
< 10.000			8,0
Texel	172,69	13.641	12,7
Vlieland	24,79	1.113	22,2
Ameland	68,47	3.591	19,1
Schiermonnikoog	22,00	942	23,4
Terschelling	66,16	4.721	15,5
Totaal	**354,11**	**24.008**	**14,7**
Bonaire	292	16.541	17,7
Sint Eustatius	188[9]	3.791	49,6
Saba	149	1.971	75,6
Totaal	**629**	**22.303**	**28,2**

Op basis van de bovenstaande tabel kunnen – met enige voorzichtigheid – de volgende conclusies worden getrokken:

1 Met uitzondering van de G4 schommelt de formatie per gemeenteklasse uitgedrukt als aantal fte per 1.000 inwoners tussen de 6,8 en 8,4.[10]
2 De gemeenten op Waddeneilanden in de gemeenteklasse < 10.000 hebben in vergelijking met de overige Nederlandse gemeenten in de twee kleinste gemeenteklassen beduidend meer formatie per 1.000 inwoners.
3 Bovendien blijkt dat hoe kleiner het eiland hoe groter de formatieratio.
4 De vergelijking van de Waddeneilanden met Caribisch Nederland maakt duidelijk dat de laatste gemiddeld meer fte's per 1.000 inwoners tellen: 28,20 tegen 14,74 fte.[11]
5 Net als bij de Waddeneilanden geldt in Caribisch Nederland: hoe kleiner het eiland hoe groter de formatieratio.

Merk echter op dat een vergelijking tussen Nederlandse gemeenten en OL-en in absolute termen enigszins mank gaat, omdat de taken van de gemeenten deels verschillen. Zo hebben de

---

[6] A + O fonds gemeenten, Personeelsmonitor Gemeenten 2013.

[7] Opgaven individuele gemeenten Waddeneilanden.

[8] Jaarstukken Bonaire, Sint Eustatius en Saba 2013.

[9] Het gaat om 130 ambtenaren en 58 arbeiders. In 2012 werden de dienst openbare werken (in 2013 met 7 ambtenaren) en de arbeiders nog samen gepositioneerd onder Algemeen Beheer Dienst ruimtelijke Ordening en Beheer.

[10] Overigens is het beeld tussen gemeenteklassen vertekend omdat de grotere gemeenten (met name de 100.000 plus gemeenten) als centrumgemeenten taken mede uitvoeren voor kleinere gemeenten en kleinere gemeenten taken uitbesteden aan grotere gemeenten. Het gaat dan niet alleen om taken waarbij grotere gemeenten op basis van wet- en regelgeving zijn aangewezen als centrumgemeenten (denk aan maatschappelijke opvang, vrouwenopvang en ambulante verslavingszorg) maar ook om taken die kleinere gemeenten uitbesteden aan grotere gemeenten (met de WWB als belangrijkste voorbeeld).

[11] De bestuurscolleges (9-11 fte) zijn overigens in de formatie opgenomen, hetgeen in de Nederlandse situatie achterwege blijft.

gemeenten in Caribisch Nederland taken op het gebied van toezicht en handhaving, natuurbeheer en -bescherming, landbouw en visserij, terwijl die taken bij Nederlandse gemeenten ontbreken. Daarentegen hebben Nederlandse gemeenten weer taken die de gemeenten in Caribisch Nederland niet hebben, zoals de WWB.

Uitbesteden en externe inhuur Een andere factor die in Nederland tot een reductie van de formatie leidt, is het feit dat Nederlandse gemeenten veel taken uitbesteden daar waar de OL-en zelf verantwoordelijk blijven. Een niet volledige opsomming uit jaarrekeningen 2013 van gemeenten op de Waddeneilanden illustreert dit punt.

- GGD
- Regionale Sociale Dienst
- Sociale Recherche (voorkomen en opsporen fraude gemeentelijke sociale uitkeringen)
- Veiligheidsregio (Brandweer, Meldkamer, Geneeskundige Hulpverlening bij Rampen en Ongelukken, Regionale Ambulancedienst)
- Afvalverwerking
- Regionale Uitvoerings Dienst (milieutaken)
- Sociale werkplaatsen (WSW)
- Streekarchief

Daarnaast maken Nederlandse gemeenten veel gebruik van externe inhuur. Volgens de Personeelsmonitor Gemeenten 2013 is de omvang van externe inhuur gelijk aan 10% van de reguliere ambtelijke formatie. (De 10% externe inhuur is aanvullend op die reguliere formatie. Ter illustratie: gemeente Texel gaf volgens de jaarrekening 2013 in dat jaar € 267.358 uit aan externe inhuur.)

Bedrijfsvoering Berenschot doet al jaren benchmarking bij gemeenten en kijkt onder meer naar het aandeel dat bedrijfsvoering inneemt in de totale formatie. Anno 2015 is gemiddeld in Nederland 32% van de totale gemeentelijke formatie gereserveerd voor bedrijfsvoering/overhead[12], waarbij de bedrijfsvoering de volgende taken omvat:

- Management
- P&o
- Informatisering en automatisering
- Financiën en control
- Juridische zaken
- Bestuurszaken en bestuursondersteuning
- Communicatie
- Kwaliteitszorg
- Facilitaire dienst
- Secretariaten

In onderstaand overzicht wordt het aandeel bedrijfsvoering/overhead op de totale formatie van de eilanden weergegeven.[13] Wat opvalt is dat Bonaire en de Waddeneilanden op of onder het landelijke gemiddelde van Nederlandse gemeenten scoren. Vanwege de verschillen in terminologie en organisatorische inrichting is het niet mogelijk de verschillende componenten van de bedrijfsvoering onderling te vergelijken.

[12] http://www.binnenlandsbestuur.nl/ambtenaar-en-carriere/nieuws/laatste-stuiptrekking-overhead-gemeenten.9452862.lynkx

[13] Voor Saba en Sint Eustatius zijn geen cijfers beschikbaar.

Tabel B5.2 Aandeel bedrijfsvoering/overhead op de totale formatie van de eilanden

	Formatie	Omvang bedrijfsvoering	Aandeel op totale formatie %
Texel	172,7	44,0	25,5%
Vlieland	24,8	5,6	22,6%
Ameland	68,5	12,8	18,7%
Schiermonnikoog	22,0	9,5	32,2%
Terschelling	66,2	20,3	30,7%
Totaal/gemiddeld	**354,1**	**92,2**	**26,0%**
Bonaire	292,0	95,0	32,5%

5.1.2 Een vergelijking tussen Caribisch Nederland en British Overseas Territories

In de vorige paragraaf werd duidelijk dat de grootte van de formatie van de OL-en van Caribisch Nederland ten dele te verklaren is vanuit hun eilandelijke setting. Dat wil zeggen: ook Nederlandse Waddeneilanden hebben naar verhouding hogere formatieratio's dan Nederlandse gemeenten van vergelijkbare omvang. Bovendien geldt zowel voor Europees Nederland als voor Caribisch Nederland dat hoe minder inwoners de eilanden tellen hoe hoger de formatie-ratio.

Naast Nederlandse gemeenten is het echter ook interessant om te kijken naar bestuurlijke entiteiten in de regio waarin Caribisch Nederland gesitueerd is. Voor de BVI en Anguilla zijn daarom de formatiecijfers bestudeerd.

De ambtelijke formatie van de BVI met ongeveer 32.000 inwoners laat zich niet zonder meer vergelijken met die van Caribisch Nederland. In de eerste plaats zijn de BVI belast met taken die binnen het Nederlands Koninkrijk door de Rijksoverheid worden verricht, zoals rechtspraak, openbaar ministerie, politie, immigratie, consumentenzaken, arbeid, douane etc. Bovendien nemen de BVI taken op zich die in het Koninkrijk der Nederlanden worden verricht door particuliere organisaties zoals ouderenzorg en bibliotheek of die binnen het OL gedaan worden door het Rijk. Zo zijn onderwijzend personeel en medewerkers in de gezondheidszorg in dienst van de BVI.

In onderstaande tabel wordt dat deel van de overheidsformatie van de BVI gepresenteerd dat verantwoordelijk is voor hetzelfde takenpakket als dat van de OL-en. (De totale formatie van de BVI is enkele malen groter). In het overzicht wordt een verschil gemaakt tussen functies die een wettelijke grondslag hebben (established) en functies die dat niet hebben. De laatste categorie is traditiegetrouw gevoelig voor politieke benoemingen.

Wanneer uit de totale formatie van de BVI uitsluitend die organisatieonderdelen worden geselecteerd die ook aanwezig zijn op de OL-en dan ontstaat onderstaand beeld.

Tabel B5.3 Totale formatie van de BVI met organisatieonderdelen van de OL-en

Constitutionally Established Departments			
	Established	**Non-established**	**Totaal**
Governor's Group			
Department of human resources	16	23	39
Civil Registry and passport office	15	2	17
Totaal	31	25	56
Premier's Office & Departments			
Information and public relations	15		15
Town and country planning	10	10	20
Totaal	25	10	35
Ministry of Finance & Departments			
Inland revenue	32	0	32
Treasury	8	29	37
Totaal	40	29	69
Ministry of Natural Resources & Labour & Departments			
Survey	11	19	30
Totaal	11	19	30
Ministry of Education & Culture &Departments			
Youth affairs and sports	9	1	10
Department of culture	5	3	8
Totaal	14	4	18
Ministry of Health & Social Development & Departments			
Waste management	11		11
Totaal	11		11
Ministry of Communication & Works & Departments			
Facilities management	7		7
Water and sewage	62	0	62
Public works	120	104	224
Totaal	189	104	293
Totale ambtelijke formatie	321	172	493

Anguilla telt ongeveer 16.000 inwoners. Net als bij BVI oefent Anguilla veel meer taken uit dan de OL-en. In onderstaand overzicht wordt de totale formatie van Anguilla teruggebracht tot de organisatieonderdelen die de taken uitoefenen die OL-en ook uitoefenen. Onduidelijk is in hoeverre de formatie uitsluitend formeel vastgestelde posities kent of ook – zoals bij BVI – non established functies. Wordt de formatie vergeleken met Caribisch Nederland dan valt op dat Anguilla in vergelijking tot de OL-en per 1000 inwoners een iets lagere ambtelijke bezetting heeft (21,7 formatieplaatsen per 1.000 inwoners op Anguilla, tegenover 28,4 formatieplaatsen per 1.000 inwoners in Caribisch Nederland). Waarbij aangetekend moet worden dat Bonaire juist relatief minder ambtenaren telt dan Anguilla en Sint Eustatius en Saba juist beduidend meer (respectievelijk 50,6 en 75,6).

Tabel B5.4 Totale formatie van Anguilla met organisatieonderdelen van de OL-en

Afdeling	**Aantal formatie 2014**
Governor	7
Public administration	22
Disaster management	8
Natural resources	12
Information and broadcasting	16
Agriculture	13
Fishery and marine resources	13
Labour	10
Lands ans surveys	24
Physical planning	20
Department of environment	12
Ministry of finance, economic development & tourism	30
Treasury	16
Internal audit	8
Ministry of social development	19
Health protection	22
Library services	16
Department of sports	7
Department of youth and culture	7
Ministry of infrastructure	9
Department of infrastructure, communications and utilities	26
Department of information & e-government services	30
Totaal	**347**

In onderstaande tabel worden de formatieratio's van Caribisch Nederland vergeleken met die van de BVI en Anguilla. Het overzicht maakt duidelijk dat Bonaire, BVI en Anguilla relatief vergelijkbare formatieratio's kennen. Saba en Sint Eustatius hebben veel hogere ratio's, hetgeen samenhangt met hun geringere schaalgrootte.

Tabel B5.5 Formatieratio's van Caribisch Nederland vergeleken met de BVI en Anguilla

	Formatie	**Inwoneraantal**	**Formatieratio**
Bonaire	292	16.541	18
Sint Eustatius	188[14]	3.791	50
Saba	149	1.971	76
BVI	493	32,680	15
Anguilla	347	16,086	22

[14] Het gaat om 130 ambtenaren en 58 arbeiders. In 2012 werden de dienst openbare werken (in 2013 met 7 ambtenaren) en de arbeiders nog samen gepositioneerd onder Algemeen Beheer Dienst ruimtelijke Ordening en Beheer.

5.1.3 Arbeidsmarkt en personeelsbeleid

De werving, selectie en het beheer van personeel in Caribisch Nederland zijn geplaatst voor bijzondere uitdagingen die samenhangen met de kleinschaligheid van de eilanden.
Hoewel het aantal ambtsdragers in absolute zin in Caribische Nederland relatief gering is, is het aantal uit te oefenen taken grotendeels gelijk aan die in Nederlandse gemeenten. Zodoende treedt bevoegdhedenconcentratie op hetgeen hoge eisen stelt aan de kwaliteit van de functiebekleders. Aan deze eisen kan echter niet goed worden voldaan. Juist als gevolg van de kleinschaligheid, is de rekruteringsgrond op de eilanden relatief beperkt, waardoor statusincongruentie optreedt; personen verkrijgen ambtelijke posities die hen in Nederland, gezien hun opleiding en ervaring, niet zouden toevallen.[15]

Ecorys deed in 2013 onderzoek naar "De positie van de overheid Caribisch Nederland als werkgever."[16] In het onderzoek werd ingegaan op de arbeidsmarkt die voor RCN en OL grotendeels identiek is. In het onderzoek werden de volgende aandachtspunten gesignaleerd die rechtstreeks voortvloeien uit de kleinschaligheid van de eilanden:

- Over de gehele breedte zijn er op dit moment knelpunten in de personeelsvoorziening, dan wel zijn deze op de korte termijn te verwachten. In de volgende segmenten zijn er nu knelpunten in de personeelsvoorziening, dan wel zijn deze in de nabije toekomst te verwachten:
    - hbo, over de gehele linie, specifiek voor maatschappelijk werk, welzijn, jeugdhulpverlening, juridisch, penitentiaire inrichting, sport, medisch en opsporing;
    - mbo 3 en 4, specifiek juridisch;
    - inkooppersoneel;
    - IT-personeel (alle functies en specifiek systeembeheer, systeembeveiliging);
    - gespecialiseerd personeel: landmeters en personen die kunnen werken met Geografische Informatie Systemen;
    - technisch personeel;
    - financieel personeel (fiscaal);
    - leidinggevend personeel;
    - "alles boven schaal 10";
    - personeel met een specifieke beroepshouding: mensen met ruime rolopvatting (initiatief, pro actief);
    - mensen die goed in staat zijn om zowel in het Nederlands als in het Papiaments te spreken en te rapporteren.

Er wordt in principe altijd eerst geworven op de eilanden zelf, vervolgens in de regio (specifiek het Caribisch deel van Nederland, mede vanwege taal en erkenning van onderwijsdiploma's) en ten slotte in Europees Nederland, waar eerst wordt gezocht naar potentiële remigranten. Inmiddels is de ervaring dat er vanaf mbo-niveau 3 in Europees Nederland moet worden gezocht naar geschikt personeel en dit is zeker het geval vanaf hbo-niveau. Tot en met mbo-niveau 2 is voldoende arbeidspotentieel aanwezig, in elk geval op Bonaire, en eventueel de regio.

British Overseas Territories De vraag is in hoeverre de problemen die in Caribisch Nederland spelen zich ook voordoen in de BOT's en zo ja hoe daar mee omgegaan wordt. Bij het beantwoorden van deze vraag is het van belang eerst kennis te nemen van een bijzonder kenmerk van het institutionele stelsel van de BOT's. Deze stelsels zijn namelijk geënt op het Britse Westminster bestuursmodel. Vast onderdeel van dit model betreft het depolitiseren van

---

[15] Merk overigens op dat deze problematiek ook vaak speelt in kleine Nederlandse gemeenten, met name buiten de Randstad.

[16] Ecorys (2013). De positie van de overheid Caribisch Nederland als werkgever. Opdrachtgevers: Rijksdienst Caribisch Nederland, Openbare Lichamen Bonaire, St. Eustatius, Saba en ROA CN

de benoemingsbevoegdheid. De Britten veronderstellen namelijk dat als personen die voor het behoud van hun functie afhankelijk zijn van electorale steun deze bevoegdheid zullen misbruiken voor het winnen van stemmen. Om die reden zijn aparte civil service commissions in het leven geroepen die volgens vaststaande regels ervoor moeten zorgen dat zonder enige vorm van bevoordeling de best kwalificerende kandidaat geselecteerd wordt voor een vacature. [17] Als gevolg van deze systematiek zijn de BOT's veel minder kwetsbaar voor politieke benoemingen dan bijvoorbeeld de Landen van het Koninkrijk.

Navraag bij FCO-OTD in Londen leert echter dat de BOT's in vergelijkbare mate hinder ondervinden van de kleinschaligheid. Londen heeft berekend dat circa 80% van de tertiair opgeleiden niet terugkeren naar het eiland van herkomst. In de loop van de jaren zijn de Britse overzeese gebieden steeds meer geneigd geraakt om voor sleutelfuncties buiten het eilandgebied te kijken. En hoe gespecialiseerder de gevraagde kennis, hoe groter die geneigdheid. Daarbij wordt op een vergelijkbare manier gewerkt als in Caribisch Nederland. Eerst wordt in de directe nabijheid gekeken op andere BOT's, nabijgelegen eilanden van de Commonwealth en vervolgens ook naar het VK. Dit laatste ligt echter politiek gevoelig. Canadese staatsburgers blijken in de praktijk op minder weerstand te stuiten en vervullen op een aantal eilanden belangrijke posities binnen het openbaar bestuur. Net als in Caribisch Nederland geldt op de Britse eilanden dat hoe hoger de opleidingseisen en hoe gespecialiseerder de functie, hoe groter de geneigdheid tot het werven van kandidaten buiten het eilandgebied. Als voorbeelden werden juridische en financieel-fiscale posities genoemd. Deze blijken in de praktijk vaak niet vanuit de eigen gemeenschap ingevuld te kunnen worden.

Binnen het onderzoek is ook navraag gedaan bij vertegenwoordigers van de overheden van Anguilla en de BVI naar de mate waarin zij in staat zijn om lokaal geschikte kandidaten te werven voor functies in het openbaar bestuur. Van de zijde van Anguilla werd gemeld dat de overheid ernaar streeft alle functies binnen het openbaar bestuur lokaal op te vullen maar dat dat in de praktijk niet lukt. Administratieve en reguliere beleidsfuncties alsmede onderwijzende functies en veel financiële functies lukken doorgaans goed.[18] Juridische vacatures blijken daarentegen veel lastiger. Dat geldt vaak ook voor de constitutioneel verankerde functies van Attorney General (de niet gekozen wetgevingsminister, die onbekend is in het Nederlandse bestel), de Senior Crown Counsel (vergelijkbaar met de Nederlandse procureur generaal), rechters, Surveyor – Department of Lands and Surveys. Meestal lukt het deze functies vanuit de regio op te vullen. Soms wordt echter ook naar het VK gekeken.

Bij de werving wordt altijd zodanig geadverteerd over de vacante positie dat in ieder geval de inwoners van het eiland op de hoogte zijn van de positie. Dat wil zeggen dat tenminste op de overheidswebsite van Anguilla, in de lokale kranten en via de radio de vacature kenbaar wordt gemaakt. Ook wordt in het VK en of bij specifieke organisaties in de regio geadverteerd als de aard van de vacature daartoe aanleiding geeft. Levert deze aanpak onvoldoende respons op dan wordt vaak nog gericht geadverteerd in de kranten van enkele van de grotere Caribische eilanden. Externen worden voor bepaalde zaken gecompenseerd. Van de zijde van Anguilla werd verteld dat personeel van buiten verleid wordt met zaken als huisvesting, verzekering, reiskosten, auto en toeslagen op het salaris. Voor Anguillianen die in het buitenland wonen

---

[17] Zie voor vergelijking van het Westminster stelsel met het Nederlandse stelsel bijvoorbeeld: Partijpolitieke benoemingen in het openbaar bestuur. Nauta, O in: Openbaar bestuur : tijdschrift voor beleid, organisatie en politiek Vol. 22, No. 2 (2012), p. 16-21

[18] Uitzondering daarop vormen gespecialiseerde onderwijzers. Als voorbeeld werd een docent genoemd die kennis heeft van het terrein van milieubescherming.

(belongers) is zelfs een volledig overzicht beschikbaar van incentives waarmee ze teruggelokt kunnen worden.[19]

Ook van de zijde van de BVI wordt verteld dat hoewel het overgrote deel van het overheidspersoneel van de eilanden afkomstig is, het niet altijd lukt om lokaal geschikte kandidaten te werven. Net als op Anguilla hebben de BVI de meeste moeite met het vullen van de juridische vacatures. Vanwege het overeenkomstige rechtssysteem wordt bij externe werving in de eerste plaats gekeken naar entiteiten die onderdeel uitmaken van de Organisation of Eastern Caribbean States.

Vacatures worden eerst lokaal geadverteerd. Dat gebeurt via de website van de overheid[20] en lokale dagbladen. Pas in tweede instantie wordt wijder gezocht. Bij moeilijk te vervullen vacatures kunnen de BVI net als Anguilla de externe kandidaten extra's bieden zoals toelagen, huisvesting, reiskosten, etc. Verder worden op de BVI ook concessies gedaan aan de functievereisten bij de aanname van nieuw lokaal personeel. Wel wordt in een dergelijk geval bij de geselecteerde kandidaat een scholings- / begeleidingsprogramma opgesteld zodat ze uiteindelijk aan de normen kunnen voldoen.

5.1.4 Conclusies formatie en personeel

De vergelijking van de formaties van de Openbare Lichamen (OL-en) van Caribisch Nederland met Nederlandse gemeenten en de Britisch Overseas Territories (BOT's) brengt veel overeenkomsten aan het licht. Nederlandse gemeenten hebben een gemiddelde formatieratio van 8 ambtenaren per 100 inwoners. De Waddengemeenten hebben daarentegen formatieratio's tussen de 13 en 22. Waarbij geldt hoe kleiner het eiland hoe hoger de ratio. Eenzelfde patroon zien we terug in Caribisch Nederland. Voor Bonaire is de formatieratio 18 terwijl die voor het kleine Saba maar liefst 76 bedraagt. Ook in vergelijking met Anguilla en de British Virgin Islands (BVI) zijn de formaties goed vergelijkbaar. De formatieratio van het kleine Anguilla bedraagt namelijk 22 terwijl die van de BVI 15 is.

Het vinden van geschikt personeel voor het openbaar bestuur is een grote uitdaging. Met name het lokale aanbod in Caribisch Nederland van hoog gekwalificeerd en gespecialiseerd personeel is te gering om de formatie van de OL-en te bemensen. Op de BOT's spelen dezelfde problemen. Om toch de vacante posities in te kunnen vullen wordt daar gerekruteerd op de omringende eilanden en wordt met toelages en aanvullende voorzieningen getracht oud ingezetene van de eilanden te verleiden de baan te accepteren.

5.2 Toezicht en handhaving

Op de volgende terreinen zijn de OL-en verantwoordelijk voor het toezicht en handhaving:
1. water (drinkwater, oppervlakte water, riool, afvalwater, zwembaden);
2. elektriciteit;
3. afval (illegale stort, chemisch afval), zoals opgenomen in de Wet volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en milieubeheer BES;
4. milieu (bodembescherming, gevaarlijke stoffen, milieuvergunningen, delfstoffen, zoals opgenomen in de Wet volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en milieubeheer BES);

[19] Zie voor een overzicht van de extra's die aan externe geboden mogen worden dit overzicht: http://gov.ai/dg/policies/DG%20Website%20-%20Incentives%20offered%20to%20Anguillians%20Recruited%20from%20Overseas.pdf

[20] http://www.bvi.gov.vg/employment-opportunities

5 bouw- en woningtoezicht;
6 zeehavens en schepen (veiligheid op water, port state control, regelingen scheepvaart, toezien op onderhoud van pieren en kade);
7 natuurbeheer en -bescherming;
8 landbouw en visserij (levende dieren en planten, slacht en voedsel en warenkeuringen);
9 economische taken (vestigingsbeleid bedrijven, winkelsluiting, maximumprijzen, ijkwezen en strategische voorraden);
10 overige (kinderopvang en scholen, evenementen, feesten, drank- en horecavergunningen, handhaving openbare orde (APV) e.d.);
11 rijbewijzen: afnemen van theorie- en praktijkexamens;
12 bij het nog te bouwen crematorium: toezicht.

In de formatie en organisatie van de drie openbare lichamen is in wisselende mate rekening gehouden met de toezicht- en handhavingstaak. Zo kent Bonaire een eigen directie toezicht en handhaving met 56 fte, waarvan 40 fte daadwerkelijk (part time) bezig zijn met toezicht- en handhavingstaken.
Op Saba noch Sint Eustatius is een organisatie-onderdeel voor toezicht en handhaving. Wel vindt vanuit de GGD toezicht op voedingswaren in restaurants plaats.

Uit de gesprekken die met de OL-en werden gevoerd, komt alom het beeld naar voren dat toezicht en handhaving geen eenvoudige opgave is op de eilanden. Enerzijds maakt de kleinschaligheid en daarmee samenhangende verwevenheid van professionele rollen en sociale relaties het lastig om op te treden tegen burgers en organisaties. Anderzijds ontbreekt het de OL-en aan mankracht en expertise op het terrein van wet- en regelgeving alsmede het gebruik van toezichtinstrumenten.

De kleinschaligheid en het gebrek aan middelen is niet voorbehouden aan de OL-en; veel andere eilanden in de regio kampen met soortgelijke uitdagingen. Om vast te stellen hoe op andere entiteiten wordt omgegaan met de toezicht en handhaving op de bedoelde terreinen en om vast te stellen of daar nog lessen voor de OL-en te leren zijn, is contact gelegd met Foreign and Commonwealth Office's Overseas Territories Directorate (FCO-OTD) in Londen en gevraagd hoe de verantwoordelijkheid ten aanzien van het toezicht en handhaving is belegd en wat hun ervaringen zijn.

5.2.1 Handhaving in de British Overseas Territories

De meeste BOT's zijn verantwoordelijk voor het toezicht en de handhaving op de domeinen waarvoor de OL-en verantwoordelijk zijn.[21] Alleen ten aanzien van visserij wordt bij een aantal BOT's een deel van het toezicht uitgevoerd door de Engelse marine.

Volgens opgave van FCO-OTD zouden de eilanden geen – zoals bijvoorbeeld van de zijde van Saba werd opgemerkt – last ondervinden van het feit dat handhavers zich vanwege de kleinschaligheid bezwaard voelen om op te treden tegen inwoners van de eilanden. Tegelijkertijd blijkt ook dat FCO-OTD het onderwerp niet prioriteert en geen gedetailleerd beeld heeft van de toezicht- en handhavingspraktijk ter plaatse.

---

[21] Het aantal domeinen is zelfs groter dan op de OL-en. Zo behoren ook de handhaving in het strafrechtelijke domein, het onderwijs en bijvoorbeeld ook de gezondheidszorg tot hun verantwoordelijkheden. Uitzondering op deze regel zijn de onbewoonde en de militaire BOT's. Daar worden deze taken op afstand vanuit Londen door een administrator uitgeoefend.

Dat hebben andere partijen wel. Uit een recent assessment (2014) van de *International Health Regulations* blijkt bijvoorbeeld dat het toezicht- en handhavingsinstrumentarium voor de preventieve gezondheidszorg over het algemeen niet voldoet aan de Britse normen:[22]

> *[...] (T)he majority did not have the necessary expertise in zoonosis, food safety or dealing with chemical or radionuclear events because of their population size and geographical isolation. [...] To achieve compliance, all overseas territories should compile a directory of expertise, which includes memoranda of understanding with appropriate external organizations, to bridge the gap in expertise and surge capacity – collaboration is a key aspect of the IHR (2005). [...] and the lack of finance are recognized as barriers to this task, therefore advice and support from appropriate experts may be required. [...]The methods used to detect and report events will vary according to the nature of the overseas territory and its circumstances. [...] knowledge of the regulations and their implications was not strong in some overseas territories, particularly in those where personnel changed each year. This is likely to be the case in many overseas territories.*

Ook op het terrein van afval laat de praktijk in de BOT's te wensen over. De "Environmental Audit Committee" van de House of Common rapporteert in 2014 naar aanleiding van een bezoek aan de Cayman Islands[23]:

> *"We were concerned about waste management practices in the Cayman Islands. We saw old refrigerators being crushed with no regard to CFCs and recycling that ranged from minimal to non-existent. The waste management site on Grand Cayman appeared to be inadequately lined and waste may be seeping into the water table. The facilities on Cayman Brac and Little Cayman were even less convincing. The facility on Little Cayman was lined, but the lining had been fractured by the unregulated burning of rubbish. The facility on Cayman Brac was unlined and waste appeared to be seeping into a nearby lake. Local authorities in the UK have the expertise to address those issues. Cayman Islands Government and the UK Government might wish to consider developing a partnership with a UK local authority to share best practice."*

Ook het toezicht en handhaving op milieu en biodiversiteit laat het nodige te wensen over. De "Environmental Audit Committee" concludeert dat van de regeringsplannen om de eilanden op deze terreinen een boost te geven niet veel terecht gekomen is:

> *Considering the environment alone – defence, development, communities and governance are also important – the international significance of the biodiversity in the UKOTs means that 13 years is too long a gap between Overseas Territories White Papers and indicates policy drift by successive UK Governments. [...]The UK Government is prepared to exercise hard and soft power in relation to financial matters in the UKOTs, but it is apparently not prepared to exercise those powers to protect biodiversity and to promote environmental sustainability."*

[22] Bull World Health Organ 2014 Nov 9;92(11):836-43. Epub 2014 Sep 9. Esther L Hamblion, Mark Salter, Jane Jones.

[23] House of Commons: Environmental Audit Committee (2014). Sustainability in the UK Overseas Territories; Tenth Report of Session 2013-2014. Londen: The Stationery Office Limited. De keuze om de Cayman Islands te bezoeken werd ingegeven door het feit dat dit eiland volgens Environmental Audit Committee typerend is voor de problematiek op alle BOT's: "The UKOTs are geographically, culturally, economically and environmentally diverse. Despite the differences between the UKOTs, however, they also have a great deal in common. Our visit was therefore both generally and specifically valuable."

Dit standpunt van het Britse parlement is overigens niet nieuw. In 2013 deed "The Foundation for International Environmental Law and Development (FIELD)" in opdracht van The Royal Society for the Protection of Birds (RSPB) een gedetailleerde studie naar het handhavingskader voor de bescherming van het milieu.[24] Uit dat onderzoek kwam duidelijk naar voren dat het niet alleen aan handhavingscapaciteit schortte maar dat ook het wettelijk kader vaak onvoldoende houvast bood voor adequaat toezicht.

> *[…] many OTs still have significant gaps in their environmental governance which urgently need to be addressed. One size cannot fit all when it comes to the OTs, and the fundamental challenges of small populations, lack of capacity and lack of resources must be taken into account when it comes to strengthening their environmental protection frameworks. Increased input and strategically-focussed technical support from the UK Government is essential if the White Paper's aims are to be met. It is important to note that much of this can be achieved within existing budgetary constraints.*
>
> *[…] An absence of development controls, or incomplete development frameworks that do not integrate environmental considerations, is meanwhile a common issue across many OTs. Five Territories have no legal requirement to undertake Environmental Impact Assessments (EIAs) before permitting major development proposals. Three of the more populous Territories are also lacking strategic development plans to identify respective areas for building and conservation and prevent uncontrolled development from spreading across their most valuable landscapes, coastlines and habitats.*

Uit het voorgaande wordt duidelijk dat de handhavingscapaciteit en de handhavingspraktijk op de BOT's zich niet in positieve zin onderscheiden van de OL-en. Uit het contact met FCO-OTD wordt duidelijk dat Londen zich wel verantwoordelijk voelt om de toezichts- en handhavingscapaciteit van de BOT's te vergroten, maar dat de ondersteuning die geboden wordt vrijwel uitsluitend gericht is op het vergroten van kennis en vaardigheden van de lokale toezichthouders.

Net als in Nederland hebben de verschillende Britse vakdepartementen rechtstreekse verbindingen met de eilanden.[25] Ieder vakdepartement draagt formeel de verantwoording de eilanden te ondersteunen op de terreinen die aandacht behoeven. Volgens FCO-OTD wordt die verantwoording echter niet door alle ministeries even sterk gevoeld. Het meest nog door de ministeries van transport, environment, fisheries, conservation en defence. De bijdrage op het terrein van toezicht en handhaving oogt niet substantieel. Alleen op de onderwerpen die door FCO-OTD worden aangeduid als "safety-critical" worden door het VK voor de BOT's trainingen georganiseerd. De voorbeelden die werden genoemd, betroffen echter immigratie en grensbewaking, terreinen die buiten de competenties van de OL-en liggen.

Een andere vorm van ondersteuning die door FCO-OTD wordt gepromoot (en die overigens niet beperkt is tot het terrein van toezicht en handhaving) betreft het op de OL-en al bekende concept van twinnen. De Britten stimuleren actief dat Britse gemeentes traineeships/stageplekken beschikbaar stellen voor ambtenaren uit de overzeese gebieden. Recent boden de Crown Dependencies (The Channel Islands of Jersey and Guernsey en de Isle of Man) leerplekken voor BOT's ambtenaren.

---

[24] An assessment of environmental protection frameworks in the UK Overseas Territories, February 2013.

[25] Tot 2012 was dat overigens niet het geval. De White Paper 2012 legt de basis voor de gemeenschappelijke verantwoordelijkheid van alle ministeries voor de BOT's.

De bevraging van FCO-OTD in Londen levert geen informatie op dat kan dienen als materiaal voor best cases of werkmethodes die door de OL-en kunnen worden overgenomen. Wat dat betreft is Aruba misschien dan nog interessanter voor Caribisch Nederland. Zo wordt door de Hygiënische Dienst van de Directie Volksgezondheid van het ministerie van Volksgezondheid, Ouderenzorg en Sport anno 2015 getracht via burgerparticipatie het toezichtniveau te vergroten. De Hygiënische Dienst kampt ook met de nodige capaciteitsproblemen, maar probeert nu burgers in te zetten als extra ogen en oren voor de inspectie.[26] In de krant van 9 december 2014 wordt onder vermelding van een telefoonnummer door de keurmeester de volgende oproep gedaan:

> *"Wij streven naar een betere hygiëne, voor bevolking en toerist en doen een beroep op de klant om melding te maken van misstanden. Ook al zie je de keuken niet altijd, het personeel kan zich onhygiënisch gedragen of er kunnen insecten rondlopen. Meld dit bij ons want wij zijn de enige officiële instantie hiervoor."*

5.2.2 Conclusies Toezicht en Handhaving

De Openbare Lichamen (OL-en) zijn formeel belast met het toezicht en handhaven op een groot aantal beleidsdomeinen. Tussen de drie eilanden bestaan grote verschillen in de capaciteit die binnen de formatie wordt aangewezen voor deze taak. Daar waar Bonaire een eigen directie toezicht en handhaving heeft met 56 fte, ontbreekt een dergelijke organisatieonderdeel op Saba en Sint Eustatius.

De British Overseas Territories (BOT's) zijn op dezelfde beleidsdomeinen verantwoordelijk voor toezicht en handhaving. In de praktijk blijken zij niet in staat toezicht en handhaving op een Europees niveau uit te oefenen. Enerzijds heeft dit te maken met ontbrekende of onvolledige wetgeving die ertoe leidt dat er geen eenduidig handhavingskader is, anderzijds ontbreekt de capaciteit en expertise om doelmatig te kunnen handhaven. Van de zijde van de BOT's werd naar voren gebracht dat de doelmatigheid extra belemmerd wordt door het feit dat toezicht en handhaving doorgaans niet ondergebracht zijn in één organisatieonderdeel maar verspreid over verschillende directies. Wat dat betreft heeft Bonaire een streepje voor op de BOT's.

Om het gebrek aan capaciteit te compenseren wordt op verschillende Caribische eilanden beroep gedaan op de burgers. Dat kan zijn voor het melden van overtredingen van de voedsel- en warenwetten (bijvoorbeeld in restaurants), maar ook voor het illegaal dumpen van afval of het illegaal vissen op beschermde vissoorten binnen de territoriale wateren.

5. 3 Aanbestedingen

Net als Nederlandse gemeenten verlenen de OL-en opdrachten aan externe partijen. Bij dergelijke opdrachten moet vaak – vanwege de grootte van het daarmee gemoeide bedrag – worden aanbesteed.[27] Als gevolg van de eilandelijke context is de markt van aanbieders echter

[26] Amigoe (9 december 2014): Keurmeester doet beroep op klant voor misstanden restaurants.

[27] Aanbesteding is het gelijktijdig, onder dezelfde condities, voorwaarden en procedureregels in concurrentie op de markt brengen van de opdracht. Aanbesteding is gericht op een optimale marktwerking waarbij meerdere doelen in het geding zijn. Enerzijds is er de aanbestedende dienst (overheid of publiekrechtelijke instelling) die gebaat is bij een zo gunstig mogelijke prijs- / kwaliteitverhouding en anderzijds bedrijven die belang hebben bij een optimale toegang tot de markt. Aanbesteding ziet dus niet alleen toe op het algemeen belang / het belang van de lokale overheden in Caribisch Nederland, maar ook op de belangen van lokale ondernemers.

afwijkend van die in Nederland. In het rapport van het Rijksvastgoedbedrijf over het verbeteren van het aanbestedings- en contractbeleid in Caribisch Nederland wordt uitvoerig ingegaan op de knelpunten rond aanbestedingen in de overzeese gebiedsdelen.[28] Kort samengevat zien de eilanden zich voor de volgende unieke uitdagingen geplaatst:[29]

- Als gevolg van de schaal van de eiland-economieën is er voor veel zaken de facto sprake van (quasi-)monopolies.
- Tegenover (quasi)monopolisten staan heel veel kleine bedrijfjes met weinig vaste medewerkers. Een opdracht met een waarde van € 20.000 geldt naar normen in Caribisch Nederland voor veel bedrijven als een grote opdracht. Dat maakt het lastig voor deze bedrijfjes in te schrijven op grote aanbestedingen.
- Lokale bedrijven leggen het in de regel af tegen bedrijven uit Europees Nederland.[30] Aangevoerde reden hiervoor zijn onder meer:
    - De aannemers hebben een relatief gebrek aan administratieve en logistieke organisatie ten opzichte van het bedrijf: calculatie, werkvoorbereiding, inkoop.
    - Selectieleidraden worden als groot en gecompliceerd ervaren.
    - Onervarenheid van de lokale markt met de door het Rijksvastgoedbedrijf gehanteerde voorwaarden en contractsystematiek (bijvoorbeeld Stabu bestekssystematiek).
    - Voor de meeste aannemers in de regio is het lastig om een bankgarantie te krijgen. Aangezien de meeste aannemers geen grote financiële reserves hebben, geeft dit met name problemen indien er relatief grote voorinvesteringen gedaan moeten worden voor de aankoop van bouwmaterialen.
- De geringe omvang van de markt zorgt ervoor dat er een veel minder breed scala aan specialisaties en producten verkrijgbaar is dan in Europees Nederland. Omgekeerd geldt dat de geringe omvang van de markt maakt dat vaak alleen lokale leveranciers belangstelling voor opdrachten hebben.

De uitdagingen voor het aanbestedingsproces zijn niet voorbehouden aan Caribisch Nederland. Ook op de andere eilanden in de regio doen zich vergelijkbare situaties voor. In deze paragraaf kijken we hoe het aanbestedingsproces op BOT's geregeld is.

Binnen het onderzoek is navraag gedaan bij vertegenwoordigers van de regeringen van Anguilla en de BVI. Deze bevraging bevestigt het voorgaande beeld. Beide eilanden zijn qua toezicht en handhaving praktisch voor alle onderwerpen waarvoor de OL-en verantwoordelijk zijn ook zelf verantwoordelijk. Voor Anguilla zijn geen formatiecijfers beschikbaar van de totale toezicht en handhavingcapaciteit. Reden daarvoor is dat toezicht en handhaving onderwerpsgewijs belegd is bij de diverse departementen van de eilanden. Wel beschikt Anguilla over het Department of Environment dat 7 medewerkers telt. (De formatie rept van 12 fte maar vanwege financiële redenen worden 5 posities niet ingevuld). Deze directie is verantwoordelijk voor het handhavings***beleid***. Als gevolg van het feit dat de toezicht en handhaving belegd is bij diverse departementen zou volgens de geïnterviewde van het aangehaalde departement onduidelijkheid zijn over taken en verantwoordelijkheden. Hetgeen doelmatige handhaving in de weg zou staan en zou bijdragen aan mismanagement. Met de wijsheid van nu zou vanuit het perspectief van het Department of Environment gekozen moeten worden voor één orgaan dat belast is met toezicht en handhaving. Daarbinnen zouden dan wel afdelingen onderscheiden kunnen worden maar de

---

[28] Teigeler, H. (2014). Verbeteren aanbestedings- en contractbeleid Caribisch Nederland. Den Haag: Rijksvastgoedbedrijf/Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

[29] Webartikel Herman Bunt (RCN) "Inkoop in Caribisch Nederland" op aanbestedingsmakelaar.nl, 7 maart 2014, Rijksvastgoedbedrijf Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Verbeteren aanbestedings- en contracteringsbeleid Caribisch Nederland, Den Haag 2014.

[30] Voortgangrapportage 2012 Rijksvertegenwoordiger.

handhavers zouden ook op de hoogte moeten zijn van de handhavingonderwerpen van de andere afdelingen.

Van de zijde van de vertegenwoordiging van Anguilla wordt opgemerkt dat de huidige regering qua toezicht en handhaving prioriteert op climate change, food security (agriculture and fishing sector development), renewable energy, terrestrial and marine biodiversity, invasive species, coastal management and ocean governance National ecosystem Assessment and national large scale habitat mapping en Corporate Ecosystem Services Review. De gedachte is dat deze onderwerpen van vitaal belang zijn voor de lange termijn sociaal economische ontwikkeling van de eilanden. Tegelijkertijd wordt ook opgemerkt dat de beleidsprioriteiten de verkiezingscyclus volgen terwijl het eiland gebaat zou zijn bij een meerjarige beleidsplan.

Ook op de BVI is de formatie voor toezicht en handhaving niet onbekend. Net als op Anguilla is deze functie namelijk verspreid over diverse departementen.[31] De beleidsprioriteiten van de regering van de BVI zijn voor 2015 milieu, afval, riolering, (drink)water omdat de veronderstelling is dat deze onderwerpen van vitaal belang zijn voor de sociaal economische ontwikkeling van de eilanden.

De wijze waarop gehandhaafd wordt binnen die onderwerpen verschilt per onderwerp en de bevoegdheden van de handhavers verschillen per onderwerp zo werd door de vertegenwoordiger van de BVI verteld. Milieutoezicht vindt bijvoorbeeld plaats op stranden door speciaal aangewezen strandwachten die bevoegd zijn om boetes uit te schrijven terwijl in het kader van afval onaangekondigde controles worden uitgevoerd op het chemisch afval van ziekenhuizen.

In de praktijk is het onmogelijk om volledig te handhaven. Zo wordt bijvoorbeeld weinig aan arbeidsinspectie gedaan en wordt van producenten verwacht dat zij toezien dat de

---

[31] Uit onderstaand overzicht wordt duidelijk hoe versnipperd het toezicht en handhaving op de BVI georganiseerd is:

- Water (drinking water, surface water, sewage, waste water, swimming pools); In the BVI these subjects are the responsibility of the Water and Sewerage Department that is an administrative department under the Ministry of Communications & Works. The department is also a government owned utility.
- Electricity. In the BVI this subject is the responsibility of the BVI Electricity Corporation that is a government statutory body that is overseen by the Ministry of Communication & Works.
- Waste (fly-tipping, chemical waste). In the BVI this subject is the responsibility of the Ministry of Health and Social Development.
- Environment (soil, hazardous substances, environmental permits, minerals). In the BVI this subject is the responsibility of the Town and Country Planning Department that is an administrative department of the Premier's Office.
- Building inspection. In the BVI this subject is the responsibility of the Development Authority that is an administrative unit of the Premier's Office.
- Ports and ships. In the BVI this subject is the responsibility of the BVI Ports Authority that is a statutory body overseen by the Ministry of Communication & Works.
- Conservation and protection. In the BVI this subject is the responsibility of the Department of Conservation & Fisheries that is an administrative department of the Ministry of Natural Resources & Labour.
- Agriculture and fisheries (living animals and plants, slaughter and food and inspections). In the BVI this subject is the responsibility of the Department of Agriculture that is an administrative department of the Ministry of Natural Resources & Labour.
- Economic tasks (business location policy, store closing, maximum prices, metrology and strategic stocks). These subjects are the responsibility of the Department of the Trade and Consumer Affairs that is an administrative department of the Premier's Office.

medewerkers zich houden aan de voorschriften. Een ander voorbeeld dat werd aangehaald betrof het wettelijke verbod op het vissen op haaien in de 12-mile zone van de BVI. Dit verbod kan niet effectief worden gehandhaafd omdat de kustwacht niet over voldoende capaciteit en technische middelen beschikt. In plaats daarvan doen de BVI een beroep op lokale vissers die bij de overheid melding maken van illegale visvangst als zij deze constateren.

5.3.1 Aanbestedingen in de BOT's

Het aanbestedingsproces in de BOT's is voor een belangrijk deel gedicteerd door Londen. Dat wil zeggen dat praktisch ieder Brits eiland in het Caribisch gebied op aangeven van Londen een Framework for fiscal responsibility heeft vastgesteld waarin strikte eisen aan zowel de aanbestedende partij als aan de offranten worden gesteld. Veel BOT's ontvangen bovendien Europees ontwikkelingsgeld en moeten derhalve in die situaties ook de Europese aanbestedingregelgeving volgen.

In het Framework for fiscal responsability worden ten aanzien van de aanbestedingen vijf fasen onderscheiden in het plannen, ontwikkelen en uitvoeren van projecten:

1 Analyse van behoeften, risico's en dergelijke en het opstellen van een business case
2 Inkoop / aanbesteding
3 Contract management
4 Levering
5 Evaluatie

Voor al deze fasen geldt een verzwaard regime indien met een project een bedrag van € 5 miljoen of meer gemoeid is. Er wordt dan onafhankelijk advies op de volgende aspecten ingewonnen: accountancy, juridisch, financieel, milieu en technische aspecten. In Nederland is een van de doelstellingen van de Nederlandse Aanbestedingswet 2012 het verbeteren van de toegankelijkheid van het MKB op de aanbestedingsmarkt. Dat maakt dat door aanbestedende diensten terughoudend wordt gehandeld waar het gaat om het stellen van eisen aan de economische en financiële draagkracht. Bovendien geldt in beginsel een verbod om eisen aan de omvang van een omzet van ondernemingen te stellen. In de BOT's geldt een heel andere situatie. Aanbesteding is gebonden aan een aantal condities:

- De schuld van een onderneming mag niet meer omvatten dan 80% van de reguliere omzet.
- De betaling aan rente mag niet meer bedragen dan 10% van de gebruikelijke omzet.
- De liquiditeit moet ten minste 25% van de jaarlijkse uitgaven bedragen.

Onderstaand een voorbeeld van een openbare aanbesteding op de Britse Maagdeneilanden die de uitwerking van het Framework for fiscal responsibility illustreert:

Public Tender Notice 11 of 2014
The Government of the Virgin Islands (British) invites tenders for:
Drainage Solution, Road Stabilization and Rehabilitation at Long Trench, Tortola, Virgin Islands (British)
Tenderers minimum requirements

A. All pending litigation shall in total not represent more than **TWENTY PERCENT (20%)** of the Bidder's net worth and shall be treated as resolve against the Bidder.
B. Minimum average annual turnover of **$700,000.00** calculated as total certified payments received for contracts in progress or completed within the last **three (3)** years.
C. The Bidder must demonstrate access to, or availability of, financial resources such as liquid assets, lines of credit, and other financial means other than any contractual advance payments to meet:
   i. The following cash-flow requirement: Three months estimated at $200,000.00
   ii. The overall cash flow requirements for this contract and its current commitments .

Navraag bij FCO-OTD in Londen leert dat niet actief toezicht wordt gehouden op het aanbestedingsproces door Londen, tenzij de BOT's zich niet houden aan de overeengekomen schuldenquota. Ook treedt Londen op wanneer overduidelijk sprake is van onrechtmatigheden. FCO-OTD wijst er echter op dat de meeste overzeese gebiedsdelen beschikken over een beroep- en klachtenprocedure waarop offranten een beroep kunnen doen wanneer zij van mening zijn dat zij niet eerlijk zijn behandeld tijdens de aanbesteding.

Afgaand op de informatie die door Londen werd verstrekt, lijkt lokale werkgelegenheid ook op de BOT's een belangrijk argument te zijn bij aanbestedingen. Van externe partijen die willen meedingen, wordt verlangd binnen de opdracht samen te werken met lokale partijen. Ook wordt soms gevraagd een lokale vestiging te openen of moet voor de opdracht lokaal personeel in dienst worden genomen. Soms zouden dergelijke eisen externe partijen afschrikken, is het idee in Londen.

FCO-OTD wijst erop dat het zowel voor Londen als de BOT's van groot belang is dat voorkomen moet worden dat lokale partijen zonder werk komen te zitten of medewerkers moeten ontslaan omdat externe partijen hun eigen medewerkers meenemen voor de opdracht. In de praktijk blijken eigenlijk alleen op de grote infrastructurele projecten Britse ondernemingen mee te dingen. De kleine opdrachten worden doorgaans lokaal dan wel door ondernemingen uit de directe regio opgepakt.

Voor het onderzoek is ook navraag gedaan bij bestuursvertegenwoordigers van Anguilla en de BVI. Anguilla heeft van beide entiteiten het meest uitgewerkte aanbestedingsstelsel. Dat wil zeggen in 2013 werd met de "Anguilla Public Procurement and Contract Administration Act"[32] een nieuwe aanbestedingssystematiek geïntroduceerd die niet alleen voorziet in de instelling van een aparte aanbestedingseenheid (Procurement Unit) maar ook in onafhankelijke aanbestedingscommissie (Procurement Board).[33] De wet geeft voor verschillende aanbestedingssituaties aan welk type aanbestedingsproces[34] moet worden gevolgd. Ook geeft de wet de aanbestedingscommissie de bevoegdheid te bepalen welke procedures moeten worden gevolgd in die situaties waarin de wet niet voorziet. De commissie formuleert het aanbestedingsbeleid, houdt toezicht op de aanbestedingen en grijpt daar waar de regels worden overtreden worden in. Omdat de leden van de Board worden geselecteerd en benoemd door de Gouverneur - die zelf door London is geselecteerd en benoemd - wordt verondersteld dat het toezichtorgaan op voldoende afstand van de lokale politiek staat om belangenverstrengeling uit te sluiten.

Net als in Caribisch Nederland is de markt van lokale aanbieders op Anguilla heel beperkt. Mede daarom heeft de regering in de laatste vijf jaar verschillende Aziatische ondernemingen toegestaan zich op het eiland te vestigen. Er zijn slechts weinig internationaal opererende ondernemingen op Anguilla gevestigd. Van de zijde van de vertegenwoordiging van Anguilla werd verteld dat deze situatie niet gunstig is voor het prijspeil en de kwaliteit van de werken en diensten. Lokale monopolies zouden op verschillende domeinen bestaan en nauwelijks te doorbreken zijn.

---

[32] Zie: http://www.gov.ai/documents/finance/Public%20Procurement%20Act%202012%20Dec.pdf

[33] Van de zijde van FCO-OTD werd verteld dat het gedetailleerde aanbestedingsstelsel van Anguilla samenhangt met het feit dat het generieke Framework for Fiscal Responsibility op Anguilla juist minder uitgewerkt is dan op de BVI waardoor extra bepalingen aangewezen zijn.

[34] In het Anguilliaanse aanbestedingssysteem wordt een onderscheid gemaakt tussen de volgende vormen van aanbesteden: "two-envelop bidding process"," two-envelope proposal process"," two-stage bidding process", "two-stage proposal process" en "works". Zie voor een uitgebreide toelichting op de verschillende vormen van aanbesteden: Ibid, p. 8

In de praktijk gaan kleine opdrachten (tot ca.$60.000) doorgaans naar lokale ondernemingen, mede vanwege het feit dat voor dergelijke bedragen onderhands mag worden aanbesteed. Bij grotere opdrachten of meer gespecialiseerde opdrachten zijn regionale partijen doorgaans in beeld.

Het voordeel van kleine lokale partijen is volgens de geïnterviewden dat veel sneller tot zaken kan worden gekomen en onderling kan worden afgestemd. Als nadeel wordt het algemene expertiseniveau en de soms gebrekkige bedrijfsadministratie genoemd.

Openbare aanbestedingen worden altijd op de website van de regering van Anguilla en lokale dagbladen geadverteerd. Zo nodig wordt ook in regionale dagbladen de aanbesteding kenbaar gemaakt. Dit geldt met name voor gespecialiseerde adviesdiensten. Bouwprojecten worden daarentegen vrijwel altijd lokaal aanbesteed. Voor zover de bestedingen extern gefinancierd worden kunnen aanvullende eisen worden gesteld. Als voorbeeld werd de Caribbean Development Bank genoemd die als eis stelt dat alleen bepaalde (regionale) partijen mogen inschrijven op de aanbestedingen.

De BVI is qua aanbestedingsproces vergelijkbaar met Anguilla maar de regering van eerstgenoemde entiteit lijkt meer bewegingsvrijheid te genieten. Op BVI is een Procurement Unit[35] die onder toezicht staat van een Public Tenders Committee. Pas bij contracten groter dan $100.000 en goederen en diensten die meer waard zijn dan $5.000 is de regering verplicht bepaalde aanbestedingsprocedures te doorlopen. Daarbij gaat het ondermeer om het vragen van tenminste drie offertes. Er zijn echter talloze diensten en contracten die niet (openbaar) worden aanbesteed. Deze opdrachten worden "Petty Contracts" genoemd. De Public Works Department (publieke werken) gebruikt bijvoorbeeld het Petty Contract systeem voor al haar kleine opdrachten. Om in aanmerking te komen voor dergelijke opdrachten moet een onderneming zich eerst registreren bij de Public Works Department.[36] Hoewel deze systematiek mede wordt ingegeven vanuit het oogpunt de lokale werkgelegenheid te bevorderen, laat de rekenkamer (Auditor General) van de BVI zich negatief uit over Petty Contracts. De gang van zaken zou tot ondermaatse prestaties en politieke patronage leiden.[37]

Voor de BVI is lokale werkgelegenheid een belangrijk motief. Dit betekent dat vaak geen gebruik wordt gemaakt van externe aanbieders, ook al zijn die goedkoper. Sommige projecten zijn echter zo groot en/of complex dat er geen andere optie is dan buiten de landsgrenzen te kijken. Vaak spelen dan lokale ondernemingen als onderaannemer alsnog een rol in de feitelijke uitvoeringen van een dergelijk project. Hoewel van de zijde van de BVI werd verteld dat er lokaal geen monopolies zouden bestaan, werd wel gemeld dat vanwege het beperkte aanbod veel goederen en diensten te duur zijn in verhouding tot andere eilanden.

5.3.2 Conclusies aanbestedingen

Het aanbestedingsproces in Caribisch Nederland is geplaatst voor flinke uitdagingen. Afhankelijk van de gevraagde dienst of product wordt de lokale markt gekenmerkt door (quasi-)monopolies. Daarnaast kent de lokale markt ook een groot aanbod van kleine bedrijfjes met weinig vaste medewerkers die vaak niet in staat zijn aan de logistieke en administratieve vereisten te voldoen

[35] Zie: http://www.finance.gov.vg/AboutUs/Units/ProcurementUnit.aspx
[36] IBP USA (2012). *Virgin Islands, British Business Law Handbook Volume 1 Strategic Information and Basic Laws*, p. 148
[37] http://bvinews.com/new/auditor-general-concerned-about-petty-contracts/

die doorgaans gesteld worden bij openbare aanbestedingen. Met deze kenmerken van de lokale markt is Caribisch Nederland niet uniek. Ook in de British Overseas Territories (BOT's) spelen soortgelijke problemen. Van de zijde van de Britse eilanden wordt verteld dat deze marktkenmerken een prijsopdrijvend effect tot gevolg hebben en de kwaliteit van de dienstverlening en geleverde producten onder druk zet. Tegelijkertijd wordt erop gewezen dat lokale werkgelegenheid een belangrijk argument vormt in het aanbestedingsbeleid: ook dan wanneer het door externe partijen de gevraagde dienst of product goedkoper geleverd kan worden, wordt vaak toch de voorkeur gegeven aan een lokale partij.
Aanbestedingen met een waarde boven een wettelijk bepaald minimum zijn op de BOT's gebonden aan strikte regels en procedures. Bovendien kennen de Britse eilanden het zogenaamde Tender Board die toeziet op strikte naleving van deze regels. Kleinere opdrachten hoeven echter niet aanbesteed te worden en lijken in de praktijk ingezet te worden als ruilmiddel in patronalistische relaties.

Bijlage 6 Gesprekslijst

Rijksoverheid

Naam	**Ministerie**	**Onderwerp/rol**
Nol Hendriks	BZK	Opdrachtgever / Koninkrijksrelaties
Martijn Meijberg	BZK	Opdrachtgever / Koninkrijksrelaties

Departementen

Bart Bongers	BZK	Koninkrijksrelaties
Annemarie Gerbrandy	BZK	Wonen en Rijksdienst
Wendele van der Wiele	BZK	Wonen en Rijksdienst
Victor Schaap	BZK	Wonen en Rijksdienst
Peter Coolen	BZK	FEZ
Steven Moesant	BZK	Burgerzaken
Annette Smit	BZK	Burgerzaken
Jan Otto Gaus	BZK	Rijksvastgoedbedrijf
Hans Teigeler	BZK	Rijksvastgoedbedrijf
Arnout Akse	BZK	Verkiezingen
Piet van Tilburg	BZK	CZW
Marius Sliedrecht	IenM	Coördinatie
Milton Horn	IebM	Vrom BES
Sharon van der Spek,	IenM	Afval
Remco Noordermeer	IenM	Afval
Coen Peelen	IenM	Afval/ haven ontvangst voorziening
Ton Franssen	IenM	Luchthaven
Edith Kuipers	IenM	RWS
Imane Haidour	IenM	Coördinatie
Luit-Jan Dijkhuis	IenM	Drinkwater en riolering
Sebe Buitenkamp	IenM	Coördinatie
Wil van Delft	IenM	Liaison
Randi Mandrup-Thomsen	IenM	Wegen
Léon van der Meij	IenM	Zeehaven
Patricia Grolle	IenM	Liaison
Marilou Köbben	IenM	FEZ
Jaap van der Zijpp	VWS	Coördinatie
Marleen Breden	VWS	FEZ
Johan Breure	SZW	Coördinatie
Beate van den Berg,	SZW	Integrale middelen
Servaas Toebosch	SZW	Kinderopvang
Rick Ooms	SZW	FEZ
Ronald de Jong	EZ	Coördinatie
Willem van Heul,	EZ	Coördinatie
Marco Boerlage	EZ	Juridische zaken
Huib de Bliek	EZ	Liaison
Maaike Bouwhuis (minfin)	Financiën	IRF

Jacqueline Dees	Financiën	IRF
Gijs Baars	VenJ	Beleid
John Sevenstern	VenJ	Inspectie
Désirée Geerts	VenJ	NCTV
Jochem Decoz	OCW	FEZ
Gérard Maas	OCW	Beleid

Bonaire

Naam	**Onderwerp/rol**
Edison Rijna	Gezaghebber
Edsel Winklaar	Gedeputeerde
James Kroon	Gedeputeerde
Nerry Gonzales	Eilandssecretaris
Jan de Vries	Bestuursadviseur
Anja Romeijnders	Bestuursadviseur
Orphaline Saley	Bestuursadviseur
Esther Wolfs	Extern adviseur
Reginaldo Carolina	Hoofd financiën
Fred Thiemessen	Financiën
Suhaidi Hanse	Financiën
Adely Jansen	Financiën
Marylke Prent	Hoofd ICT
Lucia Anthony Evers	Hoofd Post & Archief
Maideline Martijn	Hoofd Communicatie
Fernando Hughes	Hoofd Facilitaire Zaken
Bert Nijland	Hoofd JAZ
Pedro Felix	Hoofd P&O
John Soliano	Directeur BHG
Leslie Laplace	Directeur BIA
Gerard Chin-a-lien	Hoofd financiën BIA
Johathan Jukema	Directeur R&O
Alca Sint Jago	Bouw- en monumentenzorg)
Peter Montanus	Milieu
Ellie Noij	Ruimtelijk ordening
Hubert Martia	Financiën
Fank van Slobbe	Natuur
Joselito Statin	Civiele werken
Michael Martis	Hoofd beleid/ projecten; budgethouder
Rosa Hoes	Directeur Samenleving & Zorg
Ruthlyn Bernabela,	Beleidsmedewerker S&Z
Eric Hartjes	Hoofd Burgerzaken ai
Timotheo Silberie	Cultuur en Sport
Alcira Jansen	Hoofd Publieke Gezondheid
Joey van Slobbe	Publieke Gezondheid
Mila Sint Jago	Welzijn en Zorg
Ally Pourier	Educatie & Welzijn
Ruben Didden,	Projectmedewerker S&Z
Sylvana Janga – Serfilia	Hoofd Welzijn en Zorg
Max Suart	Wijkenaanpak
Joan Brewster	Directeur Handhaving & Toezicht
Rob Sint Jago	Loods/Havenmeester

Albert Crestian	Handhaving Zorg en Samenleving
Frensel Janga	Handhaving Zorg en Samenleving
Oswin Cristina	Handhaving en task forces
Cedric Achong	Handhavingsjurist

Sint Eustatius

Naam	**Onderwerp/rol**
Gerard Berkel	Gezaghebber
Reginald Zaandam	Gedeputeerde
Cyril Tearr	Gedeputeerde
Evelien Blaauw	Eilandsecretaris
Rueben Merkman	Eilandraadslid
Millicent Lijfrock-Marsdin	Eilandraadslid
Elvin Henriquez	Eilandraadslid
Adelka Spanner	Eilandraadslid
Louis van Ameijden	Griffier
Nadya van Putten	Directeur publiekszaken en ondersteuning
Rudi Poell	Unitmanager financiën
Jeannette Hooker	Beleidsmedewerker financiën
Carina Sikking	Unitmanager a.i.
Siem Dijkshoorn	Directeur fysiek domein
Jeroen Boudestein	Beleidsmedewerker ruimtelijke ordening
Winston Tearr	Unitmanager werkplaats
Ellis Schmidt	Unitmanager luchthaven
Austin van Heyningen	Unitmanager Zeehaven
Wilma van Zoest	Unitmanager vergunningen
Carol Jack	Directeur sociaal domein
Racquel Spanner-Carty	Unitmanager cultuur en maatschappij
Naomi van Pelt	Beleidsmedewerker sociaal domein

Saba

Naam	**Onderwerp/rol**
Jonathan Johnson	Gezaghebber
Bruce Zagers	Gedeputeerde
Wim van Twuijver	Eilandsecretaris
Piet Gerritsen	Adviseur
Maureen Hassell	Hoofd financiën
Robert Zegers	Hoofd planning bureau
Russell Tieman	Hoofd publieke werken
Travis Johnson	Havenmeester
Latoya Charles	Directeur Saba reach foundation
Jasper Oei	Bestuurder Saba reach foundation
Carl Buncamper	Toezichthouder Saba Reach Foundation
Roland Wilson	Directeur Own your own home foundation

Rijksvertegenwoordiger

Gilbert Isabella	Rijksvertegenwoordiger
Susanne Caarls	Beleidsmedewerker

College financieel toezicht BES

Thijs Slippens	Coördinerend beleidsmedewerker
Edward Panneflek	Plaatsvervangend secretaris

OTD-FCO (London), BOT's

Simon Smith	Strategy and Coordination Section Desk Officer (London)
Dorothea Hodge	UK Representative Anguillan Government (London)
Anthea Ipinson	Anguilla London Office, chief of projects (London)
Ludiane Leveret-Richardson	Government of Anguilla, chief procurement officer (Anguilla)
Karim Hodge	Government of Anguilla, director environment (Anguilla)
Carla C. Rogers	Government of Anguilla, officer Human Resource Management (Anguilla)
Benito Wheatley	UK Respresentative and director of the BVI London Office (London)

Bijlage 7 Overzicht bronnen

A + O fonds gemeenten, *Personeelsmonitor Gemeenten* 2013

Amigoe: *Keurmeester doet beroep op klant voor misstanden restaurants,* 9 december 2014

BIA N.V., *Jaarrekening 2013*, mei 2014.

BIA, *Realisatie Masterplan 2013, ready for take off. De luchthaven als motor voor de locale economie* Bonaire, 28 februari 2013.

BIA, *Taxiing to the new terminal, business case*, 28 mei 2013.

Bunt, H. Webartikel (RCN) "*Inkoop in Caribisch Nederland"* op aanbestedingsmakelaar.nl, 7 maart 2014.

Cft BES, *Advies derde begrotingswijziging 2014 openbaar lichaam Bonaire*, 10 december 2014.

Cft BES, *Advies derde begrotingswijziging 2014 openbaar lichaam Saba,* 4 december 2014.

Cft BES, *Advies derde begrotingswijziging 2014 openbaar lichaam Sint Eustatius,* 21 november 2014.

Cft BES, *Advies op ontwerpbegroting 2014 van het openbaar lichaam Bonaire,* 17 oktober 2013.

Cft BES, *Advies op ontwerpbegroting 2014 van het openbaar lichaam Sint Eustatius,* 13 september 2013.

Cft BES, *Advies op ontwerpbegroting 2015 van het openbaar lichaam Bonaire,* 21 oktober 2014.

Cft BES, *Advies op ontwerpbegroting 2015 van het openbaar lichaam Saba,* 18 september 2014.

Cft BES, *Advies op ontwerpbegroting 2015 van het openbaar lichaam Sint Eustatius,* 15 oktober 2014.

Cft BES, *Advies tweede begrotingswijziging 2014 openbaar lichaam Bonaire*, 22 september 2014.

Cft BES, *Advies tweede begrotingswijziging 2014 openbaar lichaam Saba*, 2 september 2014.

Cft BES, *Advies tweede begrotingswijziging 2014 openbaar lichaam Sint Eustatius*, 17 september 2014.

Cft BES, *Doorgeleiding begroting 2014 openbaar lichaam Saba*, 14 november 2013.

Cft BES, *Doorgeleiding vastgestelde jaarrekening 2013 van het openbaar lichaam Saba,* 9 juli 2014.

Cft BES, *Halfjaarrapportage januari – juni 2014 Cft BES*.

Cft BES, *Reactie derde uitvoeringsrapportage 2014 openbaar lichaam Bonaire*, 22 december 2014.

Cft BES, *Reactie derde uitvoeringsrapportage 2014 openbaar lichaam Saba,* 18 december 2014.

Cft BES, *Reactie derde uitvoeringsrapportage 2014 openbaar lichaam Sint Eustatius*, 21 november 2014.

Cft BES, *Reactie tweede uitvoeringsrapportage 2014 openbaar lichaam Bonaire*, 3 oktober 2014.

Cft BES, *Reactie tweede uitvoeringsrapportage 2014 openbaar lichaam Saba*, 2 oktober 2014.

Cft BES, *Reactie tweede uitvoeringsrapportage 2014 openbaar lichaam Sint Eustatius*, 17 september 2014.

Cft BES, *Reactie op de jaarrekening 2013 van het openbaar lichaam Bonaire,* 28 augustus 2014.

Cft BES, *Reactie op de jaarrekening 2013 van het openbaar lichaam Sint Eustatius,* 11 september 2014.

Civil engineering Caribbean N.V. in samenwerking met Witteveen en BOS, *Beheerplan wegen Bonaire 2012-2021*, juni 2012.

Ecorys. *De positie van de overheid Caribisch Nederland als werkgever*. Opdrachtgevers: Rijksdienst Caribisch Nederland, Openbare Lichamen Bonaire, St. Eustatius, Saba en ROA CN, 2013.

FIELD & The RSPB, *An assessment of environmental protection frameworks in the UK Overseas Territories*, February 2013.

Files $ facilities, *Quick scan archieven van het OLB*, 30 november 2012.

Gemeentelijke Kredietbank Den Haag, *Aanpak van de schuldenproblematiek op Bonaire; is een Volkskredietbank een haalbare optie?* April – juni 2014.

GGD Haaglanden, *Beleidsbrief Ontwikkeling Publieke Gezondheidszorg Bonaire.*

GGD Den Haag, *Beleidsbrief Ontwikkeling Publieke Gezondheidszorg Sint Eustatius* .

Hamblion, Esther L, Mark Salter, Jane Jones, *Bull World Health Organ 2014 Nov 9;92(11):836-43*. Epub, 9 september 2014

House of Commons: Environmental Audit Committee. *Sustainability in the UK Overseas Territories; Tenth Report of Session 2013-2014*. Londen: The Stationery Office Limited, 2014.

IBP USA (2012). *Virgin Islands, British Business Law Handbook Volume 1 Strategic Information and Basic Laws,* p. 148.

IdeeVersa, *Referentiekader Caribisch Nederland*, 20 februari 2012.

IMARES, *Structure and financing of nature management costs in Caribbean Netherlands,* Februari 2015.

Indigo Blue consult, *Startnotitie, aanpassing subsidiebeleid voorschoolse en naschoolse educatie;* 5 scenario's, februari 2014.

Indigo Blue consult, *Eindrapportage, Ontwikkeling kwaliteitsinstrumenten en kostprijsberekening voorschoolse en naschoolse opvang,* juni 2013 – januari 2014.

Ingenieursbureau Ascon N.V., *Onderzoek middensteiger Kralendijk*, april 2009.

Ingenieursbureau Ascon N.V., *Onderzoek noordsteiger Kralendijk*, april 2009.

Ingenieursbureau Ascon N.V., *Onderzoek zuidsteiger Kralendijk*, april 2009.

Inspectie Veiligheid en Justitie, Ministerie van Veiligheid en Justitie, *Nulmeting organisatie rampenbestrijding Bonaire*, oktober 2014.

Inspectie Veiligheid en Justitie, Ministerie van Veiligheid en Justitie, *Nulmeting organisatie rampenbestrijding Saba,* oktober 2014.

Inspectie Veiligheid en Justitie, Ministerie van Veiligheid en Justitie*, Nulmeting organisatie rampenbestrijding Sint Eustatius,* oktober 2014.

Lievense Consulting Engineers N.V., *Fort Bay Harbor Maintenance Plan*, 23 september 2013.

Ministerie van BZK, *Begroting BES-fonds 2012,* verdiepingshoofdstuk .

Ministerie van BZK, *Begroting BES-fonds 2015*.

Ministerie van BZK, *Begroting gemeentefonds 2012,* verdiepingshoofdstuk .

Ministerie van BZK, *Besluit begroting en verantwoording BES* (BBV BES).

Minister van BZK, Brief aan de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, *Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (VII) voor het jaar 2013,* (overzicht bijzondere uitkeringen Caribisch Nederland), 15 mei 2013, kamerstuknummer 33 400 H.

Minister van BZK, Brief aan de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, *Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (VII) voor het jaar 2014,* (overzicht bijzondere uitkeringen Caribisch Nederland), 13 mei 2014, kamerstuknummer 33 750 VII.

Ministerie van BZK, Brief aan de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, *Verslag Caribisch Nederland week,* 14 augustus 2014

Ministerie van BZK, Brief aan de Tweede Kamer der Staten Generaal, *Voorgenomen en aanhangige wetsvoorstellen die (mede) betrekking hebben op Caribisch Nederland* (overzicht juli 2014), 3 juli 2014.

Ministerie van BZK, Brief aan de Tweede Kamer der Staten Generaal, *Voorgenomen en aanhangige wetsvoorstellen die (mede) betrekking hebben op Caribisch Nederland* (overzicht januari 2015), 28 januari 2015.

Ministerie van BZK, Regeling van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 23 april 2013 DCB/CZW/S&B, houdende regels inzake een eenmalige bijzondere uitkering voor integrale projecten aan de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba *(Regeling bijzondere uitkering integrale projecten 2013)*.

Ministerie van BZK, Staat van het Bestuur 2014, http://kennisopenbaarbestuur.nl/thema/staat-van-het-bestuur-2014/ (download 25 februari 2015).

Ministerie van BZK, *Vaststelling van de begrotingsstaat van het BES-fonds (H) voor het jaar 2015*, Memorie van Toelichting, 34 000 H, nr. 2.

Ministerie van BZK, *Wet financiën openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba* (Finbes).

Ministerie van EZ, Regels met betrekking tot de productie en de distributie van elektriciteit en drinkwater op Bonaire, Sint Eustatius en Saba *(Wet elektriciteit en drinkwater BES*), 34 089, Nr. 3 Memorie van Toelichting.

Ministerie van Infrastructuur en Milieu, Regels inzake de volkshuisvesting, de ruimtelijke ordening en het milieubeheer in de Openbare Lichamen Bonaire, Sint-Eustatius en Saba *(Wet volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en mileubeheer BES)*.

Ministerie van Infrastructuur en Milieu, *Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte; Nederland concurrerend, bereikbaar, leefbaar en veilig,* maart 2012.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en het Openbaar lichaam Bonaire. *Onderwijshuisvestingsplan Bonaire 2012-2017*, oktober 2012.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en het Openbaar lichaam Sint Eustatius. *Onderwijshuisvestingsplan Sint Eustatius 2012-2015*, oktober 2012.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en het Openbaar lichaam Saba. *Onderwijshuisvestingsplan Saba 2012-2016,* oktober 2012.

Ministerie van SZW, *Rapportage Integrale Aanpak Caribisch Nederland*, juni 2014.

Ministerie van VWS, Regeling van de Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport van 3 februari 2014, houdende regels voor het verstrekken van een bijzondere uitkering aan de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba voor de publieke gezondheidszorg *(Tijdelijke regeling publieke gezondheidszorg Caribisch Nederland).*

Nauta, O. *Partijpolitiek benoemingen in het openbaar bestuur*. In: Openbaar bestuur: tijdschrift voor beleid, organisatie en politiek Vol. 22, No. 2 (2012), p. 16-21

Netherlands Airport consultants B.V., *Master plan Bonaire International Airport*, Eindrapport, april 2009.

Netherlands Airport consultants B.V., *Saba International Airport Master plan*, Master plan Report, april 2012.

Netherlands Airport consultants B.V., *St. Eustatius International Airport Master plan*, Master plan Report, april 2012.

Openbaar Lichaam Bonaire, *Begroting 2013*

Openbaar Lichaam Bonaire, *Begroting 2014*

Openbaar Lichaam Bonaire, *Begroting 2015*

Openbaar Lichaam Bonaire, *Beleidsvisie Landbouw Veeteelt Visserij Bonaire 2012-2027*, 13 augustus 2012

Openbaar Lichaam Bonaire, *Beleidsnota cultuur Bonaire, 6 september 2010*.

Openbaar Lichaam Bonaire, *Een visie op de toekomst van Bonaire, Caribisch Nederland; Addendum op meerjarenprogramma Caribisch Nederland 2015-2017 oktober 2014,* november 2014.

Openbaar Lichaam Bonaire, *Eerste begrotingswijziging 2014*

Openbaar Lichaam Bonaire, *Jaarrekening 2013*

Openbaar lichaam Bonaire, *Meerjarig Investeringsplan Bonaire, De kaderstelling voor het instrument Geïntegreerd Investerings-, Financierings- en Aflossingsplan, maart 2013.*

Openbaar Lichaam Bonaire, *Programma integrale wijkontwikkeling Bonaire,* augustus 2013.

Openbaar Lichaam Bonaire, *Sportbeleidsplan, 2013 -2016*, februari 2013.

Openbaar Lichaam Bonaire, *Tweede begrotingswijziging 2014.*

Openbaar Lichaam Bonaire en Selibon, *Afvalbeheer- en uitvoeringsplan Bonaire 2013 – 2011; naar een duurzaam afvalbeheer op Bonaire*.

Openbaar Lichaam Saba, *Begroting 2013*.

Openbaar Lichaam Saba, *Begroting 2014*.

Openbaar Lichaam Saba, *Begroting 2015*.

Openbaar Lichaam Saba, *Eerste begrotingswijziging 2014*.

Openbaar Lichaam Saba, *Jaarrekening 2013*.

Openbaar Lichaam Saba, *Ontwikkelplan Saba; De ambitie voor Saba tot 2010*; april 2014.

Openbaar Lichaam Saba, *Plan van aanpak recycling, be- en verwerking van afvalstoffen SABA*, SABA RMN IenM 16 juni 2014

Openbaar Lichaam Saba, *Tweede begrotingswijziging 2014*

Openbaar Lichaam Sint Eustatius, *Begroting 2013*.

Openbaar Lichaam Sint Eustatius, *Begroting 2014*.

Openbaar Lichaam Sint Eustatius, *Begroting 2015*.

Openbaar Lichaam Sint Eustatius, *Eerste begrotingswijziging 2014*.

Openbaar Lichaam Sint Eustatius, *Jaarrekening 2013*.

Openbaar Lichaam Sint Eustatius, *Jeugdbeleid 2014 – 2018 Sint Eustatius*.

Openbaar Lichaam Sint Eustatius, *Ontwikkelplan Openbaar Lichaam Sint Eustatius; ambitieus en realistisch.*

Openbaar Lichaam Sint Eustatius, *Plan van aanpak recycling, be- en verwerking van afvalstoffen Sint-Eustatius,* Statia RMN IenM 16 juni 2014.

Openbaar Lichaam Sint Eustatius, *Startnotitie armoedebeleid*.

Openbaar Lichaam Sint Eustatius, *Statia in shape; Sport voor en door iedereen.* Sportbeleid Sint Eustatius 2014 – 2018.

Openbaar Lichaam Sint Eustatius, *Tweede begrotingswijziging 2014.*

Openbaar Lichaam Sint Eustatius, *Uitvoeringsplan Kinderopvang St Eustatius 2013.*

Regioplan, *De aanpak van huiselijk geweld op de BES-eilanden*, april 2014.

Rijksgebouwendienst, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, *Nieuwe huisvesting Openbaar Lichaam Bonaire, Businesscase*, 22 mei 2012.

Rijksvastgoedbedrijf, Ministerie van BZK, *Verbeteren aanbestedings- en contracteringsbeleid Carbisch Nederland*, december 2014.

Rijksvertegenwoordiger, *Voortgangrapportage 2012*

VNG, Vernieuwing van de begroting en verantwoording van gemeenten. Rapport van de Adviescommissie, mei 2014.

Werkgroep Zorg Caribisch Nederland, *Advies Werkgroep Zorg Caribisch Nederland aan de Minister van VWS,* 28 mei 2014.

Internetbronnen:

http://bvinews.com/new/auditor-general-concerned-about-petty-contracts/

http://gov.ai/dg/policies/DG%20Website%20-%20Incentives%20offered%20to%20Anguillians%20Recruited%20from%20Overseas.pdf

http://www.binnenlandsbestuur.nl/ambtenaar-en-carriere/nieuws/laatste-stuiptrekking-overhead-gemeenten.9452862.lynkx

http://www.bvi.gov.vg/employment-opportunities

http://www.finance.gov.vg/AboutUs/Units/ProcurementUnit.aspx

http://www.gov.ai/documents/finance/Public%20Procurement%20Act%202012%20Dec.pdf